Epistole familiari

13

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
16 H
48

M. TVLLII CICERONIS HISTORIA, PER CONSVLES deſcripta, & in annos LXIV diſtincta, per Franc. Fabricium Marcodu-ranum.

Ad Illuſtrem Comitem à Noua Aquila & Moers.

Editio Secunda.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIAE,
Apud Maternum Cholinum.
M. D. LXIX.
Cum Gratia & Priuilegio Cæſ. Maieſt. ad decennium.

Capuccinorum Romæ

IL
NE
MA

ILLVSTRI ET GENEROSO COMITI D. HERMANNO A NOVA AQVILA ET Moers; domino in Betbur, &c. domino ſuo clementiſs.

Franciſcus Fabricius Marcoduranus S. D.

VEteri conſuetudine inſtitutoq; maiorum fit, Comes Illuſtris, vt, qui ſcripta ſua in apertum referunt, ea magnis & illuſtribus viris inſcripta & dicata emittant. Sic Plinij de naturali hiſtoria libri in Titi, Plutarchi Apophthegmata in Traiani, Oppieni ἁλιευτικὰ in Antonini Imperatoris nomine iam olim apparuerunt, atque vt hæc doctorum virorum monumenta Principum illorum ſplendore etiam num ornantur: ſic eorum nomen viciſsim

horum lumine illuſtratur. neque e-
nim Muſæ ingratæ eſſe, aut beneficij
immemores conſueuerunt: ſed patro-
nis ſuis & bene meritis gratiam cu-
mulatè perſoluunt. Bene autem de
illis merentur, non ſolum qui ipſi res
memoria dignas ſcriptis mandant,
verum etiam qui alios ad promouen-
da bonarum artium ſtudia præmijs
& honoribus excitant. Qua in re tua,
Illuſtris Comes, fama ſic lucet, vt
non qui eam celebret, aſſentator; ſed
qui non celebret, maleuolus ſit exi-
ſtimandus. Dedit hoc tibi natura, vt
benignè facere omnibus velis: fortu-
na, vt poſsis: doctrina, vt ad eos iuuan-
dos & ornandos, qui ſe illis artibus,
in quibus ipſe excellis, dedidere, ſtu-
dium tuum libentiſsime cõferas. Hæc
in ceteris laudibus, quæ tibi cum ab
alijs permultis, tum à litteratorum
natione potiſsimum contribuuntur,
familiam ducit. nec immerito. etenim
ſi recte à veteribus vſurpatum eſt, ho-
mines

mines ad deos nulla re propius accedere, quàm bene merendo; certe, quò latius virtus hæc diffunditur, eò illuſtriorem maioremque illam & eſſe, & haberi, neceſſe eſt. Quis vero eſt, qui fructum eius liberalitatis, qua eruditi & ſtudioſi litterarum ſubleuantur, non ad eos tantum, quibus benigne fit, pertinere, ſed & inde latius ſerpere, atque adeo ad vniuerſum genus hominum manare, non intelligat? Ego quidem, etſi libenter agnoſcó & fateor, ingenium in me admodum eſſe exiguum, natura tamen, qua duce ad litterarum ſtudium acceſsi, incitor & impellor, vt, ſi quid in me eſt facultatis, quotidianis ſtudijs & vigilijs partum, id foras emanare, communique vtilitati inſeruire velim. cuius rei documenta cum ſuperioribus annis in Lyſia, Plutarcho, Oroſio, Terentio & Cicerone dediſſem: hoc tempore me operam eloquentiæ & linguæ latinæ ſtudioſis

non inutilem nauaturum putaui, ſi Ciceronis hiſtoriam, quam aliquot annis collectam domi aſſeruabam, illuſtri tui nominis titulo cohoneſtatam emitterem. Et ſi vero non eſt modeſtiæ meæ, de hoc labore glorioſius quicquam prædicare: hoc tamen dicere hic apud te, Comes Illuſtris, non dubitabo: me, cum viderem ceterorum ſcripta, quæ de Ciceronis vita ſunt in manibus, & abſque temporum diſtinctione leguntur, quaſi tabulas bene pictas lumine carere, hiſtoriam illius à die natali exorſum ad ſupremum vſque vitæ diem ita pertexuiſſe, vt Faſtos Conſulares ſecutus, eam in annos LXIV digeſſerim. qua ratione effectum eſt, vt non ſolum in Rhetoricis & Philoſophicis libris, verum etiam in epiſtolis fere omnibus ſingula ad ea tempora, quibus à Cicerone ſcripta ſunt, reuocarim. In Orationibus vero me operæpretium facturum, & lectoris

gra-

gratiam initurum putaui, ſi non tantum annos, quibus habitæ ſunt, indicarem, ſed & argumenta verbis paucis, & tamen perſpicuis demonſtrarem. Quarum rerum lectionem cum tibi pro ſingulari amore,quo litteras litteratosq́; omnes complecteris & foues,non ingratam fore ſperarem, facere non potui, quin hunc librum cum Illuſtri nominis tui inſcriptione diuulgarem. Quod ſi tu quoq; recte factum iudicaueris, tuaq́; beneuolentia comprobaueris, facilior curſus in ijs deinceps erit,quæ in optimis vtriuſq; linguæ ſcriptoribus partim inchoata,partim affecta habemus. Tuæ certe benignitatis aura proſequente fiet, vt induſtria noſtra difficultates illas, quibus ſępe retardari ſolet,facile euadat. Vale.Duſſeldorpij Idibus Septem. Anno à Christo nato M. D. LXIX.

FRANCISCVS FA-BRICIVS MARCODV-RANVS LECTORI S.

CVM variæ ſint voluntates eorum, qui ſe ad ſcribendum applicãt, omnes in eo laudandos puto, quod ſua induſtria & labore, dum ſtudioſos diſcendi non modo viui ac præſentes, ſed & poſt mortem litterarum monumentis erudire volunt, non paucis quibuſdam, ſed vniuerſo hominum generi, quantum in ipſis eſt, prodeſſe ſtudent. neque enim artes vllas, quibus exculti homines à feritate ad manſuedinem tranſferuntur, haberemus, niſi ſingulari dei optimi maximi beneficio, & primis temporibus illis, quibus rerum bonarum quaſi lumina accenſa fuerunt, extitiſſent, qui eas vtil ter ad hominum vitam inuentas litteris conſignarent; & Patrum noſtrorum memoria, cum bonæ diſciplinæ omnes craſſis occultatæ & circumfuſæ tenebris latebant, fuiſſent, qui eas in lucem reuocarent, & non tam ab obliuione, quàm ab interitu ſempiterno vindicarent; & hac denique ætate eſſent,

qui

qui olim inuentas, et poſt longam intermiſsionem reuocatas artes in veterem dignitatem reſtituerent, atque ad ſummam elegantiam perpolirent. Quorum induſtriæ curriculum quando in iiſdem rebus nunquam elaboratur, ſed diuerſis ſtudiis homines ſemper ducuntur, vt in ſenſibus alios dulcia, alios ſubamara delectare videmus: eorum ego ſtudium optime poni maximosqúe fructus efferre cenſeo, qui in veterum ſcriptorum monumentis illuſtrandis omnem operam, curam & diligentiam conſumunt. Cum enim conſtet, in promptuqúe ſit, ſtudiorum noſtrorum hunc finem eſſe, vt & pectus maximarum rerum varietate, ſapientiſsimiſqúe præceptis compleamus. & linguam lectiſsimorum verborum copia ad ſenſa mentis rectè ornateq́ enuntianda inſtruamus: non puto quenquam tam vecordem eſſe, qui hæc aut in Phocidis Parnaſo, aut in Bœotiæ Helicone à Muſis, quarum illic domicilia eſſe dicuntur, petenda exiſtimet. In veterum græcorum & latinorum ſcriptis ſunt fontes illi, vnde non ſolum vtriuſque linguæ cognitio, ſed & omnium rerum bonarum ſcientia eſt haurienda. ex horum vbertate quicquid apud poſteros boni eſt, quod commendationem habeat, emanauit. hinc illa ceu riuulorum facta deductio eſt. Quapropter qui fontes hos longe liquidiſsimos, vnde non ſolum

purius, ſed & affluentius multo, quàm è riuis, hauritur, vepribus & dumetis ſeptos atque interclusos purgant & aperiunt, næ illi de vniuerſa natione eorum, qui non modo litterati eſſe, ſed et verè ſapere volunt, merētur optime. Sed vt in agricultura labor, qui fertili agro impenditur, fructuoſior eſt eo, qui in minus bono, aut etiam ſterili ponitur: ſic, cum neque ſcriptorum eadem ſit bonitas, neque vtilitatis, quæ ex illis capitur, paria momenta inueniantur; certe, quò ſcriptor excellentior atque vberior eſt, eò ſtudij, quod in eum confertur, maior & præſtantia, & vtilitas erit. Etſi vero ſuam cuique laudem tribuere libenter ſoleo, nec eſt meum, qui ingenio admodum exiguo, & iudicio pertenui ſum, temere de veterum ſcriptis pronunciare: quia tamen viris ſummo ingenio, iudicioque acerrimo præditis ita non ſolum hoc tempore, ſed & iam olim perſuaſum eſſe video, M. Tullium Ciceronem in omni doctrinæ genere, & eloquentiæ laude tantum præſtare, vt poſt homines natos eiuſmodi nemo, apud Latinos quidem certe, vnquam fuerit, his etiam temporibus talis nullus inueniatur, nec in poſterum tanta excellentia in quoquam ſperari poſſe videatur: ab horum virorum iudicio diſcrepare, mihi nefas eſſe arbitror. Quare cum Ciceronis immortalis ingenij ſit beatiſsima vbertas, vt

Quinctiliani verbis vtar, eiusq́ libri ſint non modo lingua latinæ & eloquentiæ, verùm etiam rerum innumerabilium theſauri copioſiſsimi, qui vel aureum illud flumen, cum inimica vetuſtatis iniuria, tum imperitorum hominum incuria fœdatum & impeditum quaſi retandum ſuſcipiunt, vel abditos in eius libris theſauros commonſtant & patefaciunt, eorum laborem optime impendi, fructuoſiſsimumq́ eſſe cum ſemper iudicaſſem, hoc tempore manifeſto comperio. Lumen vero hiſtoriæ tam neceſſarium ad huius rei partes ſuſtinendas animaduerti, vt qui illo deſtituti ad Ciceronis explicationem aggrediuntur, eos non tantum ſcripta illius nihil illuſtrare, ſed & locis non admodum obſcuris, tanquam in craſsiſsimis tenebris, fœdiſsimè labi videam. & iure quidem. etenim cum hiſtoria ſit, vt veriſsimè à Tullio ipſo dictum eſt, lux veritatis, & nuntia vetuſtatis: fieri non poteſt, vt ſine eius cognitione veritatem rerum vetuſtarum, & à noſtra memoria remotarum (cuiuſmodi ſunt ea omnia, quæ interpretis operam in Ciceronis ſcriptis requirunt) quiſquam perſpiciat, nedum alijs patefacere atque enodare poſsit. Contra qui à memoria temporum, hominum, rerumq́ geſtarum inſtructi ad ſummi Oratoris interpretationem acceſſerunt, hi mirabiles vtilitatis fructus ſtudioſis attulerunt.

Nec

Nec alia cauſa eſt, cur exiguis fragmentis explicationum Pediani in paucas orationes Ciceronis magnam molem Commentariorum præponderari comperiamus, niſi quod in illis commemoratio antiquitatis eſt perpetua, in hac res veteres nunquam fere attinguntur. Sed de interpretandi ratione ſententiam noſtram in præfatione Commentarij in Ligarianam ſuperiore anno expoſuimus: nunc de huius libri inſtituto aliquid dicendum.

De vita Ciceronis Tullium Tironem, & Cornelium Nepotem libros ſcripſiſſe ac reliquiſſe, teſtes locupletes ſunt Aſconius & Gellius. Inuenitur præterea, in vetuſto libro de viris illuſtribus vita Ciceronis breuiter comprehenſa, quam Plutarchus copioſius conſcriptam in Parallela ſua incluſit. Eam Leonardus Arretinus cum è græco in latinum conuertere cœpiſſet, atque animaduerteret, Plutarchum multa, vt ipſe ait, prætermittere, quæ ad ſummi viri ſplendorem vel maxime pertinerent, Plutarcho, eiusq; interpretatione omiſſa, quæ vel apud latinos, vel apud græcos de vita, moribus, & rebus geſtis Ciceronis legerat, plenius, nõ vt interpres, ſed arbitratu ſuo deſcripſit. Hic Arretini libellus quaſi è Plutarcho expreſſus in manibus vſque eo fuit, donec Achilles Bochius ex græco bono latinum fecit non omnino bonum. qui ſimulac græca intellige-

re

re cœpi diſplicuit, feciq; aliquot annis vota, vt melior, interpretatio, quæ Cicerone & Plutarcho digna eſſet, prodiret. Sed cum optando nihil me conſequi viderem, haud ſecus ac ſi vota nuncupaſſem, non feciſſem, ea pro tenus mea facultate & copia mihi perſoluenda eſſe duxi. Itaque ex Plutarcho vitam Ciceronis ita, vt ab eo ſcripta fuit, ſtatim conuerti, & quicquid ab alijs vtriuſque linguæ ſcriptoribus, quod cum illis aut conueniret, aut diſcreparet, de Cicerone memoriæ proditum notaueram, in Annotationes conieci: quibus illa etiam comprehendi, quæ à Plutarcho in præteritis relicta erant. Exijt tum Ciceronis vita ex ipſius libris potiſſimum collecta, nec ineleganter conſcripta à Chriſtophoro Preys Pannonio. cumq; iam illud, quod ego confeceram, typographo daturus eſſem, ecce tibi affertur Egnatius Sebaſtiani Corradi: cuius accuratam diligentiam ita probaui & amplexus ſum, vt meo labore ſtudioſis litterarum opus non eſſe æquiſſimo animo paterer. nec fore vnquam putaui, vt eum quiſquam requireret, cum præſertim non ita multo poſt Ciceronianus Petri Rami (cui me Lutetiæ Pariſiorum operam dediſſe nō pœnitet) ſubſecutus eſſet. Relicta igitur hiſtoria M. Ciceronis, vacuo à quotidianis prælectionibus tempore, cuius per quam exigua facultas nobis datur, alias res agere cœpi. Sed fecit tan-

dem

dem non ſolum ardens deſiderium ſtudioſæ iuuentutis, verum etiam grauis auctoritas magnorum virorum, qui me hiſtoriam Ciceronis alia & commodiore, vt ipſi iudicabant, ratione tractaſſe, quàm ceteros, cognouerant, vt vererer, ne diutius eam deberem, bonum nomen non exiſtimarer. Cum autem hiſtoriam hanc opinione gratiorem omnibus accidiſſe cognouiſſem. ita vt breui tempore ex magna multitudine exemplorum nulla ſupereſſe librarius diceret; librum ab initio recognoſcere, ac nonnulla, quæ in mentem veniebant, addere cœpi. eſt enim ea ratio horũ Commentariorum, vt in ijs dies ſempèr aliquid afferat quod cumuli loco accedat. multa etiam ſunt, quæ poſterioribus cogitationibus limentur politius, ad quam rem cum nunc in tanta librarij feſtinatione vacui temporis ſatis non habeam, ſi quid requiretur, alio tempore, modo vita ſuppeditet, ſarcietur. Placet enim Heſiodium illud in ijs, quæ à deo vtenda accepimus, vt ea maiore menſura indies reddamus. Vale, lector, & Quinctiliani illud memineris:

Ille ſe profeciſſe ſciat, cui Cicero
valde placebit.

KARO-

KAROLVS VTENHOVIVS
F. G. FRANC FABRI
cio Marcodurano.

FAbricios celebrant ueterum monumenta Sophorum,
Hiſq; parem tribuunt cum grauitate fidem.
Te grauitas, te cana fides, uirtutis auitæ
Semina, doctrinæ concelebratq; decus.
Adde quòd & Latiæ, Graiæq; peritia linguæ
Pæne uel antiquis te facit eſſe parem.
Denique Fabricios reliquis cùm dotibus æques,
Fabricios alijs laudibus exſuperas:
Scilicet hiſtorias fabricãdi, (atq; hinc Faber audis)
Quodq; rei caput eſt Relligione pia.
Hinc quoque Fabricia nomen de gente uetuſta
Impoſitum meritis auguror eſſe tuis.

M. TVLLII CICERONIS HISTORIA, PER CONSVLES DESCRIPTA, ET IN ANNOS LXIV. diſtincta, per Franc. Fabricium Marcodu-ranum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

M. TVLLIVS. M. F. M. N. COR. CICERO.

HOc modo Orator noſter, cuius hiſtoriam deſcripturi ſumus, Romanorum more nominatur. atque hæc ſingula primùm explicabimus. M. id eſt Marcus, prænomen eius eſt, quod à patre, maximus natu filius de more habuit. TVLLIVS, proprium & gentile eiuſdem nomen eſt: fuit enim è Tullia gente antiquiſsima, lib. 2 de legibus. Patrem Ciceronis ex regio Volſcorum genere fuiſſe, in Euſebij Chronicis legimus. & Plutarchus ſcribit, nonnullos eius genus referre ad Tullum Attium, nobilem Volſcorum regem. Hinc Silius Italicus libro octauo:

Tullius æratas raptabat in agmina turmas,

Regia progenies, & Tullo ſanguis ab alto:
Indole proh quanta iuuenis, quantumq́; daturus
Auſoniæ populis ventura in ſæcula ciuem.
Ille ſuper Gangem, ſuper exauditus & Indos
Implebit terras voce, & furialia bella
Fulmine compeſcet lingua, nec deinde relinquet
Par decus eloquij cuiquam ſperare nepotum.

M. F. Marci filius. habuit enim Cicero noſter patrem M. Tullium, qui cùm eſſet infirma valetudine, in Arpinati villa fere ætatem egit in litteris, lib. 2. de legib. Eum fulloniam feciſſe, ac vites oleasque ſemper coluiſſe, Q. Calenus in maledica oratione apud Dionem lib. 46. ait. Patrem hunc Cicero in petitione Conſulatus, annos iam natus XLIII, amiſit, vt Aſconius ſcribit. vide epiſt. 5. lib. 1. Att.

M. N. Marci nepos. nam & auus eius M. Tullius Cicero nominatus fuit, eoque viuo ſe natum ait lib. 2. de legibus. De eodem lib. 3. ita ſcribit, Et auus quidem noſter ſingulari virtute in hoc municipio, quoad vixit, reſtitit M. Gratidio, cuius in matrimonio ſororem, auiam noſtram, habebat, ferenti legem tabellariam. Is quoque eſt, de quo Cæſar lib. 2. de Oratore, M. Cicero, inquit, ſenex, huius viri optimi, noſtri familiaris pater, noſtros homi-

homines ſimiles eſſe Syrorum venalium dicebat: vt quisque optime græcè ſciret, ita eſſe nequiſsimum. COR. Cornelia nomen eſt tribus, ablatiui caſus, vt ſit, ex Cornelia. ex tribubus autem XXXV aliquam neceſſe erat, cuiuſcunque ordinis eſſet, ciuis Romanus obtineret. atque à tribu, in qua cenſebantur, ciues etiam ſignificabantur, Aſconius in Verrinam ſecundam. Cicero autem cum reliquis Arpinatibus in tribu Cornelia cenſebatur, Liuius libr. 38.

CICERO. Cicerones à cicere appellatos fuiſſe ſatis conſtat: itaque dictum eſſe illum, qui primus hoc nomen inuenit, à naſi figura, auctor eſt Plutarchus. Apud Priſcianum quoque Grammaticum libr. 2. legitur, eum, qui primus hoc nomen habuit, ab habitu faciei nominatum eſſe. Plinius verò lib. 18. cap. 3. ait, Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum cognomina prima inde eſſe, vt quiſque aliquod optime genus ſereret.

Anno poſt Romam conditam DCXLVII, ante Chriſtum natum CIII, Conſules fuerunt,

Q. SERVILIVS CAEPIO, C. ATILIVS SERRANVS.

 His

HIS Conſulibus ante diem III. Nonas Ianuarij M. Cicero natus eſt, Gellius lib. 15. cap. 28. His quoque Conſulibus, quibus L. Craſſus legem Seruiliam ſuaſerit, ſe natum eſſe, ipſe Cicero in Bruto ſcribit. Idem III. Non. Ianua. natalem ſuum vocat epiſt. 5. lib. 7. & epiſt. 41. lib. 13. ad Att. Verba Plutarchi ſine cauſa in dubiū vocātur: qui de Ciceronis natali ita ſcribit, τεχθῆναι δὲ κικέρωνα λέγουσιν ἡμέρᾳ τρίτῃ τῶν νέων καλανδῶν. id eſt, Editum in lucem Ciceronem ferunt tertio die Kalendarum nouarum, ſiue, poſt diem tertium Kalendarum Ianuarij. quo genere loquendi non quartus, ſed tertius dies Ianuarij ſignificatur, vt ſit tertio die poſt Kalendas, connumeratis ipſis Kalēdis. Sic Liuius lib. 30. ait, Hannibalem poſt ſextum decimum annum ex Italia deceſsiſſe: qui venit in Italiam anno, vt Liuius numerat, ab V. C. DXXXII. deceſsit anno DXLVII. Recte igitur Paullus Iuriſc. in L. Anniculus. D. de verb. ſignif. Ante diem decimum Kalendarum, poſt diem decimum Kalendarum, neutro, inquit, ſermone vndecim dies ſignificantur. Sic enim legendum ex Pandectis Florentinis, non, vtroque ſermone: vt perperam Alciatus, Budæus, Valla & Corradus

lege-

legerunt. Apud Plutarchum omnem dubitationem tollit id quod ſequitur: ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες εὔχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. id eſt, quo die nunc magiſtratus pro Principe faciunt, & vota nuncupāt. de quo die Caius in L. Si caluitur. D. de verb. ſignific. Poſt Kalendas Ianuarias die tertio pro ſalute Principis vota ſuſcipiuntur. vbi tertiū diem Ianuarij intelligendum eſſe hæc verba Capitolini in Pertinace oſtēdunt: Denique ante tertium Nonarum diem, Votis ipſis, milites Maternum Laſciuium, ſenatorem nobilem, ducere in caſtra voluerūt. Votis ipſis, id eſt, ipſo votorum die, quomodo ludis, gladiatoribus, & ſimilia à Latinis dicuntur. De ijſdem votis Spartianus in Hadriano: Ingraueſcēte valetudine per ſomnium perijt ipſis Kalendis Ianuarijs. Quare ab Hadriano votorum cauſa eſt lugeri vetitus. & Vopiſcus in Tacito, Diuorum templum fieri iuſsit, in quo eſſent ſtatuæ principum bonorum, ita vt ijſdem Natalibus ſuis, Parilibus, Kalendis Ianuarijs, & Votis, libamina ponerentur.

Mater Ciceronis, quæ ipſum, vt Plutarchus ſcribit, ſine vllo dolore peperit, fuit Heluia, vt ab Euſebio & Paullo Diacono in ſupplementis Eutropianis recte nomi-

natur:nam apud Plutarch. ὀλβίαν mendoſe eſt pro ἐλβίαν, quod nomen in eiuſdem Quæſtionib. Romanis emendate legitur. quo de in Annotationib. in Oroſij libr. 5. cap. 15. Habuit mater Ciceronis ſororem, quæ C. Aculeoni equiti R. nupſit: quem L. Craſſus dilexit ex omnibus plurimum, vt eſt lib. 2. de Oratore. vbi Aculeonem Craſſus apud M. Perpernam iudicem contra Gratidianùm defendiſſe dicitur. de eodem ipſe Craſſus lib. 1. Nónne, inquit, videtis equitem R. hominem acutiſsimo omnium ingenio, ſed minime ceteris artibus eruditum, C. Aculeonem, qui mecum viuit, ſemperq; vixit, ita tenere ius ciuile, vti, cum ab hoc diſceſſeris, nemo de ijs, qui peritiſsimi ſunt, anteponatur? Huius igitur Aculeonis filij Ciceronis conſobrini fuerunt. quibus cum ſe in pueritia bonis diſciplinis operam dediſſe ipſe teſtatur initio lib. 2. de Orat. Ex his fuit C. Viſellius Varro, vir doctus in primis: qui iuris ciuilis à patre Aculeone traditam tenuit diſciplinā, in Bruto. De eodē in Orat. de prouincijs C O S. Ante quā ad ſequentem annū tranſeo, admonebo adoleſcētes ſtudioſos, his Conſulib. natū eſſe Cn. Pōpeiū pridie Kal. Octobris. quod Velleius libr.

libr. 2. & Plinius lib. 37. ca. 2. diſerte ſcribunt. ciuis rei obſeruatione facillime diju- cuius dicari poteſt, quot annos natus Pompeius res ſingulas geſſerit, honoresúe cōſecutus ſit. id quod tam varie ab auctorib. ſcriptū eſt, vt maior diſcrepantia vix inueniatur.

Anno vrbis DCXLIIX, Ciceronis II, Conſules fuerunt,

P. RVTILIVS RVFVS,

CN. MALLIVS.

HIc eſt P. Rutilius Stoicus, homo doctiſsimus, & Panætij auditor de quo Cicero in Bruto, libr. 3. de Officijs, & nos inferius. Alterum Conſulem Cn. Mallium voco, quoniam ſic quoq; appellatur in antiquo marmore Neapoli: vnde Georgius Fabricius legem ædificantiū deſcripſit. de quo Cic. pro Plācio, Populus R. Q. Catulo in ſumma familia nato, ſapiētiſsimo & ſanctiſsimo viro præpoſuit Cn. Malliū nō ſolū ignobilem, verū ſine virtute, ſine ingenio, vita etiā contēpta. Idē ſcribit pro Murena. Sed apud hiſtoricos, qui hūc Conſulē victū à Cimbris ſcribūt, magna varietas in nomine & prænomine inuēitur. de qua Sigonius in Faſtis. Hoc anno Q. Seruilio Cæpioni procōſuli imperiū rogatione C. Norbani Tribunipl. abrogatū eſt. qua de

cauſa ſeditio in vrbe excitata fuit. de qua Cicero lib. 2. de Ora. vnde L. Cottam & T. Didium Norbani collegas fuiſſe, cognoſcimus. Sed Cæpio damnatus eſt, eiusque bona publicata ſunt, Liuius libr. 63. & Aſconius in Cornelianam, vbi mendosè impreſſum eſt, Tulerat autem eam maxime propter ſimultates cum Q. Cæcilio. eſt enim legendum, cum Q. Seruilio, vel cum Q. Cæpione.

Anno vrbis DCXLIX, Ciceronis III COSS. fuerunt,

C. MARIVS II, C. FLAVIVS FIMBRIA,

C. Marius iterum Conſul Kalendis Ianuarij de Iugurtha triumphauit, Plutarchus in Mario, Salluſtius in Iugurthino. C. Fimbriam Cicero pro Plancio inter eos numerat, qui cum Tribunipl. eſſe non potuiſſent, Conſules facti ſunt. De eius eloquentia idem in Bruto. His Conſulibus C. Caſsius L. F. Longinus Tribunuſpl. plures leges ad minuendam nobilitatis potentiam tulit, in quibus hanc etiam, vt quē populus damnaſſet, cuiúe imperiū abrogaſſet, in Senatu ne eſſet, Aſconius in Cornelianā. Hoc anno C. Luſius tribunus milit,

lit. Marij ſorore natus, pudicitiam cùm eri peret Trebonio, ſiue C. Plotio militi, interfectus ab eo eſt, cui vim afferebat. quē cum Marius ſcelere ſolutũ periculo liberaſſet, ac coronaſſet, nõ parum adiumenti ea res illi ad tertium conſulatum attulit. auctor Plutarchus in Mario, & Apopthegmatis, Cicero pro Milone, Valerius lib. 6. cap. 1. Quintilia. lib. 3. cap. vlt.

Anno vrbis DCL, Ciceronis IV. COSS. fuerunt,

C. MARIVS III, L. AVRELIVS ORESTES.

MArius hunc Conſulatum in apparatu belli Cimbrici, (quod Cicero de prouincijs COS. Gallicũ vocat, & Mario extra ordinem decretum fuiſſe ait,) conſumſit, vt ſcribit Velleius lib. 2. vbi addit his COS. Cn. Domitium Tribunum pl. legem tuliſſe, vt ſacerdotes, quos antea collegæ ſufficiebant, populus crearet, cuius meminit Suetonius in Nerone, & Cicero Agraria ſecunda his verbis: De ſacerdotijs Cn. Domitius Tribunus pl. vir clariſsimus tulit, quod populus per religionem ſacerdotia mandare non poterat, vt minor pars populi vocaretur: ab ea parte

qui eſſet factus, is à collegio cooptaretur. de eadem lege Domitia idem in Corneliana apud Aſconium. vbi illud quoq; legimus, Domitium tribunum M. Silanũ conſularẽ hominem vexauiſſe. Oreſtes in magiſtratu mortuus fuit. itaq; Marius è Gallia Romam profectus comitia Conſularia habuit, quibus ipſe Conſul quartum creatus eſt, Plutarchus in Mario.

Anno vrbis DCLI, Ciceronis V COSS. fuerunt,

C. MARIVS IIII. Q. LVTATIVS CATVLVS.

HOc anno Marius Teutonos & Ambronas ad aquas Sextias prope Maſſiliam deleuit, Strabo lib. 4. Oroſius lib. 5. cap. 16. vt alios mittam, de quibus in Oroſium ſcripſi. Q. Catulus pater eſt, de cuius dicendi genere multa Cicero in Bruto. Interfectus eſt à Marianis anno DCLXVI. Eodẽ anno M. Antonius Orator, qui triennio poſt, ſuo nimirum anno, Conſul fuit, prætor maritimos prædones in Ciliciã perſecutus fuit, vt eſt in epitoma Liuiana lib. 68. Atq; hãc rem ipſe Antonius intelligẽs li. 1. de Oratore inquit, Cũ proconſule in Ciliciam proficiſcens Athenas veniſſem,

com-

cõplures tum ibi dies ſum propter nauigã di difficultatẽ cõmoratus. Corradus non animaduertẽs, proconſulẽ dici etiam, qui ante Conſulatũ cum imperio cõſulari in prouinciam mittitur, ſcripſit M. Antoniũ poſt Conſulatum in Ciliciam profectum. Tu lege Cõmentarium noſtrum in Ligarianam. Atq; hic eſt Antonius ille triũphalis vir, cuius filiam à prædonibus captam fuiſſe, Plutarchus in Pompeio tradit. vnde Cicero pro lege Manilia: An ignoratis, ex Miſeno eius ipſius liberos, qui cum prædonibus antea ibi bellum geſſerat, à prædonibus eſſe ſublatos? in cuius loci interpretatione doctiſsimus Gotomanus perperam hunc Antoniũ cum eius filio, qui curator oræ maritimæ fuit, vt infra demonſtrabimus, confundit. His Conſulibus Archiã poëtam Romam veniſſe, Cicero in oratione pro eo habita ſcribit: & addit, illum ſibi à prima pueritia principem & ad ſuſcipiendã & ad ingrediendã rationem ſuorũ ſtudiorũ extitiſſe. Vſus enim fuit Cicero puer Gręcis doctorib. quod ipſe in epiſt. ad M. Titinniũ, referẽte Suetonio de claris Rhetorib. ita ſcripſit: Equidẽ memoria teneo pueris nobis primũ latinè docere cœpiſſe L. Plotiũ quendã; ad quẽ cũ fieret cõ-

Hotomanus

cursus

curſus, quòd ſtudioſiſsimus quiſque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem nō licere. Continebar autem doctiſsimorum hominum auctoritate, qui exiſtimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia poſſe.

Anno vrbis DCLII, Ciceronis VI COSS. fuerunt,

C. MARIVS V. M'. AQVILLIVS

MArij in quinto Conſulatu collega fuit Manius Aquillius. Hinc Antonius apud Ciceronem lib. 2. de Oratore ait, ſe in Aquillij cauſa Marium crebro appellando collegam ei ſuum commēdaſſe. Aquillium Marij in quinto Conſulatu collegam aduerſus fugitiuos in Siciliam miſſum, bellumq; ſeruile, Athenione duce interfecto, confeciſſe, Diodorus Siculus li. 36. ſcripſit. in cuius excerpta hiſtoria ab Henrico Stephano latinè edita hic Conſul C. Acilius per mendum vocatur. Apud Ciceronem quoque Agraria. 2. male ſcriptum eſt, Siciliæ ciuitatibus bello fugitiuorum M. Attilius etiam mutuum frumentum dedit, vbi M'. Aquillius ſcribendum. vt initio Verrinę ſeptimæ, Nos poſt id bellum,

lum, quod M'. Aquillius confecit, ſic accepimus: nullum in Sicilia bellum fugitiuorum fuiſſe. Aquillius deinde cauſam de pecunijs repetundis dixit: eumq́ue M. Antonius acriter defendit, vt Liuius lib. 70. Cicero lib. 2 de Orat. & Verrina ſeptima teſtantur. Idem pro Flacco: M'. Aquillium patres noſtri multis auaritiæ criminibus, teſtimonijsq́; conuictum, quia cum fugitiuis fortiter bellum geſſerat, iudicio liberauerunt. Eodem pertinet illud pro Fonteio: Quam multa M'. Aquillius audiuit in ſuo iudicio? Accuſauit Aquilliũ L. Fuſius, vt Cicero in Bruto ſcribit. itaq; recte nunc lib. 2. de officijs legitur: In accuſando etiã M'. Aquillio L. Fuſij cognita induſtria eſt. vbi prius Manlio, corrupte ſcriptum erat. C. Marius C O S. V. & Q. Lutatius procos. Cimbros in Venetia ad Atheſim Veronæ Fluuium vicerũt. de qua victoria Oroſius noſter libr. 5. cap. 16. Sic Marius influentes in Italiam Gallorum maximas copias repreſsit, vt ait Cicero de prouincijs C O S. atque Italiam obſidione liberauit, Idem poſt redit. ad Quirites. Meminit pro Rabirio, & in Catilin. 4. Q. Catulus de manubijs Cimbricis porticum in Palatio in area M. Fuluij Flacci fecit, Cicero pro domo.

Anno

Anno vrbis DCLIII, Ciceronis VII COSS. fuerunt,

C. MARIVS VI, L. VALERIVS FLACCVS.

HOrum conſulum frequens eſt mentio apud Ciceronem pro Rabirio, in Bruto, in Catilinam, & in Antoniũ. Quib. L. Appuleius Saturninus ſeditionẽ mouit. is enim cum anno ſuperiore Tribunatus competitorem A. Nonium (de quo nomine vide Annotationes noſtras in ca. 17. lib. 5. Oroſij) adiuuante C. Mario occidiſſet, eaque ratione Tribunus pl. iterum factus legem Agrariam per vim tuliſſet, in quam à ſingulis ſenatoribus iurari voluit, Q. Metello Numidico, qui vnus in eam iurare noluit, diẽ dixit. Metellus autẽ, cui patriæ ſalus dulcior, quàm cõſpectus erat, de ciuitate maluit, quam de ſententia dimoueri: & C. Mario ſextum cõſuli, & eius inuictis legionibus, ne armis confligeret, cedendum eſſe duxit, Cicero pro Balbo, pro Sextio, & in Piſonem. Sed cum idem Saturninus C. Memmium candidatũ conſulatus interfeciſſet, operamque daret, vt C. Seruilius Glaucia prætor conſul fieret, S. C. factum eſt, vt conſules viderent,

rent,ne quid Reſp. detrimenti caperet. Itaque Saturninus & Glauci ſtatim ſunt interfecti,Cicero pro Rabirio, in Catilin. 1. Philipp.8.& in Bruto. Saturnini caput Rabirium quendam Senatorē per conuiuia circuntuliſſe,Auctor de Viris illuſtrib.ſcribit. Quare poſtea Cicerone conſule C. Rabirius accuſatus fuit à T.Labieno,cuius patruus. Q. Labienus cum Saturnino occiſus fuerat,Cicero pro Rabirio, Oroſius lib.5.ca.17. A Saturnino latæ ſunt leges Appuleiæ:in quib.fuit illa,qua Saturninus C. Mario tulit,vt in ſingulas colonias ternos ciueis Romanos facere poſſet,de qua Cicero pro Balbo.

Glaucia

Anno vrbis DCLIV, Ciceronis VIII COSS.fuerunt,

M. ANTONIVS, A. POSTVMIVS ALBINVS.

DE his Cicero in orat. poſt. reditum ad Quirites,Nunquã de Q.Metello C.Marius,qui erat inimicus, ſed ne is quidem, qui ſecutus eſt,M. Antonius homo eloquentiſsimus cũ A. Albino collega Senatũ aut populũ eſt cohortatus.Hoc tamẽ anno Metellus vnius tribunipl. rogatione ab exilio reuocatus eſt,epiſt. 9.li.1. Famil.

Tribu-

Tribunus fuit Q. Calidius, auctore Valerio lib. 5. cap. 2. Calidij lege Q. Metellum in ciuitatem reſtitutum fuiſſe, Cicero quoque pro Plancio ait. Eodem anno Tribunus pl. fuit Sex. Titius, homo ſeditioſus & turbulentus: cui Antonius Conſul reſtitit, vt ipſe narrat lib. 2. de Oratore. vbi de teſtimonio ſuo in Titium reum agit. fuit enim hic Titius accuſatus & condemnatus, quod L. Saturnini imaginem domi ſuæ habuiſſet, vt ſcribit Cicero pro C. Rabirio, & Valerius libr. 8. cap. 1. qui ait eum lege agraria gratioſum fuiſſe. eſt ergo is, de quo Obſequens in Antonij & Albini Conſulatu hæc ſcribit, Sex. Titius (Sextius in Obſequente mendoſe legitur) tribunus pl. de agris diuidendis populo cum, repugnantibus collegis, pertinaciter legem ferret, corui duo numero in alto volantes ita pugnauerunt ſupra concionem, vt roſtris vnguibusq; lacerarentur. Haruſpices ſacra Apollinis litanda, & de lege, quæ ferebatur, ſuperſedendum pronuntiarunt. Vnde emendandus eſt locus Ciceronis lib. 2. de legib. corruptus adhuc in omnibus libris, etiam Manutianis poſtremis. ſic enim legitur: Quid religioſius, quàm cum populo, cum plebe agendi ius aut dare, aut non
dare?

dare? quid, leges non iure rogatas tollere, vt etiam decreto collegij, vt Liuias conſilio Philippi conſulis & auguris? in codice manuſcripto pro, vt etiam, legitur, vttetiã. tu, vt Titiam, repone. nam in eodem libro, Leuias, pro Liuias ſcriptum eſt. His conſulibus C. Claudium Pulchrũ, eum, qui ſeptimo anno poſt conſul fuit, ædilem curulem fuiſſe, ex Plinij lib. 8. ca. 7. cognoſcimus. Eum magnificentiſsima ædilitate functum eſſe, Cicero lib. 2. de Officijs ait. De eodẽ in Verrem. 6. C. Claudius, cuius ædilitatem magnificentiſsimam ſcimus fuiſſe, vſus eſt hoc Cupidine tamdiu, dum forum dijs immortalibus, populoque R. habuit ornatum.

Anno vrbis DCLV, Ciceronis IX COSS. fuerunt,

Q. CAECILIVS METELLVS NEPOS, T. DIDIVS.

AB his Conſulibus lata eſt lex Cæcilia Didia, ab vtriuſq; nomine dicta. cuius meminit Cicero pro domo, Philip. 5. ep. 9. lib. 2. Att. vbi vulgo Cœliam Didiã, ſicut pro Sextio, Aciliam Didiam mendoſe legitur. Huius legis duo capita fuerunt: Vnum, ne diuerſis de rebus lex ferretur:

Alterum, vt leges trinundino promulgarentur, auctor Cicero locis iam citatis. Manutius in libro de legib. duas leges Cæcilias Didias fuiſſe affirmat. quem lege. Hoc ex Aſconio addendũ, Huius Metelli Conſulis filium fuiſſe Metellum Nepotẽ eum, qui cum Cicerone inimicitias geſsit. quẽ Herbeſtus neſcio quis, errore non ferendo, eundem cum patre facit.

Anno vrbis DCLVI, Ciceronis X COSS. fuerunt,

CN. CORNELIVS LENTVLVS, P. LICINIVS CRASSVS.

P. Craſſus pater eſt M. Craſsi, de cuius cenſura ad an. DCLXIV, de interitu ad an. DCLXVI infra dicemus. Eius fuit domus Ciceronis, vt eſt in Salluſtij Inuectiua. Eodem anno Cenſores in Tabulis Capitolinis inueniuntur, L. Valerius Flaccus, & M. Antonius de quibus Valerius Max. lib. 2. cap. 4. Cicero initio lib. 3. de Orat. ſcribit, Antonium Cenſorem imperatorijs manubijs roſtra ornaſſe.

Anno vrbis DCLVII, Ciceronis XI COSS. fuerunt,

CN. DOMITIVS AHENOBARBVS, C. CASSIVS LONGINVS.

DE

DE hoc Domitio Cicero pro Domo, Cn. Domitium, inquit, nos pueri Conſulem, Cenſorem, Pontificem max. vidimus. De eius Tribunatu dixi ad annũ DCL. Cenſor fuit anno DCLXI. poſt Tribunatũ pontifex maximus populi ſuffragio creatus fuit, vt eſt in epitoma Liuiana libr. 67. De eodẽ Cicero in Bruto, Hoc, inquit, loco ipſum Domitium non relinquo. nam etſi non fuit in oratorum numero, tamen pono ſatis in eo fuiſſe orationis atque ingenij, quo & magiſtratus perſonã, & conſularem dignitatem tueretur. His Conſulibus Ptolemæum regem Cyrenarum, cui cognomen Apioni fuit, mortuũ teſtamẽto heredem populum R. reliquiſſe, Obſequens & Caſsiodorus ſcribunt. Cicero cõtra Rull. 2. Aſcribit idem auctioni Corinthios agros opimos & fertiles, & Cyrenenſes, qui Apionis fuerunt.

Anno vrbis DCLVIII, Ciceronis XII COSS. fuerunt,

L. LICINIVS CRASSVS Q. MVCIVS SCAEVVLA.

DE his Cic. Verr. 4. Halæſini pro multis & magnis ſuis, maiorumq; ſuorũ

in Remp. noſtram meritis atq; beneficijs, ſuo iure nuper L. Licinio, Q. Mucio COS. cum haberent inter ſe controuerſias de ſenatu cooptando, leges ab ſenatu noſtro petiuerunt. Idem lib. 3. de Officijs, Eſſe pro ciue qui non ſit ciuis, rectum eſt non licere. quam tulerunt legem ſapientiſsimi Conſules Craſſus & Scæuula. Hanc legem Liciniam & Muciam vocat in Bruto. qua acerrimam de ciuitate quæſtionē veniſſe, ait pro Balbo. de eadē pro Cornelio maieſtatis reo, Legem Liciniam & Muciam de ciuibus regundis duo Conſules omnium, quos vidimus, ſapientiſsimi tulerunt. in quem locum Aſconius plura ſcribit. Craſſo Gallia prouincia obuenit, in eaque rem geſsit, de qua Cicero libr. 1. de Inuentione, & in Piſonem. Q. Mucius in Aſia legatum habuit P. Rutilium Rufum, qui Conſul fuerat anno D C X L V I I I. & quia publicanis nihil agere in Aſia permiſerat, eorum conſpiratione in iudicium vocatus, ab equitibus, qui tum iudicabant, damnatus eſt, vt ſcripſi in ca. 17. libr. 5. Oroſij. Meminit eius Cicero paſsim, lib. 1. de Oratore, in Bruto, pro Fonteio, in Piſonem, lib. 3. de Natura Deo. & alibi. His conſulibus Prætor fuit, ſuo anno C. Claudius Ap. F. Pulcher,

Pulcher, vt eſt in Verr. 4.

Anno vrbis DCLIX, Ciceronis XIII COSS. fuerunt,

C. COELIVS CALDVS, L. DOMITIVS AHENOBARBVS.

COelium hunc inter nouos homines numerat Cicero pro Murena. eundẽ non mediocribus inimicitijs ac laboribus contendiſſe, vt ad ſummos honores perueniret, ait in Ver. 7. De eodem Craſſus lib. 1. de Orat. Quis non videat, C. Cœlio æquali meo magno honori fuiſſe homini nouo illam ipſam, quãcunq; habuit, in dicendo mediocritatem? Hac de cauſa meminit eius in Bruto. Eundem clariſsimum ac fortiſsimum adoleſcẽtem Quæſtorem non eſſe factum, ait pro Plancio. vbi male, Q. Cœlius, legitur. L. Domitius prætor Siciliam obtinuerat, atque ſeueritatis exemplum in paſtorem, qui aprum venabulo percuſſerat, ediderat. quod ex Ciceronis Verrina. 7. Valerius in ca. 3. lib. 6. trãſtulit.

Anno vrbis DCLX, Ciceronis XIIII COSS. fuerunt,

C. VALERIVS FLACCVS, M. HERENNIVS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

M. Herennius is eſt, qui in Conſulatus petitione L.Philippum ſuperauit. de quo Cicero in Bruto, Eodem tempore M. Herennius in mediocribus oratoribus latinè & diligenter loquentibus numeratus eſt: qui tamen ſumma nobilitate hominẽ, cognatione, ſodalitate, collegio, ſumma etiam eloquentia. L. Philippum in conſulatus petitione ſuperauit, & pro Murena. Quis L.Philippum, ſummo ingenio, opera, gratia, nobilitate, à M. Herennio ſuperari poſſe arbitratus eſt? Totum annum domi foriſque tranquillum fuiſſe, Obſequens ſcribit.

Anno vrbis DCLXI, Ciceronis XV COSS. fuerunt,

C. CLAVDIVS PVLCHER.
M. PERPERNA.

HIc C. Claudius Ap. F. dicitur à Cicerone Verrina 4. Alij non male, C. F. appellare videntur: vt ſit P. Clodij patruus, quem conſulem fuiſſe, Cicero in Cœliana oſtendit. Claudij collega in fragmentis Capitolinorum Faſtorũ M. Perperna vocatur. περπέρνας, idem nominatur à Dione lib. 41. vbi de ipſius morte ſcribit. Hoc anno Cenſor cũ Cn. Domitio fuit L. Craſſus. cuius

cuius Cenſuræ Cicero in libris de Oratore aliquoties mētionem facit. Hoc etiam tempore clariſsima illa M'.Curij & M. Coponij cauſa apud Centumuiros à duobus Conſularibus atq; æqualibus L. Craſſo & Q. Scæuula defenſa eſt, paullo ante quàm Cicero in forum venit, vt teſtatur ipſe pro Cęcina. Meminit eiuſdē lib.1. & 2. de Oratore, & in Bruto. vnde cauſam talem fuiſſe cognoſcimus. Coponius in teſtamēto poſtumum heredem ſcripſerat: eique, ſi ante quàm in tutelā ſuam veniret mortuus eſſet, Maniū Curiū ſubſtituerat. cum poſtumus natus non eſſet, M. Coponius heres legitimus ad ſe hereditatem pertinere cōtendit, negauitq; Scæuula Coponij patronus, niſi poſtumus & natus & antequam in ſuam tutelam veniret, eſſet mortuus, heredem eum eſſe poſſe, qui poſtumo & nato & mortuo eſſet ſubſtitutus. Craſſus, qui Curium defendebat, contendit, teſtatorem hac mente fuiſſe, vt ſi filius non eſſet qui in tutelam veniret, Curius heres eſſet, idq; omnibus probauit.

Anno vrbis DCLXII, Ciceronis XVI COSS. fuerunt,

L. MARCIVS PHILIPPVS
SEX. IVLIVS CAESAR.

L.Philippus is eſt,quem à M.Herennio priùs ſuperatũ fuiſſe, diximus. de eodem Cicero lib.1.de officijs: L. Philippus Q. F.magno vir ingenio, in primiſq; clarus, gloriari ſolebat, ſe ſine vllo munere adeptum eſſe omnia, quæ haberentur ampliſsima.Hic annus decimus ſextus terminus eſt pueritiæ Ciceronis:in qua, vt Plutarchus ſcribit, cum eas artes, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari ſolet, diſceret,ingenium eius ita eluxit,tantumq́ue nominis & gloriæ inter pueros habuit, vt eorum parentes, viſendi Ciceronis,cognoſcendæq́ue celebratę celeritatis in diſcendo gratia,ad ludũ venirent.Pueri quoque honoris gratia Ciceronem medium deducebant. de quo honore Plutarchus in Præceptis Ciuilibus, & Ouidius lib.5.Faſtorum,

Et medius iuuenum, non indignantibus ipſis,
Ibat: & interior, ſi comes vnus erat.

Laudat etiam Plutarchus indolem Ciceronis, ac plane ipſum eiuſmodi natura fuiſſe ait, qualem Plato lib. 5. de Rep. in philoſopho & homine docili requirit. vbi Socrates ita concludit, οὐκοῦν καὶ τὸν φιλόσοφον σοφίας φήσομεν ἐπιθυμητὴν εἶναι, οὐ τῆς μὲν, τῆς δ' οὔ. ἀλλὰ πάσης. id eſt, Igitur & philoſophum

phum dicemus ſapientiæ amatorem eſſe, non vnius alicuius, ſed vniuerſæ. Puer Cicero, cum poëſi in primis delectaretur, Põtium Glaucum tetrametris cõpoſuit, quẽ ſua etiamnum ætate extitiſſe Plutarchus ait. Aeſchylus ἐν τῷ ποντίῳ γλαύκῳ à Strabone, Athenæo, & alijs citatur.

Hoc anno tribunuſpl. M. Liuius Druſus, cum ſenatui priſcum reſtituere cuperet decus, & iudicia ab equitibus, qui tum lege Sempronia iudicabant, ad eum transferre ordinem, in ijs ipſis, quæ pro Senatu moliebatur, ſenatum habuit aduerſarium, inquit Velleius lib. 2. Cum igitur vehemẽtius inueheretur in cauſam principũ Conſul Philippus, Druſique tribunatus, pro ſenatus auctoritate ſuſceptus, infringi iam ac debilitari videretur, ludorum Romanorum diebus, quos à pridie Non. vſq; ad Idus Septemb. fuiſſe, ex veteri Kalendario cognoſcitur, Craſſus ſe cum C. Cotta & P. Sulpicio in Tuſculanum cõtulit. quo cum primum Q. Scæuula & M. Antonius, deinde Q. Catulus & C. Iulius Cæſar veniſſent, habita fuit diſputatio de Oratore, quam Cicero poſtea tribus libris complexus eſt, ſeque tum adhuc puerum fuiſſe, ait lib. 13. ad Att. Idib. Septẽbris ſenatus fre-

quens vocatu Druſi in curiam venit: ibique permulta vehementiſsima contentione animi, ingenij, virium à L. Craſſo dicta ſunt: dicenti latus condoluit, ſudorque multus conſecutus eſt: ex quo cum cohorruiſſet, cum febri domũ redijt; dieq́; ſeptimo eſt lateris dolore conſumtus, Cicero lib. 1. & 3. de Oratore. Druſus quoq;, ſocijs & Italicis populis ſpe ciuitatis Romanæ ſolicitatis, cum è foro cinctus immenſa multitudine reuertiſſet, in atrio domus ſuæ cultello percuſſus, qui affixus lateri eius relictus eſt, intra paucas horas deceſsit, Velleius, & Liuius lib. 70. Cicero quoque lib. 3. de Natura ait, Druſum domi ſuæ ferro à Q. Vario interfectum eſſe. & pro Milone, Tribunuſpl. M. Druſus occiſus eſt: nihil de eius morte populus cõſultus, nulla quæſtio decreta à ſenatu eſt. Petijt eodem tempore tribunatumpl. C. Cotta is, qui anno poſt R. Cond. DCLXXVIII Cõſul cum L. Octauio fuit, ſed paucis diebus poſt mortem Craſsi depulſus per inuidiam Tribunatu, non multis ab eo tempore menſibus eiectus eſt è ciuitate, libr. 3. de Oratore. Reus enim lege Varia factus venit in iudicium: cumq́; res ſuas extuliſſet, & equites palam inſectatus eſſet, antequam ſentẽtiæ

de ipſo ferrentur, vrbe ceſsit, Appianus li. 1. Craſſo mortuo, Cotta pulſo, Cicero in forum venit, vt ipſe teſtatur in Bruto. Vnde cognoſcitur, M. Tullium anno ſequente, cum iudicia bello Italico intermiſſa eſſent, ſumta virili toga in forum veniſſe. Deducebantur enim tum in forum adoleſcẽtes à patre, vel à propinquis, vt eſſent fori auditores, & ſectatores iudiciorum. qua de re Tacitus in dialogo de Oratoribus. meminit Cicero pro Cœlio, & epiſt. 10. li. 13. Famil. Filius etiam, qui togam virilem ſumebat, à patre & propinquis in forum deducebatur, vt Plutarchus in Bruto de Caſsij filio ſcribit, vbi togam virilem ἀνδρεῖον ἱμάτιον appellat. Dio lib. 45. eandem ἐσθῆτα ἀνδρικὴν vocat. Hanc togam Latini etiam puram, & Græci ἀπόρφυρον nominant. Dabant eam ſuis liberis Romani decimo ſexto ferè anno. Sic enim Suetonius in Auguſto; Quadrimus patrẽ amiſit: duodecimum annum agens auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit: quadriẽnio poſt, virili toga ſumta, militaribus donis triumpho Cæſaris Africano donatus eſt, quanquam expers belli propter ætatem. Sic M. Tullius ſuo filio, quo auctus fuit Cæſare & Figulo C O S S.

anno

anno DCLXXXIX, togam puram dedit Lentulo & Marcello COSS. anno DCCIV. epiſt.1.lib.1.& ep.20.lib.9.ad Att. Adoleſcentes eo ipſo die, quo togam virilem ſumebant, in Capitolium aſcendiſſe, argumento eſt, quod Valerius libri quinti cap.4.de M. Cotta ſcribit, de quo Dio. li. 36. Hoc anno multis prodigijs bellum Italicum ſignificatum fuit: quæ Siſenna initio belli Marſici expoſuit, auctore Cicerone lib.1.de Diuinat. Eadem referuntur ab Obſequente, & Oroſio lib.5.cap.18. Tum haruſpices Italici belli funeſta illa principia non obſcurè prædixerunt, Cicero de haruſp. reſp.

Anno vrbis DCLXIII, Ciceronis XVII COSS. fuerunt,

L. IVLIVS CAESAR. P. RVTILIVS LVPVS.

HOrum Conſulum Cicero lib. 1. de Diuinat. his verbis meminit: Quinetiam memoria noſtra templum Iunonis Soſpitæ L. Iulius, qui cum P. Rutilio Conſul fuit, de ſenatus ſententia refecit ex Cæciliç Bolearici filiæ ſomnio. & paullo poſt, Cæciliæ Q. filiæ ſomnio modo, Marſico bello, templum eſt à ſenatu Iunoni Soſpi-

Balearici

tæ

tæ reſtitutum. Nam his Conſulibus, vt Paterculus ſcribit, ortum eſt bellum, quod, quia à Marſis primum commotum fuit, Marſicum eſt dictum, vt Strabo lib. 5. ſcribit. atq; ita vocatur à Cicerone etiam Philip. 8. & orat. 2. contra Rullum. vbi idem, ſicut & Verrina quarta, pro Cluentio, pro Archia, & de Haruſpicum reſp. Italicum nominatur. Idem à Cicerone pro Fõteio, Sociale, à Diodoro, Plutarcho, & Appiano, Μαρσικὸς & συμμαχικὸς πόλεμος dicitur. Defecerunt eo bello finitimi ac vicini vt Cicero pro Sulla ait. Tu vide Oroſium noſtrum cap. 18. lib. 5. Geſtum eſt hoc anno & proximo ſequente ab ipſis Conſulibus. Hinc Cicero pro Fonteio, Recordamini quos legatos nuper in bello L. Iulius, quos P. Rutilius, quos L. Cato quos Cn. Pompeius habuerit. Atque de his duobus annis intelligendum, quod Cicero in Bruto ſcribit, Erat Hortenſius in bello primo anno miles, altero tribunus militum. Hoc tempore, vt ibidem Cicero ait, iudicium exercebatur vna lege Varia. Tulerat eam Q. Varius aduerſus interceſsionem collegarum annitentibus equitibus, vt quæreretur de ijs, quorum opera conſilioúe ſocij contra populum R. arma ſumſiſſent,

Aſconius

Aſconius in orat. pro Scauro, Valerius lib. 8. ca. 6. Appianus libr. 1. cuius libri mendoſe κόϊντον οὐαλέριον pro Q. Vario edunt. Sed cum multi Varia lege inique damnarētur, crebræq; defectiones Italicorum nuntiarentur, tunc ob eius triſtitiæ occaſionem ſenatus decreuit, ne iudicia, dum tumultus Italicus eſſet, exercerētur, inquit Aſconius pro Cornelio. Tum Cicero, vt ipſe in Bruto ait, quotidie & ſcribens & legens & commentans, oratorijs tamen exercitationibus contentus non erat. Quare, cùm idem, auctore Quinctiliano lib. 10. ca. 3. in diſputationibus de Oratore iudiciũ ſuum cum Craſsi auctoritate coniunxerit; non dubium eſt, quin ipſe Tullius ſuas exercitationes libro primo de Oratore ſub Craſſi perſona ita ſignificauerit: In quotidianis cogitationibus equidem mihi adoleſcentulus proponere ſolebam illam exercitationem maxime, vt aut verſibus propoſitis quammaxime grauibus, aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria poſſem comprehendere, eam rem ipſam, quam legiſſem, verbis alijs quammáxime poſſem lectis pronuntiarem. Poſtea mihi placuit, eoq; ſum vſus adoleſcens, vt ſummorum Oratorum græcas orationes

ex-

explicarem: quibus lectis hoc aſſequebar, vt cum ea quæ legerem græcè, latinè redderem, non ſolum optimis verbis vterer, & tamen vſitatis, ſed etiam exprimerem quædã verba imitando, quæ noua noſtris eſſent, dummodo eſſent idonea. Tum igitur Cicero admodum adoleſcentulus, vt eſt libr. 2. de Natura deorum, Arati carmina de cælo ſtellisque conuertit, quorum fragmenta exſtant. Marium quoq; illis tẽporibus, cùm Scæuula viueret, qui de eo dixit, Caneſcet ſæclis innumerabilibus, ſcripſit. cuius à ſe ſcripti meminit lib. 1. de legib. lib. 1. de Diuinat. & lib. 12. ad Att. De Mario aliter Corradus: quem lib. 1. de legibus refellit. Extremo hoc anno L. Iulius Cęſar cos. legem Iuliam de ciuitate tulit: qua lege ciuitas eſt ſocijs & Latinis data, vt Cicero pro Balbo ait.

Anno vrbis DCLXIIII, Ciceronis XVIII COSS. fuerunt,

CN. POMPEIVS STRABO
L. PORCIVS CATO.

HOc anno primum ſenatores cum equitibus Rom. lege Plotia iudicarunt, cuius Cic. pro Cornelio meminit, & Aſconius eum locũ interpretãs, ſcribit, his Cõſulib. M. Plautiũ Siluanũ tribunum pl.

eam

eam legem tuliſſe. Tulit idem legem Plotiam de vi, de qua Cicero pro Milone, de haruſp. reſpons. & alibi. De eodem hoc anno Cicero in Bruto, Iam conſequente anno Q. Varius ſua lege damnatus exceſſerat. ego autem iuris ciuilis ſtudio multum operæ dabam Q. Scæuolæ P. F. qui quanquam nemini ſe ad docendum dabat, tamen conſulentibus reſpondendo ſtudioſos audiendi docebat. Atque hic eſt Q. Mucius Augur, ad quem ſumta virili toga Cicero à patre ita erat deductus, vt quoad poſſet, & liceret, à ſenis latere nunquam diſcederet; quod ipſe in Lælio ſcribit. Sed cum Q. Scæuula Augur, qui cum L. Metello Conſul fuit anno vrbis DCXXXVI, In monumentis antiquis Q. F. dicatur, videndum, an patris prænomen in Ciceronis libris ſit deprauatum. nam Scæuulam pontificem, quem Corradus & alij viri docti ſignificari putant, intelligi non poſſe, inde conſtat, quòd Cicero ſe ad Pontificem non niſi Augure mortuo cõtulit. Augur autem non ſolum hoc, verumetiam ſequẽte anno ſuperſtes fuit, ac tum Ciceroni ſermonem Lælij de amicitia expoſuit, vt è Lælio M. Tullij perſpicuum eſt. De eodem Augure Cicero hæc

Philip-

Philippica VIII: Ego Q. Scæuulam Augurem memoria teneo bello Marſico, cùm eſſet ſumma ſenectute & perdita valetudine, quotidie, ſimulatq; luceret, facere omnibus conueniendi ſui poteſtatem. neque eum quiſquam illo bello vidit in lecto: ſenexq́ue & debilis primus veniebat in Curiam. Plutarchus ſcribit, Ciceronem bello Marſico aliquamdiu ſub Sylla militaſſe. Apud Syllam legatū ſe fuiſſe, cum ille hoc anno ante oppidum Nolam florentiſsima Samnitium caſtra cepit, ipſe Cicero lib. I. de Diuinatione ſcribit. de hac ſua militia etiam Philipp. 12. hæc memoriæ prodidit: Cn. Pompeius Sex. F. Conſul me præſente, cùm eſſem tiro in eius exercitu, cum P. Vettio Catone duce Marſorum inter bina caſtra collocutus eſt. Hoc anno Cenſores fuerunt, P. Licinius Craſſus, & L. Iulius Cæſar. quibus Cenſoribus nullam populi partem eſſe cenſam, Cicero ait pro Archia.

Anno vrbis DCLXV, Ciceronis XIX COSS. fuerunt,

L. CORNELIVS SVLLA.
Q. POMPEIVS RVFVS.

DE hoc anno Cicero in Bruto, Atque huic anno proximus Sulla Conſulē

& Pompeio fuit. tum P. Sulpicij in Tribunatu quotidie concionantis totum genus dicendi pænitus cognouimus. Sulpicium ab optima cauſa profectum, Caioque Iulio Conſulatum contra leges petenti reſiſtentem, longius, quàm voluit, popularis aura prouexit, ait idem de reſp. haruſp. Diſsidebat enim capitali odio à Q. Pompeio Conſule, qui cum coniunctiſsimè & amantiſsimè vixerat, in Lælio: cumque auctore Mario pernicioſas leges (quas per vim latas Sulla dicebat, vt eſt Philipp. 8.) promulgaret, ac Pompeij Conſulis filium, Sullæ generum occidiſſet, Sulla cum exercitu in vrbem venit, ex eaque Sulpicij & Marij factionem expulit, Liuius lib. 77. & alij. Tum Sulla P. Sulpicium oppreſsit, eique ferro erepta vita eſt, Cicero in Catilin. 3. & li. 3. de Oratore. Marius primo ſenile corpus paludibus demerſus occultauit: deinde ad infimorum ac tenuiſsimorum hominum Minturnis miſericordiam confugit: inde nauigio perparuo, cùm omnes portus terrasq; fugeret, in oras Africæ deſertiſsimas peruenit, ait Cicero pro Sextio. hiſtoriam pleniorem apud Plutarchũ, Appianum, Velleium, & in epitoma Liuij inuenies. De eodem Cicero poſt reditum

ad

ad Quirites, C. Marium egomet dicere audiui,tum ſe fuiſſe miſerum,cùm careret patria,quam obſidione liberauiſſet: cùm ſua bona poſsideri ab inimicis ac diripi audiret:cùm adoleſcentem filium videret eiuſdem ſocium calamitatis:cùm in paludibus demerſus concurſu ac miſericordia Minturnenſium corpus ac vitam ſuam conſeruaſſet:cùm parua nauicula traiectus in Africam, quibus regna ipſe dederat, ad eos inops ſupplexq́ue veniſſet. & in Piſonem,C. Marium Italia ſeruata ab illo demerſum in Minturnenſium paludibus, Africa deuicta ab eodem expulſum & naufragum vidit. Dum hæc in Italia geruntur, interim Mithridates rex Ponti, Ariobarzane & Nicomede amicis populi R. exactis Cappadocia atque Bithynia, Aſiam intrauit,vnaq́ue die tota Aſia tot in ciuitatibus, vno nuncio, atque vna litterarum ſignificatione ciues Rom.necandos trucidandosq́ue denotauit, inquit Cicero in Maniliana, ſcribit Liuius lib.78. Valerius libr. 9. cap.2. Plutarhus in Sulla, Appianus in Mithridatico. Atque hæc eſt illa vniuerſorum ciuium Romanorum per tot vrbes vno puncto temporis miſera crudeliſq; cædes,quam Cic.pro Flacco nominat

Hanc vero crudelitatem Mithridatis in to gatos P. Rutilius Rufus, cum à rege Mitylenis oppreſſus eſſet, veſtis mutatione vitauit, vt eſt in orat. pro Rabirio poſtumo. I. dē in Maniliana ait, Mithridatem tum legatum populi R. conſularē vinculis ac verberibus, atque omni ſupplicio excruciatum necaſſe. Intelligit autem M'. Aquilliū Conſulem anni DCLII. de quo præter Appianum Iuſtinus lib. 38. & Athenæus li. 5. Dipnoſoph. Cicero etiam hac de cauſa M'. Aquillij mentionem facit Tuſcul. 5. Vrbs Rhodus ſola tum in fide manſit, atque oppugnata fuit, vt eſt in epitoma Liuij li. 78. Vnde Cicero in verr. 4. ait, Rhodios prope ſolos bellum illud ſuperius cum Mithridate geſsiſſe, omnesq; eius copias, acerrimumq́ue impetum mœnibus, litoribus, claſsibusq́ue ſuis excepiſse. Eodem tempore, cum princeps Academiæ Philo cum Athenieſium optimatibus Mithridatico bello domo profugiſſet, Romamq́ue veniſſet, totum ei ſe Cicero tradidit, admirabili quodam ad philoſophiam ſtudio concitatus, vt ipſe in Bruto ait. hinc Plutarchus ſcribit, Ciceronem, cum è pueris excesſiſſet, Philonem Academicum audiuiſſe: quem inter Clitomachi diſcipu-

los Romani inprimis & propter doctrinā admirabantur,& propter morum manſuetudinem diligebant. Philonem igitur Cicero libr. 1. de Natura deor. inter eos philoſophos numerat, à quib. inſtitutus fuit. de eodē in Lucullo, Iam Clitomacho Philo noſter operam multos annos dedit. Philone autem viuo patrocinium Academiæ non defuit. Phædrus quoque Ciceroni, cū puer eſſet, ante quam Philonem cognouiſſet, valde, vt philoſophus, probatus fuit, epiſt. 1. lib. 13. Famil. Merito igitur lib. 1. de Natura ſcripſit, non mediocrem ſe à primo tempore ætatis in philoſophiæ ſtudio operam curamq; conſumſiſſe. in quo hoc etiam commorabatur attentius, quod ſublata iam eſſe in perpetuum ratio iudiciorum videbatur, vt ait in Bruto. Hoc etiam anno, vt iam retulimus, Q. Mucius Augur Lælij de amicitia ſermonem, habitum ab illo paucis diebus poſt mortem Africani Aquillio & Tuditano Conſulib: anno DCXXIIII, Ciceroni expoſuit. Augure mortuo Cicero ſe ad Q. Scæuulā pontificem contulit. cui Reip. & ſenatus principi cum operam daret, peritus iuris euaſit, vt Plutarchus ſcribit. Vnde Atticus lib. 1. de legib. Tullium his verbis affatur:

Nam à primo tempore ætatis iuri ſtudere te memini, cum ipſe etiam ad Scæuulam ventitarem: neque vnquam mihi viſus es ita te ad dicendum dediſſe, vt ius ciuile cõtemneres. & Brutus de Claris Orat. Tu mihi videris tantum iuris ciuilis ſcire voluiſſe, quantum ſatis eſſet Oratori. Q. Scæuula põtifex, ſeu, vt Appianus eum nominat, Μούκιος σκαιόλας ὁ τὴν μεγίστην ῥωμαίοις ἱερωσύνην ἱερώμενος, is eſt, quem ſupra Conſulẽ cum L. Craſſo fuiſſe anno ab V. C. DCLVIII ſcripſimus. de cuius morte dicemus ad annum DCLXXI.

Anno vrbis DCLXVI, Ciceronis XX COSS. fuerunt,

CN. OCTAVIVS. L. CORNELIVS CINNA

HOc anno Cinna Conſul, cum pernicioſas leges per vim ferret, vrbe à Cn. Octauio collega pulſus eſt, Liuius lib. 79. vnde Cicero in Catil. 3. Cn. Octauius Conſul armis ex vrbe collegam ſuum expulit. omnis hic locus aceruis corporum, & ciuium ſanguine redundauit. atq; ita bellũ Octauianum commotum eſt: cuius meminit Cicero lib. 1. de diuinat. & lib. 2 de Natura deorum; Tum, inquit, ſtellis ijs, quas

Græci cometas, noſtri crinitas vocant: quę nuper bello Octauiano magnarum fuerunt calamitatum prænuntiæ. vide Pliniũ lib.2.cap.25. Diſſenſionis inter Octauium & Cinnam meminit Cicero etiam de haruſpicum reſpon. Cinna vrbe pulſus, corruptum Ap. Claudij exercitum in poteſtatem ſuam redegit, vt Liuius lib. 79. ſcripſit. Ap Claudio. P. C. patri, imperium hoc tempore abrogatum fuiſſe, Cicero pro domo ait. Tum Marius cum reliquis exſulib. ex Africa accerſitus, cum in vrbem recepti eſſent, eam velut captam cædibus & rapinis vaſtarunt. qua de re Oroſius lib. 5.cap. 19. & ego in eum locum. Hinc Cicero poſt red. in ſenatu ait, C. Marium reditu ſuo ſenatum cunctum pæne deleuiſſe. Tum Q. Catulus, M. Antonius, C. Iulius trium ætatum oratores tres ſunt crudeliſsimè interfecti, Cicero in Bruto. Et Marius quidem Cimbricæ victoriæ gloriam cum collega Catulo communicauit: poſtea vero ciuili bello victor iratus, neceſſarijs Q. Catuli deprecantibus non ſemel reſpõdit, moriatur, Idẽ Tuſcul.5. & Cotta lib.3. de Natura Deo. Cur tot ciuitatis principes à Cinna interemti? cur omniũ perfidioſiſsimus C. Marius Q. Catulũ præſtãtiſsima dignitate

virum mori potuit iubere? M. Antonij in ijs ipſis roſtris, in quibus ille Remp. con-ſtantiſsimè Conſul defenderat, quæque Cenſor imperatorijs mánubijs ornarat, poſitum caput illud fuit, à quo erant multorum ciuium capita conſeruata, lib. 3. de Oratore. & Tuſcul. 5. Cinna collegæ ſui conſulis Cn. Octauij præcidi caput iuſsit, P. L. Cæſaris nobiliſsimorum hominum, quorum virtus fuerat domi militięq; cognita; M. Antonij, omnium eloquentiſsimi quos audierim; C. Cæſaris, in quo mihi videtur fuiſſe ſpecimen humanitatis, ſalis, ſuauitatis, leporis. de his omnibus vide procemiũ libr. 3. de Oratore. de P. Craſſo Cicero pro Sextio, In qua ciuitate ipſe meminiſſem patrem huius M. Craſsi, fortiſsimum virum, ne videret victorem viuus inimicum, eadem ſibi manu vitã exhauſiſſe, qua mortem ſæpe hoſtibus obtuliſſet. de eodẽ pro Scauro, & ibi Aſconius. Hoc anno M. Tullius Moloni Rhodio Romæ dedit operã, & actori ſummo cauſarum, & magiſtro, vt ait in Bruto. de quo Molone Plutarchus in Cice. & Cæſare, Strabo lib. 14. Quinctilianus li. 3. cap. 1. & Suetonius in Iulio Cæſar. Molonem Rhetorem ſtudia M. Ciceronis acuiſſe, ait etiam Valerius Max. li. 2. cap. 1.

Circa

Circa hoc tempus Cicero adoleſcens Cõmentarios Rhetoricos de Inuentione inchoatos & rudes edidit, quod ipſe initio lib.1.de Oratore,& Quinctilianus lib.3.ſignificant.

Poſt hunc annum triennium fere vrbem ſine armis fuiſſe, Cicero in Bruto ait.quo Sulla bellum Mithridaticum gerente, de quo Plutarchus & Appianus, Cinnanæ Marianæque partes Italiam obſederunt,vt ſcribit Velleius.

Anno igitur ab V. C. DCLXVII, Ciceronis XXI COSS. fuerunt,

C. MARIVS VII. L. CORNELIVS CINNA II.

MArius, quem Cicero pro Plancio, duabus ædilitatis acceptis repulſis, ſepties conſulem eſſe factũ,ait,editis multis ſceleribus Idib. Ianuarij deceſsit, Liuius lib.80.de eius morte ſic Cicero lib.3. de Natura deor. Cur Marius tam feliciter ſeptimum conſul domi ſuæ ſenex eſt mortuus?Mario ſuffectus eſt L. Valerius Flaccus pater illius Flacci, pro quo Ciceronis oratio exſtat.Huic,cùm à Cinna miſſus,vt Sullæ ad bellum Mithridaticum ſuccede-

ret,in Aſiam traieciſſet,conſuli portas tota Aſia clauſit, Cicero pro Flacco. Anno ſequente idem à C.Fimbria legato ſuo conſularis interfectus eſt,Velleius li. 2.Liuius 82.Strabo 13.Hoc anno Cenſores in tabulis Capitolinis inueniũtur, L. Marcius Philippus,M. Perperna. quorum Verrina tertia in lege Verris mentio fit ita; Qui de L. Marcio,M.Perperna Cenſoribus redemerit, eum ſocium ne ei admittito. de Marcio itẽ Cicero pro domo ait, L. Philippus Cenſor auunculum ſuum præterijt in recitando ſenatu:nihil enim poterat dicere, quare rata non eſſent, quæ erant acta in ea Rep.in qua ſe illis ipſis temporibus cenſorem eſſe voluiſſet. Hi ſunt ſuperiores illi Cenſores,quib.Archiã cũ L.Lucullo quæſtore fuiſſe in Aſia,Cic.pro Archia ait.Lucullus enim hoc tẽpore quęſtor in Aſia per multos annos admirabili quadã laude prouinciæ præfuit vt Cic.in Luculli principio ſcribit.Lucullũ vero in Græcia fuiſſe ante, quàm Sulla eò veniret, ex Plutarchi Sulla cognoſcitur.Sulla quoq; ex Aſia decedente,Lucullus ibi manſit, vt infra dicemus.

Proximo biennio,quo comprehenditur annus vrbis DCLXVIII & DCLXIX,Ciceronis XXII & XXIII,Cõſules à ſe creati Remp.tenuerũt,

L.COR-

L. CORNELIVS CINNA. CN. PAPIRIVS CARBO.

QVa ratione M. Tullius hoc trienniũ quo vrbs fere ſine armis fuit, traduxerit, ipſe in Bruto his verbis exponit: Ego, inquit, hoc tẽpore omni noctes & dies in omniũ doctrinarũ meditatione verſabar. erã cum Stoico Diodoto: qui cũ habitauiſſet apud me, mecũq; vixiſſet, nuper eſt domi meę mortuus. à quo cũ in alijs rebus, tũ ſtudioſiſsimè in Dialectica exercebar; quæ quaſi cõtracta & aſtricta eloquẽtia putãda eſt: ſine qua etiã tu Brute, iudicauiſti, te illam iuſtã eloquentiã, q̃ dialecticã dilatatã eſſe putant, cõſequi nõ poſſe. hactenus Cic. qui hũc Diodotũ l.1. de Natura Deor. primo loco numerat inter eos philoſophos, à quib. inſtitutus fuit. de eodẽ in Lucullo; Diodoto q̄d faciã Stoico? quẽ à puero audiui, qui mecũ viuit tot annos, qui habitat apud me, quẽ & admiror, & diligo. & ep.16.l.13. Fa. Domi meę cũ Diodoto Stoico, homine, meo iudicio, eruditiſsimo, multũ à puero fuit. eiuſdẽ meminit ep.4.l.9. Fa. de quo loco etſi Adriani Turnebi, & Petri Rami, p̃ceptorũ meorũ, quos vt ipſorũ dignitas poſcit, honoris gratia nomino, ſentẽtię aliquãdo nõnihil diſcreparũt: res

tamen

tamen ipſa ex vera huius nominis ſcriptura, quã Victorius Manutius, & Lambinus, viri doctiſsimi è vetuſtis libris ediderunt, iam extra controuerſiam eſt. De eodem Cicero Tuſcul. 5. Diodotus Stoicus cæcus multos annos noſtræ domi vixit. is vero, quod credibile vix eſſet, cùm in philoſophia multo etiam magis aſsidue, quàm antea verſaretur; & cùm fidibus Pythagoreorum more vteretur; cumq́; ei libri noctes & dies legerẽtur (quibus in ſtudijs oculis non egebat) tum, quod ſine oculis fieri poſſe vix videtur, Geometriæ munus tuebatur, verbis præcipiens diſcentibus, vnde, quò quamq́; lineam ducerent. Mortuus fuit Cæſare & Bibulo C O S S. anno ab V.C. DCXCIIII. Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus ait, Ciceronem apud Philonem Academicum, apud Diodotum Stoicum omnes philoſophiæ partes pænitus hauſiſſe. Addit Cicero in Bruto: Huic ego doctori, & eius artibus varijs atque multis ita eram tamen deditus, vt ab exercitationibus oratorijs nullus dies vacuus eſſet. commentabar declamitans ſæpe cum M. Piſone, & cum Q. Pompeio, aut cum aliquo quotidie: idq́; faciebam multùm etiam latinè, ſed græcè ſæpius: vel

quòd

quòd græca oratio plura ornamenta ſuppeditans, conſuetudinem ſimiliter latinè dicendi afferebat: vel quòd à græcis ſummis doctoribus, niſi gręcè dicerem, neque corrigi poſſem, neque doceri. Ciceronem ad Præturam vſque grecè declamaſſe, auctor eſt Suetonius de claris Rhetorib. Circa hoc tempus Cicero, cum Aratum iam Romanum hexametris verſibus edidiſſet, in Xenophontis Oeconomico luſit, vt ſcribit Hieronymus in præfatione in Euſebij Chronica. Ipſe Cicero ſecundo libro extremo de officijs ad filium viginti annos natum ita ſcribit; Has res commodiſsime Xenophon Socraticus perſecutus eſt in eo libro, qui Oeconomicus inſcribitur: quē nos iſta fere ætate cùm eſſemus, qua es tu nunc, è græco in latinum cōuertimus. Diuiſit autem Cicero vnum Xenophontis librum in tres, vt Seruius in primum Georgicorum teſtatur. Quinetiam libros Platonis Cicero hoc genere tralatos edidit, inquit Fabius lib. 10. ca. 5. Timæi pars cum maximo bono ſtudioſorum vtriuſque linguæ exſtat. Protagaram ab eo conuerſum fuiſſe, Hieronymi, Priſciani & Donati teſtimonijs tantummodo ſcimus, id tamen Ciceronē potius extremo tempore ætatis

quàm hoc feciſſe, putamus. Carbonis in ſecundo Conſulatu Quæſtor fuit C. Verres, Cic. Verrina tertia. Tum Sulla, pace cũ Mithridate facta, Aſiam in quadraginta quattuor regiones diſtribuit, auctore Caſsiodoro. Cum autẽ Sulla omnes Aſiæ ciuitates pro portione in prouincias deſcripſiſſet, vectigal quoq; ijs, quòd æqualiter penderent, deſcripſit, Cic. pro Flacco, & epiſt. 1. lib. 1. ad Q. fratrem. Sed Sullã in Italiam reuocauit Reſp. ait pro lege Manilia.

Anno vrbis DCLXX, Ciceronis XXIIII COSS. fuerunt,

L. CORNELIVS SCIPIO ASIATICVS. C. NORBANVS FLACCVS.

HOrum Conſulum meminit Cic. pro Quinctio. vbi etiam C. Valerium Flaccũ imperatorẽ hoc anno in Gallia vlteriore fuiſſe ait. cuius Flacci mentionem Cæſar li. 1. de bello gallico facit. Scipionis Quæſtorẽ M. Piſonem, de quo paullo ante, fuiſſe ex Verrina tertia cognoſcitur. Hoc tempore tumultus ille pro recuperãda Rep. ortus eſt, de quo Cic. in Bruto. Nã Sulla cõpoſitis tranſmarinis reb. in Italiam venit, & C. Norbanũ prœlio vicit, de quo diximus in cap. 20. lib. 5. Oroſij. Tum Cn. Pom-

Pompeius adoleſcentulus priuatus exercitum difficili Reip. tempore confecit, eique præfuit, & rem optime ductu ſuo geſſit, Ci. in Maniliana, eodem pertinet illud in Philip. 5. Pompeius ad L. Sullæ maximũ imperiũ, victoremq; exercitũ acceſsit. vide Plutarchum & alios. Sulla vero cum Scipione inter Cales & Theanum, cum alter nobilitatis florem, alter belli ſocios adhibuiſſet, de auctoritate ſenatus, dę ſuffragijs populi, & de iure ciuitatis, legis inter ſe condiciones contulerunt, inquit Cic. Philippica. 12. ſed cum res conuenire non poſſet, & Sulla Scipionis caſtra oppugnaturus eſſet, vniuerſus exercitus conſulis ſigna ad Sullam tranſtulit. Scipio, cum interimi poſſet, dimiſſus eſt. hæc Liuius lib. 85. Itaq; Scipio fluctibus Reip. expulſus Maſſiliæ poſtea in exilio vixit, Cic. pro Sextio. Hoc anno Capitolium incenſum fuit, cuius meminit Cic. in Catil. 3. & Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 4. Tu lege Plutarchum in Sulla, & Auguſtinum cap. 24. lib. 2. de Ciuitate Dei.

Anno vrbis DCLXXI, Ciceronis XXV COSS. fuerunt,

CN. PAPIRIVS CARBO III.
C. MARIVS C. F.

Horum

HOrum Conſulum mentio eſt apud Ciceronem contra Rullum. Hoc anno, cum à Marianis vrbs etiamnum teneretur, L. Damaſippus prætor ex voluntate C. Marij Conſulis, cum ſenatum contraxiſſet, omnem, quæ in vrbe erat, nobilitatem trucidauit, Liuius libr. 86. Tunc interfectus fuit C. Carbo Conſulis frater, de quo Cicero epiſt. 21. libr. 9. Famil. Perijt tum quoque P. Antiſtius Cn. Pompeij ſocer, de quo Cicero in Bruto. & Q. Scæuula pontifex maximus, quem Liuius li. 86. ſcribit in veſtibulo ædis Veſtæ occiſum fuiſſe. Hinc Cicero libr. 3. de Natura deor. Temperantiæ, prudentiæq; ſpecimen ante ſimulacrum Veſtæ pontifex max. eſt Q. Scæuula trucidatus. meminit eiuſdem lib. 3. de Orat. Tandem Sulla fuſo Carbonis exercitu in vrbem venit, eoque tempore eius immanis crudelitas in ciues extitit, de qua Cicero lib. 2. de Officijs, & Oroſius lib. 5. cap. 21. Tum Cn. Pompeius in Siciliam cum imperio à Senatu miſſus Carbonem conſulem captum interfecit, Liuius lib. 89. Plutarchus in Pompeio, & alij. de quo Cicero epiſt. 21. lib. 9. Famil. Hoc vero, qui Lilybæi à Pompeio noſtro eſt interfectus, improbior nemo, meo

iudicio,

iudicio, fuit. atque ita Pompeius Siciliam multis vndique cinctam periculis, non terrore belli, ſed celeritate conſilij explicauit, Cicero in Maniliana. Eodem tempore L. Licinius Murena, pater eius, quem Cic. defendit, à Sulla cum duab. legionib. in Aſia relictus, bellū Mithridaticū renouauit: de quo Appianus in Mithridatico. Murena vero Mithridatē vehementiſsimè vigilantiſsimeq; vexatū, repreſſum magna ex parte, non oppreſſum reliquit, vt ait Cic. pro Murena. & addit, filium viro fortiſsimo parenti ſuo magno adiumento in periculis, ſolatio in laboribus, gratulationi in victoria fuiſſe. Lucullum autem quæſturæ diuturnum tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in Aſię pace conſumſiſſe, idem in Lucullo ſcribit. Extremo hoc anno Sulla effecit, ab Interrege vt Dictator diceretur, ait Cicero epiſt. 18. lib. 9. ad Att. quomodo id effecerit, copioſe Appianus, & Plutarchus ſcribunt. Interrex fuit L. Valerius Flaccus. de quo Cicero orat. 3. contra Rullum; Omnium legum iniquiſsimam, diſsimillimamq; legis eſſe arbitror eam, quam L. Flaccus Interrex de Sulla tulit, vt omnia, quęcunque ille feciſſet, eſſent rata. de eadem lege lib. 1. de legib. Nihilo

D credo

credo magis illa iuſta eſt, quã Interrex noſter tulit, vt Dictator, quem vellet ciuium, indicta cauſa impune poſſet occidere. Itaque Sulla Dictator, qui tum ſine dubio habuit regalem poteſtatem, vt eſt in orati. de haruſp. reſp. omnes, quos oderat, morte multabat, pro Ligario. De proſcriptione Sullana Oroſius noſter cap. 21. lib. 5. Etſi autem Sulla Dictator poſt C. Marium & Cn. Papirium fuit, vt ait Cicero orat. 3. contra Rullum: Conſules tamen creari permiſit.

Anno vrbis DCLXXII, Ciceronis XXVI COSS. fuerunt,

M. TVLLIVS DECVLA. CN. CORNELIVS DOLABELLA.

DE his conſulib. Cicero orati. 2. contra Rullum, De quibus vendendis S. C. facta ſunt M. Tullio, Cn. Cornelio COSS. Sulla Dictator hoc tempore rebus nouis Reip. ſtatum confirmauit, vt eſt in epitoma Liuiana 89. Recuperata Rep. & legibus atque iudicijs conſtitutis, Cicero ad cauſas & priuatas & publicas adire cœpit, in Bruto. Itaq; his conſulibus, vt Gellius li. 15. cap. 28. ſcribit, M. Cicero cauſam priuatam pro Quinctio apud Aquilliũ Gallũ iudicem

dicem dixit. Præterea in Euſebij Chronico ita legitur, XXVI āno ætatis Cic. Quinctium defendit. Idem cognoſcitur ex ipſa cauſæ expoſitione, quæ talis eſt. Sex. Næuius ante biēniū, Scipione & Norbano coſ. cū P. Quinctius pridie K. Februarij in Galliam profectus eſſet, à P. Burrieno prætore poſſeſsionem bonorum Quinctij, à quo ſibi pecuniam deberi, & vadimonium deſertum dicebat, ex edicto poſtulauit. miſſus in poſſeſsionem Næuius, cum bona abſentis Quinctij dies XXX poſſediſſet, ea proſcribi iuſsit. Tum Sex. Alphenus procurator Quinctij auctionem impedire conatur, ſeque paratum eſſe iudicio abſentem defendere profitetur. Næuius poſtulat, vt Alphenus iudicatum ſolui ſatiſdet. quod cum ille recuſaret, eoque nomine tribunos appellaſſet, conuenit, vt Idibus Septem. Quinctium ſiſti Alphenus promitteret. Venit Romam Quinctius ad vadimonium. Næuius annum & ſex menſes, hoc eſt ab Idibus. Septem. Scipione & Norbano coſ. vſque ad Idus Martias huius anni, nihil petit. Tum demum in ius ventum ad P. Dolabellam prætorem. ibi Næuius petijt, vt Quinctius iudicatum ſolui ſatiſdaret. quod cum is re-

cuſaret, Dolabella decreuit, vt Quinctius aut ſatiſdaret, aut ſponſionem faceret, Ni bona ſua ex edicto poſſeſſa non eſſent. Sponſione facta, C. Aquillius Iudex datus eſt. apud quem Cicero cõtendit, Quinctij bona ex edicto à Næuio poſſeſſa non eſſe. Vides igitur aperte Quinctij cauſam hoc anno à M. Tullio defenſam eſſe poſt Idus Martias. nam quod Cicero ait, rem iacuiſſe in controuerſijs biennium: Oratorum more elatè dictum eſt. & ſi quis velit, calumnijs Næuij rem in bienniũ ductã fuiſſe, hoc quidem certe omnes fateri neceſſe eſt, poſt Idus Sept. quæ hoc anno, non quæ Sulla & Metello coſ. anno inſequente fuerunt (vt Corradus res neſcio quas agens ſcripſit) hanc cauſam actam eſſe. Quod vero & Corradus opinatur, & non nemo affirmat, Quinctium defenſum poſt Dictatorem Syllam, eo quòd Cicero dicat, Emiſti bona Sex. Alpheni L. Sulla Dictatore vendente; leue admodum eſt. cur enim in iudicio priuato hoc eloqui auſus nõ fuiſſet? aut quis præſtabit, ab Oratoribus omnia dicta, vel eo modo acta fuiſſe, quo poſtea ſcripta ſunt & edita?

Sulla dictatore Cicero iterum ſe Moloni, qui legatus ad ſenatum de Rhodiorum præmijs

præmijs venerat, operã dediſſe, ait in Bruto. Hoc quoque tempore Cn. Pompeius, bello in Africa maximo confecto, victorem exercitum deportauit, vt ait Cicero pro lege Manilia. intelligit autem bellum geſtum cum Domitio, & Hierta Numidiæ rege. quo de Oroſius lib. 5. cap. 21. atque ex Africa Pompeius adhuc eques triumphauit. Miror autem Eutropium ſcribere Pompeium tunc quartum & vigeſimum annum egiſſe, cum M. Tullij æqualis fuerit, vt ex Ciceronis Bruto & Velleio notũ eſt, & nos ſupra admonuimus. Eodẽ tempore L. Sulla Murenam ex Aſia reuocauit, vt ait Cic. in Maniliana. Murena reuerſus ampliſsime atq; honeſtiſsime ex prætura triumphauit, in orat. pro Murena.

Anno vrbis DCLXXIII, Ciceronis XXVII COSS. fuerunt,

L. CORNELIVS SVLLA FELIX II. Q. CAECILIVS METELLVS PIVS.

HOrum Conſulum meminit Cicero Verrina tertia, & Gellius lib. 15. cap. 28. vbi ſcribit, Ciceronem his conſulibus Sex. Roſcium parricidij reum defendiſſe.

& addit, Feneſtellæ errorem notatum fuiſſe à Pediano, quòd ſcripſiſſet Ciceronem ſexto & vigeſimo ætatis anno pro Sex. Roſcio dixiſſe. quem Feneſtellæ errorem Corradum, aliosque viros doctos potius amplecti, quam Aſconij & Gellij auctoritatem ſequi, equidem miror: cum præſertim Quinctilianus libr. 12. cap. 6. ſcribat, Ciceronem ſex & XX annos natum pro Sex. Roſcio dixiſſe. eos vero ante III Nonas Ianuarij huius anni natus non fuit. Egit tamen, opinor, hanc cauſam in principio anni. Nam, vt ex oratione ipſa intelligitur, in lege de proſcriptione erat, vt anno ſuperiore ad K. Iunias proſcriptiones venditionesque fierent: Roſcius autem pater aliquot poſt menſes Romæ occiſus eſt: eaque res quatriduo ad Chryſogonum in caſtra Sullæ Volaterras (quod oppidum obſeſſum Sulla in deditionem accepit, Liuius li. 89.) delata eſt. Bona Roſcij tanquam proſcripti, ideoq; occiſi, vt Plutarchus tradit, Sulla haſtæ ſubiecit, & Chryſogonus eius libertus duob. millib. nummûm emit, cum iam proſcriptionis mẽtio nulla fieret, cùm etiã, qui antea metuerant, redirent, ac iam defunctos ſeſe periculis arbitrarẽtur. Sed cum filius idemq; heres

heres Roſcij bona patris ita vendita eſſe ægre ferret,eaq́; ſexagies eſſe demonſtraret;Sulla coargui ſe grauiter tulit,& Roſcij filij nomen opera Chryſogoni de parricidio deferendum curauit. Cum Roſcij patrociniũ ob Sullæ metũ nemo ſuſciperet, adoleſcens ab omnib. deſertus ad Cic. confugit:quem amici quoq; ad reum defendẽdum cohortabãtur,cum aliud ſplendidius aut præclarius gloriæ initium habere non poſſet. Cic. igitur adoleſcens contra L. Sullæ dominantis opes Sex. Roſcium Amerinum defendit,lib. 2. de Officijs. Defenſionis capita tria ſunt:in primo parricidij crimen falſo obiectum fuiſſe Roſcio,multis argumẽtis conuincit:ſecundum eſt de audacia duorum Roſciorũ, Capitonis & Magni,in quos crimen ita confert,vt eos multis ſuſpicionib. arguat:tertiũ eſt de Chryſogoni potentia, quam inuidioſe inſectatur. Victor in cauſa, magna in admiratione fuit, vt Plutarhus ait:ipſe vero in Bruto ſic ſcribit, Itaque primà cauſa publica pro Sex. Roſcio dicta tantũ commendationis habuit,vt non vlla eſſet, quæ nõ noſtro digna patrocinio videretur. Roſcio contra Chryſogonum defenſo Ciceronem Athenas ſeceſsiſſe, atque inde poſt triennium

Romam reuertiſſe, in Euſebij Chronico ſcriptum eſt. vnde illud Caleni apud Dionem lib. 46. manaſſe videtur, καίπερ τρία ἐν ἀθήναις ἔτη καταρτίψας: quibus verbis ſignificat, M. Tullium eloquentiæ gratia triennium Athenis vixiſſe. & certe ſi Roſcio defenſo ſtatim in Græciam profectus eſſet, quod Plutarchus quoque putauit, triennium ibi vixiſſet. Iam vero, cum ſecus ipſe in Bruto ſcribat, nos etiam hæc temporibus aliter diuidemus.

Mitylenas hoc tempore in Aſia expugnatas fuiſſe in Liuiana epitoma libr. 89. ſcriptum eſt. expugnauit eas M. Thermus: in qua expugnatione Iulius Cæſar, auctore Suetonio, corona ciuica donatus eſt. Atque ita vrbs & natura, & ſitu, & deſcriptione ædificiorum & pulchritudine inprimis nobilis, belli lege ac victoriæ iure populi Rom. facta eſt, Cicero orat. 2. contra Rullum.

Anno vrbis DCLXXIII, Ciceronis XXVIII COSS. fuerunt,

P. SERVILIVS VATIA ISAVRICVS. AP. CLAVDIVS PVLCHER.

Hos

HOs Conſules in hunc annum Sulla contra volũtatem populi, qui ipſum creabat, renuntiandos curauit, & Dictatura ſe abdicauit, Appianus lib. 1. Oroſius li. 5. cap. 22. Ap. Claudius P. Clodij inimici Ciceronis pater fuit. vnde in orat. de haruſp. reſp. P. Seruilius collega patris eius nominatur. Hoc tempore Cic. ante quam in Gręciã profectus fuit Arretinæ mulieris libertatem contra Cottam hominem diſertiſsimum defendit, Sulla adhuc viuo, vt ait pro Cæcina. Erat eo tempore in Cicerone ſumma gracilitas & infirmitas corporis, procerum & tenue collum: qui habitus, & quæ figura non procul abeſſe putatur à vitæ periculo, ſi accedit labor, & laterum magna contentio. eoq́; magis, vt ipſe in Bruto ſcribit, hoc eos, quibus erat carus, commouebat, quòd omnia ſine remiſsione, ſine varietate, vi ſumma vocis, & totius corporis contentione dicebat. itaque cùm eum & amici & medici hortarentur, vt cauſas agere deſiſteret, ipſe autem quoduis periculum adire, quàm à ſperata dicendi gloria diſcedere, mallet: cenſeret tamen remiſsione & moderatione vocis, & commutato genere dicendi ſe & periculum vitare poſſe, & temperatius dicere;

vt conſuetudinem dicendi mutaret, eam ſibi cauſam in Græciam proficiſcẽdi fuiſſe ait in Bruto. itaq; cum eſſet bienniũ verſatus in cauſis, Roma eſt profectus huius anni æſtate, vt ex ſequẽtibus cognoſcetur. Cum veniſſet Athenas, ſex menſeis cum Antiocho veteris Academiæ nobiliſsimo & prudentiſsimo philoſopho fuit; ſtudiũque philoſophiæ nunquam intermiſſum, à primaq; adoleſcentia cultum, & ſemper auctum, hoc rurſus ſummo auctore & doctore renouauit, vt ipſe in Bruto teſtatur. ideoque libr. 1. de Natura deor. Antiochũ inter eos philoſophos numerat, à quibus inſtitutus fuit, de eodem lib. 1. de legibus: Vir iſte fuit prudens, & acutus, & in ſuo genere perfectus mihique vt ſcis familiaris. Plutarchus quoq; in Cicerone à nobis cõuerſo ita ſcribit; Cũ Athenas veniſſet, Antiocho Aſcalonitæ operam dedit: eiusque copia quidem & lepore dicendi delectabatur: ſed quæ ab ipſo in philoſophia nouabantur, ea minime probabat. iam enim Antiochus à noua Academia defecerat. & relicta Carneadis ſecta, commutatoque inſtituto, vel euidentia & ſenſibus victus, vel, vt nonnulli aiunt, ambitione & contentione cum Philonis & Clitomachi
diſci-

diſcipulis adductus, Stoicorum decreta fere defendebat. Antiochus igitur, vt Cicero in Lucullo teſtatur, appellabatur quidem Academicus, ſed erat, ſi perpauca mutauiſſet, germaniſsimus Stoicus. Didicerat apud Philoné tamdiu, vt cõſtaret diutius didiciſſe neminem: & ſcripſerat de Academica ſecta acutiſsime, eamque non acrius accuſauit in ſenectute, quàm antea defenſitauerat. Plura in Lucullo Ciceronis, & Plutarchi. Athenis Cic. Epicureos, quoque Phædrum, & Zenonem frequenter cum Attico audiuit, vt ait li.2. de finib. Meminit Tuſcul. 3. & Acad. 1. Hic annus XX eſt poſt M. Antonij & A. Poſtumij cõſulatum: ad quem Lucullorum ædilitas à Plinio li.8. ca.7. refertur. eam vero magnificentiſsimã fuiſſe, Cic. li.2. de officijs ſcribit. Hac ego coniectura ductus, L. Luculli magiſtratus, quos Cic. initio Luculli recẽſet, ita conſtituo, vt hoc anno ædilis, Bruto & Mamerco cos. prætor fuerit, ſequẽti Africam obtinuerit, atq; inde Octauio & Cotta cos. ad cõſulatus petitionem redierit.

Anno urbis DCLXXV, Ciceronis XXIX COSS. fuerunt,

M. AIMILIVS LEPIDVS. Q. LVTATIVS CATVLVS.

His

HIs conſulibus Sulla in agro Cumano mortuus, ac Romam perlatus cum magna pompa in campo Martio ſepultus eſt. quod præter ceteros Appianus libr. 1. copioſe narrat. Primus autem è patricijs Cornelijs Sulla igni voluit cremari, lib. 2. de legibus. Poſt Sullæ mortem diſſenſio inter Cōſules orta eſt, cum Lepidus Sullæ acta reſcindere tentaret, & Catulus ei reſiſteret. vide Oroſium noſtrum lib. 5. cap. 22. Hinc Cicero in Catil. 3. Diſſenſit M. Lepidus à clariſsimo & fortiſsimo viro Q. Catulo. attulit non tam ipſius interitus Reipub. luctum, quàm ceterorum. Vbi vero M. Tullio de Sullæ morte Athenas allatum eſt, vt Plutarchus ſcribit, cum iam corpus eius exercitationib. confirmatum meliore habitu eſſe cœpiſſet, & vox ita conformata eſſet, vt cum auditu ſuauis ac plena, tum ad corporis conſtitutionem moderatè accommodata eſſet, motus & precibus litteriſq; amicorum, quæ Roma frequentes ad ipſum afferebantur, & cohortatione Antiochi, vt Rempub. capeſſeret; dicendi vim ceu inſtrumentum rurſus excoluit, ciuilemque facultatem excitauit. Itaque primum, vt ipſe in Bruto ſcribit, Athenis apud Demetrium Syrum, veterem

& non ignobilem dicendi magiſtrum ſtudioſè exercebatur. pòſt totam Aſiam peragrauit cum ſummis oratoribus, quibus cum exercebatur ipſis lubentibus: quorũ erat princeps Menippus Stratonicenſis, quem Plutarchus Menippum Carem nominat, Cic. eum tota Aſia illis tẽporib. diſertiſsimũ fuiſſe iudicat. vnde Strabo li. 14. κἀνταῦθα δ' ἀνὴρ ἀξιόλογος γεγένηται ῥήτωρ μένιππος κατὰ τοὺς πατέρας ἡμῶν, κατόκας ἐπικαλούμενος. ὃν μάλιστα ἐπαινεῖ τῶν κατὰ τὴν ἀσίαν ῥητόρων, ὧν ἠκροάσατο, κικέρων, ὥς φησιν ἔν τινι γραφῇ αὑτοῦ, συγκρίνων ξενοκλεῖ, καὶ τοῖς κατ' ἐκεῖνον ἀκμάζουσι. id eſt, Fuit ibi patrum noſtrorum memoria nobilis magiſter dicendi Menippus cognomento Catocas: quem Cicero ex Aſiaticis oratoribus, quos audiuit, maxime laudat, vt eſt in quodam ipſius libro: vbi eum cum Xenocle, atq; illius ætatis oratoribus comparat. De Xenocle Adramytteno, cui Cic. quoq; operam dedit, idem Strabo li. 13. Erat cum Cicerone tum etiam Aeſchylus Cnidius, aſsiduiſsimè autem Dionyſius Magnes. quibus non contentus, Rhodum venit, ſeque ad eundem, quem Romæ audiuerat, Molonem applicauit, cùm actorem in veris cauſsis, ſcriptoremq; præſtantem, tum

in notandis animaduertendiſque vitijs,& inſtituendo docendoq; prudentiſsimum. is dedit operã,vt nimis redundantẽ Oratorem noſtrum,& ſuperfluentẽ iuuenili quadã dicendi impunitate & licentia reprimeret, & quaſi extra ripas diffluentẽ coerceret, auctor ipſe in Bruto. De Apollonio Molone,inquit Plutarchus, traditũ eſt memoriæ, eum latinæ linguæ rudem rogaſſe Cic.vt græcè declamaret.in quo cum ideo illi obtemperaſſet,quod putaret,ſe ita melius corrigi poſſe;ceteri omnes admiratione obſtupefacti certatim de Cicerone,aliusq; alio glorioſius prædicabat: Apollonius neq; orante Cicerone lætitiã præſe tulit,& cum peroraſſet,defixus in cogitatione diu ſedit. quod vbi Ciceronem ægre ferre ſenſit,hæc eius vox erupit: Te equidẽ, M. Tulli, collaudo & admiror:ſed me Græcorũ fortunæ miſeret,cũ videam doctrinæ & eloquentiæ laudẽ,quę ſola nobis reliqua erat, per te ad Romanos tranſlatã eſſe. Rhodi Cic. Poſidonium Philoſophũ etiã audiuit, vt Plutarchus ſcribit. Poſidonius enim cum eſſet Apamienſis è Syria, Rhodi vixit,teſte Strabone libr. 14. Hunc familiarem ſuũ vocat Cicero li.1.de Finib. Eundem lib. 1. de Natura inter eos numerat,

rat, à quibus in philoſophia inſtitutus fuit. Præterea in libro de Fato ita ſcribit, Quædam etiam Poſidonius (pace magiſtri dixerim) comminiſci videtur.

Anno vrbis DCLXXVI, Ciceronis XXX COSS. fuerunt,

D. IVNIVS BRVTVS. MAM. ÆMILIVS LEPIDVS LIVIANVS.

HOs Conſules ex interregno inijſſe, argumento eſt oratio Philippi apud Salluſtium. de quibus Cicero in Bruto, Ijſdem fere temporibus D. Brutus, is qui Cõſul cum Mamerco fuit, homo & gręcis doctus litteris & latinis. Mamerci Aemilj Lepidi conſulis meminit Valerius li. 7. ca. 7. Hoc anno, cũ duo Conſules clariſsimi fortiſsimiq́; eſſent, Põpeius adhuc eques cõtra Sertorium ad bellum maximum formidoloſiſsimòq́; ſuaſu L. Philippi pro cõſule miſſus eſt. quo quidem tempore, cum eſſet non nemo in Senatu, qui diceret, non oportere mitti hominem priuatum pro conſule; Philippus dixiſſe dicitur, Non ſe illum ſua ſententia pro conſule, ſed pro conſulibus mittere, ait Cicero in Maniliana. Idem Philip. 11. Pompeio Sertorianum

bellum

bellum à Senatu priuato datum eſt: cum L. Philippus pro conſulibus ſe eum mittere dixit, non pro conſule. Scribit idem Plutarchus in Pompeio. Comparato exercitu, hoſteis in ceruicibus iam Italiæ agenteis ab Alpibus in Hiſpaniam ſubmouit, Galliamque recepit, vt ipſe apud Salluſtium ad ſenatum ſcribit. Vnde Cicero in Maniliana ait, Pompeium per Galliam legionibus Romanis in Hiſpaniam iter Gallorum internecione patefeciſſe.

Hoc quoque anno M. Tullius ſe recepit è Græcia, biennio poſt quàm eò profectus erat, non modo exercitatior, ſed prope mutatus. nam & contentio nimia vocis reſederat, & quaſi deferbuerat oratio, lateribusque vires, & corporis mediocris habitus acceſſerat, vt ipſe in Bruto teſtatur. Cũ autem Cicero, auctore Plutarcho, magna ſpe erectus ad Remp. ſummo ſtudio raperetur, ardor eius oraculo quodam repreſſus eſt. Nam cum Delphos profectus Apollinem conſuluiſſet, quánam via ad ſummam gloriam peruenire poſſet; oraculum editum eſt, Suam naturam, nõ multitudinis opinionem ducem vitæ ſequeretur. Quapropter Romã reuerſus primo timide vixit, & dubitãter ad honores acceſsit,

nec

nec vllo in numero habitus, ſed græculus atque otioſus appellatus fuit: quæ nomina infimis & ſordidis hominibus in promtu eſſe atque in ore conſueuerunt. Vt vero & innata honorum cupiditate ductus, & patris atque amicorum cohortatione incitatus, ſe totum patrocinijs tradidit, non iam pedetentim principem locum petijt, ſed ſtatim eluxit, ceterisq; oratoribus longe præſtitit. Hactenus Plutarchus, vt à me ante annos octo conuerſus fuit, vbi quod græculum atque otioſum dixi, qui Plutarcho eſt γραικὸς καὶ σχολαστικὸς, ſecutus ſum auctoritatē noſtri Oratoris, qui pro Sextio inquit, Græculum ſe atq; otioſum putari voluit: ſtudio litterarum ſe ſubito dedit. Solent autem Romani vti appellatione Græci probri loco, cum ignobiltatem obijcunt, vt Zonaras ſcribit. ignobilitatem

Anno vrbis DCLXXVII, Ciceronis XXXI COSS. fuerunt,

CN. OCTAVIVS. C. SCRIBONIVS CVRIO.

De his Cicero in Bruto, Cn. Sicinius, cùm tribunuſpl. Curionem & Octauium conſules produxiſſet, Curioque multa dixiſſet, ſedente Cn. Octauio collega,

 qui

qui deinctus erat faſcijs, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus: nunquam, inquit, Octaui, collegæ tuo gratiam referes; qui niſi ſe ſuo more iactaſſet, hodie te iſtic muſcæ comediſſent. Videntur autem Conſules à Sicinio producti fuiſſe, cùm id egit, vt Tribunicia poteſtas populo redderetur, Aſconius in Diuinat. in Verré. Cn. Octauiũ M. filium, optimum atq; humaniſsimũ virum, familarẽ ſuum, nominat Cic. li. 2. de finib. His Cõſulibus Cicero, vt ipſe in eodẽ Bruto oſtẽdit, cùm vnũ annum reuerſus ex Aſia cauſas nobileis egiſſet, Quęſturã petijt, cũ C. Cotta, qui anno inſequẽti Conſul fuit, Cõſulatũ, Hortenſius Aedilitatẽ peteret. Quæſtorijs comitijs, quæ tributa fuiſſe. ep. 31. li. 7. Famil. cognoſcitur, Cicero quæſtor in primis cunctis ſuffragijs eſt factus, in orat. in Piſonem. Idem Verrina ſeptima ait, ſe ita Quæſtorem factum fuiſſe, vt ſibi honorem illum tum non ſolum datum, ſed etiam creditum, ac commiſſum putaret. In cauſis ijs, quas Cicero ex Aſia reuerſus ante Quæſturam egit, numero orationem pro Q. Roſcio Comœdo. id quod propoſita conſtitutione cauſæ planũ faciam. Res igitur, vt ex orationis fragmento colligitur,

tur, ita ſe habet. C. Fannius Chærea ſeruũ ſuum Panurgum communem cum Roſcio ea lege fecit, vt is à Roſcio arte hiſtrionica inſtitueretur, quæſtusq́ue inter eos communis eſſet. Inſtitutum artificio comico Panurgum Q. Flauius Tarquinienſis quidam interfecit. In hanc rem Fannius cognitor à Roſcio datus fuit, qui Flauium iudicio DAMNI INIVRIA DATI Roſcij nomine perſequeretur, non ſecus atque ſi res ſua eſſet. Lite conteſtata, Roſcius ſine Fannio cum Flauio decidit HS centum millibus. Deinde, C. Piſone teſte & arbitro, Roſcius Fannio pro opera, pro labore, quòd cognitor fuiſſet, quòd vadimonia obijſſet, certam pecuniam dedit hac condicione, vt ſi quid Fannius pro ſua parte ſerui interemti à Flauio exegiſſet, partem eius dimidiam Roſcio diſſolueret. Poſt triennium Fannius, qui diceret ſe à Flauio nihil abſtuliſſe, Roſcium cum eo de tota re pro ſocietate decidiſſe, Roſciũ in ius vocauit, & HS quinquaginta millia, dimidiam ſcilicet partẽ eius pecuniæ, quã Roſcius à Flauio abſtulerat, petijt, & ſponſione Roſcium laceſsiuit, Ni ſibi ille HS I ƆƆƆ deberet. Datus igitur iudex à Prætore fuit C. Piſo cum hac formula, Si pa-

ret Roſcium Fannio HS IↃↃↃ debere, quod Cic. enumeratione cauſarum debitionis falſum eſſe docet: neque ſocietatis nomine quidquã à Roſcio peti poſſe probat. Corradus Ciceronem hanc cauſam egiſſe Cn. Pompeio & M. Craſſo. COS. anno poſt hunc ſexto inde putat, quod tum C. Piſo prætor fuerit. ſed fallitur, qui ex Iudice priuato prætorem facit. Falluntur, quoque illi, qui Roſcium Comœdum ante Amerinum defenſum inde putãt, quòd poſt Amerini defenſionem Cicero in Græciam ſtatim fuerit profectus. Hoc tempore Q. Roſcium fuiſſe defenſum, ex oratione cognoſcitur. in qua Roſcium Sullano tẽpore cum Flauio decidiſſe, & quadriennio pòſt cauſam actam eſſe, apertè ſignificatur. Hoc anno in Hiſpania aduerſus Sertorium acerrima illa prœlia & maxima Sucronenſe & Durienſe commiſſa ſunt. quorum meminit Cicero pro Balbo. tu vide Plutarchum in Pompeio.

Anno vrbis DCLXXVIII, Ciceronis XXXII COSS. fuerunt,

L. OCTAVIVS. C. AVRELIVS COTTA.

DE

DE his Cicero in Verrem. 3. Cum L. Octauius, C. Aurelius coſ. ædes ſacras locauiſſent, neque potuiſſent omnia ſarta tecta exigere, neque ij prætores, quibus erat negotium datum, C. Sacerdos, M. Cæſius: factum eſt S.C. quibus de ſartis tectis cognitum & iudicatum non eſſet, vti C. Verres, P. Cœlius prætores cognoſcerent, & iudicarent. vbi vides, C. Sacerdotem, cui Verres in prætura vrbana & Sicilienſi ſucceſsit, hoc anno prætorem vrbanum fuiſſe. qui cum ſequenti Siciliam obtinuerit, & Cicero ante eum Quæſtor in Sicilia fuerit, prætore Sex. Peduçeo, ſuſpicionem Corradi, qui Ciceronem hoc anno Quæſtorem vrbanum, & inſequenti in Sicilia fuiſſe putauit, falſam eſſe omnes vident. Hic eſt igitur Sicilienſis annus, qui M. Tullium quæſtorem excepit, vt ipſe in Bruto ſcribit. Cum autem bini quæſtores in Sicilia ſingulis prætoribus eſſent, Lilybætanus & Syracuſanus: Cicero Lilybætanus quæſtor fuit, vt Aſconius ſcribit, & Cicero ipſe pro Plancio oſtendit. Idem Aſconius ſcribit, Ciceronem quæſtorem in Sicilia fuiſſe prætore Sex. Peducæo. ipſe vero in orat. Poſt reditum in Senatu ait, ſe patri M. Curtij quæſtorem fuiſſe. Accide-

bat autem ſæpe, vt vnus quæſtor duorum prætorũ eſſet, vt Gruchius lib. 2. de Comitijs docet. De Quæſtura Cic. Plutarchus ita ſcribit, Quæſtor creatus & ſortitus prouinciam Siciliã, cùm in difficultate annonæ, atq; inopia rei frumẽtariæ magnus frumenti numerus Romam eſſet mittendus, Siculos initio offendit: pòſt, vbi diligentiam, iuſtitiam & comitatem eius experti fuerũt, maiores illi honores, quàm vlli vnquam prætori tribuerunt. De eadem ipſe in oratione pro Plancio, Non vereor, ne quis audeat dicere, vllius in Sicilia quęſturam aut gratiorẽ, aut clariorem fuiſſe. frumenti in ſumma caritate maximũ numerũ miſeram: negotiatoribus comis, mercatoribus iuſtus, municipibus liberalis, ſocijs abſtinens, omnibus eram viſus in omni officio diligentiſsimus. excogitati quidam erãt à Siculis honores inauditi. & in Verr. 7. Sic obtinui quæſturam in prouincia Sicilia, vt omniũ oculos in me vnum coniectos arbitrarer: vt me, quæſturamq́; meam, quaſi in aliquo orbis terræ theatro, verſari exiſtimarem: vt omnia ſemper, quæ iucunda videntur eſſe, non modo his extraordinarijs cupiditatibus, ſed etiam ipſi naturæ ac neceſsitati denegarem. Idem Verrina

ſecunda

ſecunda ait, Siculos in quæſtura ſuæ innocentiæ, abſtinētiæq́; periculum feciſſe. Eo tempore, vt Plutarchus ſcribit, multi Romani adoleſcentes, claris parentibus atq; honeſto loco nati, apud Siciliæ prætorem accuſati ſunt intemperantiæ, & neglectæ diſciplinæ militaris. quos Cic. magna commendatione defendit & conſeruauit.

Anno vrbis DCLXXIX, Ciceronis XXXIII COSS. fuerunt,

L. LICINIVS LVCVLLVS. M. AVRELIVS COTTA.

HIs Conſulibus Cicero, annuo munere quęſturę expleto, è Sicilia prouincia deceſsit. Habuit tum orationē Lilybęi, in qua Siculis multa benignè promiſit, vt Aſconius ſcribit. Decedebat autē ea ſpe, vt ſibi populum R. vltro omnia delaturum putaret. ac cùm caſu diebus ijs itineris faciendi cauſa, Puteolos forte veniſſet, concidit pæne, cùm ex eo quidam quæſiſſet, quo die Roma exiſſet, & nunquid in ea eſſet noui. quod ipſe pro Plancio narrat, & Plutarchus in vita ſcribit. Cùm è Sicilia ſe recepiſſet, iam videbatur facultas illa dicendi eſſe perfecta, & habere maturitatem quandam ſuam, vt ait

in Bruto. Fuit hoc anno tribunus pl. L. Quinctius, homo maxime popularis, & ad inflammandos animos multitudinis accommodatus: qui conciones quotidie ſeditioſas & turbulentas habebat, Cic. pro Cluentio. Hunc acta Sullæ reſcindere, ac Reip. ſtatum mouere & perturbare conantem Lucullus conſul ab incepto deduxit, auctore Plutarcho in Lucullo. Hinc Macer apud Salluſtium, Lucullus quãtis animis ierit in L. Quinctium, vidiſtis. Idem Quinctius patronus fuit Oppianici, qui hoc anno, Verre prætore vrbano, condemnatus eſt, Cicero pro Cluẽtio, & Aſconius in Verr. 2. Verrem his conſulibus prætorem vrbanũ fuiſſe, cognoſcitur etiam Verrina ſeptima. vbi Cicero inquit, Nemo tam ruſticanus homo L. Lucullo & M. Cotta cos. Romam ex vllo municipio vadimonij cauſa venit, quin ſciret, iura omnia populi R. nutu atque arbitrio Chelidonis meretriculæ gubernari.

Hoc etiam tempore M. Antonius gratia Cottæ conſulis, & Cethegi factione in ſenatu, curationem nactus totius oræ maritimæ, Siciliam & prouincias omnes depopulatus eſt, & ad extremum inferens Cretenſibus bellum, re male geſta, morbo interijt,

terijt, Aſconius in Verr. Liuius lib. 97. Florus lib. 3. cap. 7. Meminit Velleius & Cicero Verr. 4. vbi M. Antonij infinitum imperium dicit. Hic Antonius pater fuit M. Antonij Triumuiri, qui in Plutarchi Antonio κριτικὸς mendoſe, pro κρητικὸς nominatur. Tum quoquè Metellus & Pompeius in Hiſpania ab obſidione Calagurij oppidi depulſi, coacti fuerunt diuerſas regiones petere, Metellus vlteriorem Hiſpaniam, Pompeius Galliam, auctore Liuio lib. 93. Itaque tum exercitus Pompeij hiemauit in Gallia, cùm M. Fóteius prętor eam prouinciam obtineret, vt Cicero pro Fonteio oſtendit.

Anno vrbis DCLXXX, Ciceronis XXXIV COSS. fuerunt,

M. TERENTIVS VARRO LVCVLLVS. C. CASSIVS VARVS.

DE his Cicero pro Cluentio, Sed quęro à vobis, num iſtam legem ex iſto S.C.L. Lucullus conſul, homo ſapientiſsimus tulerit? num anno pòſt M. Lucullus & C. Caſsius? Eoſdem Verrina tertia, M. Terentium & C. Caſsium nominat. à quibus

lex frumētaria Terentia & Caſsia lata fuit, de qua Cicero Verrina quinta,& ſeptima. fuit enim M.Lucullus,frater L.Luculli, in Terentiorum familiam adoptatus.Eidem Macedoniam eueniſſe, Eutropius lib. 6. ſcribit.Hinc Cicero in Verr. 4. Dixit hoc idem M.Lucullus,ſe de his Dionis incommodis pro hoſpitio, quod ſibi cum eo eſſet,iam ante cognoſſe. Quid?Lucullus,qui tum in Macedonia fuit,melius hæc cognouit,quā tu Hortenſi,qui Romæ fuiſti?Hoc anno bellum in Italia à gladiatoribus duce Spartaco excitatum eſt,quod Cicero in Maniliana Seruile vocat.de quo ſcripſi in vlt.caput li.5.Oroſij.Eodem tēpore L. Lucullus, qui conſul anno ſuperiore contra Mithridatem profectus erat, ad Cyzicum vrbem exercitum eius fame ferroque deleuit, auctore Liuio lib. 95. Nam cùm totius impetus belli ad Cyzicenorum mœnia conſtitiſſet,eamque vrbem ſibi Mithridates Aſiæ ianuam fore putauiſſet, qua effracta & reuulſa, tota pateret prouincia; perfecta ab Lucullo hæc ſunt omnia, vt vrbs fideliſsimorum ſociorum defenderetur, vt omnes copiæ regis diuturnitate obſidionis conſumerentur,ait Cicero pro Murena.eandem rem pro lege Manilia, &

pro

pro Archia commemorat.

Anno vrbis DCLXXXI, Ciceronis XXXV COSS. fuerunt,

L. GELLIVS POPLICOLA.
CN. CORNELIVS LENTVLVS CLODIANVS.

DE his Cicero in Verr. 4. Itaq; in Senatu cõtinuo Cn. Lentulus & L. Gellius (Lucullus impreſsi libri Ciceronis mẽdoſe habent, cùm, L. Gellius, in vetuſt. recte legatur,) Conſules faciunt mẽtionem, placere ſtatui, ſi Patribus conſcriptis videretur, ne abſentes homines in prouincijs rei fierent rerum capitalium. Iidem in orat. pro Balbo aliquoties nominantur. In quarta verò in Verrem, M. Lollium Palicanũ Tribunum pl. hoc anno fuiſſe, cognoſcimus. quem laboraſſe, vt tribunicia poteſtas populo reſtitueretur, Aſconius in Verrinam primã ſcribit. De eodem Cicero in Bruto, Aptior, inquit, etiam Palicanus auribus imperitorum. Hoc anno Lucullus Mithridatem in Pontum perſecutus, eum legionibus Romanis patefecit, qui ante populo R. ex omni aditu clauſus fuerat, vt ait Cicero pro lege Manilia, & pro Archia.

Anno

Anno vrbis DCLXXXII, Ciceronis XXXVI, Conſules fuerunt,

CN. AVFIDIVS ORESTES. P. CORNELIVS LENTVLVS SVRA.

ORestes gentis Aureliæ cognomen eſt:ſed hic Oreſtes à Cn.Aufidio adoptatus,vt Cicero pro domo ait,Cn.Aufidius Oreſtes dictus fuit. Cn. Oreſtem, cum tribunuſpl.eſſe non potuiſſet,Conſuſulem factum, ait Cicero pro Plancio. Idẽ prætor vrbanus fuit anno vrbis DCLXXVI, vt ex Valerio lib. 7. cap. 7. apparet.P. Lentulus cum Catilina coniurauit, atque à Cicerone Conſule in carcere ſtrangulatus fuit. vt inferius dicemus. Vnde Suræ cognomen inuenerit, Plutarchus in Cic. hoc modo exponit: Cum Sullanis temporibus quæſtor magnam vim pecuniæ publicæ conſumſiſſet atque perdidiſſet,Sulla id ægre ferens rationem ab eo in Senatu exegit.tũ ille negligenter & cum contemtu progreſſus,rationem ſe redditurum negauit,ſuram autem præbiturum, ita vt pueri conſueſſent, cum in pilæ luſione deliquiſſent.Hinc Sura cognominatus fuit. ſura enim Romanis eſt ea, quę Græcis κνήμη

dicitur

dicitur. Hactenus Plutarchus. Bellum ſeruile iam tertium annum cum Spartaco gerebatur, cùm M. Craſſo prætori id mandatum, & ſex menſibus confectum fuit, vt Appianus libro primo extremo ſcribit. itaque Craſſo tum permiſſum Plutarchus ait, vt ouans vrbem iniret. Hinc Cicero in Piſonem; Craſſe pudet me tui. quid eſt, quod confecto formidoloſiſsimo bello, coronam illam lauream tibi tantopere decerni volueris à ſenatu? Exercitum eodem tempore ex Hiſpania in Italiam Pompeius reduxit, & quinque millia fugitiuorum, qui è prœlio aufugerant, interfecit, atque ad ſenatum, auctore Plutarcho, ſcripſit, Craſſum acie gladiatores fudiſſe, ſe bellũ radicitus ſuſtuliſſe. Hinc Cicero in Maniliana: Teſtis eſt iterum, & ſæpius Italia, quæ cum ſeruili bello tætro periculoſoq; premeretur, ab hoc auxilium abſente expetiuit: quod bellum exſpectatione Pompeij attenuatum atque imminutum eſt, aduentu ſublatum ac ſepultum. Huius belli confecti gloriam Cicero pro Sextio quoque ad Pompeium his verbis transfert: Qui etiam ſeruitia virtute victoriaq; domuiſſet. Vltimo huius anni die pridie quã conſulatum iniret Pompeius etiamnum

eques

eques Romanus ex Hiſpania procos.triumphauit, vt Velleius libr. 2. ſcribit. de quo triumpho Cicero pro lege Manilia, Quid tam incredibile, quàm vt iterum eques Romanus ex Senatuſconſulto triumpharet?

Anno vrbis DCLXXXIII, Ciceronis XXXVII COSS. fuerunt,

M. LICINIVS CRASSVS. CN. POMPEIVS MAGNVS.

POmpeium ex S.C. legibus ſolutũ conſulem ante factum, quàm vllum alium magiſtratum per leges capere licuiſſet, Cicero in Maniliana teſtatur. Numerus de ætate Pompeij apud Appianum mendo caret: reſpicit enim tempus anni ſuperioris, quo Pompeius ante natalem ſuum conſulatum petiuit. M. Tullius iam poſt quęſturam in plurimis cauſis, & in principibus patronis quinquenniũ fere verſatus erat, vt ipſe in Bruto ſcribit. fuitq́; in admiratione, quòd ab ijs, quorũ cauſas agebat, nulla dona aut munera, auctore Plutarcho, accipiebat. In ijs cauſis fortaſſe fuerunt M. Tullij, & L. Vareni; quas Cic. ſcriptas edidiſſe teſtimonio Quinctiliani & Priſciani cognoſcitur. Inprimis autẽ, vt Plutarchus ait,

ait,Cic.enituit, cùm C. Verrem hoc anno in iudicium vocauit.nam in patrocinio Sicilienſi maxime in certamen venit deſignatus Aedilis cum deſignato Conſule Hortenſio, quod ipſe in Bruto ſcribit. Tenuerat Verres ex prætura Siciliam prouinciã per triennium,atq; in ea fuerat libidinosè auarè, crudeliterq́; verſatus.quare cum tãdem hoc anno L. Metellus ei ſuccederet, repetundarũ reus à Siculis poſtulatus eſt: qui omnes, præter Syracuſanos & Mamertinos,M.Tullium,illo tempore florentem defenſionib. amicorũ, ad accuſandũ deſcendere compulerũt,iampridẽ illis neceſſitudine copulatum,quòd quæſtor in Sicilia fuiſſet, & decedens multa ijs benignè promiſiſſet, vt Aſconius ait. Natus iam erat Cicero annos XXXVI. quod tempus legitimum erat ædilitatis petendæ. Certe P.Scipio Africanus minor, cum annos natus XXXVI ædilitatem peteret, conſul à populo dictus eſt, Liuius lib.50. Velleius. 2. Aedilitatẽ igitur ſuo anno petens Cicero, prior deſignatus eſt cunctis ſuffragijs populi, in orat. in Piſonẽ. Suſcepto patrocinio Siciliẽſi, exſtitit Q. Cæcilius Niger, domo Siculus, vt Aſconius ſcribit. Plutarchus ait, hominem libertinum fuiſ-

ſe, &

ſe, & Iudaicæ religioni obnoxium. vnde Cicero in eum dixit, Quid Iudæo cũ Verre? Romani autem porcum non caſtratum Verrem nominant. In Plutarchi libris, in quib. legitur, Βέῤῥην οἱ ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετμημένον χοῖρον καλοῦσι, negatio deeſt, & reſtitui debet, τὸν μὴ ἐκτετμημένον alioqui falſum eſſet, quod Plutarchus ſcribit. idq́ue duos Interpretes, viros doctiſsimos, nõ animaduertiſſe, miror. Cæcilius igitur contendebat, ſe potius accuſatorem conſtitui oportere, has afferens cauſas: vnã, quòd à Verre læſus iure illi inimicus eſſet: alteram, quòd cum quæſtor eius fuiſſet, crimina ſciret: tertiam, quòd Siculus pro Siculis ageret. Hinc, quia in publicis quæſtionibus, vt eſt libr. 1. ad Herennium, legibus cauetur, vt ante, ſi reo commodum ſit, iudicium de accuſatore fiat, vtrum illi liceat accuſare, nécne: diuinatio accuſatorum Ciceronis & Cæcilij facta eſt. tum Cicero primam Verrinam de accuſatore conſtituẽdo dixit: in qua hac vſus eſt diuiſione: ſpectandum, à quo maxime agi velint ij, quorum de vltione quæritur; à quo minime velit is, qui accuſatur, auctor Quinctilia. lib. 7. cap. 5. Victo Cæcilio, & accuſatione ad ſe delata, Cicero, cum inquiſitionis

tempus

tempus in Siciliam poſtulaſſet dies CX,& cum L. Tullio fratre patruele totam prouinciam colligendis litteris in Verrem,& denuntiandis teſtimonijs peragraſſet diebus quinquaginta; Romam reuerſus, cum videret id agi,vt à M'.Glabrione prætore, & ab ijs iudicibus,qui tunc erant,ad alium annum, aliumq́; prætorem res tota tranſiret,eriperetúrq́; ſibi reus patrocinio Hortenſij ac Metelli, qui tunc Conſules futuri erant, hoc commentus eſt rationis, vt orationem longam prætermitteret, neq̀ue in criminibus declamatione cumulandis tẽpus abſumeret. ſed tantummodo citaret teſtes ad vnumquodque crimen expoſitũ, & eos Hortenſio interrogandos daret, inquit Aſconius. Vnde Quinctilianus lib.6. cap. 6. Cicero ſummo conſilio videtur in Verrem vel contrahere tempora dicendi maluiſſe, quàm in eum annum, quo erat Q. Hortenſius conſul futurus, incidere. Conſilium ſuum ipſe Cicero Verrina ſecunda copiosè exponit. quæ præterea exhortationem continet iudicum ad verè iudicandum: minæ quoque in aduerſarios diriguntur, omnia tentantes ad corrumpendum iudicium.qua oratione ipſe Verrina tertia hoc ſe aſſecutũ fuiſſe ait, vt vna

 hora,

Quintus & vltimus, de ſupplicijs. Verre damnato, vt Plutarchus tradit,cum Cicero litem ei tricies HS æſtimaſſet, male audiuit, quaſi, pecunia accepta, de multa remiſiſſet. Apud Plutarchũ ἑβδομήκοντα πέντε μυριάδες, eſt tricies ſeſtertium: ſiquidẽ εἴκοσι πέντε μυριάδες eſt, decies HS, vt idem in Antonio teſtatur. Verùm Budæus in libris de Aſſe, & in Commentarijs cenſet in Plutarchi libris verbum τριακοσίων, aut aliud deeſſe. Seſtertium quadringenties à Verre tantũ repetitum eſſe, Aſconius ſcribit. His cos. tribuniciam poteſtatem reſtitutam eſſe, Salluſtius in Catil. ſcribit. idem eſt in epitoma lib. 97. apud Velleium lib. 2. & Plutarchum in Pompeio. Hinc Q. Cicero lib. 3. de legib. ait, Pompeium noſtrũ ceteris reb. omnibus ſemper ampliſsimis ſummisq́; effero laudibus; de tribunicia poteſtate taceo: nec enim reprehendere libet, nec laudare poſſum. Poſt iudicia à Sulla conſtituta, ſenatus iam ex lege Cornelia per decem annos turpiter iudicauerat, ita vt iudiciorum leuitate ordo quoq; alius ad res iudicandas poſtularetur. hoc igitur anno L. Aurelius Cotta prætor legẽ ad populum tulit, vt ſenatores cum equitibus & tribunis ærarijs iudicarent, Cicero Ver-

Verrina prima,& Aſconius in eandem. Liuius lib. 97. & Velleius. 2. Eodē anno Cenſores fuerunt L. Gellius Poplicola,& Cn. Cornelius Lentulus. de quib. Cicero pro Cluentio. Lēntuli cenſoris meminit etiam Verrina ſeptima, pro Flacco,& pro domo.

Anno vrbis DCLXXXIIII, Ciceronis XXXVIII COSS. fuerunt,

Q. HORTENSIVS. Q. CAECILIVS METELLVS CRETICVS.

DE his Conſulibus Cicero pro Cluentio; Tum interim Hortēſio, Metello coſ. vt hunc Oppianicum aliud agentem, ac nihil eiuſmodi cogitantem ad hanc accuſationem detraheret, inuito deſpondit ei filiam ſuam. Hoc anno Cicero ædilis curulis fuit. ædiles autem ἀφ᾽ ἑνὸς ὧν πράττουσιν ἔργων, ἱερῶν τόπων ἐπιμεληταὶ καλοῦνται id eſt ab vna parte ſui muneris quaſi curatores ædium dicti ſunt, Dionyſius Halicarnaſſeus li. 6. vbi addit eos à Græcis ἀγορανόμους dici, quod magnā illis partē ſimiles ſint. de ædilitate ſua Cicero Verrina ſeptima ita ſcribit: Nunc ſum deſignatus ædilis: habeo rationē, quid à populo R. acceperim: mihi ludos ſanctiſsimos maxima cum cæremonia Cereri, Libero, Liberæque faciendos:

mihi Floram matrem populo plebiq; R. ludorum celebritate placandam: mihi ludos antiquiſsimos, qui primi Romani ſunt nominati, maxima cum dignitate ac religione Ioui, Iunoni, Mineruæq; eſſe faciundos: mihi ſacrarum ædium procurationē, mihi totam vrbem tuendam eſſe commiſſam: ob earum rerum laborem & ſolicitudinem fructus illos datos, antiquiorum in ſenatu ſententiæ dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem, ius imaginis ad memoriam poſteritatemq; prodēdam. hinc etiam pro Murena, ſe ædilem trinos ludos feciſſe, ait. Idē lib. 2. de Officijs pro amplitudine honorum, quos cunctis ſuffragijs adeptus eſſet ſuo anno, exiguum ſumtum ædilitatis ſuæ fuiſſe tradit. Aduexerunt tum & attulerunt Siculi multa ex inſula ad Ciceronem ædilem: quorum ille nihil in ſuum quæſtum contulit: tantum liberalitate hominū ad annonam leuandam vſus eſt, auctore Plutarcho. Collega Ciceronis in ædilitate fuit M. Cæſonius, vt ipſe Verrina ſecunda, & Aſconius teſtantur. Scio Paullū Manutium in Aſconium ſcribere, hunc magiſtratū cum Tullio non Cæſoniū, ſed C. Antonium geſsiſſe: verū vnde id didicerit, equidem ignoro. Hoc

antiquiorem

ro. Hoc anno Lucullus vrbem ex Tigranis regno cepit, cuius meminit in Maniliana Cicero. Cùm enim pridie nonas Octobris magnum numerum hoſtium exigua manu ad Tigranocertam viciſſet, deinde vrbem cepit, Plutarchus in Lucullo, Dio li.35. Eodem anno M. Pupius Piſo de Hiſpanis triũphauit, Cicero in Piſonem, & Aſconius. His quoq; conſulibus templum Iouis in Capitolio, quod incendio conſumtum, ac refectum erat, à Q. Catulo dedicatum eſt, Caſsiodorus, & Liuius lib. 98. Tacitus lib. 19. Plinius lib. 7. cap. 43. Cicero etiam Verrina ſexta, Q. Catulum appellans, Capitolium magnificẽtius eſſe reſtitutum, quàm fuerit, ait. Circa idem tempus M. Tullius pro Fonteio dixiſſe videtur. Tenuerat is prouinciã Galliam prætor per trienniũ, vt ſupra ad annũ DCLXXIX annotaui. Reuerſus autem Romam repetundarum reus factus eſt à Gallis, quòd Fonteio prætore oppreſſa ære alieno prouincia fuiſſet: quæſtũ ipſe ex viarũ munitione feciſſet, & portoriũ vini inſtituiſſet. Accuſauit eũ M. Plętorius, ſubſcriptore M. Fabio. defendit M. Cic. circa hoc tẽpus, cũ iam equites cũ ſenatorib. ex lege Aurelia iudicarent, quod Orationis verba oſtẽdũt. Sequitur oratio pro

A. Cæcina:cuius tempus incertum, argumentũ vero tale eſt. M.Fulcinius Tarquinienſis Ceſenniæ vxori moriens vſumfructum omnium bonorum ſuorum legauit, vt frueretur vna cum filio herede inſtituto. Filio mortuo & auctione bonorũ conſtituta, Ceſennia fundum ex ijs bonis emere de ſententia amicorum conſtituit: idq́; negotium Sex. Aebutio dedit. cui fundus, pecunia Ceſenniæ emptus, fuit addictus. Ceſennia cùm non multò poſt A. Cæcinæ nupſiſſet, eumq́; heredẽ feciſſet, deceſsit. Tum Aebutius fundum illum, quem mandato Ceſennię emerat, ſuum eſſe dixit. Itaque conſtitutum fuit, quo die in rem præſentem veniretur, vt cùm Cæcina de fundo eſſet deiectus, interdictum à prætore poſtularet. Verum Aebutius fundo occupato, Cæcinam in eum ingredi conantem coactis armatiſq́; hominibus per vim aditu ingreſſuq́; prohibuit. Repulſus Cæcina interdictum de armatis hominibus à Dolabella prætore impetrauit, vt vnde deiectus eſſet, eò reſtitueretur. Aebutius reſtituiſſe ſe dixit: in eamq́; rem ſponſio facta eſt. de qua Recuperatores à prætore dati cognouerunt. Tota quæſtio definitionis eſt, An interdicto de vi teneatur etiam is, qui

qui non deiecit de fundo, ſed ab eius ingreſſu prohibuit? de qua re Cicero in Oratore: Tota mihi cauſa pro Cęcina de verbis interdicti fuit: res inuolutas definiendo explicauimus, ius ciuile laudauimus, verba ambigua diſtinximus.

Anno vrbis DCLXXXV Ciceronis XXXIX, Conſules fuerunt,

L. CAECILIVS METELLVS.
Q. MARCIVS REX,

DE his Conſulibus Cicero in Piſonem:: Aude nunc o furia de tuo dicere. cuius fuit initium ludi compitalitij, tum primum facti poſt L. Metellum & Q. Marcium cos. contra auctoritatem huius odinis. Ita enim recte Paulus Manutius nomina mendoſa reſtituit. Idem Manutius hoc anno epiſt. 4. lib. 1. ad Atticum ſcriptam putat: in qua de L. Cic. morte agit. Hoc anno P. Clodius Luculli exercitum in Niſibis vrbis obſidione ſolicitauit, auctore Dione lib. 35. vnde Cicero de Haruſpicum reſp. Poſt exercitu L. Luculli ſolicitato, fugit illinc.

Anno vrbis DCLXXXVI, Ciceronis XL COSS. fuerunt,

C. CALPVRNIVS PISO. M'. ACILIVS GLABRIO.

HI Conſules nominantur à Cicerone lib.12.ad Att.& Philippica ſecunda, quibus C. Triarius legatus Luculli à Mithridate victus fuit, vt Dio, Plutarchus & Appianus ſcribũt,qui addunt, cecidiſſe tũ cẽturiones CL,tribunos XXIIII.& caſtra Romanorũ à Mithridate capta fuiſſe. Hæc eſt illa calamitas, quam Cic.in Maniliana tantam fuiſſe ait, vt eã ad aures L. Luculli imperatoris nõ ex prœlio nuntius, ſed ex ſermone rumor afferret.hic in ipſo illo malo,grauiſsimaq; belli offenſione L.Lucullus,qui tamen aliqua ex parte ijs incómodis mederi fortaſſe potuiſſet, veſtro iuſſu coactus, quòd imperij diuturnitati modũ ſtatuendũ veteri exemplo putauiſtis,partẽ militũ,qui iam ſtipendijs confectis erant, dimiſit,partẽ Glabrioni tradidit.hactenus Cic.Confectis ſtipendijs erant milites Valeriani, ὀυαλέριοι οἱ τῆς ϛρατείας ἀφεθέντες, vt Dio loquitur. qui addit, turbam etiam tũ factam, cùm milites Acilium Conſulem, qui vt Lucullo ſuccederet,miſſus erat, aduenta-

uentare audiuerunt.atq; Acilius Glabrio eſt,quẽ Cic.in Maniliana Lucullo ſucceſſiſſe ait. Huc pertinẽt verba illa Salluſtij, quæ ex lib.5.hiſtor. apud Priſcianũ lib.18. leguntur: Legiones Valerianæ, comperto lege Gabinia Bithyniam &Põtum conſuli datam,ſe miſſos eſſe. Fuit enim hoc anno tribunuſpl. A. Gabinius: qui,cùm piratæ non ſolum maria, verũ etiam oras maritimas ſuis latrocinijs infeſtas redderent, vt præter hiſtoricos Cic. in Maniliana ait, de vno imperatore contra prædones cõſtituẽdo legem initio ſui tribunatus promulgauit.vnde idẽ poſt reditũ in ſenatu de Gabinio inquit;Qui in magiſtratu niſi rogationem de piratico bello tuliſſet, profecto & egeſtate & improbitate coactus piraticam ipſe feciſſet.Tũ Hortẽſius in ſenatu cõtra Gabinium grauiter,ornateq; dixit.Q.Catulus,cùm ex populo R.quæreret,ſi in vno Pompeio omnia ponerẽt, ſi quid eo factũ eſſet,in quo ſpem eſſẽt habituri; cepit magnum ſuæ virtutis fructum ac dignitatis, cũ omnes vna prope voce,in eo ipſo ſe ſpẽ habituros eſſe dixerũt. hæc Cicero pro lege Manilia,vbi ait etiã, Pompeiũ hoc bellum piraticũ,quod ipſe cum Salluſtio maritimum nominat, extrema hieme appa-

raſſe, ineunte vere ſuſcepiſſe, media æſtate confeciſſe. Inter Gabinij collegas fuit L. Roſcius Otho. quem Cicero pro Murena ait reſtituiſſe equeſtri ordini non ſolum dignitatem, ſed etiam voluptatem. Tulit enim hoc anno tribunuſpl. legem, vt equitibus R. in theatro quattuordecim gradus proximi aſsignarētur, auctor Liuius li. 99. & Dio lib. 36. de eadem lege Aſconius in Cornelianam ita ſcribit: Roſcia eſt, qua L. Roſcius Otho biennio ante confirmauit, vt in theatro equitibus Romanis XIIII ordines ſpectandi gratia darentur. Meminit eiuſdem Tacitus lib. 15. Horatius in Epodo, & epiſt. 1. lib. 1. & Iuuenalis Saty. 3. Tu vide Xylandrum in Annotationibus in Plutarchi Ciceronem. in quas ea tranſtulit, quæ ante biennium ad ipſum pro noſtra amicitia miſeram. Eodem anno, cùm magnus ambitus eſſet, C. Cornelius tribunuſpl. is, qui biennio poſt maieſtatis reus à Cicerone defenſus eſt, legem de ambitu tulit: in qua grauiſsimis pœnis crimen hoc ſanxit. quare ſenatus conſulibus mandauit, vt huic rei moderarentur. qui tum legem tulerunt, auctore Dione, vt eorum, qui ambitus conuicti eſſent, nemini aut magiſtratum gerere, aut in ſenatu eſſe liceret,

ceret, addita etiam multa pecuniaria. Hæc eſt lex Calpurnia de ambitu, quam ſeueriſsimè ſcriptam fuiſſe, Cicero pro Murena ait. Indicta erant tum comitia, ante quæ vt Dio ſcribit, nihil ſciſcere licebat: ſed cùm interim candidati multa nefaria facerent, cædeſq́ue fierent, ſenatus decreuit, vt ante quàm lex de ambitu lata eſſet, comitia ne haberentur, & conſulibus præſidiũ daretur. excitauit etiam turbas Corneliús, vt Dio & Aſconius ſcribunt. ob quas cùm dilata comitia eſſent, Cicero ter prætor primus centurijs cunctis renunciatus eſt, vt ipſe in Maniliana teſtatur. Licebat autem ei præturam petere hoc tempore biennio poſt ædilitatem. vide epiſt. 25. lib. 10. Famil. In præturæ petitione competitores illuſtres multos cùm haberet, prætor primus deſignatus eſt, auctore Plutarcho. ipſe præterea in Bruto, ſe & prætorem primum & incredibili populi voluntate eſſe factum ait, idem in Piſonem confirmat. Cicero igitur prætor primus, id eſt primo loco factus fuit ex octo illis, qui tũ fiebant. Prætores cum Cicerone deſignati ſeptẽ hi fuerũt, Q. Voconius Naſo, M. Plætorius, C. Flaminius, C. Orchinius, C. Aquillius Gallus, P. Caſsius, & C. Antonius,

Cicero

Cicero pro Cluentio,& Aſconius. De comitijs prætorijs agit Cicero epiſto. 8. & 9. libr.1. Att. quę hoc anno ſcriptæ fuerunt. in nona, candidatos omnibus iniquitatibus exercitos fuiſſe teſtatur. Extremo huius anni menſe, a. d. IV. id. Decem. (quem dië Tribuniſpl. ineundo magiſtratui ſollennë fuiſſe, ex Liuio & Dionyſio patet) C. Manilius tribunatu inito, poſt pauculos dies ſubnixus libertinorum & ſeruorum manu legem tulit, vt libertinis in omnibus tribubus ſuffragium eſſet, auctor Aſconius in Cornelianam & Milonianam. atq; hoc Dio lib. 36. ita ſcribit, τῷ ἔθνει τῷ τῶν ἀπελευθέρων ἔντε τῇ ἐσχάτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ, καὶ πρὸς ἑσπέραν, παρασκευάσας τινὰς ἐκ τοῦ ὁμίλου, ψηφίσασθαι μετὰ τῶν ἐξελευθερωσάντων σφᾶς ἔδωκεν. quorum verborum ſententia, à docto Interprete non ſatis bene expreſſa, hæc eſt; Manilius libertinis extremo anni die ſub veſperam comparatis nonnullis è multitudine, lege lata dedit, vt cum patronis ſuis ſuffragia ferrent.

Anno vrbis DCLXXXVII, Ciceronis XLI COSS. fuerunt,

M'. AIMILIVS LEPIDVS.
L. VOLCATIVS TVLLVS.

Hos

HOs Conſules nominat Cicero in Catil. 1. & pro Sulla. quibus ipſe Kal. Ianuarij præturam inijt, quam hoc anno geſsit. Indicat Aſconius in Cornelianam, Sequenti, inquiens, anno M'. Lepido, L. Volcatio cos. quo anno prætor Cicero fuit, reum Cornelium duo fratres Cominij lege Cornelia de maieſtate fecerunt. Indicat idem Cicero pro Cœlio: Fuit aſſiduus mecum prætore me:non nouerat Catilinam: Africam tum prætor ille obtinebat. ſecutus eſt annus: cauſam de pecunijs repetundis Catilina dixit. Quare ſi Catilina cauſam de pecunijs repetundis anno ſequente Cotta & Torquato cos. dixit, vt ex Aſconio, & oratione pro Sulla cognoſcitur: hoc anno, quo ille Africam obtinuit, Cicero prætor Romæ fuit. quod Dio exponẽs res geſtas huius anni diſertè ſcribit. Prætor Cicero quæſtioni de pecunijs repetundis præfuit. vt ipſe pro Rabirio Poſtumo ita cõfitetur: Accuſaui de pecunijs repetundis, iudex ſedi, prętor quæſiui. & pro Cornelio: Poſtulatur apud me prætorem primum de pecunijs repetundis. idem oſtendit pro Cluentio: vbi quæſtionem de pecunijs repetũdis ſuã vocat. Iudicia Cic. vt Plutarchus ſcribit, viſus fuit caſtè, integreq;

greq; exercere. De Licinio Macro idẽ memoriæ proditũ ait, eum, qui & ipſe multũ in ciuitate poterat, & Craſſo patrono vtebatur, cùm de pecunijs repæpetundis apud Ciceronem prætorem accuſatus eſſet, & iudices adhuc ſententias ferrent, fretum ſua potentia & ſtudio amicorum domum abijſſe, & caput ſtatim totondiſſe, ſumtaq; veſte pura tanquam victorem in forum reuertiſſe. ſed cùm Craſſus in veſtibulo occurrens, eum omnibus ſententijs damnatum eſſe, dixiſſet, reuerſum diſcubuiſſe, atque ita deceſsiſſe, aiunt. quæ res Ciceroni vt qui iudicia magna cum diligentia exerceret, gloriam peperit. hactenus Plutarchus. Valerius Max. lib. 9. cap. 12. rem paullò aliter narrat. Cicero autem epiſt. 3. lib. 1. Att. quam hoc anno prætor ſcripſit, Nos, inquit, hic incredibili ac ſingulari populi voluntate de C. Macro tranſegimus: cui cùm æqui fuiſſemus: tamẽ multò maiorem fructum ex populi exiſtimatione illo damnato cepimus, quam ex ipſius, ſi abſolutus eſset, gratia cepiſsemus. Meminit in eadem epiſtola comitiorum Q. Fratris qui bus ille ædilitatem petijſse videtur. Kale. Ianuarij huius anni C. Manilij lex de libertinis S.C. damnata fuit, auctore Dion. Tũ

Mani-

Manilius, vt Pompeij gratiam colligeret, legem promulgauit, vt Pompeio, qui tum in Cilicia belli maritimi reliquias perſequebatur, Bithynia, Phrygia, Lycaonia, Galatia, Cappadocia, Cilicia, Colchis, Armenia minor cum omni apparatu belli piratici, & copijs omnibus, quæ ſub Lucullo meruerant, bellumq́ue Mithridaticum, quod Lucullus iam annis ſeptem geſſerat, committeretur, Plutarchus in Pompeio, Appianus in Mithridatico, Dio lib. 36. Hanc legem promulgatam Q. Catulus & Hortenſius viri conſulares de more diſſuaſerunt; Cicero prætor ſuaſit oratione, quæ pro lege Manilia exſtat. qua bellum Mithridaticum & genere neceſſarium, & magnitudine periculoſum, Cn. Pompeio, in quo ſumma eſſet ſcientia rei militaris, virtus, auctoritas, & felicitas, trãſmittendum eſſe perſuaſit. Eodem anno A. Cluentius Auitus veneficij à T. Atio accuſatus, à Cicerone prætore apud Q. Voconium defenſus fuit. Veneno ſuſtuliſſe cùm alios nonnullos, tum Oppianicum vitricũ ſuum arguebatur. ſed Cicero antequam ad hoc crimen veniat, Cluentium longa defenſione primum de falſa infamia purgat. Cùm enim Oppianicus ante annos octo Lucul-

lo & Cotta coſ. vt ſupra demonſtrauimus, à Cluentio accuſatus & condemnatus eſſet, defenſor eius L. Quinctius rem in inuidiam adduxit, cùm diceret, pecuniam in iudicio fuiſſe verſatam: & cum incertum eſſet, ex qua parte eſſet profecta, populus R. non credidit ab Oppianico datam, quia damnatus erat, & errore multorum in falſo crimine Cluentius fuit, vt ſcribit Aſconius in Verr. 2. Hoc tempore Ciceronem etiam pro M. Fundanio, & Q. Gallio dixiſſe, Carolus Sigonius in Fragmentis Ciceronis annotauit: ſed de oratione pro Gallio diſſentio. M. Ciceronē etiam, cùm prætura fungeretur, ſcholam M. Antonij Gniphonis frequentaſſe, Tranquillus de illuſtrib. Grammaticis auctor eſt. Cum P. Vatinius, patronus aſper, & magiſtratuum contemtor, ſtrumis oppletum collum haberet, ac coràm à Cicerone prætore aliquid peteret, idq́; ille non concederet, ſed diu deliberaret, dixit; ea de re ſe, ſi prætor eſſet, nihil dubitaturū. cui Cicero, At ego tantas ceruices non habeo. Extremo menſe huius anni, cùm Ciceroni iam biduum aut triduum pręturæ ſupereſſet, Manilium quidam furti apud ipſum poſtulauit. Studebat Manilio populus, quòd propter

Pom-

Pompeium,cui amicus erat,accuſari videretur.cum igitur Manilius vnum diem petijſſet,ac Cicero tantum inſequentem dediſſet,populus indignè tulit:quòd mos eſſet,vt decem minimum dies prætores reis darent. quare productus in concionem à tribuniſpl. ibiq́; accuſatus, cum rogaſſet, vt audirent, dixit, Se, qui in reos ſemper, quantum leges permitterent,comis & humanus fuiſſet, indignum iudicaſſe, non eundem ſe Manilio præſtare. itaque ei diem,quem vnum prætor in ſua poteſtate haberet,dedita opera præfiniuiſſe:cùm nõ ſit eius, qui rei cauſam adiuuare velit, ad alium magiſtratum iudicium reijcere. hac oratione animi populi ita commutati ſunt, vt Ciceronem lætis acclamationibus proſecuti rogarent, vt Manilij patrocinium ſuſciperet.quod ille præſertim ob Pompeium abſentem cupidè recepit:magnaq́; vi orationis in ſtudioſos potẽtiæ paucorum & Põpeij inuidos inuectus eſt.Hactenus Plutarchus: Dio autẽ de eadem re in hanc ſententiam ſcribit: Cum homines nobiles Manilio accuſationem comparaſſent,isq́; in hoc incũberet,vt dies ſibi prorogaretur,Cicero prætor & quæſtionis iudex præter alia, quæ contra Manilium fe-

cit, vix in poſterum diem iudicium diſtulit, anni & præturæ exitum prætexés. quod cùm multitudo indignè ferret, in concionem venit, coactus à tribunis pl. ſenatumque inſectatus Manilij cauſſam defenſurum ſe promiſit. Sed quo minus hoc iudicium fieret, Dio tumultum in cauſſa fuiſſe ait. quem breui expediam. Comitia Conſularia hoc anno habente L. Volcatio Tullo, Conſules deſignati fuerunt P. Autronius Pætus & P. Cornelius Sulla. deſignatos iam L. Cotta & L. Torquatus lege Calpurnia de ambitu, de qua diximus, accuſarunt & damnarunt, atque ad ſe magiſtratum tranſtulerunt, vt Cicero in orat. in toga candida, Aſconius, Salluſtius & Dio teſtantur. Cicero quoque lib. 2. de Finib. ait, L. Torquatum adoleſcentulum eripuiſſe P. Sullæ conſulatum, & ad patrem ſuum retuliſſe. Eodem tempore Catilina, cùm de prouincia Africa deceſsiſſet petiturus conſulatum, pecuniarum repetundarum reus factus prohibitus fuit petere, auctore Salluſtio & Aſconio. Tum contra Remp. coniurauerunt pauci: in quibus à Salluſtio P. Autronius, L. Catilina & Cn. Piſo numerantur. Dio & Suetonius illis addunt P. Sullam, nec diſſentit Liuius li. 101. quo nomi-

mine Sulla poſt annos quattuor à L. Torquato accuſatus ab Hortenſio & Cicerone defenſus fuit. Hi circiter nonas Decem. conſilio communicato, parabant in Capitolio Kal. Ian. Cottam & Torquatum cos. interficere. ea re cognita, in nonas Febr. conſilium cædis tranſtulerunt. ſed neque tum cædes facta eſt, quòd Catilina ſignum coniuratis prius, quàm parati eſſent, dederit, Salluſtius & Aſconius.

Anno vrbis DCLXXXVIII, Ciceronis XLII COSS. fuerunt,

L. AVRELIVS COTTA. L. MANLIVS TORQVATVS.

HOrum Conſulum meminit Cicero Agraria ſecũda. & in Catil. 3. his verbis: Memoria tenetis, Cotta & Torquato cos. complures in Capitolio turres de cælo eſſe percuſſas, cùm & ſimulacra deorum immortalium depulſa ſunt, & ſtatuæ veterum hominum deiectę, & legum æra liquefacta. tactus eſt etiam ille, qui hanc vrbem condidit, Romulus. & cet. Eadem prodigiá Cicero in ſecundo de Conſulatu Vraniam Muſam narrantem fecit verſibus elegantiſsimis, qui exſtant lib. 1. de Diuinat. de ijſdem Obſequens, & Dio lib. 37. M.

Tullius ex prætura in prouinciā noluit, vt ipſe pro Murena teſtatur: ſed cum anno ſequente Conſulatū petere cogitaret, hoc tēpore prenſabat. qua de re agit in epiſt. 1. li. 1. ad Att. quā hoc anno ante comitia Conſularia Attico ſcripſit. His Cōſulibus Cic. C. Cornelium de maieſtate apud Q. Gallium prætorem quatriduo defendit. quas actiones in duas orationes collatas edidit auctore Aſconio. apud quē reliquiæ orationum exſtant. Eodem anno, vt Dio li. 37. ſcribit, C. Papius tribunuſpl. legē tulit, ne quis peregrinus in vrbe eſſet. hinc Cicero lib. 3. de Officijs: Male etiam qui peregrinos vrbibus prohibent, eosq; exterminant, vt Pennus apud patres noſtros, Papius, nuper. hāc legem Papiam nominat idem pro Archia. eandem intelligit in Agraria prima, cum inquit: Similime atque in illa lege, qua peregrini Roma eijciuntur, Glaucippus excipitur. Hoc quoq; anno Catilina accuſatus eſt repetundarum à P. Clodio adoleſcente, Cicero pro Cœlio, & Aſconius. Reo de pecunijs repetundis Catilinę aduocatus fuit Torquatus conſul, pro Sulla. Clodius accuſator à Catilina pecuniam accepit, vt turpiſsimè præuaricaretur, de Haruſp. reſp.

Anno

Anno urbis DCLXXXIX, Ciceronis XLIII COSS. fuerunt,

L. IVLIVS CAESAR. C. MARCIVS FIGVLVS.

HOs conſules nominat Cicero pro Sulla. ijſdem ſe filiolo auctum ſcribit libr. 1. ad Att. Quia vero annus XLIII legib. Romanis Conſularis fuit, vt Cicero Philip. 5. oſtendit; ideo Cicero hoc anno conſulatum petiuit. de quo pro Cœlio inquit: Deinceps fuit annus, quo ego conſulatum petiui. In conſulatus petitione ſex competitores Cicero habuit, P. Sulpicium Galbam, L. Sergium Catilinam, C. Antonium, L. Caſsium Longinum, Q. Cornificium, & C. Licinium Sacerdotem. de quibus Aſconius in orat. in toga cand. & Q. Cicero de petitione conſ. in his patricij duo fuerunt, P. Galba, & L. Catilina. de quibus Cicero pro Murena: Etenim mihi ipſi accidit, vt cum duobus patricijs, altero improbiſsimo atque audaciſsimo, altero modeſtiſsimo atque optimo viro peterem. ſuperaui tamen dignitate Catilinam, gratia Galbam. Cùm autẽ in dies licentia ambitus augeretur propter pręcipuã Catilinę & Antonij audaciã, cẽſuerat ſenatus, vt lex

ambitus aucta etiam cum pœna ferretur. cui rei cùm Q. Mucius Oreſtinus tribunus pl. interceſsiſſet, grauiter ſenatu interceſsionem ferente, Cicero ſurrexit, atque in coitionem Catilinæ & Antonij inuectus eſt, habita oratione in toga candida. Vtebatur enim hoc tempore magiſtratum petens candida toga, quam Polybius lib. 10. τήβενναν λαμπρὰν nominat. Eam orationē, cuius fragmenta apud Aſconium exſtant; Quinctilia. lib. 3. cap. 9. vocat librum in competitores. quem vituperationem continere ait, & tamen in ſenatu eſſe habitum loco ſententiæ. Catilina iam conuocatis ijs, quibus maxima neceſsitudo, & plurimum audaciæ inerat, conſilium ſuum expoſuerat. quod per Fuluiam in vulgus prolatum inprimis ſtudia hominum accendit ad conſulatum mandandum M. Tullio Ciceroni, vt Salluſtius ſcribit. Itaque, ait Aſconius, Cicero conſul omnium conſenſu factus eſt: Antonius pauculis centurijs Catilinam ſuperauit. & ipſe in Piſonem: Me cuncta Italia, me omnes ordines, me vniuerſa ciuitas non prius tabella, quàm voce priorem conſulem declarauit. item Agraria ſecunda: Eſt illud amplißimum, quòd hoc honore ex nouis hominibus primum

me multis poſthabitis affeciſtis, quòd prima petitione, quòd anno meo: ſed tamen magnificentius, atque ornatius eſſe illo nihil poteſt, quòd meis comitijs non tabellam vindicem tacitæ libertatis, ſed vocem viuam præ vobis indicem veſtrarum erga me voluntatum ac ſtudiorum tuliſtis. itaque me non extrema tribus ſuffragiorum, ſed primi illi veſtri concurſus, neque ſingulæ voces præconum, ſed vna voce vniuerſus populus R. conſulem declarauit. Hoc anno Ciceronem Q. Gallium de ambitu defendiſſe vt putem, Aſconius facit: qui in orat. in toga candida ſcribit, poſtea defenſum eſſe Galliũ. Prętor fuerat anno ſuperiore: hoc vero tempore de ambitu accuſatus fuit, quòd, præturæ candidatus cùm eſſet, gladiatorium dediſſet, auctor Aſconius. Eodem anno illud memoria dignum accidiſſe Dio ſcribit, quòd is, qui Sullæ iuſſu Lucretium occiderat, & alius, qui multos proſcriptos interfecerat, rei inter ſicarios facti, & condemnati ſunt auctore inprimis Iulio Cæſare. vbi L. Bellienum, & L. Luſcium ſignificari, ex Aſconio in orat. pro Ligario ſcripſi. vbi Cicero ait, Sullanam crudelitatem à C. Cæſare eſſe vindicatam. Cæſar enim hoc anno in exer-

cenda de ſicarijs quæſtione eos quoq; ſicariorum numero habuit, qui proſcriptione ob relata ciuium Romanorum capita pecunias ex ærario acceperant, auctore Suetonio. Eas verò pecunias M. Catonem quæſtorem anno ſuperiore, Cotta & Torquato cons. etiã exegiſſe, Plutarchus in Catone ſcribit. Neq; ſolum hoc præter opinionem multitudinis accidiſſe Dio ait, verum etiam quòd Catilina, qui permultos à Sulla proſcriptos occiderat, in iudicium adductus & abſolutus fuit. atq; hoc eſt illud iudicium, in quo Catilinæ Torquatum nõ adfuiſſe, cùm adeſſent ceteri, Cicero pro Sulla dicit. Catilinam à L. Lucullo reum inter ſicarios factum poſt repulſam, Aſconius ſcribit. Fuit hoc anno cenſor L. Aurelius Cotta, vt Plutarchus in Cicerone oſtẽdit. itaq; L. Cotta homo cenſorius dicitur pro domo ſua. Extremo huius anni menſe P. Seruilius Rullus Tribunuſpl. inito magiſtratu legem agrariam promulgauit, vt decemuiri ſummo cum imperio crearentur, qui in ſua poteſtate Italiam totam, Syriam vniuerſam, eaque omnia, quæ virtute Pompeij recens imperio Romano adiecta erant, haberent; venderent quidquid publicum populi R. eſſet; iudicarent

rent de omnibus, de quibus ipſi vellent; exſules eijcerent, colonias deducerent, pecuniam ex ærario caperēt, milites, quot opus haberent, conſcriberent, & alerent. Hæc capita legis agrariæ Plutarchus in Cicerone recenſet: ipſe in orationibus plura habet, ſed quæ ad hæc pertineant.

Anno vrbis DCXC, Ciceronis XLIV Conſules fuerunt,

M. TVLLIVS CICERO. C. ANTONIVS.

KAl. Ianuarij Cicero ſe Remp. accepiſſe plenam ſolicitudinis, plenam timoris, in qua nihil eſſet mali, nihil aduerſi, quod non boni metuerent, improbi exſpectarent, ait Agrar. 2. Nam tribuni pl. vt Dio ſcribit, nacti Antonium cos. moribus ſibi ſimillimum, partim liberos eorum, qui à Sulla proſcripti honorum petitione priuati erant, ad magiſtratus adducebant, partim P. Pæto, & Cornelio Sullæ, qui cum ipſo damnatus fuerat, ſenatoriam dignitatem reſtituebant, atq; vt magiſtratus gerere poſſent permittebant: alij nouas tabulas proponebāt, alij legē ferebāt de agris diuidēdis per Italiā, & ditiones, quę populi R.

imperio parebant. Hactenus Dio. Multa Antonius, collega Ciceronis, in Rep. moliebatur. fauebat legi agrariæ, & Catilinæ familiaris ab eius conſilijs non erat alienus. quod Cicero pro Sextio & in Piſonē, Salluſtius, Plutarchus & Dio ſignificant. erat enim inflatus Antonij promiſsis, pro Murena. Hunc igitur Cicero patientia & obſequio ſuo primum mitigauit, atque ita de lege agraria cœpit agere. Kalendis Ianuarij inito Conſulatu ſenatum & bonos omnes legis agrariæ, maximarumq; largitionum metu liberauit, vt ipſe in Piſonem ait. Tum primam orationem conſularem habuit in Senatu, ep.1.lib. 2. ad Att. atque hæc eſt oratio prima contra Rullum, cuius pars exſtat, in qua diſputat contra venditionem rerum publicarum, emtionem agrorum, & deductionem coloniarū. Hac oratione, Plutarchus, auctores legis ita perterritos fuiſſe, ait, vt nihil contra dixerint. cùm deinde ijdem conſules in cōcionem vocarent, Cicero populo R. diſceptatore vti non dubitauit: ſed, cùm ſenatum ſe ſequi iuſsiſſet, progreſſus. ſecundam orationem Conſularem ad populum de lege agraria dixit. in qua legem Seruiliam antiquandam eſſe ſuadet, quòd per eam Rul-

lus

lus ſimulatione largitionis tyrannidem conſtituat: cùm & decemuiris creandis libertatem populo eripiat, & in agrorũ venditione atque emtione, coloniarumq́; deductione tyrannicam poteſtatem ipſis permittat. Hac oratione Plutarchus ait Ciceronem non modo legem eieciſſe, verumetiam tribunos in deſperationem reliquorum, quę moliebantur, conieciſſe. Huc acceſſerunt duę orationes breues, quaſi ἀποσπασμάτια legis agrariæ, vt ſcribit ad Atticum epiſt. 1. lib. 2. harum vna, quæ contra Rullum ad populum tertia legitur, breuiſſima exſtat. qua ſe defendit contra accuſationem tribunorum, qui Ciceronem, gratificantem Sullanarum aſsignationũ poſſeſſoribus, agrariæ legi obſiſtere criminati erant. Ita factum eſt, vt, Cicerone dicente, legem agrariam, hoc eſt alimenta ſua abdicauerint tribus, vt Plinius lib. 7. cap. 30. ait. Quanta vis dicendi & eloquentia in Cicerone fuerit, Plutarchus in eo quoque declaratum fuiſſe ait, quòd in illius conſulatu circa ſpectula euenit. L. Roſcius Otho legem theatralem Piſone & Glabrione cos. tulerat, vt ſupra demonſtrauimus. quã plebs ad ignominiam ſuam pertinere cenſuit: ideoq́ue Roſcium in theatro ſibilis conſe-

conſectata eſt, cùm equites contra illum plauſu exceperunt. ſublato deinde maiore hinc ſibilo, inde plauſu, conuicia, & tumultus tota cauea conſecutus eſt. quo audito, M. Tullius in theatrum venit, & populum in ædem Bellonæ euocatum reprehendendo & admonẽdo caſtigauit. Hanc orationem conſularem tertiam de Othone appellat lib. 2. ad Att. qua effectum eſt, vt Roſcio theatralis auctori legis plebs ignouerit, & notatam ſe diſcrimine ſedis æquo animo tulerit, vt Plinius li. 7. cap. 30. teſtatur: Plutarchus vero ſcribit, plebẽ ex æde Bellonæ in theatrum reuerſam Othoni magnum plauſum dediſſe, & de ornando viro equeſtri ordini nihil conceſsiſſe. Quarta oratio conſularis pro Rabirio exſtat, ſed imperfecta. Vnde orta hæc cauſa fuerit, diximus ſupra ad annum DCLIII, quo Saturninus occiſus fuit. hoc vero tempore C. Iulius Cæſar T. Labienũ ſubornauit, qui C. Rabirio perduellionis diem diceret, vt Suetonius ſcribit, & Dio pluribus verbis lib. 37. Eſt autem perduellio ſummum imminutę maieſtatis crimen. de quo Duumuiri à populo creati quærere ſolebant. quod vetus lex apud Liuium lib. 1. oſtendit. Itaq; C. & L. Cæſares duumuiri in

hac

hac cauſa creati, non à populo, vt moris erat; ſed à prætore, quod non licebat, Rabirium condemnarunt, vt Dio ſcribit. C. Cæſar, auctore Suetonio, forte iudex in reum ductus tam cupidè condemnauit, vt ad populum prouocanti nihil ęque ac iudicis acerbitas profuerit. Populo appellato, comitia Cēturiata, quib. de perduellione iudicari ſolebat, in cāpo Martio habita ſunt: vbi conſul Cic. C. Rabirium defendit, tum quòd ſenatus imperio paruiſſet, tum quòd fidem publicam non violaſſet, quam Marius ſine S. C. dare non potuiſſet. De hac cauſa in Piſonē hęc dixit: Ego in C. Rabirio perduellionis reo XL annis ante me conſulem interpoſitā ſenatus auctoritatē ſuſtinui contra inuidiam, atque defendi. de eadem in Oratore: his omne retinendę maieſtatis Rabirij cauſa cōtinebatur. ergo in omni genere amplificationis exarſimus. Quincta oratio conſularis fuit de proſcriptorū filijs. hi ſunt, quos Plutarchus in Cic. ſcribit, lege Cornelia honoribus excluſos, cū neq; infirmi neq; pauci eſſent, populū concitaſſe: ac iuſtè quidē Sullæ tyrannidē accuſaſſe, verum alieno tempore remp. perturbaſſe. Dictator enim Sulla non ſolū inimicos ſuos proſcripſit, ſed eorū etiam

Jus

filios

iure filios petendorum honorum iura lege lata priuauit. auctores ſunt Plutarchus in Sulla, Paterculus lib. 2. & Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 8. qui addit, illis etiam aditum in ſenatum obſtructum fuiſſe. itaque petentibus illis, vt, lege Cornelia abrogata, capeſſendorum honorum poteſtas ſibi fieret, Cicero conſul reſtitit. qua de re Quinctilianus lib. 11. cap. 1. & Cicero in Piſoné: Ego adoleſcentes bonos & fortes, ſed vſos ea condicione fortunæ, vt, ſi eſſent magiſtratus adepti, reip. ſtatum conuulſuri viderentur, meis inimicitijs, nulla ſenatus mala gratia, comitiorum ratione priuaui. Hinc Plinius Ciceronem appellans, te orante, inquit, proſcriptorum liberos honores petere puduit. Sextam orationem conſularem M. Tullius ad Atticum numerat, quam habuit, cum prouinciam in contione depoſuit. Prouincias senatus conſulibus lege Sempronia decreuerat Macedoniam, & Galliam ciſalpinam. Macedoniam, vt Dio ſcribit, Cicero, Galliam Antonius erat ſortitus. commutatis deinde prouincijs, Cicero pro illa hanc recepit, acceptamque in contione depoſuit. hinc in Piſonem, Ego, inquit, prouinciam Galliam ſenatus auctoritate, exercitu, & pecunia inſtructam, & orna-

ornatam, quam cum Antonio communicaui (commutaui fortaſſe rectius) quod ita exiſtimabam tempora reip. ferre, in contione depoſui, reclamante populo R. Interim L. Sergius Catilina arma per Italiam locis opportunis parabat; pecuniã ſua aut amicorum fide ſumtam mutuam Fæſulas ad C. Manlium centurionem portabat: deniq; plurimos cuiuſque generis homines adſciſcebat, & in proximum annum conſulatum petebat, vt Salluſtius ſcribit. Cùm omnia, vt conſul deſignaretur, Catilina moliretur, nihilque intentatum relinqueret, M. Tullio referente placuit ſenatui, vt ad pœnam, quæ ambitus crimini conſtituta erat, decem annorum exſulium lege ad populum lata, adderetur. hæc Dio. Legem de ambitu ſe conſulem tuliſſe, Cicero quoque pro Murena aliquoties ſignificat. item in Vatinium: Atque illud etiam audire à te cupio, quare, cùm ego legem de ambitu ex S. C. tulerim, ſine vi tulerim, ſaluis auſpicijs tulerim, ſalua lege Aelia & Fuſia, tu eam eſſe legem non putes? vetabat eadem lex, biennio, quo quis peteret, petiturusúe eſſet, gladiatores dare, niſi ex teſtamento præſtituta die, vt ibidem, & pro Sextio ait. Cum Catilina, vt Dio tradit,

hanc legē Tulliam contra ſe ex S.C. latam putaret, manūm quandam comparauit, & Ciceronem cum alijs nonnullis principibus in campo comitijs interficere conatus eſt, vt ipſe confeſtim deſignaretur. Edicta comitia Conſularia fuiſſe videntur in ante diem XII Kal. Nouem. qui nominatur in Catil. 1. ſed, cùm pridie eius diei Cicero Catilinæ conſilia ad ſenatum detuliſſet, factum eſt S.C. ne poſtero die comitia haberentur, vt de ijs rebus in ſenatu agi poſſet. Itaque poſtridie, inquit Cicero pro Murena, frequenti ſenatu Catilinam excitaui, atque eum de ijs rebus iuſsi, ſi quid vellet, quæ ad me allatæ eſſent, dicere. atq; ille, vt ſemper fuit apertiſsimus, nō ſe purgauit, ſed indicauit, atq; induit. tum enim dixit, duo corpora eſſe Reip. vnum debile infirmo capite, alterum firmum ſine capite: huic, cùm ita de ſe meritum eſſet, capùt ſe viuo non defuturum. Hactenus Cic. idem eſt apud Plutarchū. Eo die, id eſt decimo octauo ante, quàm primam Catilinariam Cicero dixit, vt Aſconius in orat. in Piſonem ſcribit, factum eſt S. C. vt viderent conſules, ne quid Reſp. detrimenti caperet. de quo Salluſtius, & Plutarchus. qui addit, hoc S. C. facto, Ciceronem res ex-

terna-

ternas Q. Metello commiſiſſe, ipſi vrbem curæ fuiſſe. idem Cicero ep. 2. lib. 5. Fam. ſignificat. Comitijs, quòd homines iam tum coniuratos, vt pro Murena teſtatur, in campum deduci ſciebat, deſcēdit in campum cum firmiſsimo præſidio fortiſsimorum virorum, & cum illa lata inſigniq; lorica, vt omnes boni animaduerterent, & cùm in metu & periculo conſulem viderent, id quod eſt factum, ad opem præſidiumque eius concurrerent. Tectus igitur præſidio firmo amicorum, Catilinæ tum, & Autronij copias & conatum repreſsit, vt ait pro Sulla. & in Catil. 1. Cùm proximis comitijs conſularib. me conſulem in campo, & cōpetitores tuos interficere voluiſti, compreſsi tuos neafrios conatus amicorum præſidio & copijs, nullo tumultu publicè concitato. Loricæ, qua tectus Cic. in cāpum deſcendit, meminerūt Plutarchus, & Dio. His comitijs Catilina repulſam iterum tulit: conſules declarati ſunt, D. Iunius Silanus, & L. Licinuis Murena. Cùm igitur nihil, inquit Dio, Catilinæ procederet, iuſsit coniuratos noctu in domum quandam conuenire. Fuit ea domus M. Porcij Læcæ, in quam coniuratos nocte ea, quæ conſecuta eſt poſterum diem No-

narum Nouem. Catilinæ denuntiatione conueniſſe, Cicero pro Sulla ait. tum Catilinæ dies exeundi, tum ceteris manendi condicio, tum deſcriptio totam per vrbem cædis atque incendiorum conſtituta eſt. quod à Cicerone orat. I. &. 2. in Catil. & à Salluſtio explicatur. Dixit ibi Catilina, paullulum ſibi eſſe etiam tum morę, quod Cicero viueret. reperti ſunt duo equites Romani, qui ſeſe illa ipſa nocte paullò ante lucem Ciceronem in ſuo lectulo interfecturos pollicerentur, orat. I. in Catil. Alter eorum C. Cornelius à Salluſtio & Cicerone pro Sulla nominatur. ei Salluſtius L. Vargunteium addit, qui ſenator, non eques fuit. Plutarchi libri Marcium & Cethegum habent. Dio neutrius nomen expreſsit. Cùm autem Cicero per Fuluiam de dolo, qui parabatur, vixdum etiam cœtu illo dimiſſo, certior factus eſſet, domum ſuam maioribus præſidijs muniuit atque firmauit: excluſit eos, quos Catilina mane ad ipſum ſalutatum miſerat, Cicero in Catil. I. Salluſtius, Plutarchus, Appianus & Dio. VI Idus Nouem. Cicero ſenatum in Iouis Statoris ædem, quæ erat initio viæ Sacrę, quà ad Palatium aſcenditur, conuocauit. venit eòdem Catilina, eique nullus

ſenator

ſenator aſsidere voluit, vt Plutarchus ſcribit. Cicero in Catil. 1. & 2. ait principes ordinis ſenatorij partem illam ſubſelliorum ad quam ille acceſſerat, nudam atque inanem reliquiſſe. Tum M. Tullius conſul, ſiue præſentiam eius timens, ſiue ira commotus, orationē habuit luculentam, atq; vtilem reip. quam poſtea ſcriptam edidit, ait Salluſtius. Hæc eſt prima oratio in Catilinam, & ſeptima conſularis, qua Catilinam emiſit, epiſt. 1. lib. 2. ad Att. Ego, inquit in Piſonem, L. Catilinam, cædem ſenatus, interitum vrbis non obſcurè, ſed palam molientem, egredi ex vrbe iuſsi: vt à quo legibus non poteramus, mœnibus tuti eſſe poſſemus. Plutarchus; Cicero eum vrbe exire iuſsit: oportere enim inter ſe, qui verbis, & illum, qui armis remp. gereret, murum intereſſe. Catilina igitur nocte intempeſta cum trecentis armatis, lictoribus & faſcibus imperij inſignibus adhibitis, ex vrbe in Manliana caſtra profectus eſt. Poſtridie, quàm Catilina profugit, Cicero orationē ad populum habuit, quam octauam conſularem numerat epiſt. 1 lib. 2. ad Att. & eſt ſecunda Catilinaria. in qua Orator gratulatur populo & reip. quòd Catilina ex vrbe ſit profectus: atq; ad con-

firmandos animos bonorum ciuium, & in fringendos coniuratos vtriuſque partis co pias inter ſe comparat. Poſtquam Romæ compertum fuit, Catilinam in caſtra Manliana profectum eſſe, ſenatus Catilinam & Manlium hoſtes iudicauit. decreuit præterea, vti conſules dilectũ haberent, Antonius cum exercitu Catilinam perſequi maturaret, Cicero vrbi præſidio eſſet, auctore Salluſtio. Catilina iam bellum gerente, cùm eius ſocij in vrbe relicti nondum eſſent deprehenſi, Cicero Murenam Conſulem deſignatum defendit, vt ex ipſa oratione, & pro Flacco apparet. Accuſarunt eum de ambitu Ser. Sulpicius, M. Porcius Cato, & Cn. Poſtumius. Sulpicius cõpetitor eius fuerat, & repulſam tulerat. Catonem Plutarchus in eius vita ſcribit iuraſſe, accuſaturum ſe quencunq; pecuniã populo dare cognouiſſet: ideoq; Murenæ nomen ab eo delatũ eſſe, quòd is pecunia effeciſſet, vt cõſul cum Silano deſignaretur. Defenderũt Murenam Q. Hortenſius, M. Craſſus, & M. Cic. qui, cùm Hortenſiũ eloquẽtiæ laude tum florentẽ ſuperare contẽderet, nullã partem noctis cõquieuit, vſq; eo vt nimijs curis & vigilijs afflictus inferior, quàm ille, in actione viſus fuerit. hæc Plutar-

Plutarchus in Cicerone, vt ego iampridem conuerterã. vbi quod alij μὴ addũt, alij αὐτοῦ pro αὑτοῦ legũt nullo modo probare poſſum. Interim P. Lentulus Sura legatos Allobrogum, qui Romam queſtum de auaritia magiſtratuum venerant, ſolicitauit, eoſque in Galliam ad ſuos ciues cum litteris miſit. Cicero omni re, opera Q. Fabij Sangæ patroni ciuitatis Allobrogum, cognita, L. Valerio Flacco, & C. Pomptinio prætorib. imperauit, vt in ponte Muluio per inſidias Allobrogum comitatus deprehenderent. Igitur IIII Nonas Decem, cum aduesperaſceret occultè eò profecti, tertia fere vigilia exacta, Allobroges cum comitatu & litteris comprehenderunt, atq; ad Ciceronem, cùm iam diluceſceret, deduxerunt. III Nonas Cicero principes coniurationis ad ſe venire iuſsit, & ſenatum in ædem Concordiæ vocauit. Ibi. T. Vulturcij, & Allobrogũ indicijs coniuratio omnis patefacta eſt. Introductis in ſenatum indicibus, Cicero conſtituit C. Coſconium, M. Meſſalam, P. Nigidum, Ap. Claudium, qui omnia indicum dicta, interrogata, reſponſa perſcribe rent. quod ipſe pro Sulla refert. Tum Lentulus, Cethegus, Statilius, Gabinius, & Cæ

parius ex S. C. in cuſtodiam ſunt traditi. quæ Cicero in Catil. 3. Salluſtius, Plutarchus, Appianus & Dio pluribus verbis exponunt. Eo die ſenatus Ciceroni togato, non, vt multis, bene geſtæ, ſed, vt nemini, conſeruatæ reip. teſtimonium dedit, & ſingulari genere ſupplicationis deorum immortalium templa patefecit, in orat. in Piſonem. eiuſdem ſupplicationis mentio eſt Catilin. 3. & 4. Philipp. 2. & 14. pro Sulla, & epiſt. 4. lib. 15. Famil. Sub noctem progreſſus in contionem Cicero, populo, qui frequens aderat, quidquid in Senatu actum erat expoſuit ea oratione, quæ tertia in Catilinam exſtat, & nona Conſularis numeratur epiſt. 1. lib. 2. ad Att. E concione Cicero, vt Plutarchus ſcribit, in domum vicini à populo deductus fuit, eo quòd domi eius in operto ſacra Bonæ deæ à mulieribus & Veſtalibus fierent. ibi tum peracto ſacrificio, cùm ignis in ara iam exſtinctus putaretur, magna flamma è cineribus in altum ſublata fuit. quo oſtento aliarum mentes perculſæ fuerunt, Veſtales Terentiam Ciceronis coniugem maritum adire, atq; dicere iuſſerunt, Quæ de patriæ ſalute agere inſtituiſſet, ea exſequi ne dubitaret. Oſtenti huius mentio eſt quoq; in Dionis hiſtoria

hiſtoria lib. 37. Poſtero die, pridie Nonas Decem. indicibus præmia conſtituta fuerunt, vt Cicero in Catil. 4. indicat. Nonis Decembr. cùm Cicero Conſul intelligeret, paratos eſſe, qui Lentulum & Cethegum eriperent, diſpoſitis præſidijs, & ſenatu conuocato retulit, quid de ijs fieri placeret, qui in cuſtodiam traditi erant. Primus D. Iunius Silanus, quia conſul deſignatus erat, ſententiam rogatus, extremum ſupplicium in eos decreuit. ei aſſenſi ſunt deinceps multi donec ad Ti. Neronem ſententiæ dictio peruenit. hunc cenſuiſſe Appianus ait, vt comprehenſi in vinculis haberētur, quoad Catilina bello profligatus eſſet. Cæſar deinde prętor deſignatus cenſuit, eos publicatis bonis in vinculis per municipia habendos. Huic ſententiæ, ait Plutarchus, cùm & æquitatis plena, & ab homine eloquentiſsimo dicta eſſet, momenti Cicero non parum addidit: ſurrexit enim, atque in vtranque partem diſſeruit, partim illam Silani, partim hanc Cæſaris ſententiam defendens. quib. verbis ſummam quartæ orationis in Catilinam comprehendit. in qua Cicero de duabus ſententijs contrarijs ita diſputat, vt non obſcurè in ſeueriorem Silani inclinet.

 atque

atq; hęc eſt decima oratio Conſularis: quā in ſenatu Nonis Decembr. habitam fuiſſe, ipſe ep. 1. lib. 2. ad Att. ſcribit. vt ſatis mirari nequeam, Siluium & Curionem affirmare, illam orationē VII Idus dictam fuiſſe. Cæſari deinceps omnes aſſenſos eſſe vſq; ad Catonē, Appianus & Dio tradunt. Plutarchus ait, Q. Lutatium Catulum primum contradixiſſe. Inde M. Porcius Cato tribunus pl. deſignatus, adhuc admodū adoleſcens, pæne inter vltimos rogatus ſententiam, tanta vi animi atq; ingenij inuectus eſt in coniurationem, vt ardore oris orationem omnium lenitatem ſuadentium ſocietate conſilij ſuſpectam fecerit. ſic impendentia ex ruinis incendijsq́; vrbis, & commutatione ſtatus publici pericula expoſuit, ita conſulis virtutem amplificauit, vt vniuerſus ſenatus in eius ſententiam tranſiret. hæc Velleius. tu lege Ciceronem pro Sextio. 17. a. Facto igitur S. C. in Catonis ſententiam, ſupplicium de Lentulo, Cethego, Statilio, Gabinio, Cæpario in carcere ſumtum eſt. Atq; ita M. Cic. ſuis cōſilijs, ſuis laboribus, ſui capitis periculis, ſine tumultu, ſine dilectu, ſine armis, ſine exercitu, quinq; hominibus comprehenſis atq; confoſsis, incenſione vrbem, internecione

ciues

ciues,vaſtitate Italiam,interitu remp.liberauit,in orat.pro Sulla. Ad veſperum, cùm Cicero,vt Plutarchus ſcribit, per forum ſe domum ſuam reciperet, non iam ſilentio ciues,neq; ordine illum deducebant: ſed quocunq; acceſſerat,omnes eum vocibus & plauſu excipiebant,& ſeruatorẽ ac conditorẽ patriæ appellabant. in foribus lampades & faces accenſæ vicos & angiportus clariſsima luce colluſtrabãt. pro tectis mulieres ſtabant,vt eum virum honorarent & ſpectarent,qui clariſsimis viris comitatus tanto ſplendore per forum aſcenderet. Atque hæc facta ſunt Nonis Decembr. quas Cicero ſemper in ore habebat, vt ſcribit Brutus ad Att. Vide ep.9.lib.1.Fam.ep.16. lib.1.& ep.1.lib.10.ad Att. In conſulatu M. Tullius legem quoque de legationibus liberis tulit,ne, ſicut antea,infinitum,ſed annuum tempus earum eſſet, lib.3.de legibus. Quæſtor Ciceronis cos. fuit T. Fadius, poſt red.in ſenatu. Antonij quæſtor fuit P. Sextius, pro Sextio. Eodem anno Cicero conſul L. Luculli currum triumphalem pæne in vrbem introduxit,in Lucullo.itaque Murenæ conſulatum petenti exercitus totus Luculli, qui ad triumphum per eos dies venerat,præſto affuit, pro Murena.

Eodem

Eodem conſule referente, primum decem dierum eſt ſupplicatio decreta Cn. Pompeio Mithridate interfecto, confectóque Mithridatico bello, in orat. de prouincijs cos. Hactenus conſulatum Ciceronis deſcripſimus. de quo M. Craſſus ita dixit, Se, quòd eſſet ſenator, quòd ciuis, quòd liber, quòd viueret, Ciceroni acceptũ referre. quoties coniugem, quoties domũ, quoties patriam videret, toties ſe beneficium eius videre, epiſt. 11. lib. 1. ad Att. Maximè verò conſulatum hunc Cn. Pompeius probauit: qui, vt Ciceronem primùm decedens ex Syria vidit, complexus & gratulans, eius beneficio patriam ſe viſurum eſſe dixit, Philip. 2. Idem vir abundans bellicis laudibus Ciceroni multis audientibus hoc tribuit, vt diceret, fruſtra ſe tertium triumphum deportaturum fuiſſe, niſi eius in remp. beneficio, vbi triumpharet, eſſet habiturus, lib. 1. de Officijs. Ciceronem præterea Q. Catulus princeps ſenatus, & auctor publici conſilij frequentiſsimo ſenatu parentem patriæ nominauit, in Piſonem. Neque ſolum Catulus, verum etiam multi alij ſæpe in ſenatu Ciceronem patrem patriæ nominarunt, vt ipſe teſtatur pro Sextio. in his Plutarchus numerat Catonem.

tonem. de quo Appianus: Cùm Cato Ciceronem patrem patriæ appellaſſet, populus acclamauit: atque, vt quibuſdam placet, hæc appellatio primum Ciceroni tributa, inde ad Imperatores peruenit. Hinc Iuuenalis Saty. 8. Roma parentem, Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit. & Plinius lib. 7. cap. 30. M. Tullium ſic affatur: Salue primus omnium parens patriæ appellate. De Cicerone L. Gellius vir clariſsimus in contione dixit, ſi ille conſul, cum fuit, non fuiſſet, remp. funditus interituram fuiſſe, poſt red. ad Quirites. Idem ciuicam coronam Ciceroni deberi à rep. dixit, in Piſonem. vide Gellium lib. 5. cap. 6. Cùm extremis diebus anni huius noui tribuni pl. (qui a. d. IV Id. Decembr. magiſtratum inibant, vt ſupra ad annum D C L X X X V I demõſtrauimus) res eas, quas Cicero conſul geſſerat, vexare cuperent, ille P. Sextium Capua accerſiuit cum eo exercitu, quem tum ſecum habebat: cuius aduentu tribunorum conatus ſunt retardati, Cicero pro Sextio. Hos tribunos Plutarchus Metellum, & Beſtiam nominat: ſed L. Calpurnius Beſtia tribunatu iam V Id. abierat, quod Manutius & Corradus ex Salluſtio monuerunt. Quinctus autem

Metellus Nepos nouus tribunus pridie Kal. Ianuarij Ciceronem conſulem abeuntem magiſtratu contionis habendæ poteſtate priuauit. cuius iniuria Ciceroni tamen honori ſummo fuit. nam cum ille nihil ei, niſi vt iuraret permitteret, magna voce iurauit veriſsimum pulcherrimumque iuſiurandum: quod populus item magna voce ipſum verè iuraſſe iurauit, epiſt. 2. li. 5. Fam. Iurauit autem ſe patriam conſeruaſſe, vt Plutarchus & Dio ſcribunt. & ipſe Cicero in Piſonem, Ego, inquit, cùm in contione abiens magiſtratu dicere à tribu nopl. prohiberer, quæ conſtitueram; cumque is mihi tantummodo, vt iurarem permitteret; ſine vlla dubitatione iuraui, remp. atque hanc vrbem mea vnius opera eſſe ſaluam. mihi populus R. vniuerſus illa in contione non vnius diei gratulationem, ſed æternitatem immortalitatemq; donauit, cùm meum iuſiurandum tale atque tantum iuratus ipſe vna voce & conſenſu approbauit. quo quidem tempore is meus domum fuit è foro reditus, vt nemo niſi qui mecum eſſet, ciuium eſſe in numero videretur. huius frequentiæ, qua abiens conſulatu domum fuit reductus, mentio eſt in epiſt. 13. lib. 1. ad Att.

Anno vrbis DCXCI, Ciceronis XLV COSS. fuerunt,

D. IVNIVS SILANVS. L. LICINIVS MVRENA.

AB his Conſulibus lata fuit lex Iunia Licinia. qua, vt leges trinundino die promulgarentur, pœna adiecta cauebatur, Cic. Philip. V. Vbi lex Cæcilia & Didia? vbi promulgatio trinundinum? vbi pœnæ recenti lege Iunia & Licinia? eiuſdem legis meminit in Vatinium, & ad Atticum ep. 9. lib. 2. & epiſt. 15. lib. 4. Initio huius anni Catilina in agro Piſtorienſi à C. Antonio proconſule cum exercitu cæſus eſt, Salluſtius, Dio lib. 37. Liuius lib. 103. Vicit eum prœlio M. Petreius legatus Antonij. de quo Cicero pro Sextio. Victo Catilina Antonius laureatos faſces, vt Obſequens ſcribit, in Macedoniam prouinciam tulit. cui per triennium deinde pręfuit. Quia vero Antonius in faſcib. inſignia laureæ pręferebat, Imperator appellatus erat. qua de re ſcripſi in Ligarianam. Itaque Cic. epiſt. 5. li. 5. famil qua Antonio T. Pomponium Atticum in Græciam proficiſcentẽ hoc anno commendauit, Imperatori adſcribit. quod Paulus Manutius ſine cauſa miratur.

nam & Dio li. 37. apertè tradit, Antonium ob victoriam de Catilina, quanquam cæſorum numerus infra legitimum eſſet, Imperatorem appellatum fuiſſe. Metellus tribunuſpl. a. d. III Non. Ianuar. vt eſt ep. 2. li. 5. famil. cùm agere cœpiſſet, non in ſenatu, vt vir doctus annotauit, ſed ad populum, ἐν τῷ ὁμίλῳ, vt Dio loquitur, (fuiſſe autem diem comitialem vetus Kalend. oſtendit) tertio quoque verbo orationis ſuæ Ciceronem appellabat, cùm clamaret, non licuiſſe ei, Lẽtulum, Cethegum, & reliquos ciues indicta cauſa necare. atque hoc crimen verbo Ciceroni, re ſenatui intendebatur, auctore Dione. Cicero Metello forti animo reſtitit, & orationem Metelli: nā contra contionem Metelli ſcripſit, cum ille prior ſcripſiſſet, epiſt. 10. lib. 1. & ep. 12. lib. 3. ad Att. Meminit Quinctilia. lib. 9. ca. 3. Gellius lib. 18. ca. 17. Priſcianus lib. 9. & 10. Tunc etiam Metellus Celer, qui Galliam prouinciam pro conſule obtinebat, ad Ciceronem miſit epiſt. 1. li. 5. famil. querens Nepotem fratrem ſuum ab eo oppugnatum. cui Cicero epiſtola ſecunda reſpondet. Hoc anno ex indicio L. Vettij equitis R. qui de Catilinæ ſocijs in vrbe remanſerant partim præſentes, partim cum

citati

citati non reſpondiſſent, damnati ſunt, vt Dio ſcribit. in his fuerunt P. Autronius, Ser. Sulla, L. Vargunteius, M. Porcius Læca, C. Cornelius. quos Cicero in orat. pro Sulla nominat. damnati ſunt lege Lutatia de vi publica. quod indicant hæc verba Ciceronis pro Cœlio: Quam legem Q. Catulus armata diſſenſione ciuium, Reip. extremis pæne temporibus tulit: quæq; lex, ſedata illa flamma conſulatus mei, fumantes reliquias coniurationis exſtinxit. Tum L. Torquatus, qui P. Cornelio Sullæ conſulatum ante triennium eripuerat, eiuſdē nomen de duplici coniuratione detulit. de priore, quæ L. Tullo, M'. Lepido cos. inita fuit, Q. Hortenſius, de poſteriore Cicero, qui illam anno ſuperiore oppreſſerat, defendit oratione illa, quæ pro P. Sulla exſtat. quam hoc tempore, condemnatis alijs coniuratis, habitam eſſe, illa verba argumento ſunt: Seueritatem iudiciorum, quæ per hos menſes in homines audaciſsimos facta eſt, lenitate ac miſericordia mitigate. Huc accedit, quòd homines docti tribunum illum, quem Cicero ad lugendos coniuratos ex illis relictum videri ait, Metellum Nepotem eſſe non ſine cauſa putant. Eodem tempore, cùm Sulla

reus eſſet, domum Cicero in palatio emit, vt Gellius ſcribit lib.12.ca.12. Domus emtæ à ſe meminit epiſt. 10. li. 1.ad Att.quam ſcripſit mẽſe Ianuario anni ſequentis.quare non dubito, quin extremo huius anni menſe, cum Q.Fufius Calenus tribunatum pl.iniuiſſet, Cicero ſcripſerit epiſt.6. lib.5. Famil. ad P.Sextium. qui, cùm anno ſuperiore C.Antonij cõſulis quæſtor fuiſſet, hoc anno pro quæſtore cum eodem in Macedonia erat. vide orat.pro Sextio. Cn. Pompeius, confecto iam bello Mithridatico, litteras publicè miſerat: in quibus, quòd gratulationem de rebus à ſe in vrbe geſtis prætermiſerat, Cicero cum eo expoſtulat ep. 7. lib. 5. Famil. P. Clodius Ap. F. adoleſcens audax & inſolens Pompeiæ vxoris C. Cæſaris amore captus, extremo hoc anno, cùm Bonæ deæ in domo Cæſaris pro populo fieret, in opertum cum veſte muliebri venit: ſperans ſe, quòd imberbis eſſet, clam ingreſſum, ad Pompeiã peruenturum. Sed dum in amplis & laxis ędibus oberrat, ab Aureliæ matris Cæſaris ancilla conſpicitur, nomenque rogatus, cùm ſe Auram pediſequam Pompeiæ quærere dixiſſet, ex voce agnoſcitur, & à mulieribus in cubiculo ancillæ, cum qua domum

in-

ingreſſus erat, deprehenditur, atque foras eijcitur, vt Plutarchus in Cicerone & Cæſare ſcribit. Cicero in orat. de haruſp. reſp. ait, illum ancillarum beneficio emiſſum eſſe. tu vide epiſt. 10. & ſequentes lib. 1. ad Att.

Anno vrbis DCXCII, Ciceronis XLVI COSS. fuerunt,

M. PVPIVS PISO. M. VALERIVS MESSALLA.

P. Clodij facinore patefacto, à Virginibus & pontificibus id nefas eſt decretum. Cæſar deinde vxori nuntium remiſit, & Clodium tribunuſp. accuſauit, auctore Plutarcho in Cæſare. Accuſatorem Clodij Cicero de haruſp. reſp. Lentulum nominat. Clodium inceſti crimine à tribus Lentulis accuſatum fuiſſe, Valerius lib. 4. cap. 2. tradit. De Clodij iudicio vide ep. 13. lib. 1. ad Att. in eo M. Tullius teſtis productus, cùm Clodius crimen ita refelleret, vt diceret, ſe illa nocte non Romæ, ſed longe ab vrbe Interamnæ apud Caſsinium Scholam fuiſſe, Cicero contra pro teſtimonio dixit, illum ad ſe domum veniſſe, & de quibuſdam rebus egiſſe. id quod verum erat, Plutarchus, Cicero pro domo, & Milone,

ibidemque Aſconius, Quinctilianus lib. 4. cap. 2. Valerius lib. 8. cap. 5. Abſoluto Clodio, Cicero, cum eo Idib. Maij in ſenatu contendit, epiſt. 13. lib. 1. ad Att. Hoc anno Q. Tullius Cic. M. frater prætor fuit: cumq; prætores prouincias ſortirētur, Q. Ciceroni Aſia obtigit, epiſt. 12. li. 1. ad. Att. Obtinuit eam prouinciam per triennium, cùm L. Valerio Flacco ſucceſsiſſet, vt ex orat. pro Flacco intelligitur. Eodem anno Cenſores creatos fuiſſe, & luſtrum condidiſſe, ex lib. 1. ad Att. & Dionis lib. 37. ſatis notum eſt. Hi Onuphrio ſunt, P. Seruilius Iſauricus, & Mam. Aemilius Lepidus. Ante hos Cenſores Ciceronem pro Archia dixiſſe, hæc verba orationis, quæ ex tanto numero Interpretum nemo adhuc expoſuit, arguunt: Eſt enim obſcurum, proximis cenſoribus hunc cum clariſsimo imperatore L. Lucullo apud exercitum fuiſſe, ſuperioribus cum eodem quæſtore fuiſſe in Aſia, primis Iulio & Craſſo nullam populi partem eſſe cenſam. L. Iulium Cæſarem & P. Licinium Craſſum cenſores fuiſſe, primos poſt datam ciuitatem Archiæ, anno DCLXIV diximus. Tertio anno pòſt L. Marcius Philippus & M. Perperna cenſores luſtrum LXVI. fecerunt. quo tempo-

tempore Archias in Aſia fuit cum Lucullo quæſtore, qui per multos annos admirabili quadam laude prouinciæ præfuit, Cicero in Lucullo. Cenſura deinde intermiſſa fuit vſque ad annum vrbis DCLXX XIII. quo L. Gellius, Cn. Lentulus luſtrum LXVII fecerunt, cùm Lucullus in Aſia bellum contra Mithridatem adminiſtraret. atque hi Cenſores proximi ante Ciceronis Conſulatũ cenſum egerunt. Nam qui Cotta & Torquato COS. creati fuerunt, propter diſſenſionem abdicarunt: illi autem, qui anno inſequenti ijs ſucceſſerunt, intercedentibus tribunis pl. nihil agere potuerunt, auctor Dio lib. 37. Itaque M. Tullius poſt conſulatum ante cenſores, qui hoc anno creati fuerunt, A. Licinium Archiam, cui Gracchus quidam ciuitatis controuerſiam mouerat, defendit illa oratione, quæ exſtat. in qua primò, eum ciuem eſſe, probat: deinde reliqua oratione ornat, vt ciuitate Romana dignum eſſe demonſtret. Corradus ex epiſt. 13. lib. 1. ad Att. putat, Ciceronem pro Archia dixiſſe Metello & Afranio cos. ſed qui, quod inchoauit, nondum perfecit, nihil ſcripſiſſe videri poteſt. Hoc anno Pompeius tertium triumphum de Mithridate, & Tigra-

ne, plurimisq; regibus, ac gentibus per biduú III, & prid. Kal. Octob. vt eſt in Faſtis Capitol. egit. triū triumphorum Pompeij mentio eſt li. 2. de diuinat. de iiſdem Cic. pro Balbo. Cuius tres triūphi teſtes eſſent, totum orbem terrarum noſtro imperio teneri. Eodem anno C. Cæſar, cùm eſſet in Hiſpania prætor, populum Gaditanum ſummis ornamentis affecit, controuerſias ſedauit, iura ipſorum permiſſu ſtatuit, & inueteratam quondam babariam ex Gaditanorum moribus diſciplinaque deleuit, vt Cicero in eadem oratione teſtatur. Tum quoq; C. Pomptinius, qui anno ſuperiore in Galliam vlteriorem ex prætura miſſus erat, Allobrogas domuit, vt copioſe Dio lib. 37. narrat. Meminit Cicero in orat. de prouincijs cos. & Liuius lib. 103. Nonis Dec. Cicero ad Att. ſcripſit epiſt. 14. lib. I.

Anno vrbis DCXCIII, Ciceronis XLVII Conſules fuerunt,

Q. CAECILIVS METELLVS CELER. L. AFRANIVS.

DE his conſulibus Cicero lib. I. ad Att. Primis huius anni menſib. Tullius in vrbe fuit, ep. 15. & 16. lib. I. ad Att. effecit-

effecitq; ne Q. fratri in Aſia ſuccederetur, epiſt.1. li.1.ad fratrẽ.L. Flauius tribunuspl. legem agrariam auctore Pompeio promulgauit de agris diuidendis militibus Pompeij, & plebi. de qua Cicero lib. 1. ad Att. & Dio lib. 37. qui ſcribit, Metellum conſulem tum à Flauio in carcerem ductum fuiſſe. vnde Cicero epi. 1.li.2.ad Att. nunc conſule in carcere incluſo. P. Clodius, vt idem Dio ſcribit, tribunatus cupidus primum tribunos quoſdam ſubmiſit, qui legem ferrent, vt patricijs quoq; eius magiſtratus capiundi poteſtas eſſet, quod vbi non perſuaſit, patriciatum eiurauit, atque in contionem progreſſus ad plebem tranſijt. In hanc ſententiam Dio. Cicero vero epiſt. 15. libro 1. ad Att. ita ſcribit: C. Herennius tribunuspl. ad plebem P. Clodium traducit: idemque fert, vt vniuerſus populus in campo Martio ſuffragium de re Clodij ferat, Addit Dio: Clodius tribunatũ ſtatim petijt: ſed creatus nõ eſt, Metello ei reſiſtẽte: qui & propinquus Clodij erat, & ea, quæ ille agebat, non probabat. prętẽdebat vero, adoptionẽ more maiorũ non eſſe factam: quia plebeius, niſi lege Curiata, fieri nemo poſſet. apud Dionẽ, ἐν τῇ ἐισφορᾷ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, mendoſe eſt pro

τοῦ φρατριαλικοῦ quod ex lib.39.cognoſci-
tur.vbi,τὴν ἰσφορὰν τοῦ φρατριατικοῦ de Clo-
dij adoptione agens dicit. Clodio igitur tum frater Metellus, & concors ſenatus principi Cn.Pompeio ſententiam dicenti acerrimè vna voce ac mente reſtitit, Cic. de harus. reſp. Metellus etiam conſul incipientem furere Clodium atque conantem ſua ſe manu interfecturum, audiente ſenatu,dixit, pro Cœlio.Idib. Martijs huius anni Cicero Commentarium conſulatus ſui græcè compoſitum ad Atticum miſit,ep.16.lib. 1. Miſit eundem Rhodum ad Poſidonium,vt ornatius de ijſdem rebus ſcriberet. ille vero reſcripſit, ſe illud ὑπόμνημα cùm legeret,nòn modo non excitatum eſſe ad ſcribendum, ſed etiam plane perterritum, epiſt. 1. lib. 2.ad Att.Ciceronem ἐν τῷ περὶ τῆς ὑπατείας Plutarchus in Cæſare adducit. Scripſit etiam Cicero de conſulatu ſuo verſibus tres libros. Tertium poëma exſpectato, inquit ep. 16. lib. 1.ad Att.& epi.3.lib. 2. Sed me κατάκρισις mea illa commouet,quæ eſt in libro tertio. Libro etiam primo de diuin.Q. frater plures verſus ab Vrania Muſa in ſecundo de Conſulatu pronuntiatos commemorat. quorum tres ex libris Conſulatus Ciceronis

Lactantius adducit libr. 3. cap. 17. De Prognoſticis, quæ Atticum propediem exſpectare iubet epiſt. 1. lib. 2. quid dicam non habeo. Certe quæ lib. 1. de Diuinatione ex Ciceronis prognoſticis adducuntur, Aratea ſunt, atq; in Διοσημείοις græcè exſtant. Priſcianus quoque lib. 10. 16. & 18. Ciceronem in Prognoſticis citat. verum, quos adducit verſus, ex Arato expreſsi ſunt. Poſt Idus Martij huius anni Cicero aliquamdiu ruri fuit. Romam autem è Pompeiano ſe recepit a. d. IIII. Id. Maij, epiſt. vlt. lib. 1. ad Att. Kal. Iunij Antium profectus fuit, epiſt. 1. lib. 2. ad Att. Hoc anno Q. Metellus Nepos prætor portoria Italiæ lege lata ſuſtulit, auctore Dione. de portorijs Italię ſublatis, Cicero ep. 16. lib. 2. ad Att. Sub idem tempus, vt Dio ſcribit, Fauſtus Sullæ F. in honorem patris munus gladiatorium, & magnificum epulum populo dedit: balneas etiam cum oleo gratuito prębuit. Hoc munus Fauſtum teſtamento patris debuiſſe, Cicero pro Sulla ait. Hoc eſt Fauſti adoleſcentis nobiliſsimi epulum magnificentiſsimum, ex quo Vatinium famem ſuam expleſſe, Cicero in interrogatione ait. Hoc anno conſpiratio inter tres principes ciuitatis facta eſt, Cn. Pom-

peium, M. Craſſum, & C. Cæſarem, de qua Cicero lib. 2. ad Att.

Anno urbis DCXCIIII, *Ciceronis* XLVIII COSS. *fuerunt*,

C. IVLIVS CAESAR M. CALPVRNIVS BIBVLVS.

CVm C. Antonio C. Octauius in Macedonia anno ſuperiore ſucceſsiſſet, vt cognoſcitur ex 1. lib. 2. ad Att. Antonius hoc anno lege Lutatia de vi accuſatus eſt à M. Cælio, vt eſt in orat. pro Cœlio. Antonium apud Cn. Lentulum Clodianum (ſic lego ex libris olim impreſsis) reum factum eſſe à Q. Fabio Maximo, Cicero in Vatinium demonſtrat. ſed, an de eodem crimine Cælius & Maximus accuſarint, mihi non conſtat. Hoc Dio lib. 38. ſcribit, Antonium de Catilinæ coniuratione in iudicium adductum, propter malè adminiſtratam prouinciam condemnatum fuiſſe. Cic. vero pro Cælio ait, Antonio non fuiſſe opinionem maleficij cogitati. Antonius condemnatus in Cephallenia exulauit, auctore Strabone lib. 10. nec à M. Antonio fratris filio cum alijs exulibus reſtitutus fuit, Philip. 2. De ſua defenſione Cic. pro domo ſua loquitur. Hora fortaſſe ſexta diei

-iei queſtus ſum in iudicio, cùm C. Antonium collegam meum defenderem, quædam de rep. quæ mihi viſa ſunt ad illius miſeri cauſam pertinere. hæc homines improbi ad quoſdam viros fortes longe aliter, atque à me dicta erant, detulerunt. hora nona, illo ipſo die, tu es adoptatus. Hinc Suetonius in Iulio: Cicerone in iudicio quodam deplorante temporum ſtatum, P. Clodium inimicum eius, fruſtra iampridem à patribus ad plebem tranſire nitentem, eodem die, horaq; nona traduxit. Trãſijt Clodius ad plebem adoptione, quæ arrogatio dicitur. adoptatus fuit à P. Fonteio. contra quam adoptionem Cicero pro domo ſua diſputat. de eadem Suetonius in Tiberio: P. Clodius ob expellendum vrbe Ciceronem plebeio homini, atq; etiam natu minori in adoptionem ſe dedit. In hac adoptione Cæſar legem Curiatã tulit, Pompeius in auſpicio fuit, epiſt. 7. & 12. li. 2. ad Att. & de haruſp. reſpõſis. Tullius mẽſe Aprili & Maio extra vrbẽ Antij, in Põpeiano, Formiano, & Arpinati in litteris vixit: ibiq; ep. quartam & ſequentes vſque ad. 18. lib. 2. ad Atticũ miſit. Attico deinde in Epirum profecto, Cicero ſe Romam recepit, & ea, quæ inſequentibus epiſtolis leguntur,

ad

ad Atticum ſcripſit. Conſilijs publicis nullis, vt eſt ep.23. intererat, totumque ſe ad forenſem operam laboremque contulerat. Tum A. Thermus bis Cicerone defendente abſolutus eſt, pro Flacco. Tum quoque L. Valerius Flaccus, qui ex prætura, quam Cicerone conſule geſſerat, Aſiam prouinciam obtinuerat, à D. Lælio repetundarum accuſatus, à Q. Hortenſio & M. Cicerone defenſus eſt. Ciceronis oratio exſtat: de Hortenſij defenſione vide epiſt. vlt. lib.2. ad Att. Hoc anno P. Vatinius, qui in Dionis libris πούπλιος ἀτίνιος non ſine mendo nominatur, tribunus pl. Cæſari conſuli in omni re obſecutus eſt, eaq; geſſit, quæ à Cicerone in interrogatione in Vatinium reprehenduntur. Lege Vatinia Cæſari data in quinquennium fuit Gallia citerior cum Illyrico, & tribus legionibus. quibus Senatus Galliam vlteriorem cum alia legione adiecit, Dio libr.38. Plutarchus, Suetonius, & Oroſius lib.6. ca.7. In hoc imperio Cæſar Ciceronem ſibi legatum eſſe volebat, lib.2. ad Att. epiſt.19. & ep.18. A Cæſare, inquit, valde liberaliter inuitor in legationem illam, ſibi vt ſim legatus. & de prouincijs cos. Me, vt ſibi eſſem legatus, non ſolum ſuaſit, verum etiam rogauit.

auit. Conſul Cæſar leges multas tulit, quę
b ipſo Iuliæ ſunt appellatæ. de quibus
)io li.38. & Cicero de haruſp. reſp. Tum,
eges Iulias contra auſpicia latas, & hic &
contionibus dicere. Tulit præterea, vt
ger Campanus ijs, qui ternos pluresúe li-
eros haberent, diuideretur, Suetonius
Velleius. Curatores etiam, qui agros di-
iderent; conſtituit Vigintiuiros ex ijs,
ui plurimos honores geſsiſſent, atque ad
am rem quàm maxime idonei eſſent, au-
tore Dione initio lib.38. Suetonius quo-
ue in Auguſto, XXuiros agrum Campa-
um plebi Iulia lege diuiſiſſe, ait. In his
uit Coſconius. quo mortuo Cicero in
ius locum inuitatus fuit, ep.19. lib. 2. ad
tt. in ijſdem fuit Cn. Tremellius Scrofa,
uo de Varro lib.1. de re ruſt. cap. 2. nomi-
at eoſdem Frontinus, & Plinius lib.7. ca.
2. Sed Cic. XXuiratum repudiauit. quod
Quinctilianus lib. 12. cap. 1. ſcribit. & ipſe
piſt. 2. lib. 9. ad Att. de Cæſare inquit, Re-
udiari ſe totum, magis etiam quàm olim
n XXuiratu, putabit. ac ſolet, cum ſe pur-
at, in me conferre omnem illorum tem-
orum culpam: ita me ſibi fuiſſe inimicũ,
t ne honorem quidem à ſe accipere vel-
em. Paterculus quoque in commemora-
tione

tione exſulij Ciceronis addit: Hoc ſibi cõtraxiſſe videbatur Cicero, quòd inter XXuiros diuidendo agro Campano eſſe noluiſſet. Hic ſcrupulum inijcit oratio de prouincijs cos. in qua Cicero ait, ſe à Cæſare fuiſſe rogatum, vt quinqueuiratum acciperet, eumq́; ſe obſtinatione quadam ſententiæ repudiaſſe. præterea quinqueuiri nominantur epiſt. 7. lib. 2. ad Att. Sunt viri doctiſsimi, in rebus Romanis cognoſcendis diu multumq́; verſati, qui ſcribunt Cęſarem ad ęſtimationem agri Campani XXuiros creaſſe, ac præterea quinque, qui æſtimatum diuiderent. Dant illi quidem teſtem in hanc rem Dionem: ſed verba, quibus hoc demonſtretur, in græca eius hiſtoria inuenire equidem adhuc nulla potui. Comitijs tribunitijs P. Clodius Pulcher tribunus pl. factus fuit opera Cæſaris, vt ſcribit Dio, & Plutarchus in Cæſare. Etſi autem Pompeius Clodium omni cautione, fœdere, execratione deuinxerat, nihil in tribunatu contra Ciceronem eſſe facturum, vt eſt pro Sextio: ille tamen in fide non manſit: ſed tribunus pl. factus continuo ſe in Ciceronē conuertit. qua de re dicemus, ſi prius illud admonuerimus, hūc tertium fuiſſe annum imperij Q. Ciceronis in

nis in Aſia. quo ad duos priores adiuncto, M. Cicero epiſtolam illam pulcherrimam, quæ eſt prima li. 1. ad fratrem miſit. in qua omnia præcepta bene adminiſtrandę prouinciæ ita perſequitur, vt amplius nihil requiri poſsit. Eiuſdem anni vltimis menſibus ſcripſit epiſtolam ſecundam adfratrem, vt ex ipſa cognoſcitur.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Anno vrbis DCXCV, Ciceronis XLIX COSS. fuerunt,

L. CALPVRNIVS PISO CAESONINVS. A. GABINIVS.

PRætores huius anni à Suetonio in Iulio nominantur duo, C. Memmius, & L. Domitius. C. Memmium prætorem ex lege Licinia & Iunia edixiſſe, vt Vatinius adeſſet die triceſimo, Cicero in Vatinium ait. Piſo, & Gabinius ſunt duo funeſti, non conſules, ſed latrones atq; euerſores Reip. quos ſuis coloribus Cicero multis locis depinxit: vt in orat. poſt reditum, pro domo, pro Sextio, de prouincijs cos. in Piſonem, & alibi. His conſulib. ſedentibus, inſpectantibus, atq; adeo adiuuantibus M. Tullius conſeruator patriæ à ſceleratiſsimo tribunopl. in exſulium eiectus eſt.

Clo-

Clodius enim, vt Dio lib. 38. ſcribit, ſpe-rans, facile ſe Ciceronem oppreſſurum, ſi prius ſenatum, equites & plebem ſibi conciliaſſet, quattuor leges, populares illas quidem, ſed reip. pernicioſas, initio huius anni, quod Cicero in Piſonem ſignificat, tulit: vnam, vt frumentum populo gratis daretur: alteram, ne quis per eos dies, quibus cum populo agi liceret, de cælo ſeruaret: tertiam de collegijs reſtituendis, nouisq; inſtituendis: quartam, ne quem Cenſores in ſenatu legendo præterirent, neúe qua ignominia afficerent, niſi qui apud eos accuſatus, & vtriuſque Cenſoris ſententia damnatus eſſet. hæc Aſconius in Piſonianam, Dio lib. 38. & Cicero paſsim. Alias deinde rogationes idem Clodius vno eodemque tempore promulgauit, vnam de prouincijs conſulum nominatim, alteram de Ciceronis pernicie, vt ait pro Sextio. Pactus enim cum Conſulibus, Gabinio Syriam, Babylonem, Perſas; Piſoni Achaiam, Theſſaliam, Græciam, Macedoniam, omnemque Bœotiam dedit, Cicero de prouincijs, & in alijs orat. Ad Ciceronis perniciem lex illa pertinebat, qua tulit, Qui ciuem R. indemnatum interemiſſet, ei aqua & igni interdiceretur: cuius

cuius verbis etſi non nominabatur Cicero,tamen ſolus petebatur, inquit Paterculus libr.2.idemq; ſcribit Dio lib.38. atque iccirco Tullius hoc priuilegium appellat. vide orat. pro domo. Reus igitur Cicero, vt Plutarchus ſcribit, veſtem mutauit, & ſordidatus populo ſupplicauit. tum Clodius illi omnibus vicis occurrebat ſtipatus hominibus contumelioſis & temerarijs: qui petulanter mutationem veſtis, & habitum Ciceronis exagitantes,multisque locis luto & lapidibus in eum coniectis,ſupplicationes impediebant. Cum Cicerone tamen primum omnis fere ordo equeſter veſtem mutauit: eumq; nobiliſsimi adoleſcentes numero ad XX millia ſordidati, deprecatores eius ſalutis, comitabantur. Deinde cum ſenatus frequens conueniſſet, vt veſtem tanquam in publico luctu mutandam cenſeret, idq; conſules vetarent, & Clodius cum armis ad curiam verſaretur,ſenatores non pauci è ſenatu, veſtibus diſciſsis & clamore ſublato, ſe proripuerunt.Hactenus Plutarchus.Dio lib.38. tradit,equites in Capitolium tunc conueniſſe,atque ad conſules & ſenatum miſiſſe legatos non ſolum è ſuo ordine, verum etiam Senatores duos, Q. Hortenſium, &

K C.Cu-

C. Curionem, qui pro Cicerone depreca-rentur. Vnde Cicero pro Sextio ait, Cum incredibilis in Capitolium multitudo ex tota vrbe, cunctaq; Italia conueniſſet, ve-ſtem mutandam omnes, meq; omni ratio-ne defendendum putarunt. erat tum ſena-tus in æde Concordiæ, & Gabinium con-ſulem, Piſone abſente, orabat. equites quo que R. & omnes boni veſte mutata ſe pro Ciceronis capite ad pedes Gabinij proie-cerunt. quorum precibus ab illo repudia-tis, vir incredibili fide, magnitudine ani-mi, conſtantia, L. Mummius ad ſenatum de rep. retulit, ſenatusq; frequens veſtem pro Ciceronis ſalute mutandam cenſuit, pro Sextio. Dio hunc Mummium vocat L. Ninnium Quadratum, & ſcribit, cum po-pulo auctorem fuiſſe, vt tanquam in aliqua publica calamitate veſtem pro ſalute Cice ronis mutaret. Pro me, inquit Cicero poſt reditum ad Quir. ſenatus, hominumq; præ terea viginti millia veſtem mutauerunt. Sed conſules edixerunt, vt ad ſuum veſti-tum ſenatores rediret. vide orationes poſt reditum, pro domo, pro Sextio, & in Piſo-nem. Tum Gabinius L. Aelium Lamiam equeſtris ordinis principẽ relegauit, quod Dio lib. 38. dicit, ἐκ τ πολιτείας ἐξήλασε.

memi-

meminit Cicero poſt red. in ſenatu, pro Sextio, in Piſonem, & ep.16. lib. 11. Famil. Itaq; Cicero non ſolum à conſulibus, verum etiam à Cn. Pompeio proditus & derelictus, maluit vrbe cedere, quàm bonorum vitã ſeruis armatis obijcere, quod ipſe in orationibus non ſemel teſtatur. Habebat domi ſuę Mineruæ ſignum, idq́; longo tempore religioſiſsimè coluerat. Cum autẽ ex vrbe diſceſſurus eſſet, hoc ſignum in Capitolium delatum ibi dedicauit, & ſubſcripſit, MINERVAE CVSTODI VRBIS, Plutarchus & Dio. Hæc eſt illa Minerua cuſtos vrbis de qua Cicero ep. 25. lib. 12. fam. & lib. 2. de legib. Dio. lib. 45. ἀθλῶαν φυλακίδα nominat. Diſcedentem M. Tullium omnes boni flentes proſecuti ſunt, vt ipſe pro domo ait. Ceſſiſſe vrbe Ciceronem puto menſe Martio extremo. nam, vt ex Plutarchi Cæſare, & primo Commentario de bello Gallico intelligitur, cum Heluetios a. d. V. Kal. Aprilis de finibus ſuis exire conſtituiſſe, Cæſar cognouiſſet, maturauit ab vrbe proficiſci, atque octauo die ad Rhodanum peruenit. neque tamen prius Cæſar ad exercitum abijt, quàm Ciceronem per Clodium Italia expuliſſet,

auctore Plutarcho. Vbi compertum fuit Ciceronem diſceſsiſſe, Clodius de exſulio eius ad populum tulit, atque edictum propoſuit, vt illi aqua & ignis interdiceretur, & ne intra quingenta millia paſſuum ab Italia tecto reciperetur. hæc Plutarchus in Cicerone. quibus gemina ſcribit Dio lib. 38. in eo tamen diſſentit, quòd Ciceroni lege Clodia irrogatum fuiſſe ait, ne intra ſtadiûm tria millia ſeptingenta quinquaginta, id eſt, millia paſſuum CCCLXIX fere, ab vrbe illi eſſe liceret. Cicero epiſt. 4. lib. 3. ad Att. in lege hoc correctum fuiſſe ait, vt ſibi vltra quadringenta millia liceret eſſe. Dio hoc quoque legi adiectum fuiſſe tradit, vt ſi Tullius intra ſpatium definitum viſus fuiſſet, & ipſe, & qui eum recepiſſent impune interficerentur. hinc Cicero pro domo: Pœna eſt, qui receperit: quam omnes neglexerunt. Pœnam neglectam fuiſſe, omnibus reuerentibus M. Tullium, comiterque excipientibus & proſequentibus, Plutarchus quoque ſcribit. Clodius præterea villas Ciceronis eiecti inflammauit, & domum in palatio incendit, atque in area templum libertatis extruxit, Plutarchus, Dio, & Cicero pro domo. Bona diripiebantur, atque ad Conſules defere-

ferebantur. columnæ marmoreæ ex ædibus ad ſocrum Piſonis portabantur: in fundum autem Gabinij vicini conſulis, non modo inſtrumentum aut ornamenta villæ Tuſculanæ, ſed etiam arbóres transferebantur. hæc Cicero pro domo, poſt red. in ſenatu, pro Sextio, & in Piſonem. Templum Libertatis, νεὼν ἐλευθερίας, Cicero lib. 2. de legib. templum Licentiæ vocat. Pulſum M. Tullium pedibus iter per Lucaniam Siciliam verſus feciſſe, Plutarchus ſcribit. Naryce Locridis fuit VI Idus Aprilis, ibíque ſcripſit epiſtolam ſecundam li. 3. ad Att. Inde Cicero Vibonḗ venit, quod eſt oppidum Lucaniæ ad fretum, & à Locris conditum prius Hipponium appellatum fuit, Strabo lib. 6. Cæſar. 3. de bello Ciuili. Ibi, vt Plutarchus ſcribit, Vibius homo Siculus, qui cum alia multa commoda ex Ciceronis amicitia perceperat, tum eo conſule præfectus fabrûm fuerat, illum in ædes quidem non recepit, ſed fundum ſe ipſi aſsignaturum denuntiauit. Sic illa Plutarchi verba, χωρίον δὲ, καταγράφειν ἐπηγγέλλετο, ego iampridem conuerteram: cum præſertim alibi quoque verbum καταγράφειν pro attribuere & aſsignare vſurpatum notaſſem. vt περὶ φιλαδελφίας: ἑτέροις δὲ, παλ-

λακίσι καὶ πόρναις οἰκίας καὶ ἀγροὺς καταγράφοντες, ὑπὲρ οἰκοπέδου καὶ γωνίας πρὸς ἀδελφοὺς διαμονομαχοῦσι. Merito igitur Xylander noſter à Bochij & Corradi falſis interpretationibus diſceſsit. Cicero ſe ad Vibonem in fundo Sicæ fuiſſe, ad Atticum ſcribit ep. 2. &. 4. lib. 3. Siciliam, quam Cicero petebat, eo tempore obtinebat C. Virgilius (γάϊος οὐεργῖνος eſt apud Plutarchum) prætor. is Ciceroni ſcripſit, ne in Siciliam veniret. quare conſilio repente mutato, iterum à Vibone Brundiſium terra petere contendit, vt ipſe pro Plancio narrat. In eo itinere III Idus April. Thurij ſcripſit epiſt. 5. lib. 3. ad Att. & XIV. Kal. Maij Tarenti ſequentem. eodemque die ſe Brundiſium veniſſe ep. 7. eiuſdem libri ſcribit. vrbem ipſam ingreſſus non eſt: ſed in hortos M. Lenij Flacci ſe contulit, pro Plancio. memi nit etiam in Sextiana. Apud M. Lenium dies XIII fuit, epiſt. 4. libr. 14. Famil. Pridie Kal. Maij, cùm Brundiſio proficiſcens, Dyrrachium vento ſecundo tranſmitteret, atque aduerſus ex alto reflaſſet, reiectus eſt: deinde iterum in altum prouectus Dyrrhachium peruenit. vbi, cùm è naui in terram egreſſurus eſſet, terræ motum & maris conuulſionem exſtitiſſe ferunt.

runt. vnde haruſpices conijciebant, illius exſulium non fore diuturnum, quòd hæc mutationis ſigna eſſent. Hæc Plutarchus. Dyrrhachio aliquorum dierum viam in Macedoniam, ad Planciumq́; perrexit, & cum eo Theſſalonicam X Kal. Iunij venit, pro Plancio, & ep. 8. lib. 3. ad Att. Theſſalonicæ Cn. Plancius ſua liberalitate Ciceronem per menſes ſeptem retinuit. quo tempore plures epiſtolas ad Atticum ſcripſit, quæ lib. 3. ab octaua vſque ad XXII leguntur. Interim Q. Cicero, cùm iam Aſiam per triennium obtinuiſſet, de prouincia ante Kal. Maij deceſsit, ep. 9. lib. 3. ad Att. Fratrem aliquanto poſt ſuum diſceſſum ex prouincia veniſſe, ait pro domo. meminit quoque in Sextiana. Itaque M. Cicero Idib. Iunij ad eum miſit epiſt. 3. li. 1. & deinceps ſequentem. Tertio No. Octob. Theſſalonica ad Terentiam vxorem miſit epi. 2. li. 14. Fam. Redeamus nunc ad acta vrbana. Cicerone expulſo, Clodius legẽ promulgauit de Ptolemæo rege Cypri, vt bona eius publicarentur, & regnum in prouincię formam redigeretur: idq́; negotium M. Catoni mandatum eſt. quo de Cicero ſępe, Plutarchus in Catone, Appianus lib. 2. Dio lib. 38. Kal. Iunij, vt eſt in orat.

pro Sextio, decreuit Senatus frequens de Ciceronis reditu, diſſentiente nullo, referente L. Mummio tribunopl. interceſsit Aelius Ligus. Pompeius quoque illo tempore ſe accuſans, vt Plutarchus ſcribit, quòd Ciceronem prodidiſſet, de illius reditu, amicorum opera adiutus, agere cœpit. Reſiſtente Clodio, placuit Senatui, nihil in rep. decernere, nulla de re agere, niſi Cicero ab exilio reuocaretur. Hinc Cicero pro Sextio: Omnia ſenatus reijciebat, niſi de me primùm conſules retuliſſent. & in Piſonem: An tum eratis conſules, cùm quacunque de re verbum facere cœperatis aut referre ad ſenatum, cunctus ordo reclamabat; oſtendebatq́;, nihil eſſe vos acturos, niſi prius de me retuliſſetis? de eadem re vide epiſt. 24. libr. 3. ad Att. Initur deinde conſilium de interitu Cn. Pompeij, ait Cicero pro Sextio. quam rem Aſconius in Milonianam ſic exponit: Cum III Idus Sext. Pompeius in ſenatum veniſſet, dicitur ſeruo P. Clodij ſicam excidiſſe, eaque ad Gabinium conſulem delata, dictum eſt, ſeruo imperatum à P. Clodio, vt Pompeius occideretur. Pompeius ſtatim domum redijt. ex eo domi tenus. & Cicero pro Milone: Comprehenſus eſt in

templo

templo Caſtoris ſeruus P. Clodij, quem ille ad Cn. Pompeium interficiendum collocarat. extorta eſt confitenti ſica de manibus. caruit foro Pompeius poſtea, caruit ſenatu, caruit publico. Huc pertinet illud paradoxo.4. Ante ſenatum tua ſica deprehenſa eſt. & in Piſonem: Deprehenſus cum ferro ad ſenatum is, quem ad Cn. Põpeium interimendum collocatum fuiſſe cõſtabat. Meminit etiam pro domo. Quarto Kal. Nouembris octo tribunipl. de Ciceronis reditu legem promulgarunt: ijſdemque referentibus P. Lentulus cos. deſignatus præſtantiſsimam de Cicerone ſententiam dixit, pro Sextio, poſt red. in ſenatu, & epiſt.23.li.3.ad Att. Theſſalonica Cicero ſe Dyrrhachium recepit: ibique VI Kal. Decembr. ſcripſit ad Terentiam epiſt.1.lib.14. Famil. & partem epiſtolæ 22. lib.3.ad Att. pridie Kal. Dec. inde miſit ad Terentiam epiſt.3.lib.14. & ad Atticum epiſt.23.lib.3. & deinceps quatuor reliquas eiuſdem libri. Exierunt deinde paludati in prouincias conſules, Piſo in Macedoniam, Gabinius in Syriam, Cicero pro Sextio. IIII Idus Decemb. noui tribunipl. T. Annius Milo, P. Sextius, C. Seſtilius, M. Ciſpius, T. Fadius, M. Curtius, C. Meſsinius,

Q. Fabricius, Sex. Atilius Serranus, & Numerius Quinctius, magiſtratum inierunt, pro Sextio, & poſt reditum in ſenatu.

Anno vrbis DCXCVI, Ciceronis L, COSS. fuerunt,

P. CORNELIVS LENTVLVS SPINTHER. Q. CAECILIVS METELLVS NEPOS.

PRætores eodem anno fuerunt, L. Cæcilius, M. Calidius, C. Septimius, Q. Valerius, P. Craſſus, Sex. Quinctilius, C. Cornutus, & Ap. Claudius Pulcher, Cicero poſt reditum in Senatu. Kalendis Ianuarij P. Lentulus ſimulac de ſollemni religione retulerat, nihil humanarum rerum ſibi prius, quàm de Cicerone agendum iudicauit. cùm princeps rogatus ſententiam L. Cotta dixit, nihil de Cicerone actum eſſe iure, nihil more maiorum, nihil legibus: proptereaque lege illi opus non eſſe. verum Pompeius cenſuit, vt ad ſenatus auctoritatem populi beneficium adiungeretur. atque eo die confecta res eſſet, niſi Sex. Atilius tribunus pl. non auſus intercedere, noctem ſibi ad deliberandum poſtulaſſet. Hæc Cicero poſt redit. ad Quirites, pro domo, pro Sextio, & lib. 3. de legib.

Poſtea

Poſtea res acta eſt in ſenatu alia nulla. & cùm varijs rationibus impediretur, voluntate tamen perſpecta ſenatus, cauſa ad populum VIII Kal. Febr. fuit delata. quo die Clodiani, cæde in foro maxima facta, flumine ſanguinis reditum Ciceronis intercludendum putauerunt, poſt redit. ad Quirites, & pro Sextio. Clodius enim, vt Dio lib. 39. ſcribit, illo die, cùm lex ad populum ferretur, acceptis à fratre Appio gladiatoribus, quos ille in funere Marci propinqui ſui daturus erat, impetu in multitudinem facto, multos vulnerauit, multoſque occidit. Tum in foro tribunipl. vulnerati fuerunt, & Q. Cicero inter cadauera tanquam occiſus iacuit, Plutarchus, & Cicero pro Sextio. Crudiliſsimæ cædis eo tempore in foro factæ mentio eſt etiam in Miloniana. Clodium Milo tum de vi poſtulauit: ſed in iudicium non adduxiſſe Dio ſcribit, quòd nondum creati eſſent Quæſtores, per quos iudicum ſortitionem fieri oporteret, Nepoſque Prætori edixiſſet, ne quod iudicium, ante quam iudices ſorte deligerentur, fieri pateretur. Quæſtores autem, niſi habitis prius comitijs ædilicijs quibus hac de cauſa mora potiſsimum affereba-

tur,

tur, creari non poterant. In hanc ſententiam Dio: Cicero vero in Sextiana ait, conſulem, prætorem, tribunumpl. noua noui generis edicta propoſuiſſe: ne reus adeſſet, ne citaretur, ne quæreretur, ne mentionem omnino cuiquam iudicum, aut iudiciorum facere liceret. quo pertinet illud de haruſp. reſp. Reſtiterunt etiam, ne cauſam diceret. Quare, cùm Milo videret iudicia eſſe ſublata, ne Clodius omnia vi poſſet efficere, curauit, inquit idem poſt red. in ſenatu. Emit enim gladiatores, vt Dio ſcribit. de quibus Cicero lib. 2. de officijs: Sed honori ſummo nuper noſtro Miloni fuit, quòd gladiatoribus emtis reip. cauſa, quæ ſalute noſtra continebatur, omnes P. Clodij conatus furoresq; compreſſit. Senatus autem multo ante, quàm lex de Ciceronis reditu fuit lata, gratias agendas cenſuit ciuitatibus ijs, quæ M. Tullium ciuem optimè de rep. meritum recepiſſent, pro domo, in Piſonem, Parad. 4. & Plutarchus. Idē decreuit, vt qui prouincias cum imperio obtinerent, qui quæſtores legatique eſſent, ſalutem & vitam Ciceronis cuſtodirent, pro Sextio. Idem ad M. Tullij ſalutem auxilium omnium ciuium cuncta ex Italia, qui remp. ſaluam eſſe vellent, implo-

implorauit, in Piſonem. Factum enim S. C. fuit, vt litteris conſularibus cuncta ex Italia omnes, qui remp. ſaluam vellent, conuocarentur, pro Sextio, poſt redit. in ſenatu, & pro domo. Cùm igitur Ciceronis capitis ſeruandi cauſa Romam vno tempore quaſi ſigno dato Italia tota conueniſſet, Lentulus conſul ſenatum frequentiſsimum in Capitolium conuocauit, in Piſonem, & poſt redit. in ſenatu. Ibi tum in templo Iouis opt. max. Q. Metellus Nepos cos. qui Ciceroni vel maxime ex magnis contentionibus reip. fuerat inimicus, permotus cum auctoritate ſenatus, tum P. Peruilij incredibili grauitate dicendi, abſens cum M. Tullio redijt in gratiam, poſt red. in ſenatu, pro Sextio, & de prouincijs cos. hic cum mitiſsimam orationem in ſenatu habuiſſet, Cicero ad eum miſit epiſt. 4. lib. 5. Famil. in qua ſtudium & auxilium eius implorat. Illo vero die, cum CCCCX ſenatores, magiſtratuſque omnes in Capitolio adeſſent, Cn. Pompeius de ſcripto ſententia dicta, vni Ciceroni patriæ conſeruatæ teſtimonium dedit: cuius ſententiam frequentiſsimus ſenatus, vno P. Clodio diſſentiente, ſecutus, M. Tullium ab exſulio reuocauit, poſt redit. in ſenatu, pro Sextio & pro

&pro Milone.de hoc S.C.in ęde IouisMariana facto,Cicero lib.1.de Diuinat.& Valerius lib. 1. cap. 7.Faciebat eodem die ludos in theatro conſul. quò cùm ipſe & ſenatores ſpectatum è ſenatu veniſſent, S. C. illud de Ciceronis reditu factum frequentiſsimo theatro, incredibili clamore & plauſu comprobatum eſt,pro Sextio,& libr.1.de Diuinat. Poſtridie de Ciceronis ſalute P. Lentuli conſulis, Cn. Pompeij,ceterorumq; principum,in his P. Seruilij &L.Gellij,celeberrimæ & grauiſsimę contiones fuerunt,poſt redit.ad Quirites, & in ſenatu, pro Sextio, in Piſonem. Eodemque die decretum in Curia fuit, populi ipſius R.& eorum,qui ex municipijs conuenerant,admonitu;ne quis de cælo ſeruaret;ne quis moram vllam afferret. ſi quis aliter feciſſet, eum plane euerſorem Reip. fore, idque ſenatum grauiſsimè laturum; & vt ſtatim de eius facto referretur, addidit etiam ſenatus illud:niſi diebus quinque, quibus agi de Cicerone potuiſſet, eſſet actum, rediret in patriam dignitate omni recuperata.decreuit eodem tempore ſenatus, vt ijs, qui ex tota Italia ſalutis M. Tullij cauſa conuenerant, agerentur gratiæ, atque vt ijdem ad res redeuntes,vt
veni-

venirent, rogarentur, pro Sextio, poſt red. in ſenatu, & in Piſonem. Legem deinde omnes magiſtratus, præter Appium prætorem, duoſque tribunos pl. N. Quinctium & Sex. Atilium, ex S. C. promulgarunt, in Piſonem. Cùm ferendæ legis dies, qui fuit, pridie Non. Sextil. veniſſet, & Lentulus conſul, idemque lator legis comitia centuriata in campo Martio haberet, P. Clodius legem de more diſſuaſit. quod Dio lib. 39. planè ſcribit, & Cicero pro domo ita ſignificat: Illa fuit pulchritudo populi R. illa forma, quam in campo vidiſti tum, cùm etiam tibi contra ſenatus, totiuſque Italiæ auctoritatem & ſtudium dicendi poteſtas fuit. & in Sextiana: Cedo nunc eiuſdem illius inimici mei de me eodem ad verum populum in campo Martio contionem. Verum, cùm & alij, & Pompeius in primis legem ſuaderet, vt Dio ſcribit, ſummo conſenſu omnium centuriarum accepta fuit, cùm nemini ciui vlla, quo minus adeſſet, iuſta excuſatio eſſet viſa; nullis comitijs vnquam multitudo hominum tanta, neque ſplendidior fuiſſet, in Piſonem. Conſtat enim, vt idem pro domo ſua ait, nullis vnquam comitijs campum Martiū tanta celebritate, tanto ſplendore

dore omnis generis hominum, ætatum, ordinum floruiſſe. idem eſt in orat. poſt reditum. Pridie Non. Sextil. ipſo illo die, quo lex eſt lata, Cicero Dyrrhachio profectus Brundiſium venit Non. Sextil. epiſt. 1. lib. 4. ad Att. Aduenienti Ciceroni tanquam totius Italiæ atque ipſius patriȩ dexteram porrexerunt Brunduſini; cum ipſis Nonis Sextil. idem dies aduentus M. Tullij fuiſſet, qui natalis idem Tulliȩ filiȩ, quȩ ibi patri fuit præſto; idem etiam ipſius coloniæ Brundiſinæ; idem Salutis. quæ res animaduerſa à multitudine, ſumma Brundiſinorum gratulatione celebrata eſt, pro Sextio, & li. 4. ad Att. ep. 1. Brundiſij cùm eſſet in domo optimorum & doctiſsimorum virorum Lenij Flacci, & patris, & fratris eius, ante diem VI Id. Sextil. cognouit litteris Quincti fratris, mirifico ſtudio omnium ætatum, atque ordinum, incredibili concurſu Italiæ, legem comitijs centuriatis eſſe perlatam, ibidem. Inde à Brundiſinis honeſtiſsimis ornatus, iter via Appia Romam verſus fecit. In itinere XXIIII dies conſumſiſſe videtur, cùm Sextilis tum XXIX dierum eſſet. Brundiſio profectus Neapolim, inde Capuam, Sinueſſam, Minturnas, Formias, Terracinam, & demum

Ari-

Ariciam, pridie Non. Septembr. Romam venit,epiſt.1.libr.4. ad Att. Toto autem illo itinere à Brundiſio vſque Romam agmen perpetuum totius Italiæ vidit. neque enim regio fuit vlla, neque municipium, neque præfectura aut colonia, ex qua non publicè ad Ciceronem venerint gratulatum. magnæ erant effuſiones hominum ex oppidis, maximi cócurſus ex agris patrum familias cum coniugibus ac liberis: cumq́; viæ multitudine legatorum vndiq; miſſorum celebrarentur, vrbes Italiæ feſtos dies agere aduentus eius videbantur, in Piſonem, & pro Sextio. Ad vrbem ita venit, vt nemo vllius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui ipſi obuiam non venerit, epiſt. 1. lib. 4. ad Att. itaque in Piſonem ait, Vnus ille dies mihi quidem immortalitatis inſtar fuit, quo in patriam redij: cùm ſenatum egreſſum vidi, populumque R. vniuerſum: cùm mihi ipſa Roma prope conuulſa ſedibus ſuis ad complectendum conſeruatorem ſuum procedere viſa eſt. Cùm veniſſet ad portam Capenam, qua via Appia ducit in vrbem, gradus templorum (in quibus fuit Martis, & Camœnarum) ab infima plebe completi erant. à qua plauſu maximo cùm eſſet Ciceroni gratu-

latio ſignificata, ſimilis & frequentia, & plauſus eum vſque ad Capitolium celebrauit. in foro & in ipſo Capitolio miranda multitudo fuit, ep.1.lib.4.ad Att. Itaque ille vnus dies, ait pro domo, quo die me populus R. à porta in Capitolium, atque inde domum ſua celebritate lætitiaque comitatum honeſtauit, tantæ mihi iucunditati fuit, vt tua mihi conſcelerata illa vis non modo non propulſanda, ſed etiã emenda fuiſſe videatur. Plutarchus ſcribit, reuertenti Ciceroni tanta lætitia ciuitates, tanto ſtudio homines obuiam veniſſe, vt infra veritatem ſit, quod poſtea dixit, ſe humeris Italiæ Romam reportatum fuiſſe. dixit autem hoc in extrema oratione poſt red. in ſenatu. Poſtridie in ſenatu, qui fuit dies Non. Septemb. ſenatui gratias egit ea oratione, quæ, poſt reditum in ſenatu inſcripta, exſtat. egit etiam populo R. gratias altera oratione, quæ poſt reditum ad Quirites inſcribitur. De vtraque Dio ita ſcribit: κατῆλθέτε οὖν ὁ κικέρων, ϗ χάριν τῇ τε βουλῇ, ϗ τῷ δήμῳ, παρασχόντων αὐτῷ τῶν ὑπάτων, ϗ κατὰ τὸ συνέδριον, καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἔγνω. id eſt, Redijt igitur Cicero, & gratias tum ſenatui, tum populo, contione à Conſulibus

bus data,in ſenatu,& in contione egit. Eo biduo, cùm eſſet annonæ ſumma caritas, homines primo ad theatrum venerunt: vbi L. Cæcilio Rufo prætore ludos Apollinares faciente, ita infima concitata multitudo annonæ caritate tumultuata eſt,vt omnes, qui in theatro ſpectandi cauſa conſederant,pellerentur:deinde ijdem ad Capitolium, vbi tum ſenatus habebatur, concurrerunt, cumq; cædem & incenſionem Capitolij ſenatoribus minarentur,atque iccirco per eos dies, quibus ſenatus de annona habebatur, conſulares pleriq; abeſſent,quòd tutò ſe negarent poſſe ſententiam dicere, in Ciceronis ſententiam factum eſt S.C.atq; ex eo lex promulgata, vt Pompeio per quinquennium omnis poteſtas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur,Cicero pro domo,& epiſt.1.lib.4. ad Att.Aſconius in Milonianã,Plutarchus in Pompeio, & Dio li.39.Secuta eſt deinde magna contentio de domo Ciceronis, quam Clodius Libertati conſecrauerat. populus eam comitijs centuriatis eodem iure eſſe iuſſerat, quo fuiſſet. verũ ſenatus decreuerat, vt de eius religione ad Pontificũ collegiũ referretur,vt eſt in ora.de haruſp.reſp.Apud põtifices pridie Kal.Octo

bris Cicero pro domo dixit eam orationem, quę exſtat. in qua primum reſpondet Clodio, qui actionem eius de poteſtate rei frumentariæ Pompeio danda reprehenderat. deinde ſuam domum propter Clodij conſecrationem ſacram non eſſe, ſed ab omni religione vacuam atq; puram docet. Nam, vt Dio lib. 39. ſcribit, lationem legis Curiatæ, qua è patricijs ad plebem Clodius tranſierat, criminans, quòd ex inſtituto maiorum per trinundinum promulgata non fuiſſet, omnem eius tribunatum, in quo de domo Ciceronis etiam conſtituerat, euertit; affirmans, nihil ab eo tribunopl. iure fieri potuiſſe, qui ipſe contra omne ius plebeius factus eſſet. atq; ita Pontificibus perſuaſit, vt ſibi aream, quæ ab omni religione vacua & pura eſſet, reſtituerent. Hactenus Dio. Itaq; Cicero in Piſonem ait: Me conſequentibus diebus in ea ipſa domo, qua tu me expuleras, quam expilaras, quam incenderas, Pontifices, Conſules, P. C. collocauerunt: mihiq;, quod ante me nemini, pecunia publica ædificandam domum cenſuerunt. in quem locum Aſconius legendus. Superficiem ædium conſules de conſilij ſententia æſtimarunt HS vicies, Tuſculanam villam HS quingentis

gentis millibus, Formianum HS ducentis quinquaginta millibus, epiſt. 2. lib. 4. ad Att. Eodem anno Ptolemæus rex Aegypti, cùm, ingenti pecunia conſumta, vt rex atque ſocius populi R. appellaretur, eam vi ab Aegyptijs extorqueret, & cum hoc nomine, tum quòd Cyprum à Romanis repetere, aut amicitiam eis renuntiare nollet, apud ſuos offendiſſet, regno pulſus Romam venit, P. Lentulo etiam tum conſule, cui Cilicia obtigerat, petens, vt in regnum reſtitueretur. Aegyptij quoque legatos, qui Regis crimina purgarent, miſerunt. de quibus Dio, & Cicero de haruſp. reſp. Ante diem tertium Non. Nouemb. expulſi fuerunt fabri de area Ciceronis. Quincti fratris domus primò fracta coniectu lapidum ex area Marci, deinde inflammata iuſſu Clodij, epiſt. 3. lib. 4. ad Att. Hæc eſt vis illa nefaria, qua ſe cum fratre domo expulſum fuiſſe, ad Lentulum ſcribit. Cùm autem Clodius ſaxis, & ignibus, & ferro vaſtitatem ædibus Ciceronis intuliſſet, decreuit ſenatus, eos, qui id feciſſent, lege de vi, quæ eſt in eos qui vniuerſam Remp. oppugnaſſent, teneri, in orat. de haruſp. reſponſis. Quæ deinde vſque ad VIII Kal. Decemb. acta ſunt, vide epiſt. 3. lib. 4. ad

Att. IIII Idus Decem. noui tribuni pl. magiſtratum inierunt. è quibus à Cicerone lib. 1. Fam. lib. 2. ad Fratrem, & Dione lib. 39. hi nominantur, P. Rutilius Lupus, C. Porcius Cato, C. Caninius, L. Racilius, Cn. Plancius, A. Plautius, Sex. Antiſtius Vetus, & Caſsius. Cùm tribuni magiſtratum inijſſent, C. Cato turbulentus adoleſcens, nec imparatus ad dicendum, contionibus aſsiduis inuidiam & Ptolemæo ſimul, qui iam profectus ex vrbe erat, & P. Lentulo conſuli paranti iam iter concitare, ſecundo quidem populi rumore, cœpit. quod ex lib. XXII Annal. Feneſtellæ Nonius Marcellus refert. In quindecim legatis, quos Pompeius ſibi rei frumentariæ cauſa legauerat, fuit Q. Cicero. qui cùm eſſet in Sardinia, M. Cicero ad eum ſcripſit, quæ extremo huius anni menſe in ſenatu acta fuerunt, epiſt. 1. lib. 2. ad Fratr.

Anno vrbis DCXCVII, Ciceronis LI, COS. fuerunt,

CN. CORNELIVS LENTVLVS MARCELLINVS. L. MARCIVS PHILIPPVS.

IN collegio prætorum huius anni fuerunt, Cn. Domitius, Q. Aucharius, & C.

Q. Ancharius

C. Claudius Pulcher, vt pro Sextio, lib. 2. ad frat, & in Cicerone Plutarchi cognoſcitur. M. Tullius initio huius anni omni ſtudio in id incubuit, vt P. Lentulo qui Ciliciam pro conſule obtinebat, Ptolemæi regis reductio decerneretur. Argumento ſunt epiſtolæ, quæ hoc tempore ad Lentulum miſſæ lib. 1. Famil. exſtant. Tum quoque orationem de rege Ptolemæo, cuius apud Aquilam, & Fortunatianum mentio eſt. habuiſſe videtur, cùm regis Alexandrini reſtitutionem Lentulo ſua ſententia decerneret. XIIII Kal. Februarij Cicero ſcripſit ad Q. fratrem epiſt. 2. lib. 2. vbi ait, Comitia ædilicia, quibus Clodius ædilitatem pètebat, edicta eſſe a. d. XI Kal. Febr. Clodius ædilis factus, Miloni diem dixit, & de vi ad populum accuſauit, pro Sextio, in Vatinium, & lib. 2. ad Frat. qua de re Dio ita ſcribit: Clodius ſimulatque ædilitatem Marcellino, & Philippo cos. inijt, Miloni diem dixit, quòd gladiatoribus remp. obſediſſet. quæ enim ipſe commiſerat, quorumque nomine reus erat, ea illi crimini dabat. non quòd Milonem condemnatum iri ſperaret, qui patronos magnos, in ijs Pompeium & Clodium, habebat: ſed vt per hanc cauſam & Milonem Ciceronem

lonem oppugnaret, & patronos eius vexaret. IIII Nō. Febr. Milo affuit: ei Pompeius aduocatus venit. producta dies eſt in VIII Idus. quo die Pompeius, cùm pro Milone apud populum diceret, clamore, conuicioque iactatus eſt, Clodiusque diem in Quirinalia, id eſt XIII Kal. Mart. produxit. ep. 3. lib. 2. ad Fratr. & epiſt. 5. lib. 1. Famil. Cicero autem iam ante diem tertium Kal. Febr. ad Atticum ex Epiro in Italiam reuerſum miſerat epiſt. 4. lib. 4. A. d. IV Id. Februar. P. Sextius à M. Tullio Albinouano lege Lutatia de vi poſtulatus fuit propter cædem, quam anno ſuperiore VIII Kal. Febr. cum de Ciceronis reditu ageretur, in foro factam diximus. defenſus fuit cum ab alijs, tum à Q. Hortenſio, & M. Cicerone: cuius oratio pro Sextio exſtat. Sextius abſolutus fuit a. d. II Id. Mart. ep. 4. li. 2. ad Frat. Oppugnauerat Sextium maxime P. Vatinius, qui etiam teſtimonium in illum dixerat. itaque Cicero Vatinium teſtem perpetua interrogatione accuſauit. quę oratio ſeparatim edita exſtat. de qua Fabius lib. 5. cap. 7. & Cicero ep. 9. libr. 1. Famil. Tota vero interrogatio mea (orationē in Vatinium ſic appellat) nihil habuit aliud, niſi reprehenſionem illius tribunatus: in

quo

quo omnia dicta ſunt libertate, animoque maximo de vi, de auſpicijs, de donatione regnorum. III Idus Febr. Cicero dixit pro Beſtia de ambitu, apud prætorem Cn. Domitium, in foro medio, maximo conuentu. pridie Idus T. Pomponius Atticus Pilia vxore ducta nuptias celebrauit: in quibus Cicero cenauit, epiſt. 3. lib. 2. ad Fratr. Tulliam filiã Cicero anno proximo ante conſulatum ſuum deſponderat C. Piſoni L. F. Frugi. ep. 2. l. 1. ad Att. eius amor, virtus, pietas in Ciceronem exſulantem, tanta fuit, vt ſupra nihil poſſet ep. 1. &. 3. lib. 14. ad fam. & in orat. poſt redit. Ei vero fructũ pietatis ſuæ ferre non licuit: deceſsit enim anno ſuperiore, vt ex Sextiana, & orat. in Vatinium cognoſcitur, quem cùm Tullia hoc anno eluxiſſet, Cicero pridie Non. April. eam Furio Craſsipedi deſpondit. eique VIII Idus ſponſalia præbuit, li. 2. ad Fratr, epiſt. 5. vt Manutius nunc diſtinxit. Vnde ſcribit ad Att. lib. 4. ep. 5. Viaticum Craſsipes præripit. de hac coniunctione gratulatus quoque Lentulus Ciceroni fuit: cui Cicero reſpondet epiſt. 7. lib. 1. ad fam. Nonis April. factum fuit S. C. in Ciceronis ſententiam, vt de agro Campano frequenti ſenatu Idibus Maij referretur, epiſt. 9. li. 1.

Famil. Cum autem Miloni dies in Nonas Maij prodita eſſet, Cicero Roma exiuit, villasq́;luſtrauit,ep.5. &.6.li.2.ad Fra.Prodigia interim facta,vt Dio lib. 39. ſcribit. Nam & in Albano monte ſacellum Iunonis, quod in menſa dedicatum orientem ſolem ſpectabat, ad ſeptentriones conuerſum eſt,fax à meridie ad Aquilonem porrigi viſa, lupus vrbem intrauit, terra mouit, ciues quidam fulmine icti ſunt, & in agro Latinienſi auditus fuit ſtrepitus ſub terra cum fremitu. quæ cum haruſpices expiari vellent, iratos deos eſſe,quòd loca ſacra & religioſa profana haberentur,reſponderunt. Hanc occaſionem arripiens Clodius ædilis habuit contionem de ſacris & religionibus; atque Ciceronis domum inter ea loca eſſe dixit,quæ conſecrata profana haberentur. itaq; poſtridie Cicero defendẽs ſe in ſenatu,qui ex haruſpicum reſponſo decreuerat, vt de locis ſacris & religioſis cõſules ad ſenatum referrent,orationem habuit de haruſpicum reſponſis,quæ exſtat.in qua haruſpicum reſponſa contra Clodium interpretatur. Tum quoque Cicero,vt Dio ſcribit, Milone & quibuſdam tribunispl. adhibitis, in Capitolium venit,& tabulas de exſulio

ſuo

ſuo à Clodio tribuno pl. fixas deiecit. ſed Clodius cum fratre Caio, qui Prætor erat, interueniens eas tum eripuit: poſtea vero obſeruata Clodij abſentia, rurſus in Capitolium aſcendit, & tabulas inde ablatas domum ſuam aſportauit. quod factum à Clodio reprehenſum cùm Tullius in ſenatu, vt Plutarchus narrat, ſic, defenderet, vt diceret Clodium contra leges è patricijs ad plebem tranſijſſe, ideoq; nihil eorum, quę geſsiſſet, ratum habendum eſſe; Cato indignatus illi contradixit: non quòd Clodium laudaret, cuius acta oderat: ſed graue & violentum eſſe confirmabat, tot decreta, & res geſtas ſenatuſconſulto tolli; in quibus eſſent etiam ea, quæ ipſe in Cypro & Byzantij geſsiſſet. de quibus rebus pręter hiſtoricos Cicero pro domo, in Sextiana, & alibi. Hoc etiam tempore actum in ſenatu fuit de ſtipendio exercitus Cæſaris. idq; Cicero ſe non ſolum decreuiſſe, ſed etiam, vt alij decernerent, laboraſſe, ait in orat. de prouincijs cos. ſtipendij decreti meminit epiſt. 7. lib. 1. Famil. vbi & de decem legatis. de quib. ſic in oratione de prouincijs: Actum eſt de decem legatis: quos alij omnino non dabant: alij exempla quærebant: alij tempus differebant,

rebant:alij ſine vllis verborum ornamentis dabant. in ea quoq; re ſic ſum locutus, vt omnes intelligerent, me id, quod reip. cauſa ſentirem, facere vberius propter ipſius Cæſaris dignitatem. & pro Balbo: Idem in anguſtijs ærarij victorem exercitum ſtipendio affecit: Imperatori decem legatos decreuit. Hos decē legatos à Dione intelligi puto, cum de honoribus Cæſari habitis inquit, ὥστε καὶ ἐκ τῆς βουλῆς ἄνδρας, ὡς καὶ περὶ δεδουλωμένοις παντελῶς τοῖς γαλάταις, ἀποστεῖλαι. Nam re bene geſta, diſpenſandæ cohoneſtandæque victoriæ, vt Manlius apud Liuium libr.38. ait, Imperatoribus decem legati decernebantur. A. Gabinius, qui Syriam procos. tenebat, in Palæſtina re bene geſta contra Ariſtobuli filium Alexandrum, ipſumq; Ariſtobulum, vt Ioſephus lib. 14. Antiquit. ſcribit, litteras Romam miſit, quibus & rem bene geſtam in bello nuntiauit, & ſupplicationem à ſenatu poſtulauit. Idibus Maij ſenatus frequens ſupplicationem Gabinio denegauit, ep. 7. lib. 2. ad Fratrem, de prouincijs coſ. & in Piſonem. Deinde, cùm prouinciꝗ conſulares futuris cōſulibus lege Sempronia eſſent decernendæ, vt in Argumēto orat. de prouincijs ſcripſi, & de quattuor

pro-

prouincijs ſententię dictæ eſſent, de Syria, Macedonia, & duabus Gallijs; M. Tullius rogatus ſententiam, orationem, quæ de prouincijs conſularibus exſtat, in Senatu habuit. in qua ſuadet, vt Syria & Macedonia futuris conſulibus decernantur, & Galliæ Cæſari non adimantur. Ante orationem de prouincijs in libris Ciceronis legitur Corneliana pro L. Cornelio Balbo. quam hoc anno à M. Tullio dictam eſſe ex eo ſuſpicor, quod de ſupplicatione, ſtipendio & decem legatis extrema fere oratione dicitur: ea enim hoc anno Cæſari decreta eſſe, non ſolum oratio de prouincijs docet, verũ etiam epiſt. 7. libri primi ad Lentulum. quam tametſi docti quidam ad ſecundum Conſulatum Pompeij & Craſsi referant, tamen hoc anno ſcriptam eſſe arguit, quod L. Racilius inter magiſtratus nominatur. quem Marcellino & Philippo cos. tribunum pl. fuiſſe ſupra diximus. Igitur Balbus, cùm eſſet Gadibus in Hiſpania natus, ac bello Sertoriano Imperatoribus Romanis probatus, bello confecto à Cn. Pompeio ciuitate Romana donatus, &, quia per L. Cornelium hoc beneficium conſecutus fuit, L. Cornelius Balbus vocatus eſt. Ei inimici Cæſaris & Pompeij accuſato-

cuſatorem comparaunt, qui Balbo hoc tempore ciuitatis controuerſiam mouit; negans eum iure & recte ciuitate donatum, cum ex fœderato populo, quo in numero Gaditanus erat, nemo poſſet, niſi is populus factus eſſet fundus, id eſt auctor obſtringendi ſe iure ciuium Romanorum, in ciuitatem venire. Defenderunt Balbum M. Craſſus, Cn. Pompeius, & M. Cicero. De Planciana, quæ ſuo loco non legitur dicemus infra. Nunc de Cœliana dicendum. Hoc anno Ciceronem pro M. Cœlio apud Cn. Domitium Prætorem dixiſſe, Corradus ſcribit. Manutius cum in Commentario in epiſt. 5. lib. 2. ad Fratrem orationem pro Cœlio habitam Marcellino & Philippo cos. ſcripſiſſet, exponens deinde epiſt. 12. eiuſdem libri diem illi in biennium prodit, atque L. Domitio & Ap. Claudio cos. Cœlium de vi accuſatum, & defenſum à M. Tullio facit. Res eſt non leuis, quæ & tanti viri animum in ſcribendo diſtraxerit, & aliis ancipitem curam cogitandi afferre poſsit. quare, an certi quid eruere queamus, experiamur. Quæſtionem illam Cn. Domitium

tium exercuiſſe, ipſa oratio demonſtrat. Fuit autem Cn. Domitius prætor hoc anno, apud quem Ciceronem pro Beſtia dixiſſe indicauimus. Fuit quoque alius Domitius prætor biennio pòſt. apud quem Cœlius cauſam dicere debebat, epiſt. 12. lib. 2. ad Fratr. Cur autem Cœlium lege Lutatia de vi reum factum apud Domitium, qui his cos. non eum, qui biennio poſt præturam geſsit, putem, illa me cauſa maxime mouet, quòd M. Craſſus vna cum Tullio Cœlium defendit. (nam Interpretum inſcitia, qui Craſſum Cœlij accuſatorem faciunt, ridenda, ſeu miſeranda potius, quàm refutanda.) Craſſus vero cùm anno inſequenti conſul paludatus exierit, Appio & Domitio cos. ne Romæ quidem fuit, nedum cauſas ibi orare potuit. Huc accedit, quòd Alexandrinæ legationis princeps Dio Academicus, cuius interficiendi cauſa Cœlium aurum à Clodia ſumſiſſe aduerſarij arguebant, anno ſuperiore fuerit occiſus, auctore Dione lib. 39. & Strabone in 17. nec veriſimile ſit

ſit, accuſatores huius cædis crimen & accuſationem in annos plures diſtuliſſe. Si quis obijciet, Cn. Domitium huius anni prætorem de ambitu quæſiuiſſe; Cœlium de vi accuſatum fuiſſe: is ſi probauerit ſingulos prætores tantummodo vni quæſtioni præfuiſſe, magnum fecerit. Nec me mouet, quod Cœlius Appio & Domitio cos. reus inuenitur, quid enim obſtat quæſo, quo minus hoc tempore abſolutus, à gente Clodia in iudiciũ retrahi potuerit? Quod Latomus putat, hanc orationem Appio & Domitio coſ. ideò habitam, quòd Cn. Domitius, qui poſt illos conſul fuit, in eorum conſulatu præturam geſsiſſe videatur, tempori, quo iſta ſcripſit, attribuo. Hoc ergo maneat, Cœlium lege Lutatia de vi propter ſeditiones Neapolitanas & alia crimina accuſatum, de ſeditionibus Neapolitanis; & Alexandrinorum pulſatione Puteolana à M. Craſſo, de auro, quod à Clodia ſumſiſſe, & veneno, quod eiuſdem Clodiæ necandæ cauſa paraſſe dicebatur, à M. Cicerone hoc tempore eſſe defenſum. Q. Metellus Nepos ex conſulatu in Hiſpaniam profectus, eam prouinciam hoc tempore pro cõſule obtinebat. vnde τῆς ἰβηρίας ἀνθύπατος à Plutarcho in Cæſare nominatur.

tur. videturque ex Hiſpania ad Ciceronem miſiſſe epiſt.3.lib.5. Famil. in qua de contumelioſis contionibus Clodij ædilis conqueritur. Clodius frater Nepotis appellatur etiam in orat. poſt redit. in ſenatu, & pro domo. non propter affinitatem, vt vulgo Interpretes ſibi perſuaſerũt: verum quia ἐν γένει αὐτῷ ἦν, vt Dio de Metello Celere ait quem etiam Cicero de haruſpicum reſp. & pro Cœlio Clodij fratrem nominat. Fuerunt autem fratres patrueles, ſeu, vt Iuriſconſulti vocant, amitini. Cęcilia enim mater Clodij Metellorum amita fuit. Metellum Nepotem hoc tempore in Hiſpania deceſsiſſe, eumque à Cicerone intelligi ep.7.lib.4.ad Att. viri docti putant. quod ſi verum eſſet, Dionem lib. 39. vbi res ab eo in prouincia geſtas, exponit, prætermiſſurum fuiſſe non arbitror. Immo ſi iam in Hiſpania perijt, eſt quod Pediano gratiam referat, qui illum mortuum in vitam reduxit, atque in choro nouem conſularium, qui biennio poſt Scaurum reum laudauerunt, collocauit. Vt vt ſit, M. Tullius quinque epiſtolas libri quarti ad Att. nempe quartam, quinctam, ſextam, ſeptimam & octauam his conſulib. ſcripſit. In ſexta meminit epiſtolæ ad Lucceium miſ-

ſæ, quæ eſt. 12. lib. 5. Famil. qua vt res à ſe in conſulatu geſtas ſcribat, eum rogat. C. Iulius Cęſar, geſtis hoc anno rebus illis, quas lib. 3. Commentariorum perſcripſit, exercituq; in Aulercis Lexobijsque, reliquis item ciuitatibus, quæ proximè bellum fecerant, in hibernis collocato, diſcedens in Italiam Lucæ hiemauit, auctore Plutarcho in Pompeio, Cæſare, & Catone. eoq; Pompeium & Craſſum extractos compulit, vt detrudendi L. Domitij cauſa, qui palam minabatur, conſulem ſe effecturum, quod prætor nequiſſet, ademturumque Cæſari exercitus, conſulatum alterum peterent, Suetonius in Iulio. Ita factum, vt Domitius, qui tot annos, quot habebat, deſignatus conſul fuerat, conſul fieri non potuerit, epiſt. 8. lib. 4. ad Att. Cùm autem Pompeius & Craſſus intra legitimum tempus profeſsi non eſſent, effecerunt cum per alios, tum per C. Catonem tribunum pl. ne eo anno comitia haberentur: vt cum res ad Interregnum redijſſet, legitimè conſulatum & peterent & capeſſerent, Dio lib. 39.

Anno vrbis DCXCVIII, Ciceronis LII,

CN.

CN. POMPEIVS MAGNVS II.
M. LICINIVS CRASSVS II.

COnſulatum ex interregno inierunt, Dio libr. 39. reliquosque magiſtratus ſuo arbitratu crearunt. quo tempore M. Cato in præturæ petitione repulſam tulit, & P. Vatinius in locum eius creatus eſt, Plutarchus & Dio. Cicero menſe Aprili fuit ruri, ibiq; ſcripſit epiſt. 9. lib. 4. ad Att. cùm Puteolis magnus eſſet rumor, Ptolemęum eſſe in regno. Eum A. Gabinius hoc anno iuſſu Pompeij in regnũ reſtituit, Plutarchus in Pompeio, Dio lib. 39. Strabo lib. 12. & 17. Meminit Cicero in Piſonem, quam orationem his conſulibus dixit, auctore Aſconio, cùm Piſo reuocatus è Macedonia ſententia Ciceronis, quã anno ſuperiore de prouincijs conſularibus, dixerat, de inſectatione eius in ſenatu cõqueſtus, atq; in eum inuectus eſſet. Piſoni Cicero reſpondit oratione illa quæ exſtat, & cõtinet Piſonis vituperationẽ, quamuis in ſenatu ſit habita loco ſententiæ, vt teſtatur Quinctilianus li. 3. ca. 9. Dicta fuit oratio, auctore Aſconio, ante paucos dies, quã Cn. Pompeius ludos faceret, quibus theatrum à ſe factũ dedicauit. Magnificentiſsima vero Pompeij munera ſecundo conſulatu fue-

runt, ait Cicero li. 2. de Officijs, & demonſtrat epiſt. 1. lib. 7. Famil. ad Marium. De theatro & ludis Pompeij Plutarchus in eius vita, Dio libr. 39. Tacitus lib. 14. Plinius libr. 8. cap. 7. Hoc anno Cicero ad Quinctum fratrem ſcripſit epiſt. 8. 9. & 10. lib. 2. & ad Atticum ep. 9. 10. 11. & 12. lib. 4. In duodecima facit mentionem profectionis Craſsi in Syriam. antequam vero paludatus exiret, cenauit apud Ciceronem in hortis Craſsipedis generi, epiſt. 9. lib. 1. Famil. Proficiſcentem Ateius Capito tribunuſpl. diris cum ominibus retinere conatus eſt. ille vero dirarum obnuntiatione neglecta, in Syriam contendit, atque exercitu deleto trans Euphratem cum ignominia & dedecore perijt, Cicero lib. 1. & 2. de diuinat. Plutarchus, Appianus, Dio, Velleius, & alij. Cicero etiam hoc tempore ſcripſit tres libros de Oratore. de quib. ſic ad Att. ep. 12. lib. 4. De libris oratorijs factum eſt à me diligenter, diu multumq; in manibus fuerunt. deſcribas licet. vide quoque procemium lib. 2. de Orat.

Anno vrbis DCXCIX, Ciceronis LIII. COS. fuerunt,

L. DOMITIVS AHENOBARBVS. AP. CLAVDIVS PVLCHER.

Cum

CVm Craſſus hoc tempore in Syriam iter haberet, Cicero eius abſentis cauſam in ſenatu defendit, & cum conſulibus atque conſularibus magna contentione decertauit, vt ſcribit ipſe ad Lentulum ep. 9. li. 1. & ad Craſſum ep. 8. li. 5. Famil. Quæ initio huius anni menſe Februario in ſenatu acta ſunt, Cicero ad Fratrem ſcribit li. 2. ep. 11. & 12. vt in libris Manutianis diſtinguũtur. Miſit deinde in Galliam ad Cęſarem procos. C. Trebatium Teſtam iuriſconſultum cum litteris, quibus eum ſtudioſiſsimè commendat, epiſt. 5. lib. 7. Famil. Tum etiam Q. Tullius Cicero legatus Cæſari in Galliam profectus eſt. de quo Cæſar lib. 5. Cõment. M. Cicero item Roma profectus ruri ſcripſit ad Atticum ep. 13. li. 4. Fuit autem in Cumano & Pompeiano; atq; in Cumano inſtituit ſcribere πολιτικὰ, de optimo ſtatu ciuitatis, & de optimo ciue, epiſt. 13. libr. 2. & 5. lib. 3. ad Fratr. & epiſt. 13. lib. 4. ad Att. IIII No. Iunij Cicero Romam redijt, epiſt. 14. li. 2. ad Fratr. IIII Non. Quinctil. Suffenas & Cato abſoluti ſunt, epiſt. 14. libr. 4. ad Att. de C. Catone abſoluto Aſconius pro Scauro. His rebus actis Cicero à Reatinis in eorum agrum eductus, apud Ap. Claudium conſu-

conſulem,& decem legatos Reatinorum cauſam contra Interamnates egit,epiſt.14. lib.4.ad Att.Varro de re ruſt.lib.3. cap.2. VII Id.Romam redijt.eoque tempore ſe à cauſis & iudicijs diſtrictiſsimum fuiſſe, ait epiſt. 15. libr. 2. ad Fratr. defendit tum Meſsium,item Druſum,de quib.epiſt.14. lib. 4.ad Att.vbi hoc quoque ſcribit,ſe ex Quincti fratris litteris ſuſpicari,iam eum eſſe in Britannia. Illo tempore ad Trebatium ſcripſit epiſt. 6. 7. 8. 9.&.10.lib.7. Famil.Ex Britannia Quinctus ad Marcum litteras miſit; quibus ille menſe Sextili reſpondit eodem die,quo P. Vatiniũ defendit,epiſt.vlt. lib.2. ad Fratr.de Vatinio in gratiã recepto & defenſo ſcribit epiſtola longa ad Lentulum.Pro Vatinio Ciceronem dixiſſe L. Domitio, Ap. Clodio cos. Aſconius teſtatur. Valerius quoq; li.4.ca. 2.ſcribit, M. Ciceronem P. Vatinium dignitati ſuæ ſemper infeſtum duobus publicis iudicijs tutatumeſſe. itaque Vatinius ſe clientem Ciceronis appellat, ep.9. lib.5.Famil. M.Aemilius Scaurus à C. Triario repetundarum poſtulatus apud M. Catonem prætorem,à M.Tullio defenſus eſt a.d. IIII Nonas Septem. vide Aſconium. Hanc orationem vna cum Planciana

ciana menſe Septembri ſe abſoluiſſe ſcribit, epiſt. 1. lib. 3. ad Fratr. Plancium his cos. à M. Iuuentio Laterenſe accuſatum, & à Cicerone defenſum eſſe, Latomus & Corradus putant. recte meo quidem iudicio. Fuerat enim Plancius tribunuſpl. bienio ante, vt diximus, atque in hunc annum ædilitatem recte petijt. Quod autem Siluius per Conſulem, quem Cicero comitia ædilitia habuiſſe ait, M. Craſſum intelligit, nulla probabili ratione nititur. nec potuit Plancius in tribunatu ædilitatem petere. huc accedit, quòd hunc fuiſſe legitimum annum ædilitatis Laterenſis, ex prætura eius perſpicuum fit: quam triennio poſt, Ser. Sulpicio, M. Marcello cos. geſsit, epiſt. 8. lib. 8. Famil. Illud autem, quod Corradus pro certiſsimo argumento affert, quòd C. Alfius, qui præturam hoc anno geſsit, quæſitor in cauſa Planciana fuerit, nullum eſt. nam primum ex peroratione cognoſcitur, non C. Alfium, ſed C. Flauium quæſitorem fuiſſe, quem eundem præturam tum geſsiſſe, affirmare non auſim. arbitror enim tam quæſitorem, quàm conſilium, editicium fuiſſe. editos autem fuiſſe ab accuſatore. quæ poteſtas ſi rei fuiſſet, ait Cicero, eum ſine

dubitatione C.Alſium tribulem ſuum quę ſitorem, atque è Terentina, & Voltinia tribubus iudices fuiſſe editurum. Pridie No. Septem. ludi Romani, qui per nouem continuos dies fiebant, commiſsi ſunt. Ludorum diebus Cicero in Arpinati fuit, & XIII Kal. Octob. Romam venit, epiſt.1.lib. 3.ad Fratr. A. d. VI Kal. Octobris, cum æquinoctium ſubeſſet, Cęſar exercitum Britannia reportauit, Cicero epiſt.15.lib.4.ad Att. & Cæſar libr.5.Comment. cùm Cæſar Britanniam peragraret, audiuit deceſsiſſe filiam, Seneca de Conſolatione ad Marciam. Hinc Cæſaris luctus ep.1.lib.3.ad Fratr. De morte Iulię, quę Pompeio nupta erat, Dio lib.39. Plutarchus in Pompeio, & Cæſare. Cùm M.Craſſus A. Gabinio in Syria ſucceſsiſſet, ille in Italiam reuerſus XII Kal. Octobr. ad vrbem acceſsit, & IIII Kal. vrbem noctu intrauit, & de maieſtate accuſatus eſt, ep.1.lib.3. ad Fratr. In eo iudicio Ciceronem Gabinium grauiſsimè accuſaſſe, Dio lib.39. auctor eſt. ſed Cicero ſe teſtimonium ſecũdum fidem & religionem grauiſsimè in eùm dixiſſe, teſtatur epiſt. 4. lib.3. ad Fratr. Gabinio abſoluto, M.Tullius VIII Kal. Nouem. in Tuſculanum profectus fuit. Ita extremis menſibus

huius

huius anni Cicero omnes epiſtolas lib.3. ad Fratr. & poſtremas lib.4. ad Att. & longam ad Lentulum ſcripſit. Gabinius de maieſtate abſolutus, de repetundis accuſatus & condemnatus fuit, quamuis Tullius rogatu Pompeij eum defendiſſet, Dio lib. 39. Valerius lib. 4. cap. 2. Sed huiuſce generis humanitas etiam in M. Cicerone præcipua apparuit: A. namque Gabinium repetundarum reum ſummo ſtudio defendit, qui eum in conſulatu ſuo vrbe expulerat. Cicero pro Rabirio Poſtumo ait, ſibi cauſam defendendi Gabinij fuiſſe reconciliationem gratiæ. ibidem teſtatur, ſe Gabinium ex maximis inimicitijs receptum in gratiam ſummo ſtudio defendiſſe. Meminit huius defenſionis D. Hieronymus in Apologia aduerſus Rufinum. Gabinio condemnato, C. Memmius lege Iulia de repetundis accuſauit C. Rabirium Poſtumum. qui, cùm poſt mortem patris ſui C. Curtij natus eſſet, à C. Rabirio auunculo adoptatus, C. Rabirius Poſtumus dictus fuit. Defendit eum Cicero hiberno tempore, vt oratio indicat. Claudius Cæſar apud Suetonium refert, Rabirio Poſtumo Ptolemæum Alexandriam crediti ſeruandi cauſa ſecuto crimen maieſtatis apud iu-

dices motum fuiſſe. Hoc ad extremum admonebo, quattuor prætores huius anni à Cicerone in epiſtolis nominari, M. Catonem, Domitium, Seruilium, & C. Alfium. quibus Dio addit, Ser. Sulpicium Galbam. tribunipl. apud Ciceronem ſunt, Q. Mucius Scæuola, Terentius, & C. Memmius. his apud Valerium lib. 8. cap. 1. additur, Lælius.

Anno vrbis DCC, Ciceronis LIIII, COS. fuerunt,

CN. DOMITIVS CALVINVS.
M. VALERIVS MESSALLA.

HI conſules non ſtatim initio anni, vt moris erat, ſed ſeptimo tãdem menſe magiſtratum inierunt, auctore Dione lib. 40. Cùm enim anno ſuperiore comitiorum cõſularium ſinguli dies obnuntiationibus ſublati eſſent, vt ſcribit Cicero epiſt. 3. lib. 3. ad Fratr. & ob id menſe Ianuario nulli dum Conſules eſſent, Interreges de more proditi fuerũt. qui remp. per ſex menſes adminiſtrarunt, cum quòd propter auſpicia, quæ ſecunda Interregibus non eueniebant, comitia habere non poſſent, tum quòd tribunipl. qui remp. tractabant, ne

ne magiſtratus crearentur, impedirent,vt Dio ſcribit.Plura igitur hoc tempore inter regna fuerunt: de quibus Cicero epiſt. 11. lib.7. Famil. quam hoc tempore ſcriptam eſſe,res ipſa indicat,ſicut & ſequentes. quarum decima-tertia data eſt III Nonas Mart. decima octaua VI Idus Apr.Sed,cùm tribunipl.comitia omni ratione impedirent, ac primum vt tribuni milit.pro cóſulibus, deinde, vt Pompeius Dictator crearetur, ad populum ferrent; M.Catonis cohortatione adductus Pompeius effecit, vt Cn. Domitius,& M.Meſſalla cos.tandem fuerint creati,Plutarchus in Pompeio, & Dio lib. 40. His cos. M. Craſſus interfecto P. filio, exercituque deleto, trans Euphratem cum ignominia & dedecore perijt, ait Cicero lib. 2. de Diuin. & ſcribit præter alios Oroſius noſter lib.6. cap.13. Perijſſe Craſſum menſe Iunio Ouidius lib. 6. Faſtorum indicat. In locum P. Craſsi M. F. Cicero Augur factus fuit, vt Plutarchus ſcribit. In Auguratus petitione competitorem habuit C. Hirrum.de quo lib. 2. &. 8. Famil. Sed M. Tullium augurem à toto collegio expetitum Cn. Pompeius, & Q. Hortenſius nominauerunt, Philip. 2. Ab Hortenſio ſe cooptatum

tatum

tatum in collegium,& inauguratum,ait in Bruto.Quo tempore Cicero Augur factus eſt,C.Scribonius Curio filius in Italia non fuit,vt ipſe ait Philip.2.erat autem in Aſia, eoq; Cicero ad illum miſit ſex primas epiſtolas lib.2.Famil.

Anno vrbis DCCI, Ciceronis LV Conſul fuit,

CN. POMPEIVS MAGNVS III. SINE COLLEGA.

PEtebant in hunc annum conſulatum ſummis cõtentionibus T. Annius Milo,P.Plautius Hypſæus,& Q.Metellus Scipio.Petebat in eundem annum Præturam P. Clodius, cui ſummæ inimicitiæ cum Milone intercedebant. itaque a. d. XIII Kal.Febr.cùm Milo Lanuuium proficiſceretur,& Clodius Aricia rediens ei occurriſſet, rixa & pugna forte commiſſa,Clodius interfectus fuit.quod Aſconius in argumento orat.pro Milone pluribus verbis narrat.Pompeius deinde ab Interrege Ser. Sulpicio V Kal. Martij conſul creatus eſt, ſtatimq; conſulatum inijt, & nouas leges tulit:duas ex S.C.alteram de vi,qua nominatim cędem in Appia via factam,& incendium Curiæ, & domum M. Lepidi Interregis

regis oppugnatam comprehendit: alteram de ambitu, pœna grauiore, & forma iudiciorum breuiore propoſita. vtraque enim lex prius teſtes dari per triduum, deinde vno die atq; eodem & ab accuſatore, & ab reo perorari iubebat, ita vt duæ horæ accuſatori, tres reo darentur, auctore Aſconio. hinc Tacitus in dialogo de Oratorib. ait, Pompeium primum adſtrinxiſſe, & impoſuiſſe veluti frænos eloquentiæ. de hac lege Pompeij Cicero in Bruto, Maxime (inquit de ſe & Hortenſio agens) perſpecta eſt vtriuſque noſtrum exercitatio paullo ante, cùm lege Pompeia ternis horis ad dicendum datis, ad cauſas ſimillimas inter ſe, vel potius eaſdem noui veniebamus quotidie. & initio lib. 4. de Finib. Ain tandem, cum ego te hac noua lege videam, eodem die accuſatori reſpondere, & tribus horis perorare, in hac me cauſa tempus dilaturum putas? Perlata lege Pompeij, & L. Domitio Ahenobarbo Quæſitore ſuffragio populi creato, Milo de vi, & de ambitu, & de ſodalitijs poſtulatus fuit. Accuſarunt de vi Milonem III Idus Apr. Appius maior, M. Antonius, & P. Valerius Nepos. reſpōdit illis vnus M. Cicero. qui cum inciperet dicere, exceptus eſt acclamatione Clo-

ne Clodianorum, ita vt non ea, qua ſolitus erat, conſtantia diceret. ſed oratio illa quoque excepta fuit, vt Aſconius ſcribit. Meminit Quinctilianus lib. 4. cap. 3. Eam vero, quam nos habemus, Cicero poſtea ſcripſit, cùm Milo eſſet Maſsiliæ, quò condemnatus in exſulium intra paucisſimos dies profectus fuit, Aſconius, & Dio libr. 40. Accuſatus deinde M. Saufeius, defendente Cicerone & M. Cœlio, abſolutus fuit. Sex. autem Clodius magno conſenſu damnatus eſt, Aſconius. Pompeius in hoc conſulatu Corneliam Q. Metelli Scipionis filiam vxorem duxit, & ſocerum ſibi in quinque menſes extremos collegam ſubrogauit, Plutarchus in Pompeio, Dio li. 40. Appianus lib. 2. Eundem Scipionem Cenſoriam poteſtatem, quam Clodius imminuerat, lege reſtituiſſe, Dio ſcribit. Hoc anno fingitur habitus ſeruo de finibus bonorũ & malorum, quem Cicero libris quinque poſtea perſcripſit. argumento ſunt verba illa, quæ de libro quarto modo adduxi, & illa lib. 2. vt M. Craſsus fuit: qui tamen ſolebat vti ſuo bono: vt hodie eſt noſter Pompeius: cui rectè facienti gratia eſt habenda. Extremo huius anni menſe, cùm T. Munatius Plancus Burſa magiſtratu abijſſet, à

Cicerone

Cicerone accuſatus,& Cn. Pompeio defenſus, condemnatus fuit, Dio lib.40.& Cicero epiſt.2.lib.7.Famil. quam hoc tempore ſcripſit. Plancus omnibus ſententijs, maximo populi plauſu condemnatus fuit, quod Curiam incendiſſet, Philippica. 6. &.13.

Anno vrbis DCCII, Ciceronis LVI, COS. fuerunt,

SER. SVLPICIVS RVFVS. M. CLAVDIVS MARCELLVS.

HOc tempore, certe poſt Clodij cædem, M.Tullius de legibus ſcripſit, vt ex libr. 2. cognoſcitur. Cùm autem plures libros de legibus ſcripſiſſet, ad nos tres tantum, ijque mutilati peruenerunt. Factum anno ſuperiore ſenatus conſultum erat, Nequis prætorius aut conſularis intra quinquennium in prouinciam ire poſſet, vt Dio lib.40.ſcribit.hoc S.C.ire in prouincias coacti ſunt, qui in eas ex prætura, aut ex conſulatu non iuerant.in his erat M.Tullius:cuius ſors cùm deiecta eſſet, Cilicia prouincia conſularis cum exercitu peditum XII mil.equitum duûm mil. DC ei obuenit, auctore Plutarcho. Cicero ſe nomen tantum duarum legionum habuiſſe,

buiſſe, ait ep. 15. libr. 5. ad Att. & ep. 6. lib. 3. Famil. ait in tanta militum paucitate abfuiſſe tres cohortes. Tenuit Cicero pro cos. etiam Cyprum inſulam Ciliciæ oppoſitam, & præterea tres diœceſes Aſiaticas, Cibyraticam, Synnadenſem, & Apamenſem, vt lib. 5. & 6. ad Attic. perſpicitur. itaque lib. 1. de diuinat. ait, ſe nationibus Cilicum, Piſidarum, & Pamphyliæ præfuiſſe. Succeſsit M. Tullius Ap. Claudio, quem de ſucceſsione certiorem facit ep. 2. lib. 3. Famil. cùm epiſtolam primam prius ad ipſum in Ciliciam miſiſſet. Legatos habuit Cicero, Q. Tullium fratrem, C. Pomptinium, L. Tullium, & M. Anneium: Quæſtorem L. Meſsinium, cui C. Cœlius poſtea ſucceſsit. Profectus Cicero ex vrbe menſe Maio, Nonis cum Attico in Tuſculano fuit. inde Arpino, Arcano, Aquino, Cumano, Pompeiano, & Trebulano peragratis, Beneuentum venit V Id. Mai. Tarentum X V Kal. Iun. & triduum cum Pompeio & apud Pompeium fuit, epiſt. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. li. 5. ad Att. Brundiſium venit a. d. XI Kal. Iun. epiſt. 3. lib. 3. Famil. ibi plures dies manſit. pridie Non. Iunij ſe etiamtum Brundiſij fuiſſe ſcribit ad Appium ep. 4. li. 3. Famil. Interim M. Cœlius ad eum miſit

epiſt. 1.

libr.8.cui Athenis reſcripſit epi.8.lib.2.Fa mil. Brundiſio profectus Actium venit XVII Kal. Athenas, VII Kal. Quinctil. e-piſt.9.&10.lib.5. ad Att. Exulabat tum A-thenis C. Memmius de ambitu condem-natus, epiſt.2.lib.3.ad Fratr.& ep.19.lib.13. Famil.& Appianus li.2.is pridie, quàm Ci cero Athenas venit, Mitylenas profectus erat, epiſt.11. libr.5.ad Att.tum Cicero ad eum miſit epiſt.1.& ſeq.vt videtur, libr.13. Fam. Cùm Athenis decem ipſos dies fuiſ-ſet, pridie No.Quinctil.inde profectus E-pheſum venit a.d.XI Kal. Quinctil. epiſt. 11.12.&13.lib.5.ad Att.& ep.8.lib.2.Famil. Tralles venit a.d VI Kal.Sextil.atq;ad Ap pium miſit ep.5. lib.3. Fam. Laodiceam in prouinciam venit pridie Kal. Sextil. epiſt. 15.20. & vlt. lib.5. ad Att.ep.2. & 4.lib.15. Famil. M. Cœlius interim ad Ciceronem plures epiſtolas ſcripſit, quæ lib.8. Famil. exſtant.in quarta, Kal. Sextil.data, memi-nit C. Marcelli cos. deſignati. habita ergo comitia conſularia fuerunt ante Sextilem. quibus creati conſules ſunt L.Paulus,& C. Paullus Marcellus. qua re cognita, Cicero non ſo-lum ipſis, verum etiam C. Marcello patri, & M. Marcello fratri patrueli C. Marcelli cos. deſ. gratulatus eſt, epiſt.7.8.9.&.12.

lib. 15. Famil. Triduum moratus Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade, VII Kal. Septembr. in Lycaoniam ad Iconium in caſtra venit, epiſt. 16. & ſequentib. lib. 5. ad Att. & epi. 4. lib. 15. Fam. C. Caſsius, qui quæſtor M. Craſsi fuerat, atque ex clade, quæ ad Carrhas accepta erat, cum parte exercitus ſe in Syriam receperat, eo tempore, quo Cicero in Ciliciam venit, Antiochea tenebatur: Parthosq́ue cedentes ab oppido inſecutus rem bene geſsit, Oſace duce occiſo, Cicero ep. 10. lib. 2. Fam. & epiſt. 20. lib. 5. ad Att. Dio lib. 40. Iuſtinus. 42. Vnde Cicero Philip. 11. de Caſsio: Magnas ille res geſsit ante Bibuli ſummi viri aduentum, cùm Parthorum nobiliſsimos duces, maximaſq́ue copias fudit, Syriamq́; immani Parthorum impetu liberauit. In caſtra Ciceronis ad Iconium ante diem III Kal. Septembr. venerunt legati miſsi ab Antiocho Commageno. iiq́ue nuntiarunt Parthorum magnas copias Euphratem tranſire cœpiſſe, vt ſcribit ep. 1. & 3. lib. 15. Fa. Pridie Kal. Sept. Cicero caſtra ab Iconio mouit, iterq́ue per Cappadociam in Ciliciam faciens, in Cappadocia extrema non longe à Tauro apud oppidum Cybi-

ſtra

ſtra caſtra poſuit, ep. 6. lib. 3. & ep. 2. & 4. lib. 15. Fam. & ep. 18. lib. 5. ad Att. ibi cum dies quinq; eſſet commoratus; regem Ariobarzanem, cuius ſalutem à ſenatu commendatam habebat, præſentibus inſidijs liberauit, vt ſcribit ad Catonem, & copioſè exponit magiſtratibus ep. 2. & 4. lib. 15. Fa. inde confeſtim iter in Ciliciam fecit per Tauri pylas, & Tarſum venit a. d. III No. Octob. ep. 20. l. 5. ad Att. Non. Octo. in ſenatu recitatæ ſunt Ciceronis litteræ, quas publicè de Parthico tumultu miſerat, ep. 1. li. 15. Fam. & ep. vlt. l. 5. ad Att. eodemq; die Cicero Tarſo Amanum verſus profectus eſt, ep. 8. li. 3. Fa. qui mons erat hoſtium plenus ſempiternorum. hic a. d. III Id. Octobr. magnum numerum hoſtium cecidit: caſtella munitiſsima cepit, incendit, imperatorq; appellatus eſt. ep. 20. lib. 5. ad Att. epiſt. 10. lib. 2. & 4. li. 15. Famil. vide quoque Commentarium noſtrum in Ligarianam. his rebus ita geſtis, caſtra in radicibus Amani habuit, ea ipſa, quæ contra Dareum habuerat apud Iſſum Alexander, vt eſt locis iam citatis. inde Pindeniſſum oppidum munitiſsimum Eleutherocilicum diu omnibus machinis oppugnatum ſeptimo quinquageſimo

die cepit, Saturnalibus mane, ep.20.l.5.ad Att.& epi.4.l.15. Famil. Pindeniſſo capto exercitum in hiberna dimiſit, ijsq́; Quinctum fratrem præpoſuit, ep.4.lib.15. Extremo hoc anno Cicero ad Curionem miſit epiſt.7.l.2.Fam.in qua illi de tribunatu pl. gratulatur, quem a.d.IV Id. Decem. inijt.

Anno vrbis DCCIII, Ciceronis LVII, COS. fuerunt,

L. AIMILIVS PAVLLVS. C. CLAVDIVS MARCELLVS.

AD hos conſules exſtant Ciceronis litteræ: quibus petit, vt quàm honorificentiſsimum S.C. de rebus à ſe geſtis faciendum curent, epiſt.10.&13.lib.15. Famil. hac de re ſcripſit etiam ad Catonem epi 4. eiuſdem libri. tum Ciceroni pro re bene geſta ſupplicationes ſunt decretę, ep. 11.l.8.Fam.& ep.1.l.7.ad Att. pro quib. Marcello cos. gratias agit epiſt.11.l.15.Fam. Nonis Ian. Cicero Tarſo profectus fuit in Aſiam, vt ibi ſuarum diœceſium hominibus ius diceret, ep.vlt.lib.5.ad Att. quam Idib. Febr. ſe dediſſe ait. Quo tempore Cicero Ciliciam, & M. Bibulus Syriam obtinuerunt, eodem tempore Q. Thermus pro

prætore

prætore in Aſia, & P. Silius in Bithynia, vt videtur, fuerunt. indicat epiſt. 1. lib. 6. ad Att. Itaq; è Cilicia Cicero ad Thermum, & Silium miſit epiſt. 53. & alias, quæ deinceps lib. 13. Fam leguntur. Laodiceæ M. Tullius ex Idib. Februarij ad Kal. Maij forum egit omnium diœceſium Aſiaticarum, ep. 1. & 2. lib. 6. ad Att. Eo venit M. Fabius commendatus ei à C. Caſsio. commendat eundem ipſe Cœlio, Pæto, & Curtio, ep. 14. l. 2, ep. 25. l. 9. ep. 59. lib. 13. & ep. 14. l. 15. Famil. eodem tempore Cicero aliquot epiſtolas ad Cœlium & Appium miſit, quæ lib. 2. & 3. leguntur. in quibus cum de alijs rebus, tum de Appij accuſatione, & Tulliæ nuptijs agitur. Accuſauit Appium reuerſum è prouincia P. Cornelius Dolabella: eidemq; Tullia M. Ciceronis filia hoc tempore nupſit. de affinitate hac gratulatur Ciceroni Cœlius epiſt. 13. lib. 8. Fuit quoque Appius hoc anno, vt Dio ſcribit, cenſor cum L. Piſone. Appij cenſuræ meminit Cicero in epiſtolis ad ipſum, ep. 10. 11. & vlt. lib. 3. de eadem Q. frater lib. 1. de diuinat. In quo Appius collega tuus, bonus augur, vt ex te audire ſoleo, non ſatis ſcienter, virum bonum, & ciuem egregium, cenſor P. Ateium notauit, quòd

ementitum auſpicia ſubſcripſerit. Ex Aſia Cicero in Ciliciam Nonis Maij profectus eſt, epiſt. 13. libr. 2. Famil. & epiſt. 2. libr. 6. ad Att. Tarſum venit Nonis Iun. epi. 4. lib. 6. ad Att. Ciceroni interim Quæſtor C. Cœlius obtigit: ad quem ſcribit epiſt. vlt. libr. 2. Famil. eundemque de prouincia decedens III Kal. Sextil. prouinciæ præfecit, ep. 6. libr. 6. ad Att. epiſt. 15. lib. 2. Fam. & epiſt. 14. lib. 3. Epheſo proficiſcens Kal. Octobris, Athenas venit pridie Idus, epiſt. 8. & 9. lib. 6. ad Att. & epi. 5. libr. 14. Fam. Athenis Ciceronem libenter commoratum eſſe, πόθῳ τῶν πάλαι διατριβῶν, Plutarchus ſcribit, Athenis Imperatorem ſe apud Ariſtonem diuerſatum eſſe Tuſcula. 5, ait. Tironem libertum Cicero è Cilicia in Italiam reuertens Patris ægrum reliquit, epiſt. 2, libr. 7. ad Att. ad eumque plures ex itinere epiſtolas miſit, quæ libr. 16. Famil. leguntur, & totius itineris rationem continent. Brundiſium venit VII Kal. Decemb. eodemque tempore vxor Terentia ad portam Brundiſinam acceſsit, quo Tullius in portum, epi. 2. lib. 7. ad Att. & ep. 9. lib. 16. Fa. Inde Romam verſus proficiſcens, ex itinere ſcripſit ad Atticum epiſt. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. lib. 7.

Anno

Anno vrbis DCCIV, Ciceronis LVIII, COS. fuerunt,

C. CLAVDIVS MARCELLVS.
L. CORNELIVS LENTVLVS CRVS.

HIs conſulibus M. Tullio pridie Non. Ianua. ad vrbem accedenti ſic eſt ob uiam proditum, vt nihil fieri potuerit honoratius, epiſt. 10. libr. 16. Famil. vbi addit, ſe incidiſſe in ipſam flammam ciuilis diſcordię, vel potius belli. quod etiam Plutarchus ſcribit. Nam Kal. Ianua. cùm in Q. Metelli Scipionis ſententiam S. C. fieret, vti ante certam diem Cæſar exercitum dimitteret: ſi nõ faceret, eum aduerſus remp. facturum videri: eique S. C. M. Antonius, & Q. Caſsius tribunipl. interceſsiſſent: Senatus conſulibus, prætoribus, tribuniſp. & ijs, qui proconſulibus ad vrbem erant, negotium dedit, vt curarent, ne quid reſp. detrimenti caperet. Tum Antonius & Caſſius ad Cęſarem ex vrbe cum Curione pro fugiunt, Cæſar libr. 1. de bello ciuili. Cicero ep. 10. lib. 16. Fam. & Philip. 2. Cicero vt venit ad vrbem, non deſtitit omnia & ſentire, & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent, epiſt. 11. libr. 16. Famil. fuitque ſemper auctor pacis, vt teſtatur in orationib. pro Marcello, Ligario, & Deio-

taro. item epiſt. 6. lib. 6. & epiſt. 3. lib. 7. Famil. eaque de re, vt Plutarchus tradit, priuatim multa ad Cæſarem ſcripſit, & Pompeium coràm precatus eſt, vtrumque placans & deliniens. Sed mirus inuaſerat furor non ſolum improbis, ſed etiam ijs, qui boni habebantur, Cicerone clamante nihil eſſe bello ciuili miſerius, epiſt. 11, lib. 16. Fam. Itaque Italiæ regiones deſcriptæ fuerunt, quam quiſque partem tueretur: Cicero Capuam ſumſit. quod pridie Idus Ian. ad Tironem ſcripſit ep. 10. lib. 16. Cùm interim Cæſar, traiecto Rubicone, Ariminum, Piſaurum, Anconam, Aretium occupaſſet, vrbem conſules, atque optimates omnes reliquerunt, Cicero ep. 11. l. 16. Fam. Dio libr. 41. & alij. M. Tullius tum quoque ab vrbe diſceſsit, epiſt. 9. & ſeq. lib. 7. ad Att. Diſceſsiſſe eum XIIII Kal. Febr. cognoſcitur ep. 12. lib. 9. ad Att. Fuit Cicero ἐπίσκοπος totius oræ maritimæ à Formijs, ep. 11. l. 16. Fam. & ep. 10. lib. 7. ad Att. VIII Kal. Februarij Cicero Minturnis fuit, ep. 12. l. 7. ad Att. Reliquerat vxorem Terentiam. & filiam Tulliam Romæ, ep. 11. libr. 16. Fam. quarum curam ſæpius Attico mandat. ipſas quoq; de hac re monet epiſt. 14. & 18. lib. 14. Fam.

VI Kal.

VI Kal. Febr. Cicero Calibus Capuam proficiſcens ad Atticum miſit epiſt. 13. lib. 7. & poſtridie ſequentem. IIII Kal. Capua ad Tironem dedit ep. 11. lib. 16. Fam. Capua profectus eſt Formias a. d. III Kalend. eò quarto Non. Febr. Tullia & Terentia venerunt. M. Tullius poſtridie cum fratre Capuam verſus profectus eſt, ep. 15. & 16. l. 7. & epi. 13. l. 8. ad Att. Capuæ cùm triduum fuiſſet, VII Id. Febr. inde diſcedens ſe Formias recepit, ep. 19. lib. 7. & 13. lib. 8 ad Att. Formijs quotidie fere litteras ad Atticum dedit quæ extremo libro ſeptimo, & primo octauo leguntur. Reddita interim Ciceroni eſt à Pompeio epiſt. 12. lib. 8. ad Att. qua in Apuliam euocatur. eam ſe XV Kal. Mart. Formijs accepiſſe, Pompeio reſcribens ait, ep. 13. l. 8. ad Att. meminit epiſt. 1. eiuſdem lib, Profectus deinde ad Pompeium cum Theanum Sidicinum veniſſet, ex C. Meſsio, alijsq; compluribus cognouit, in ijs locis eſſe Cæſarem, vt tuto ad Pompeium venire non poſſet. itaque Cales progreſſus ibi conſtitit. & cùm eſſet incertum iter Cæſaris, Leptam ad Pompeium miſit, & litteras: ipſe Formias reuertit, ep. 3. & 15. li. 8. ad Att. Ibi aliquamdiu manens plures epiſtolas ad Atticum

miſit, quæ libr. 8. &. 9. exſtant. VIII Kal. Mart. Pompeius Canuſio Brundiſium profectus fuit. ep.1. li.9. ad Att. eò Ciceronem vocauit miſſa epiſt. 14. lib.8. ad Att. quam Cicero accepit III Kal. epiſt. ſeq. & manſit in Formiano. A. d. VII Id. Mar. Cæſar Brundiſium cum legionibus ſex peruenit, atque ad murum caſtra poſuit, cùm iam conſules Dyrrhachium profecti cum magna parte exercitus eſſent, & Pompeius Brundiſij cum cohortibus XX remaneret, ep. 16. lib.9. ad Att. & lib.1. de bello ciuili. Cicero illo tempore etiam ad Tironem ſcripſit ep. 13. 14. & 15. lib.16. Famil. Pompeius XVI Kal. April. Brundiſio cum omnibus copijs, quas habuerat, profectus eſt: Cæſar poſtero die oppidum ingreſſus, & contionatus Romam contendit, ep. 18. lib. 9. Att. Eo itinere M. Cicero illum conuenit, & quid egerit, Attico ſcribit epi. 21. lib. 9. Cicero deinde Arpinum profectus, ibi Tullio filio ſuo togam puram dedit, epiſt. 21. & vlt. lib. 9. ad Att. manſitque in villis menſe Aprili & Maio, atque ad Atticum miſit epiſtolas, quæ lib. 10. exſtant. VII Idus Iunij ad Pompeium in Græciam proficiſcens nauim conſcendit, epiſt. 7. lib. 14. Famil. Suſcepto bello,

Cæſar.

Cæſar, geſto etiam ex magna parte, nulla vi coactus, iudicio meo, ac voluntate ad ea arma profectus ſum, quæ erant ſumta contra te, ait ipſe pro Ligario, & nos in Commentario expoſuimus. Aduentus eius, vt Plutarchus ſcribit, ceteris gratus fuit; Cato autem illum conſpicatus multis verbis reprehendit, quod Pompeium ſecutus eſſet. nam ſe non potuiſſe honeſtè eam ſectam deſerere, quam ab initio in rep. delegiſſet, illum, qui magis prodeſſe patriæ & amicis potuerit, ſi in Italia manſiſſet, & æqualiter ſe ad euentum comparaſſet, nulla ratione & abſque neceſsitate hoſtem Cæſari factum eſſe, atque in tanti periculi ſocietatem veniſſe. Cum hæc verba Ciceronis animum flexerunt, tum quòd nulla magna in re Pompeius illius opera vtebatur. in cauſa erat ipſe non negans, ſe facti ſui pænitere. Hactenus Plutarchus. ipſe quoq; epiſt. 3. lib. 7. Famil. ait; Cuius me mei facti pænituit, non tam propter periculum meum, quàm propter vitia multa, quæ ibi offendi, quò venerã. Cæſar in Hiſpaniã profectus, ea potitus eſt, & Dictator à M. Lepido pretore dictus comitia habuit, quibus ipſe cum P. Seruilio conſul creatus eſt, vt ſcribit lib. 3. de bello ciuili,

Anno

Anno vrbis DCCV, Ciceronis LIX, COS. fuerunt,

C. IVLIVS CAESAR. II. P. SERVILIVS VATIA ISAVRICVS.

HIs conſulib. pridie Nonas Ianua. Cæſar Brundiſio in Epirum cōtra Pompeium traiecit, lib. 3. de bello ciuili. Poſt Nonas Febr. Cicero è Græcia ad Atticum dedit epiſt. 2. lib. 11. Obſeſſo à Cæſare & circumuallato Pompeio apud Dyrrhachium, P. Dolabella ad Ciceronem miſit epiſt. 9. lib. 9. Famil. Nonis Iunij in caſtris fuit: è quibus ad Atticum dedit epiſt. 3. lib. 11. & ſequentem: in qua ſcribit ſe confici ſolicitudine, ex qua etiam ſumma infirmitas corporis cōſecuta ſit. Itaq; cùm Pompeius, tranſlato in Theſſaliam bello, apud Pharſaliam media æſtate, vt Plutarchus in Bruto tradit, à Cæſare victus eſt, Cicero in acie non fuit, vt ſcribit ad Pætum ep. 18. lib. 9. Fam. ſed remanſit in caſtris, vt Liuius lib. 111. ſcripſit. vnde Plutarchus in Cicerone ait, τῆς μάχης οὐ μετέσχε δι' ἀῤῥωςίαν id eſt, prœlio propter infirmitatem corporis non interfuit. Erant cum Cicerone M. Varro, & M. Cato, lib. 1. de diuinat. Catonē Dyrrhachij, vt impedimentis præſi-

præſidio eſſet, cum XV cohortibus à Pompeio relictũ fuiſſe, Plutarchus in Pompeio, & Catone auctor eſt. Victo Pompeio, Cato (inquit Plutarchus in Cicerone) qui copias magnas, claſſemq; magnam Dyrrhachij habebat, ad M. Tullium, qui & lege & dignitate conſulari præſtaret, imperium deferebat. quod cùm ille recuſaret, militiamq; ſubterfugeret, propius factũ eſt nihil, quàm vt occideretur, cùm & Pompeius filius & amici eum proditorẽ appellarent, gladioſque ſtringerent; ſed Cato reſiſtens vix illum cædi eripuit, & ex caſtris remouit atq; ablegauit. Hęc Plutarchus. Q. Cicero lib. 1. de Diuinat. refert, Labienum ex Pharſalica fuga in caſtra veniſſe, interitumq; exercitus nuntiauiſſe. atq; ita ipſos ſubito perterritos metu naues cõſcendiſſe. Victoriam igitur Cæſaris Cicero belli finem ſibi fecit: nec putauit, cùm integri pares non fuiſſent, fractos ſuperiores fore, epiſt. 3. lib. 7. Famil. Dio lib. 42. ſcribit Ciceronem cum nonnullis alijs ſenatoribus continuo Romam profectos eſſe: ipſe ep. 6. lib. 11. ad Att. ait, ſe in Italiam veniſſe non accerſitum. Terentiæ vxori, quæ ipſi de aduentu gratulata erat, pridie Non. Nouemb. Brundiſio reſcripſit, epiſt. 12. lib. 14.
Famil.

Famil. Brundiſij Cicero diu moratus eſt Cæſarem exſpectans, dum is poſt prœlium Pharſalicum in Aegyptum profectus bellum Alexandrinum geſsit, & Pharnacem in Ponto ſuperauit. Brundiſium quoque M. Antonius poſt victoriam cum legionibus venit, & Ciceroni pepercit. quod beneficium Cicero Philippica ſecunda agnoſcit. Scripſit tum Cæſar ad Antonium, prohiberi omnes Italia, niſi quorum ipſe cauſam cognouiſſet, quare, cùm Antonius petijſſet à Cicerone per litteras, vt ſibi ignoſceret: facere ſe non poſſe, quin Cæſaris litteris pareret: miſit Cicero ad eum L. Lamiam, qui demonſtraret, Cæſarem Dolabellæ dixiſſe, vt ad Ciceronem ſcriberet, vt in Italiam quàm primùm veniret. itaque Antonius edixit ita, vt M. Tullium exciperet nominatim. hoc XIIII Kal. Ianua. Cicero ad Atticum ſcripſit epiſt. 7. lib. 11. Affligebat Ciceronem eodem tempore Tulliæ morbus: cuius meminit epiſt. 7. lib. 11. ad Att. de eodem ſcribit ad Terentiam epiſt. 19. lib. 14. Famil. ſcribit etiam per Leptam & Trebatium ep. 17. eiuſdem lib. vide epiſt. 8. lib. 11. ad Att.

Anno

Anno vrbis DCCVI, Ciceronis LX.

C. IVLIVS CAESAR. II.
DICTATOR. fuit.
M. ANTONIVS.
MAG. EQVIT.

HAnc Dictaturam Cæſar extra Italiã inijt, auctore Dione li. 42. De Antonio magiſtro equitum Cicero Phililpp. 2. Acceſsit, vt Cæſare ignaro, cùm eſſet ille Alexandriæ, beneficio amicorũ eius magiſter equitũ conſtitueretur. III Nonas Ian. die natali ſuo M. Tullius ad Att. dedit ep. 9. li. 11. & ſequentem XII Kalend. Februa. VIII Idus Martij ad eundẽ ſcripſit epiſt. 11. & 12. Romę illo tẽpore ſeditiones à P. Cornelio Dolabella tripunopl. & Tulliæ marito, legem ferente de nouis tabulis excitatę ſunt. de quibus Liuius lib. 113. Dio lib. 42. Hæ ſunt generi actiones, de quibus Cicero epiſt. 12. 14. 15. &. 23. lib. 11. ad Att. Pridie Idus Maij Cicero ad Atticum dedit epiſt. 15. & III Nonas Iunij ſequentem eiuſdem libri. Pridie Idus Iun. Tullia ad patrem Brundiſium venit, epiſt. 11. &. 15. li. 14. Famil. & ep. 17. lib. 11. ad Att. Conſtituerat eo tempore M. Tullius Ciceronem filiũ cum Cn. Salluſtio obuiam Cæſari mittere:

tere: ſed cum de eius aduentu nihil afferretur, conſilium mutauit, ep. 17. &. 18. lib. 11. ad Att. & ep. 11. &. 15. lib. 14 Famil. Pridie Idus Sextil. Cicero accepit li. teras Cęſaris, quas ille ex Aegypto ad eum miſerat, vt eſſet idem, qui fuiſſet. ep. vlt. lib. 14. Fam. & pro Ligario. vbi, C. Panſam nuntium de conceſsis faſcibus pertuliſſe, ait. Dedit tum Cicero ad Atticum epiſtolas, quæ extremo libro vndecimo exſtant. Cùm Cæſar ad Kal. Septemb. Athenis fore diceretur, Cicero propter moras Aſiaticas ſecus putabat, epiſt. 21. lib. 11. ad Att. Venit tamen in Italiam celerius omnium opinione, vt Hirtius auctor eſt. Vbi ad Ciceronem allatum eſt, eum Tarentum nauibus appuliſſe, atque inde Brundiſium pedibus contendere, obuiam illi proceſsit, non equidem valde diffidens, ſed tamen veritus in tanta multitudine hoſtis & victoris periculum facere. Verum non fuit opus quicquam dicere aut facere præter dignitatem. Cæſar enim, vt eum longe ante alios occurrere vidit, deſcendit & ſalutauit, cumque eo ſolo colloquens multa ſtadia proceſsit. hæc Plutarchus in Cicerone. Kal. Octobr. Cicero ad Terentiã de Venuſino dedit ep. 20. li. 14. Fam. mandans, vt in

in Tuſculano omnia eſſent parata ad hoſpites excipiendos: deinde in vrbem venit, & redijt cum libris in gratiam, epi. 1. l. 9. Fam. Extremo anno Q. Fufius Calenus & P. Vatinius coſ. fuerunt, Dio l. 42.

Anno vrbis DCCVII, Ciceronis LXI, COS. fuerunt,

C. IVLIVS CAESAR. III. M. AIMILIVS LEPIDVS.

CAEſar, cùm à ſummo haruſpice moueretur, ne in Africam ante brumam transmitteret, vt Cicero lib. 2. de diuinat. ait; VI Kal. Ianua. Lilybæi conſcendit, ac poſt diem quartum in conſpectum Africæ venit; ibique hoc anno bellum Africum aduerſus P. Scipionem, & Iubam Mauritaniæ regem adminiſtrauit. de quo Hirtius, & alij. Obtinebat eo tempore Siciliam Allienus prætor, vt Hirtius ſcribit. Miſit tum ad eum in prouinciam Cicero epiſt. penult. & vlt lib. 13. Fam. Cæſar, cùm ad bellum Africanum proficiſceretur, M. Brutum Galliæ ciſalpinæ præfecit, auctor Appianus lib. 2. & Cicero epiſt. 6. l. 6. Fam. eo tempore Cicero ad illum ſcripſit quinque epiſtolas, quæ lib. 13. Fam. leguntur. Græciæ idem Cæſar præfecit Ser.

Sulpicium, ep. 4. li. 4. item 1. & 6. lib. 6. Fa. Ad eum quoq; plures Ciceronis epiſtolæ exſtant lib. 13. Famil. Erat autem M. Tullius tempore belli Africani Romæ, nec ferè exibat, propter varias hominum ſuſpiciones, quas Varroni exponit epi. 2. lib. 9. Fa. Fuit etiam ruri in villis, epiſt. 1. libr. 12. ad Att. vbi Hirtij & Balbi Cæſarianorum meminit, qui hoc bello Africano Romæ fuerunt, vt permultæ epiſtolæ ad familiares tum ſcriptæ oſtendunt. in quibus ſunt ad Varronem & Pætum pleræque libr. 9. Famil. Conquieſcebat M. Tullius in ſtudijs, epiſt. 6. libr. 9. Famil. Scripſiſſe illum eo tempore Partitiones Oratorias Corradus putat. & de Bruto, qui eſt de claris Oratoribus, verè affirmat, eum viuo adhuc Catone ſcriptum eſſe, quamuis prooemium, anno ſequenti editum fuiſſe, oſtendat. Cæſar initio menſis Aprilis, vt Hirtius ſcribit, Iubam & Scipionem vicit: ac paucis diebus pòſt M. Cato ſibi Vticæ mortem conſciuit. Cato autem ſic abijt è vita, vt cauſam moriendi nactum ſe eſſe gauderet, ait Cicero Tuſcul. 1. Africano bello confecto, Cæſar Idib. Iun. claſſem conſcendit, & poſt diem tertium in Sardiniam peruenit. inde a. d. III Kal. Quinct.

naues

naues conſcendens duodetrigeſimo die ad vrbem Romam venit, Hirtius. Fuerat cum Cæſare in Africa P. Dolabella vt docet Cicero Philip. 2. qui cùm Cæſarem ab Africano bello redeuntem antecederet, ep.7.l.9.ad Att. Cicero ei Tironem obuiam miſit, epi. 5.li. 12.ad Att. Cæſari ſenatus multos honores decreuit; in ijs, vt præfectus moribus, τῶν τρόπων ἐπιςάτης, per triennium eſſet, Dio libr. 43. meminit Cicero epiſt. 15. lib. 9. Fam. Erat Cicero in vrbe, atque à Cæſare, vt Plutarchus ſcribit, honore afficiebatur, adeo vt laudi Catonis à Cicerone ſcriptæ reſpondens orationem eius & vitam, ceu Periclis & Theramenis maxime geminam, collaudaret. Atque Ciceronis liber Cato, Cæſaris Anticato inſcribitur. Cicero anno ſequente ad Atticum, vt eſt ep. 55. l.12. ita ſcripſit: Qualis futura ſit Cæſaris vituperatio contra laudationem meam, perſpexi ex eo libro, quem Hirtius ad me miſit: in quo colligit vitia Catonis, ſed cum maximis laudibus meis. Tribus ſtatibus vſum C. Cæſarem in vituperando Catone, eſt apud Quinctilia. l.3.ca.9. Cęſarem in Anticatone citat Gellius l.4. ca.16. C. Cæſar in Anticatone priore adducitur à Priſciano l. 13. Iuuenalis Sa-

O 2 tyra.

tyra. 6. Duo Cæſaris Anticatones. Cicero ſub finem lib. 13. ad Att. Cæſaris libros contra Catonem, nominat. Cremutius Cordus apud Tacitum lib. 4. M. Ciceronis libro, quo Catonem cælo æquauit, quid aliud Dictator Cæſar, quàm reſcripta oratione velut apud Iudices reſpondit? Gellius libr. 13. cap. 18. M. Cato Nepos pater fuit M. Catonis prætorij viri, qui bello ciuili Vticæ necem ſibi gladio manu ſua conſciuit: de cuius vita liber eſt M. Ciceronis, qui inſcribitur, Laus M. Catonis. Cæſarem laudationem à Cicerone ſcriptam non ęgre tuliſſe, ſed librum, ſiue βιβλίον τι, ſcripſiſſe, ὃ καὶ ἀντικάτων ἐκάλεσεν, ait Dio lib. 43. Catone abſoluto Cicero ſtatim eſt aggreſſus Oratorem, vt ipſe in Oratore ad M. Brutum, qui tum Galliæ præerat, ſcribit. de Oratore lege ep. 19. l. 6. Famil. M. Claudius Marcellus, qui ante annos quinque in conſulatu Cæſarem palam oppugnauerat, bello ciuili partes Pompeij ſecutus, eo victo Cæſarem veterem ſuum inimicum metuens Mitylenas conceſsit, ibiq; in ſtudio bonarum artium hoc tempore beatiſsimè, quantum modo natura hominis patitur, viuebat, vt ex Bruto refert Seneca in Conſolatione ad

ad Albinam. tum M. Tullius ad eum dedit epiſt. 7. & 8. li. 4. Fam. hortans illum, vt Cæſari ſe ſummitteret. cum autem in ſenatu à L. Piſone mentio eſſet facta de Márcello, & cùm C. Marcellus ſe ad Cæſaris pedes abieciſſet, cunctus ſenatus conſurrexit, & ad Cæſarem ſupplex acceſsit. tum Cęſar, accuſata acerbitate Marcelli, repente præter ſpem dixit, ſe ſenatui roganti de Marcello ne ominis quidem cauſa negaturum. itaq;, cum omnes ante M. Tullium rogati gratias Cæſari præter L. Volcatium Tullum egiſſent, Cicero, qui ſtatuerat in perpetuum tacere, ſententiam rogatus pluribus verbis egit Cæſari gratias. quæ oratio pro Marcello exſtat. vide ep. 4. lib. 4. Fam. Cicero quoq; Marcello perſuaſit, vt Romam redire vellet. ep. 9. 10. & 11. eiuſdem libri. Hoc anno, vt Dio teſtatur, Cæſar faſtos correxit; annumq; ad curſum ſolis accommodauit, vt CCCLXV dierum eſſet, & intercalario menſe ſublato, vnus dies quarto quoq; anno intercalaretur. quo autem magis in poſterum ex Kalend. Ianua. temporum ratio congrueret, inter Nouembrem ac Decembrem menſem interiecit duos alios: fuitq; hic annus XV menſium cum intercalario, qui ex conſuetudine in

eum annum inciderat. hæc Suetonius. lege præterea Macrobium, Plinium, Dionem & Plutarchum. Pridie Kalen. Intercalares priores Tullius rogatu fratrum Q. Ligarij, qui poſt victos in Africa Pompeianos vita à Cæſare impetrata extra Italiam in exſulio viuebat, mane ad Cæſarem venit: cumq́; fratres & propinqui Ligarij iacerent ad pedes, Cicero ea eſt locutus, quę cauſa, quæ tempus poſtulabat, epi. 15. lib. 6 Fam. Ligarius deinde à Q. Aelio Tuberone reus factus eſt, eiuſq́; patrocinium Cicero ſuſcepit. tum Cęſarem dixiſſe ferunt: Quid eſt cauſæ, cur Ciceronem orantem aliquamdiu non audiamus? nam reum quidem hominem improbum & hoſtem eſſe, iampridem certum eſt. Vbi vero Cicero ingreſſus dicere, mirificos motus concitauit, & oratio progreſſa cùm affectibus varia, tùm venuſtate admirabilis fuit, perſpicuè cognitum aiunt, varios colores Cæſaris vultum ſubire, eiuſq́; animum omnibus modis commutari: ac tandem, cum Pharſalici prœlij mentionem facere Orator cœpiſſet, immodicis perturbationibus incitatum corpore contremuiſſe, & libellos quoſdam è manu eieciſſe. Victus igitur Cæſar orationis vi, Ligarium crimine libe-

liberauit. Ita nos locum Plutarchi de hac cauſa à nobis conuerſum in fine Commentarij Ligariani ad Ornatiſs. virum Gerhardum Iuliacenſem iamdudum edidimus. Confecto bello Africano, T. Quinctius Scapula nouum in Hiſpania commouit: cuius meminit Cicero ep.13.li.9.Fa. Tu lege Dionem l. 43. vbi Cn. Pompeium Magni filium Hiſpanię partes pleraſq; in ſuam ditionem redegiſſe tradit. Cæſar igitur extremo hoc anno ad bellum Hiſpanienſe profectus, XXVII diebus in Hiſpaniam peruenit, vt Appianus libr. 2. ſcribit. Hoc anno M. Tullius cum Terentia vxore diuortium fecit. quę Vibio Rufo deinde nupta fuit, auctore Dione l. 57. atq; tertium & centeſimum expleuit annum, vt ſcribit Valerius Max. libr. 8. cap. 13.

Anno vrbis DCCVIII, Ciceronis LXII:

C. IVLIVS CAESAR. III.
DICTATOR fuit,
M. AIMILIVS LEPIDVS
MAG. EQVIT.
Eodem anno
C. IVLIVS CAESAR. IIII.
Cos. ſine collega fuit.

HAEc ex Capitolinis lapidibus rectè à viris doctis probantur. vide

Faſtos Sigonij & Onuphrij. Cicero Terentia dimiſſa, virginem vxorem duxit; vt quidem Terentia dictitabat, formæ gratia; vt autem Tiro Ciceronis libertus ſcripſit, diuitijs eius adductus, vt æs alienum diſſolueret. erat enim puella diues, & bona eius Cicero fideicommiſſarius heres relictus cuſtodiebat. quare cùm permagnum æs alienum haberet, amicorum & familiarium impulſu puellam vxorem præter ætatem duxit, vt illius facultatibus creditoribus ſatisfaceret. Hæc Plutarchus, vt quidem nos conuertimus, alijs Interpretibus nihil præiudicantes. è quibus verba illa Plutarchi, καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς Κικέρων ἐν πίστει κληρονόμος ἀπολειφθεὶς διεφύλαττεν. quæ nos vertimus, Et bona eius Cicero fideicommiſſarius heres relictus cuſtodiebat: Bocchius ſic expreſsit, Et eius ſubſtantias ſub tutoris fide ſeruabat; Xylander noſter, Eiusque bona fidei ſuæ commiſſa Cicero heres ab ea ſcriptus ſeruabat: Corradus, Et eius facultates Cicero ſuę fidei commiſſas, vt heres relictus, ſeruabat. Non erat Cicero vt heres relictus, neque ſecundus heres, vt Corradus ſcribit: ſed Publilius, ſiue Popillius moriens Ciceronem heredem inſtituerat, &

rogauerat,

rogauerat, vt hereditatem redderet ſuæ filiæ. Huiuſmodi heredem fideicommiſſarium dici à Iuriſconſultis, etiam in græcis Iuſtiniani Conſtitutionibus, notum eſt ijs, qui libros illos non aſpernantur. Sic P. Sextilius Rufus heres à Q. Fabio Gallo ſcriptus, rogatus fuit, vt omnis hereditas ad filiam perueniret, vt eſt lib. 2. de Finibus. Verum ad inſtitutum. Calenus apud Dionem lib. 46, ait, M. Tullium exacta ætate virginem duxiſſe, ἵνα, ἐκ τῆς οὐσίας δανείσματα ἀποτίσῃ, vt illius facultatibus ſe ære alieno liberaret. Quinctilianus li. 6. cap. 4. Cicero obiurgātibus, quòd ſexagenarius Popilliam virginem duxiſſet, Cras mulier erit, inquit, lib. 12. ad At. ep. 27. Publilia nominatur, quam ſecundam Ciceronis vxorem fuiſſe homines docti affirmant. De his nuptijs cùm Ciceroni Cn. Plancius gratulatus eſſet, Cicero ita reſpondit, ep. 14. li. 4. Fam. Quod mihi de eo, quod egerim, gratularis; te ita velle certo ſcio: ſed ego tam miſero tempore nihil noui conſilij cepiſſem, niſi in reditu meo nihilo meliores res domeſticas, quam remp. offendiſſem. & cet. Non ita multò pòſt, quàm Cicero Publiliam duxerat, Tullia filia apud Lentulum pariens deceſsit, vt Plutarchus ſcribit.

bit. Aſconius quoq; in Piſonem, filiam Ciceronis apud P. Lentulũ ex partu deceſsiſſe, ait. Propter Tulliȩ partum Cicero ſe Romæ teneri initio belli Hiſpanienſis ſcribit ad Leptam ep.19.li.6.Fam. Lentulus, apud quem Tullia deceſsit, eſt P. Cornelius Dolabella, qui cum Cæſare in Hiſpania erat, vt Cicero Philip.2.& epiſtolarum ad Atticum lib. 13. oſtẽdit. Itaq; deplorans Tulliæ mortem ad illum ſcripſit ep.11. lib.9. Fam. Quanto dolore propter interitum filiæ cariſsimȩ exarſerit, ipſe oſtendit in epiſtolis, quas tum ad Atticum miſit, & exſtant li.12. & 13. ad Att. Vndiq; tum philoſophos ad Ciceronem conſolandi gratia conueniſſe, Plutarchus auctor eſt. Miſit ad Tullium cõſolatorias litteras M. Brutus, ep.8.lib.12.ad Att. in Bruto, & ep.9.ad M. Brutũ. Ser. Sulpicij conſolatio exſtat. epiſt. 5. lib. 4. Fam. cui Cicero epiſt. ſequenti reſpõdet. L. quoque Lucceius Ciceronem per litteras conſolatus fuit. eiq́; reſpondet ep.13.li.5. Fam. Præterea Cæſar litteras conſolatorias pridie Kalen. Maij Hiſpali dedit, ep. 19. lib. 13. ad Att. ſed, cùm omnem conſolationem vinceret dolor, ſe ipſe per litteras conſolatus eſt, ſcripſitq́ue librum, quem Conſolationem, vel de luctu minuendo inſcri-

ſcripſit,libr. 12.& 13. ad Att.Ex hoc libro Lactantius lib. 1. & 3.multa adducit. Conſolationis ſuæ meminit etiam Cicero in Tuſculanis aliquoties. & in ſecundo de Diuinat.ſic:Nam quid ego de Conſolatione dicam? quæ mihi quidem ipſi ſane aliquantũ medetur,ceteris item multum profuturam puto. Plutarchus addit, Ciceronem Publiliæ nuntium remiſiſſe, quòd viſa eſſet Tullię morte lętari. Vnde negotiũ, quod cum Publilio habuit, de ſolutione dotis fuiſſe videtur, li. 13. &16.ad Att.Poſt Tulliæ mortem Cicero domo abſuit, & Aſturæ atque in ceteris villis maximam partem anni in philoſophiæ ſtudijs conſumſit.Cùm enim dominatu vnius omnia tenerentur,ad philoſophiam, cui multum adoleſcens diſcendi cauſa temporis tribuerat,ſe retulit,& ſapientię ſtudium longo interuallo intermiſſum reuocauit,Tuſcul.1. & de Off.2. Quare cùm,quæ à Græcis ſummis auctoribus memoriæ prodita erant, ea Latinis litteris illuſtrare vellet: Hortenſium ſcripſit.quo in libro philoſophiam ab Hortenſio accuſatam & vituperatam, ipſe defendit, & collaudauit, vt teſtatur primo de Finib. eiuſdem mentio eſt Tuſc.3.& lib.2.de Diuinat.his verbis:

bis: Cohortati ſumus, vt maxime potuimus, ad philoſophiæ ſtudium in eo libro, qui eſt inſcriptus Hortenſius. huius libri lectione D. Auguſtinus ſe ad veræ, hoc eſt Chriſtianæ philoſophiæ contemplationē incenſum fuiſſe, aliquot locis fatetur. Deinde, vt eſt ſecundo de Diuinat. quod genus philoſophandi minime arrogans, maximeq; & conſtans & elegans arbitraretur, quatuor Academicis libris oſtendit. Scripſerat autem primum duos libros Academicos, & vnum Catulum, alterum Lucullum appellauit. quorū poſterior adhuc exſtat: de quo Plutarchus in vita Luculli. deinde quia παρὰ τὸ πρέπον videbatur, quòd erat hominibus non ignota, non illa quidē ἀπαιδευσία, ſed in ijs rebus ἀτριψία, eoſdē illos ſermones ad Catonē Brutumq; tranſtulit. ſed admonitus ab Attico totam illā Academicen σύνταξιν ab hominibus nobiliſsimis abſtulit, tranſtulitq; ad M. Varronem, & ex duobus libris contulit in quatuor, li. 13. ad Att. ep. 12. 13. & 15. atq; ex his quattuor libris primi tantum particula exſtat. Scripſit tum etiam, vt ex ijſdē epiſtolis cognoſcitur, de finib. cumque fundamentum eſſet philoſophiæ poſitum in finibus bonorum & malorum, perpurgatus eſt is locus quin-

que

que libris, vt quid à quoq;, & quid contra quemque philoſophum diceretur, intelligi poſſet, lib. 2. de Diuinat. Ita autem confecit quinq; libros περὶ τελῶν, vt Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni, περιπατητικὰ M. Piſoni daret, ep. 18. lib. 13. ad Att. Scripſit eodem tempore Laudationem Porciæ, ſororis M. Catonis, & vxoris L. Domitij Ahenobarbi, ep. 36. & 47. lib. 13. ad Att. Iam à ſcriptis aliò tranſeamus. Poſt Tulliæ mortem Tullius M. F. Athenas cum L. Tullio Montano profectus eſt, in fine lib. 12. ad Att. Ser. Sulpicius adhuc Achaiæ præerat, atque pridie Kalend. Iun. Athenis ad Ciceronem dedit epiſt. 12. lib. 4. Famil. in qua eum certiorem facit de M. Marcello, qui à P. Magio Chilone occiſus erat, Liuius lib. 115. Cicero ep. 10. & 11. lib. 13. ad Att. A. Torquatus eo tempore Athenis exſulabat. ad quem ſunt Ciceronis epiſtolæ lib. 6. Fam. In quarta ep. Seruius Athenis diſceſſiſſe dicitur. Cæſar interim liberos Pompeij in Hiſpania vicit: è quibus Sextus profugit, Cnæus pridie Id. April. interfectus eſt, auctore Hirtio. Dolabella inde in Italiam profectus, ad Ciceronem Maio menſe venit, ep. 8. lib. 13. ad Att. Cæſar deinde in vrbem menſe Octobri reuertit,

uertit, vt Paterculus lib. 2. ſcribit. Initio eius menſis eum reuertiſſe, ex ijs, quæ ſequuntur, diſces. In triumphalibus fragmentis tabularum Capitolinarum ſcriptum eſt, Q. Fabium Maximum cos. anno DCCVIII ex Hiſpania III. Idus Octobr. triumphaſſe. Fabius autem conſul non fuit, niſi poſt Cæſaris reditum ex Hiſpania. Cæſar enim in vrbem reuerſus conſulatu ſe abdicauit, & in reliquum anni Q. Fabium, & C. Trebonium ſuffecit, auctore Dione lib. 43. atq; hi ſunt Conſules, quos Cæſarem in quarto Conſulatu ſibi internos nouiſsimos mēſes ſubſtituiſſe, Suetonius ait. Iam Cæſarem ante Q. Fabium triumphaſſe, non modo ex Dionis hiſtoria cognoſcitur, ſed & à Quinctiliano lib. 6. cap. 4. diſertè ſcribitur. Quæ cum ita ſint, conſiderandum, quomodo Cæſar ex Hiſpania reuertens à Cicerone tertijs Saturnalibus potuerit hoſpitio accipi, vt videtur ſignificari ep. vlt. lib. 13. ad Att. Poſt reditum Cæſaris ex Hiſpania Cicero apud eum dixit pro Deiotaro, quæ oratio extat. Fuerat is tetrarcha Gallogræciæ pæne totius, & Armeniæ minoris rex à ſenatu conſtitutus. Sed quia bello ciuili Pompeij partes ſecutus fuerat, Cæſar, Pharnace de-

ce deuicto, eum parte tetrarchiæ multauerat, Armeniamq; abſtulerat, Cicero Philip.2. Hirtius de bello Alexandrino. Cum deinde Cęſar litteris Tarracone datis eum bene ſperare, & bono animo eſſe iuſsiſſet; hoc tempore Caſtor nepos Deiotari ex filia, Phidippum medicum, ſeruum regis corruptum præmijs ad accuſandum dominum Deiotarum impulit. Crimini dedit, regem domi ſuæ Cæſarem interficere voluiſſe. Accuſatum domi Cæſaris Cicero hoſpes eius defendit, cauſamque licet tenuem, & inopem, tamen ſcripſit, atque ad Dolabellam miſit, ep.12. lib.9. Fam. Extremo huius anni die, Q. Fabio Maximo conſule mortuo, C. Caninius Rebilus conſul hora ſeptima renuntiatus eſt, qui vſque ad Kal. Ian. eſſet, quæ erant futuræ mane poſtridie. itaque Cicero dixit, eum mirifica vigilantia fuiſſe, qui ſuo toto conſulatu ſomnum non viderit, epiſt. 30. lib.7. Fam. Macrobius lib.2. & 7. Pollio in libro de XXX tyrannis. Plinius lib.7. ca. 53. Plutarchus in Cæſare, & Dio lib.43.

Anno vrbis DCCIX, Ciceronis LXIII, COS. fuerunt,

C. IV-

C. IVLIVS CAESAR. V.
M. ANTONIVS.

EOdem anno, vt monumenta vetuſtà oſtendunt, C. Iulius Cęſar dictator IV fuit, & M. Aemilius Lepidus Magiſter equitum. Cicero poſt libros quinq; de Finib. totidem Tuſculanarum quęſtionum, ſiue diſputationum edidit. iiſq; res ad beatè viuendum maxime neceſſarias aperuit: primus enim eſt de contemnenda morte, ſecundus de tolerando dolore, de ægritudine lenienda tertius, quartus de reliquis animi perturbationibus: quinctus eum locum cõplexus eſt, qui totam philoſophiã maxime illuſtrat. docet enim ad beate viuendum virtutem ſe ipſa eſſe contentam, libr. 2. de Diuinat. Vtrum vero hi libri ad hunc, an ſuperiorem annum referẽdi ſint, nondum decerno, nec multum refert. De reliquis philoſophicis libris deinceps dicemus, ſi prius acta vrbana expoſuerimus. Initio huius anni M. Tullius Romæ fuit. Kal. quidem Ianuarij affuit in ſenatu, cùm Cæſar P. Cornelium Dolabellam ſubrogare ſibi, reſiſtẽte Antonio voluit, vt cognoſcitur Philipp. 2. vide Plutarchum in Antonio. Lupercalibus, id eſt, XV Kal. Martij,

cum

cum Cęſar in Roſtris ſedens in ſella aurea, amictus toga purpurea, ſpectaret Lupercos, Antonius vnus è Lupercis ad ſellam acceſsit, & capiti eius diadema impoſuit: quod Cæſar cum plauſu populi reiecit, Cicero Philipp. 2. 3. & 13. Plutarchus, Appianus, Dio, & alij. Idibus Mart. Cæſar à coniuratis in Pompeij curia tribus & XX plagis confoſſus eſt. eius coniurationis, vt Plutarchus ſcribit, Cicero particeps non fuit, quamuis M. Bruto familiariſsimè vteretur. verum, quia Cæſare interfecto, ſtatim cruentum altè extollens M. Brutus pugionem, Ciceronem nominatim exclamauit, atque ei recuperatam libertatem eſt gratulatus; Antonius, Ciceronis conſilio Cæſarem interfectum, poſtea in ſenatu dixit, Philipp. 2. Dio libr. 44. ait percuſſores Cæſaris, cùm è curia in forum ſe conferrent, crebro Ciceronem exclamaſſe. Receperunt illi ſe è foro in Capitolium, eoque Cicero etiam cum alijs permultis aſcendit. neq; tamen adduci potuit, vt ad Antonium iret, atque ad defendendam remp. hortaretur: ſed, cùm ceteri conſulares irent, redirent, ipſe in ſententia manſit, neque Antonium illo die, neq; poſtero vidit, vt ipſe in ſecunda Philipp.

teſtatur. nec verum eſt, quod Plutarchus, Appianus, Dio, & Interpretes Philippicarum ſcribunt, poſtridie Idus ſenatum in æde Telluris habitum fuiſſe. nam & in ſecunda Philipp. ſe poſt diem tertium in ædem Telluris veniſſe ait, & epiſt. 11. & 16. lib. 14. ad Atticum id Liberalibus factum fuiſſe oſtendit. id eſt, a. d. XVI Kal. Apr. Eo die M. Tullius, quantum in ipſo fuit, iecit fundamenta pacis, Athenienſiumq; renouauit vetus exemplum: Græcum etiam verbum vſurpauit, quo tum in ſedandis diſcordijs vſa erat ciuitas illa; atq; omnem memoriam diſcordiarum obliuione ſempiterna delendam cenſuit, Philipp. 1. Plura ſcripſi in cap. 2. libr. 12. Oroſij. Habuit ibi Antonius quoque orationem de concordia, eiuſq́ue paruus filius in Capitolium miſſus pacis obſes fuit, Philipp. 1. & 2. itaque interfectores, vt Plutarchus in Bruto ſcribit, è Capitolio deſcenderunt, & Brutus apud Lepidum, Caſsius apud Antonium, ceteri apud alios cenarunt. poſtero die prouinciæ ijſdem in ſenatu decretæ fuerunt; Bruto, Creta, Caſſio Africa, Trebonio Aſia, Cimbro Bithynia, D. Bruto Gallia citerior. Sed, cùm Cæſar funere elatus, & à M. Antonio laudatus

tus eſſet, plebs cum facibus ad domum Bruti, Caſsij, & aliorum tetendit, atque ægre vi manuq; repulſa fuit. quod hiſtorici prope omnes ſcribunt, & cum illis Cicero libr. 14 ad Att. & Philip. 2. Tum M. Brutus, & Caſsius vrbem reliquerunt, & Antium atq; Lanuuium profecti diu ibi otioſi fuerunt, vt lib. 14. & 15. ad Atticum videmus. Cicero quoque initio Aprilis ex vrbe rus profectus villas ſuas luſtrauit, vt indicant epiſtolæ illæ, quæ initio lib. 14. ad Att. hoc tempore ſcriptæ leguntur. nec quidquam eo tempore malebat, quàm ruſticari, ep. 23. li. 16. Fam. Hæc autem ruſticatio nobis dedit tres libros de Natura deorum, & duos de Diuinatione, & præterea dialogum de ſenectute, vt puto. quamuis enim ante libros de Diuinatione ſit ſcriptus, vt procemium libr. 2. oſtendit: tamen hoc anno eum ad Atticum miſſum arbitror, cum is timidior πανικοῖς quibuſdam commoueretur, & Cicero ſenectutem contemneret, epiſt. 23. libr. 16. Fa. Ante Idus Maij ſcriptùm fuiſſe, cognoſcitur extremo libro XIIII epiſt. ad Att. Eodem tempore Cicero, cùm omnes cogitationes ſuas in cõcordia ciuium defixas haberet, atq; omnium, etiam Antonij amicitiam retinere

vellet, ep.23.lib.16.Famil. ſcripſit Lælium, ſiue de amicitia. Romæ interim à conſulibus M. Antonio, & P. Dolabella, qui Cæſaris locum ceperat, vncus impactus eſt fugitiuo illi, qui in C. Marij nomen inuaſerat, & in Liuiana epitoma l.116. Chamaces, ab Appiano lib. 3. ἀμάλος ὁ ψευδομάριος, à Valerio Max. l.9.cap.16. Herophilus equarius medicus dicitur. De huius ſupplicio Attici litteras Cicero accepit XVII Kal. Maij, ep. 8. libr. 14. ad Att. Menſe Aprili & Maio Antonius Italiam percurſauit, Dolabella, abſente collega, buſtum in foro euertit, Philipp. 2. Plebs enim ſolidam columnam prope XX pedum lapidis Numidici in foro in buſto Cæſaris ſtatuerat, & inſcripſerat, PARENTI PATRIAE: atque apud eandem ſacrificabat, vota ſuſcipiebat, & controuerſias quaſdam interpoſito per Cæſarem iureiurando diſtrahebat, vt Suetonius ſcribit. Dio libr. 44. Βωμὸν fuiſſe ait, ad quam Cæſari plebs ſacrificia fecerit. Ara nominatur quoque epiſt. 2. libr. 11. Famil. Cicero columnam vocat, quam Dolabella ſuſtulit, & homines ſeditioſos, qui illam euerſionem indignè ferebant, partim in crucem egit, alios de ſaxo deiecit, epiſt. 17. libr. 14. ad

Att.

Att. & Philip. 1. Meminit eiuſdem rei Lactantius lib. 1. cap. 15. vbi ait, Dolabellam Cæſaris columnam, id eſt titulum, euertiſſe. De hoc facto gratulatur Cicero Dolabellæ conſuli, epiſt. 14. l. 9. Fam. C. Octauius, qui deinceps imperium tenuit, & Auguſtus dictus eſt, cùm Cęſar, eius auunculus magnus, Romæ interficeretur, Apolloniæ erat. Factus autem certior de Cæſaris cæde in Italiam tranſijt & Neapolim venit XIIII Kal. Maij, ep. 10. lib. 14. ad Att. fuit etiam ruri cum Cicerone perhonorificè & amicè, epiſt. 12. eiuſdem lib. Romam cùm veniſſet, ab Antonio Cos. ſuperbè exceptus eſt. Adijt tum inuidioſam Cæſaris hereditatem, quamuis id neque Attiæ matri, neque L. Marcio Philippo vitrico placeret. quod cum alijs hiſtoricis Velleius & Suetonius ſcribunt. Adita hereditate Cęſaris, nomen quoque eius tulit; cumque prius C. Octauius nominaretur, deinceps C. Iulius Cæſar Octauianus de more dictus eſt. quanquam lex curiata de adoptione eius anno demum ſequente, cùm iam conſul eſſet, perlata fuerit, auctore Dione libr. 46. itaque Cicero eum modo Octauianum, modo Octauium nominat. Deinde apertè (inquit Velleius) An-

tonij ac Dolabellę conſulum erupit furor. ſeſtertiûm ſepties millies depoſitum à C. Cæſare æd ædem Opis occupatum eſt ab Antonio. Hinc Cicero in Philip. 2. vbi eſt millies ſeſtertium, quod in tabulis, quæ ſunt ad Opis,patebat? Mentionem eiuſdem pecuniæ facit Philip. 1. & 5. & epiſt. 16.libr. 14. ad Att. Rapinas,inquit, ſcribis ad Opis fieri. Quibus in villis & locis M. Cicero menſem Aprilem & Maium ruſticando poſuerit, epiſtolæ libr. 14. ad Att. demonſtrant, quas illis menſibus ſcripſit. Hoc quoq; ex ijſdem, & ex epiſt. 1.lib. 15. cognoſcitur, A. Hirtium cos. deſignatum menſe Maio cum Cicerone in Puteolano fuiſſe. Ibi tum ſermonem de Fato habitum fuiſſe, ipſe initio libri de Fato teſtatur. De Timæo Platonis, qui liber de Vniuerſitate inſcribitur, certò ſciri non poteſt, quo tempore ſcriptus fuerit. quare in Corradi coniecturam, cui liber ille temporibus hiſce videtur conuerſus, non inuitus deſcendo: cùm præſertim conſtet, Ciceronem, niſi extremo hoc tempore, græços ſcriptores non vertiſſe. vide procemium li. 1. de finib. Extremo menſe Maio Tullius Romam verſus proficiſcens, vt Kal. Iunij in ſenatu, ſicut Antonius edixerat, adeſſet, ſcripſit

ſcripſit epiſtolas, quę initio libr. 15. ad Att. leguntur. Kalendis, cùm Antonius Romam ſe, peragratis veteranorum colonijs, ſtipatum armis retuliſſet; ſenatores metu perterriti repente diffugerunt, Philip. 2. IV Nonas igitur Cicero ab vrbe abfuit, epiſt. 8. libr. 15. ad Att. nec in vrbem rediјſſe, niſi pridie Kal. Septemb. videtur. Eo tempore de Officijs ſcribere aggreſſus eſt, epi. 13. li. 15. ad Att. ſed poſt reditum è curſu Achaico abſoluit. hoc vero tempore, cùm haberet ius legationis liberæ, ea mente iter in Græciam ingreſſus eſt, vt Romæ adeſſet Kal. Ianuarijs, quibus Hirtius & Panſa conſulatum erant inituri, Philip. 1. & in Cicerone Plutarchi. VI Non. Quinctil. ex Arpinati ſcribens Attico epi. 26. li. 15. ait, ſe itinera ſic compoſuiſſe, vt Nonis Puteolis eſſet, ſicut fuit, epi. 1. l. 16. ad Att. Cùm autem Brundiſium. iterq́; illud, quod tritum in Græciam eſt, Cicero vitaret, vt ait Philip. 1. Veliæ fuit XIII Kal. Sextil. epiſt. 20. libr. 7. Famil. eumq́; diem ibi conſtitit, epiſt. 6. lib. 16. ad Att. Velia proficiſcens Topica ad Trebatium, cùm ſecum libros non haberet, memoria repetita, in ipſa nauigatione conſcripſit, & Rhegio librum ad Trebatium miſit

P 4 V Kal.

V Kal. Sextil. ep. 19. lib. 7. Famil. & in procœmio Topicorum. Miſerat etiam paullo ante ad Atticum duos libros de Gloria, ep. 28. libr. 15. & 6. libr. 16. ad Att. Meminit horum librorum ipſe lib. 2. de Officijs, & Gellius l. 15. ca. 6. Scribit in epiſtolis Franciſcus Petrarcha, ſe hos libros habuiſſe, qui iam nuſquam apparent. Cicero deinde in Siciliam tranſgreſſus Kal. Sextil. venit Syracuſas. Cùm autem poſtero die venti ipſum ex Sicilia ad Leucopetram, quod eſt promontorium agri Rhegini, detuliſſent; ab eo loco conſcendit, vt tranſmitteret: & ſtadia circiter CCC prouectus, reiectus auſtro vehementi eſt ad eandem Leucopetram. cumque intempeſta nox eſſet, manſiſſetque in villa P. Valerij comitis & familiaris ſui, poſtridieque apud eundem ventum exſpectans maneret, Rhegini quidam illuſtres eò venerunt Roma, qui ſummam ſpem nuntiabant, fore, vt Antonius cederet, res conueniret, Cæſaris interfectores Romam redirent. Addebant etiam, Ciceronem deſiderari, & ſubaccuſari. quæ cùm audiſſet, ſine vlla dubitatione abiecit conſilium profectionis. itaque celeriter Veliam deuectus, conuenit Brutum, qui cedens Italia cum ſuis naui-

bus

bus erat apud Haletem fluuium circa Veliam, Philippica prima, & epiſt. 7. li. 16. ad Att. Inde ventis remiſq; in patriam omni feſtinatione properauit, ep. 25. lib. 12. Famil. Accedenti ad vrbem tanta multitudo, vt Plutarchus ſcribit, obuiam proceſsit, vt, dum ad portas ingredientem excipiunt, aduentumq́ue gratulantur, dies ferè conſumtus fuerit. Videtur autem veriſimilius eum pridie Kal. Septemb. Romam reuertiſſe, quod Plutarchi narratio oſtendit, quàm Kalendis, vt ipſe ſignificare videtur epiſt. 25. lib. 12. Fam. Kalendis Septembris Antonius ſenatum habuit de ſupplicationibus Cæſari decernendis, & Ciceronem in Curiam vocauit. qui cum è via langueret, & ſibimet diſpliceret, miſit pro amicitia, qui hoc ei diceret, Philip. 1. & 5. Plutarchus ait, Ciceronem languoris cauſam oppoſuiſſe, cùm re inſidias metuere ex quadam ſuſpicione & indicio, quod inter viam ei factum erat, videretur. Antonius id ægre ferens, palam in ſenatu, niſi veniret, fabros ſe miſſurũ, & domum eius diſturbaturum, dixit, Philip. 1. & 5. Plutarchus ſcribit, Antonium milites miſiſſe, quos Ciceronem adducere, vel domum eius incendere iuſſerit: ſed, cùm mul-

ti intercederent,& deprecarentur,pignoribus captis quieuiſſe. Venit poſtridie in ſenatum Cicero, cùm Antonius non veniſſet, locutumque ſe de rep. minus quidem liberè, quam ſua conſuetudo, liberius tamen,quàm pericula minæq; poſtulabant,ait Philip. 5. At epiſt. 25. lib. 12. Fam. ſcribit,ſe poſtridie in ſumma reliquorum ſeruitute liberum vnum fuiſſe. Habuit tum in ſenatu primam orationem Philippicam. in qua primum itionis & reditionis ſuæ cauſam exponit: deinde de Antonij iniuria, & Cæſaris actis diſputat. ad extremum Antonium & Dolabellam cos. ad remp. moderatè regendam cohortatur. Tum Antonius ira incenſus, inimicitias Ciceroni denuntiauit,atq; adeſſe in ſenatu iuſsit XIII Kal. Octob. ipſe interea ſeptemdecim dies de Cicerone in Tiburtino Scipionis declamitauit,& XIII Kal. agmine quadrato in ędem Concordiæ venit,atque in Ciceronem abſentem orationem ex ore impuriſsimo euomuit, omnibusq; viſus fuit ſuo more vomere,non dicere. Ciceroni autem cupienti in ſenatum venire per amicos non licuit, eo quòd Antonius à Cicerone cædis initium quæreret,facturusq; putaretur,Philip. 3. & 5. & ep. 2. lib. 12. Famil.

Famil. Antonio M. Tullius reſpondit ſcripta nobili & diuina, vt Iuuenalis ait, Philippica ſecunda. in qua primum crimina ſibi obiecta refutat, & deinde totam Antonij vitam à pueritia exorſus reprehendit. Nec verum eſt, quod Interpretes ad vnum omnes putarunt, Ciceronem illam orationem in ſenatu præſente Antonio habuiſſe; ſed ita Cicero eam ſcripſit, quaſi in præſentem Antonium XIII Kal. Octobris habita eſſet. argumento ſunt verba illa: Quæro deinceps, num hodiernus dies qui ſit, ignores. neſcis heri quartum in circo diem ludorum Romanorum fuiſſe? quartum diem ludorum Ro. in circo fuiſſe XIIII Kal. Octobris, ex Kalendario vetere notum eſt. Antonius deinde obuiam profectus eſt legionibus quatuor, quæ in Macedoniam à Cæſare miſſæ poſt eius cædem in Italiam reuerterant, vt eas pecunia ſibi conciliaret, & ad vrbem, vel potius in vrbem adduceret: Brundiſiumque venit VII Idus Octobr. ep. 23. lib. 12. Fam. & Philip. 5. Profecto Antonio, Octauianus primũ à Calatia, mox à Caſilino veteranos paternos exciuit: quorum exemplum ſecuti alij, breui in formam iuſti exercitus coiêre, Velleius li. 2. Cicero epiſt. 8. li. 16. ad Att. Cum

autem

autem Antonius Brundiſij militibus centenas drachmas promitteret, fortiſsimæ legiones eius promiſsis reclamarunt, & congiarium hoc accipere noluerunt. itaque centuriones domum ad ſe venire iuſſit, eosq́ue ante pedes ſuos, vxorisq́ue ſuæ iugulari coegit, Cicero Philip. 3. 5. & 13. & ep. 8. lib. 16. Att. Dio lib. 45. Appianus. 3. Cicero tum ruſticabatur, atque libros de Officijs perficiebat, vt cognoſcitur ep. 8. & ſequentibus lib. 16. ad Att. Sunt etiam, qui eo tempore Paradoxa ſcripta fuiſſe exiſtiment, quòd ſecundo paradoxo in Antonium inuehi videatur: quamuis in procœmio de Catone quaſi viuo loquatur. Antonius, cùm edixiſſet, vt adeſſet ſenatus frequens a. d. VIII Kal. Decemb. eumq́ue diem obire neglexiſſet, in ante diem quartum Kal. diſtulit; adeſſe in Capitolio iuſſit. quo cum de legione Martia & Quarta, quæ relicto Antonio ad Cæſarem Octauianum tranſierant, nuntius eſſet allatus, mente concidit, & paludatus in Galliam citeriorem, quam à populo obtinuerat, cùm ea D. Bruti prouincia eſſet, properauit, Dio, Appianus, Velleius, Cicero ipſe Philippica tertia, & ſequentib. Sed Antonium Brutus prouincia excluſit, atq; exercitu

citu obſiſtens edictum propoſuit, quo pro mittebat, ſe prouinciam Galliam retenturum in ſenatus populique Ro. poteſtate, Philip. 3. Quare cum Cicero V Idus Decem. Romam veniſſet, vt ſcribit epiſt. 5. libr. 11. Fam. tribunipl. edixerunt, vt ſenatus adeſſet a. d. XIII Kal. Ianuar. Statuerat Cicero ante Kalendas Ianua. in ſenatum non venire: ſed cùm eo die ipſo edictum D. Bruti propoſitum eſſet, mane in ſenatum venit. quod vbi eſt animaduerſum, frequentiſsimi ſenatores conuenerunt, epiſt. 6. lib. 11. Famil. Retulerunt tribunipl. ad ſenatum de præſidio conſulum deſ. Panſæ & Hirtij, vt ſenatus Kalendis Ianuarij tuto haberi, ſententiæq́; de ſumma rep. liberè dici poſſent. Tum M. Tullius rogatus ſententiam cenſuit, vt & præſidium decerneretur, & quę Octauianus Cęſar egiſſet, publica auctoritate confirmarentur & milites, qui ab Antonio ad Cæſarem tranſiſſent, præmijs afficerẽtur; item vt D. Brutus, ceteriq́; prouincias ſuas retinerent, ne que cuiquam traderẽt, niſi qui ex S. C. ſucceſsiſſet. quam ſententiam Cicero Philippica tertia complexus eſt. factoque S. C. in eius ſententiam, progreſſus in concionem, quid in ſenatu actum eſſet, populo expoſuit.

ſuit. quæ eſt Philippica quarta. Huius S. C. meminit etiam Dio lib. 45.

Anno vrbis DCCX, Ciceronis LXIIII, COS. fuerunt,

C. VIBIVS PANSA.
A. HIRTIVS.

Kalendis Ianuarij cõſules ſtatim poſt ſollemnem religionem ſenatum in Capitolio de Antonio, qui tum Mutinam circumſedebat, & D. Brutum oppugnabat, habuerunt, vt Appianus lib. 3. ſcribit. Ibi L. Piſo, & alij nonnulli mitiorem ſententiam de Antonio dixerunt, legatosq́ue ad eum mittendos cenſuerunt. Cicero cum ſuis id egit, vt hoſtis Antonius iudicaretur. Habuit tum Cicero in ſenatu quinctam Philippicam. in qua non modo legationem diſſuadet, verum etiam bello Antonium perſequendum eſſe cenſet: agit etiam de honoribus decernendis ijs, qui remp. aduerſus Antonium defendant. Eo die nihil in ſenatu confectum eſt: ſed, controuerſia vſq; ad noctẽ ducta, ſenatum eſſe dimiſſum, Appianus ſcribit. Poſtridie Antonius hoſtis, ita vt Tullius cenſuerat, iudicatus fuiſſet, niſi Saluius tribunus pl. interceſsiſſet. decreuit tamen ſenatus, vt

D.

D.Brutus laudaretur, quòd Galliam Antonio non conceſsiſſet: item, vt Cæſar vnà cum Hirtio & Panſa exercitu illo, quem haberet, bellum adminiſtraret, atque ſtatua illi pôneretur: vt ſententiam loco conſulari diceret, conſulatumq́ue decem annis prius, quàm leges permitterent, illi petere liceret quantamq́ue pecuniam militibus earum legionum, quæ Antonium reliquiſſent, parta victoria pollicitus eſſet, tanta publicè daretur. Hæc Appianus lib. 3. vbi addit, inſequenti die fuiſſe decretos legatos ad Antonium cum mandatis, quæ Ciceronem ſcribere ſenatus voluerit. Dio lib. 45. & 46. eadem fere narrat, & ſenatum à Kalendis Ianua. per triduum habitum, ſententiasq́ue dictas & tandem legationem ad Antonium miſſam fuiſſe ait. Itaque pridie Nonas Ianuar. factum ſenatus conſultum fuit, vt Ser. Sulpicius, L. Piſo, & L. Philippus cum mandatis ad Antonium proficiſcerentur. quam rem M. Tullius eodem die in contione expoſuit, habita oratione, quam ſexta Philippica comprehendit. de legatis vide ep. 8. lib. 11. 4. & 24. libr. 12. Famil. Cùm legati ad Antonium miſsi exſpectarentur, eiusq́; amici reſponſa illius confingerent,

gerent, M. Tullius metuens, ne ſenatorum animi ad pacem inclinarent, habuit in ſenatu Philippicam ſeptimam. in qua pacem tribus de cauſis diſſuadet: Primùm, quia ſit turpis; deinde, quia periculoſa; poſtremò, quia eſſe non poſsit. In legatione Ser. Sulpicius mortem obijt: Piſo & Philippus Romam reuerſi ab Antonio ad ſenatum intolerabilia poſtulata retulerunt, ep.4.lib.12.Famil. Dio lib. 46. Tumultus interim à ſenatu fuit decretus, cùm belli nomen in ſententia poni quibuſdam non placeret. id quod Cicero Philippica octaua reprehendit. quam ante Idus Martias in ſenatu dixit, grauiter inuehens in Q. Fufium Calenum, qui Antonio ſtudebat. Deinde, cùm de ornando Ser. Sulpicio in ſenatu ageretur, Cicero nonam Philippicam dixit, ſuadens, vt Sulpicio ſtatua pedeſtris ænea in roſtris poneretur. quam ſua ætate pro roſtris Auguſti exſtitiſſe, Pōponius de Origine iuris teſtatur. M. Brutus anno ſuperiore ex Italia in Græciam profectus, cùm Athenas veniſſet, adoleſcentes nobiles Romanos, quorum magna multitudo illic bonarū artium cauſa erat, ſibi adiunxit. in his fuit M. Ciceronis filius: quem Brutus, vt Plutarchus ſcribit, ſum-

ſummis laudibus efferebat, inquiens, ſe illum ſiue vigilaret, ſiue dormiret, admirari; quod animus in eo tam generoſus, tantumque odium tyrannorum eſſet. Brutus inde in Macedoniam tranſgreſſus, Ciceronem filium ſecum duxit, eoq; legato vſus multa feliciter geſsit, vt Plutarchus in Bruto teſtatur, & Brutus in epiſtola ad Ciceronem patrem, quę nunc eſt quarta libri qui ad Brutum exſtat, ita ſcribit: Cicero filius tuus ſic mihi ſe probat induſtria, patientia, labore, animi magnitudine, omni deniq; officio, vt prorſus nunquam dimittere videatur cogitationem, cuius ſit filius. Vt vel hinc eorum imperitia (ne quid grauius dicam) arguatur, qui verum eſſe non putant, quod Cicero lib. 2. de Officijs ait, filium bello ciuili à Pompeio alæ alteri præfectum, magnam laudem & à ſummo viro & ab exercitu conſecutum fuiſſe equitando, iaculando, omniaq; militari labore tolerando. Sed ad propoſitum. Venit M. Brutus in Macedoniam, cùm Q. Hortenſio decedenti C. Antonius Marci frater ſuccederet. Sed Hortenſius exercitum, quem dilectu habito conſcripſerat, Bruto tradidit. legio etiam, quam L. Piſo legatus Antonij ducebat, Ciceroni filio ſe

tradidit. equitatus, qui in Syriam ducebatur bipertitò, alter eum quæſtorem, à quo ducebatur, reliquit in Theſſalia, ſeſeq; ad Brutum contulit: alterum in Macedonia Cn. Domitius adoleſcens à legato Syriaco, qui à Plutarcho Cinna vocatur, abduxit. P. Vatinius, qui Dyrrhachium occupauerat, portas Bruto aperuit, & exercitum tradidit. C. Antonius ſe Apolloniam recepit, Cicero Philip. 10. Plutarchus in Bruto, & Dio li. 47. His de rebus Brutus litteras publicè miſit, quas C. Panſa conſul coacto ſenatu recitauit, & Brutum oratione ſua ornauit. Sed Q. Fufius rogatus ſententiam, Brutum oppugnauit. contra quem Cicero tum Philippicam decimam dixit. quam Brutus epiſt. 4. de litteris ſuis habitam eſſe contra Calenum ait. Erat Apolloniæ adhuc C. Antonius cum ſeptem cohortibus, Philip. 10. Inde Buthrotum contendens in itinere primum tres cohortes amiſit, quas Brutus concidit: deinde, prœlio cum Cicerone filio ad Byllidem commiſſo, victus in Bruti poteſtatem venit, vt Plutarchus in Bruto ſcribit. Antonium Brutus ſecum diu honorificè habuit, vſq; eo, vt magiſtratus inſignia illi non adimeret. quam eius clementiam Cicero in epi-

ſtolis

ſtolis ad eum ſcriptis ſæpe accuſat. Sed, cùm Antonius Apolloniam teneret, ante Kalend. Aprilis Romam allatum fuit de morte C. Trebonij, quem P. Dolabella Smyrnæ, verberibus ac tormentis quæſtione publicę pecunię per biduum habita, interfecit, Cicero Philip.11. & Dio l.47. Itaq; Dolabella à ſenatu hoſtis iudicatus fuit. Poſtridie, cùm in ſenatu ageretur de Imperatore deligendo, qui bello Dolabellam perſequeretur, L. Cęſar cenſuit, P. Seruilio hoc bellum extra ordinem mandandum eſſe: alijs nonnullis placuit, vt conſules Dolabellæ perſequendi cauſa Aſiam & Syriam ſortirentur. Cicero ſententiam rogatus Philippicam vndecimam dixit. in quà primum Trebonij caſum deplorans Dolabellæ & Antonij crudelitatem accuſat: deinde, duabus illis ſententijs refutatis, cenſet, vt Dolabellam C. Caſsius bello perſequatur. quam ſententiam ſe repugnante & iraſcente Panſa dixiſſe, ad Brutum ſcribit ep. 5. ea ſententia dicta, quæ facile valuiſſet, niſi Panſa vehementer obſtitiſſet, productus fuit in contionem à tribuno pl. M. Seruilio, eandemq; rem ad populum ſumma contentione egit, epiſt. 7. lib.12. Fam. Extremo anno ſuperiore tur-

binis vi ſimulacrum, quod M. Cicero ante cellam Mineruæ pridie, quàm in exſulium iret, poſuerat, diſsipatum membris pronum iacuit, fractis humeris, brachijs, capite, mortem Ciceroni portendens, vt Obſequens, & Dio lib. 45. ſcribunt. Quinquatribus, id eſt, XIV Kal. Aprilis ſenatus decreuit, vt hæc Ciceronis Minerua, cuſtos vrbis reſtitueretur, ep. 25. l. 12. Famil. Dein de illata pacis mentione ab Antonij amicis, ſenatus legatos ad eum decreuit M. Ciceronem, & P. Seruilium. Sed, cùm eam legationem fruſtra fore Cicero videret, habuit in ſenatu Philippicam duodecimam. in qua legationem diſſuadet, ſeq; ad eam obeundam idoneum non eſſe demonſtrat. Meminit huius legationis Dio quoque lib. 46. Panſa deinde initio menſis Aprilis, vt arbitror, ad bellum profecto, M. Aemilius Lepidus (qui, auctore Paterculo, pontifex max. in C. Cæſaris locum furto creatus, decreta ſibi Hiſpania adhuc in Gallia morabatur) Romam ad ſenatum miſit. ad pacem cum Antonio faciendam cohortans. ea de re cùm in ſenatu ageretur, multi pacem ſuaſerunt, quòd incertus exitus belli eſſet, & quòd Lepidus ad pacem hortaretur, qui exercitu cogere poſ-

ſet.

ſet.tum M. Tullius rogatus ſententiam, Philippicam XIII in ſenatu dixit.in qua aduerſariorum rationes confutans, pacem cum Antonio & Antonianis eſſe non poſſe docet: & Antonij animum ex litteris ad Hirtium & Octauianum miſsis declarat. Cicero tum quoque ad Lepidum miſit epiſt.27.libr.10.Famil.in qua illum, ne ſe in iſtam pacificationem interponat, hortatur. Poſt profectionem Panſæ conſulis turbulentiſsimum tempus fuit, cum D. Brutus Mutinæ vix iam ſuſtineret.itaque cum triſtis à Mutina fama manaret, omneſque aut fœdiſsimam mortem, aut miſerabilem fugam cogitarent, inflati lætitia atque inſolentia impij ciues famam diſsipauerunt, Ciceronem pridie Vinalia cum faſcibus deſcenſurum eſſe. Interim XVII Kal. Maij, vt Galba ad Ciceronem ſcribit epi. 30.lib.10.Fam.ſeu, vt Ouidius li.4.Faſt.indicat, XVIII Kal. Maij, Antonius prœlio ad Mutinam ſuperatus eſt.Habuit paucis diebus pòſt contionem Romæ P. Appuleius tribunuspl. in qua cum liberare Ciceronem ſuſpicione faſcium vellet, vna voce cuncta contio declarauit, nihil eſſe à M. Tullio vnquam de Rep.niſi optimè cogitatum. Duabus tribuſúe horis

pòſt optatiſsimi nuntij & litteræ de victoria Mutinenſi venerunt. quo tempore tantę multitudinis, quantam vrbs capiebat, ad Ciceronem concurſus eſt factus. à qua ille maximo clamore atq; plauſu in Capitolium deductus, & in roſtris collocatus, domum inde reductus eſt. Hæc ſunt apud Ciceronem Philip.14.ep.2.6.& 7.ad Brut. & ep.30. libr.10. & 6. libr.12. Famil. Pridie Vinalia, id eſt X Kal. Maij, Cicero habuit Philippicam decimam quartam. in qua ſupplicationem dierum quinquaginta, trium Imperatorum Panſæ, Hirtij, & Cæſaris nomine ob Antonium hoſtem ſuperatum decernit: atque ad extremum eos, qui in prœlio ceciderant, laudat, eorumq́ue proximos conſolatur. de ſupplicatione L dierum vide Appianum libr. 3. Cùm Hirtius in prœlio cecidiſſet, & Panſa ex vulneribus paucis diebus pòſt Bononiæ mortuus eſſet, rumor percrebuit, Ciceronem cos. factum eſſe, epiſt. 8. ad Brut. Plutarchus & Appianus ſcribunt, M. Tullium ab Octauiano ad conſulatus petitionem inductum fuiſſe. V Kal. Maij ſenatus habitus fuit de ijs, qui hoſtes iudicati erant, bello perſequendis, epiſt. 9. ad Brut. Dedit eo tempore Cicero plures litteras ad

D.

D. Brutum, & L. Plancum, vt hoſtem Antonium perſequerentur. quæ lib. 10. & 11. Fa. exſtant. Interim Antonius fuga tranſgreſſus Alpes, primo ſpe colloquij repulſus à M. Lepido, mox ſæpius in conſpectum veniens militum, per auerſa caſtrorum proruto vallo à militibus receptus eſt, Paterculus lib. 2. Plutarchus in Antonio, Appianus libr. 3. Lepidus ſe cum Antonio coniunxit a. d. IIII Kal. Iun. epiſt. 23. libr. 10. Fam. Pridie Kal. Quinct. Lepidus ſententijs omnibus hoſtis à ſenatu iudicatus eſt, ceteriq; qui vna cum illo à rep. defecerant. quibus tamen ad ſanitatem redeundi ante Kalen. Septemb. poteſtas facta fuit, ep. 10. libr. 12. Famil. epiſt. 16. & 19. ad Brut. & Dio libr. 46. Octauianus Cæſar, vt cognouit Antonium à Lepido receptum, ceteroſque duces & exercitus conſentire pro partibus, cauſam optimatium ſine cunctatione deſeruit, ad prætextum mutatæ voluntatis dicta factaque quorundam calumniatus, quaſi alij ſe puerum, alij ornandum tollendumque iactaſſent, Suetonius in Auguſto, Paterculus libr. 2. Brutus epiſt. 20. lib. 11. Famil. Tum inter eum & Antonium commercia epiſtolarum, & condicionum facta mentio, quod

Paterculus ſcribit, cumque effeciſſet, vt milites inter ſe iureiurando ſancirent, cum nullo exercitu, qui C. Cæſaris fuiſſet bellum ſe geſturos; quadringentos milites Romam ad ſenatum miſit, qui conſulatum ſibi nomine exercitus depoſcerent: cùm quidem cunctante ſenatu, Cornelius centurio princeps legationis, reiecto ſagulo oſtendens gladij capulum, non dubitaſſet in curia dicere: Hic faciet, ſi non feceritis vos, Suetonius, & Dio libr. 46. vbi addit, Ciceronem ſubieciſſe, Si ita conſulatum petieritis, eum accipiet. Militibus re infecta ad Octauianum reuerſis, Antonium & Lepidum in Italiam acceſiuit, atque ipſe legiones ad vrbem hoſtiliter admouit, Suetonius, Dio, & Appianus: qui ſcribit, Ciceronem tum ad Octauianum veniſſe, ac paullò pòſt lectica ex vrbe fugiſſe. C. autem Cæſar Octauianus conſul cum Q. Pedio ſtatim factus eſt, vt omnes Annales teſtantur. Conſulatum Cæſarem inijſſe pridie, quàm XX annos impleret, X Kal. Octobris, Paterculus auctor eſt. In Liuiana epitoma lib. 119. legitur, Cæſarem conſulem creatum eſſe, cùm annos XIX haberet. Plutarch. in Bruto ex Octauiani commentarijs refert, ipſum vigeſimum

annum

annum egiſſe, cum conſul primum electus. Eutropius initio lib. 7 ait, Cæſarem Romam cum exercitu profectum extorſiſſe, vt ſibi vigeſimo anno conſulatus daretur. Suetonius in Auguſto ſcribit, eum in ordinatione anni Sextilē menſem e ſuo cognomine nuncupaſſe, quòd eo ſibi & primus conſulatus, & inſignes victoriæ obtigiſſent. Similiter Dio lib. 56. tradit, Octauianum XIX die Auguſti, eodem, quo primum conſulatum ceperat, deceſsiſſe. Cæſar Octauianus cos. legem tulit de quæſtione habenda in eos, quorum opera pater occiſus eſſet, Liuius lib. 120, Appianus lib. 3. Dio lib. 46. Auctor legis fuit Octauianus: tulit Q. Pedius collega: vnde lex Pedia nominatur: eaq́; omnibus, qui Iulium Cæſarem interfecerant, aqua igniq́ue interdictum eſt, Velleius li. 2. Suetonius in Nerone. Cōſul factus Octauianus Ciceronē, vt Plutarchus in eius vita ſcribit, valere iuſsit, & pace cum Antonio Lepidoq́ue facta copias omnes in vnum locum contraxerunt, ibiq́ue imperium Ro. quaſi poſſeſsionem aliquam inter ſe diuiſerunt. Partiti ſunt autem prouincias inter ſe hoc modo, vt Cæſar vtranque Africam cum Sicilia, & Sardinia; Lepidus Hiſpanias &

Galliam Narbonenſem, Antonius reliquas Gallias haberet, Appianus lib. 4. Dio lib. 46. Inter hos etiam conuenit, vt ipſi triumuiri reip. conſtituendę per quinquennium eſſent, & vt ſuos quiſque inimicos proſcriberet. in qua proſcriptione plurimi equites, CXXX ſenatorum nomina fuerunt, vt eſt in epitoma libr. 120. Tu vide Oroſium noſtrum lib. 6. cap. 18. Cæſarem reſtitiſſe aliquamdiu collegis, ne qua fieret proſcriptio; ſed inceptam vtroque acerbius exercuiſſe, Tranquillus ait. Maximam vero contentionem, inquit Plutarchus, Ciceronis proſcriptio præbuit, cùm Antonius nullam condicionem acciperet, niſi primus ille interficeretur, Lepidus Antonio aſſentiretur, & Cæſar vtrique repugnaret. Congreſſus horum trium occultus in triduum fuit apud Bononiam in loco remoto à caſtris, & flumine circunfuſo, vt Plutarchus non ſolum in Cicerone, ſed & in Antonio tradit. Dio quoque lib. 46. ſcribit, triumuiros conueniſſe in parua inſula fluminis, quod Bononiam præterlabitur. Appianus initio lib. 4. ait, eos congreſſos eſſe ad Mutinam in Lauinij fluuij inſula. Sed trium virûm copias ad Bononiam contractas

fuiſſe,

fuiſſe, Suetonius etiam in Auguſto auctor eſt. & Florus cap. 5. li. 4. tradit, pacem inter tres duces factam apud confluentes inter Peruſiam & Bononiam. Ibi aiunt Cæſarem primis diebus, vt Plutarchus narrat, pro Ciceronis ſalute cum alijs concertaſſe, ac tertio die conceſsiſſe, eiuſque vitam prodidiſſe. fuitque permutatio ita facta: Ciceronem Cæſar, L. Paullum fratrem Lepidus, L. Cæſarem auunculum Antonius proſcribi permiſit. Sed nihil, ait Paterculus, tam indignum illo tempore fuit, quàm quòd aut Cæſar aliquem proſcribere coactus eſt, aut ab illo Cicero proſcriptus eſt. Ceſſerat ille ſub aduentum III virorum vrbe, vt ex Liuio Seneca lib. 1. Suaſoriarum refert, pro certo habens, id quod erat, non magis Antonio eripi ſe, quàm Cæſari Caſsium & Brutum poſſe. Primò in Tuſculanum fugerat: inde tranſuerſis itineribus in Formianum, vt ab Caieta nauim conſcenſurus, proficiſcitur. vnde aliquoties in altum prouectū cum modo venti aduerſi retuliſſent, modo ipſe iactationem nauis cæco voluente fluctu pati non poſſet, tædium tandem eum & fugæ & vitæ cœpit; regreſſusq; ad ſuperiorem villam, quæ paullò plus mille paſsibus à mari

mari abeſt, Moriar, inquit, in patria ſæpe ſeruata. Hactenus Liuius; Plutarchus vero ita: Erat Cicero in Tuſculano cum Quincto fratre. Cognita vero proſcriptione, Aſturam in maritimum Ciceronis fundum proficiſci, atq; inde in Macedoniam ad M. Brutum, de cuius victoria læti rumores afferebantur, tranſire cōſtituerunt. Ferebantur lecticis confecti mærore, atq; in itinere ſubſiſtentes, iunctis lecticis inter ſe caſum ſuum deplorabant. Quinctus vero magis angebatur animo, atque inopiæ illi in mentem veniebat: nihil enim ſecum ſe domo extuliſſe dicebat: Marco etiam perexiguum viaticum erat: ſatius igitur eſſe affirmabat, Marcum fuga antecedere, ſe conuaſatum domum recurrere. Hoc conſilio probato, complexi inter ſe, multiſque lacrymis profuſis digreſſi ſunt. Quinctus non ita multis diebus pòſt à ſeruis proditus inquiſitoribus vna cum filio ſuo interfectus eſt. Ita quidem de Q. Cicerone Plutarchus: Appianus in hanc ſententiam: Q. Cicero cum filio comprehenſus percuſſores orabat, vt ſe ante filium necarent. quod cùm filius contra fieri obſecraret, illi ſe eorum controuerſiam compoſituros dixerunt. itaq; alij hunc, alij illum arripientes

rapientes eodem ligno ambos ſimul occi-
derunt. Dio lib. 47. ita: Q. Ciceronem M.
fratrem filius de medio remouit, &, quan-
tum in ipſo fuit, ſeruauit. nam & patrem oc
cultauit, vt inueniri non poſſet, & ea de
cauſa tormentis omnibus excruciatus in-
dicium nullum fecit. ſed pater, re intelle-
cta, cum admiratione filij, tum miſericor-
dia adductus, vltro prodijt, ſeq; ipſe per-
cuſſoribus tradidit. Redeamus nunc ad
Plutarchum. Cicero, inquit ille, Aſturam
delatus, nauem, quam nactus fuit, ſubito
conſcendit, & oram legens Circæum vſq;
vento peruenit. Inde ſoluere gubernato-
res cùm pararent, vel maris metu permo-
tus, vel Cæſaris fidem non plane deſpe-
rans, in terram egreſſus eſt: & millia paſ-
ſuum XIII fere pedibus Romam verſus
progreſſus, animi pendere cœpit, ſenten-
tiaq; mutata rurſus ad mare deſcendit; ibi-
que noctem grauibus & incertis cogitatio
nibus traduxit: adeò, vt in animo haberet,
Cæſaris domum clam ingredi, ſibique an-
te lares eius manus inferre, atque ita fur ia
les intemperias illi impingere. Sed ab ea
ratione cruciatus metu depulſus, alia rur-
ſus tumultuoſa conſilia in pectus inſtituit,
& ſeruis ſe ad Caietam deportandum na-
uigio

uigio commiſit: vbi prædia habebat, & blandum æſtate Eteſiarum diebus perfugium. eſt ibidem ſupra mare ſacellum Apollinis: vnde corui cum clangore ad Ciceronis nauem, quæ ad litus appellebatur, confertim aduolarunt, atque ex vtraque parte antennæ inſidentes partim crocitarunt, partim rudentum capita roſtris tutuderunt: idque ſignum omnibus infauſtum eſt viſum. Cicero tamen egreſſus in villam ſe recepit, & quieti dedit. ibi coruorum magna pars triſti voce ad feneſtram aſſedit: vnus in lectum deuolauit, & roſtro veſtem, qua Cicero tectus erat, paulatim ab ore ipſius remouit. De eadem re Valerius libr. 1. cap. 4. M. Ciceroni mors imminens auſpicio prædicta eſt: cùm enim in villa Caietana eſſet, coruus in conſpectu eius horologij ferrum loco motum excuſsit, & protinus ad ipſum tetendit, ac laciniam togæ eò vſque morſu tenuit, donec ſeruus, ad occidendum eum milites veniſſe, nuntiaret. hactenus Valerius: ex quo perſpicuè cognoſcitur, apud Plutarchum ἐς καπίτας mendoſe, non pro Capua, ſed Caieta legi. quamuis Appianus Capuam nominet, ad quam fuerit hæc Ciceronis villa, in qua aduentantibus

bus inquiſitoribus à coruis è ſomno exci- tatus ſit. Sequitur in Plutarcho: Serui hæc aſpicientes ſuam ipſi ignauiam damnarunt, ſi herilis cædis ſpectatores eſſe ſuſtinerent; cumq́; beſtias domino opem ferre, ac pro indigno eius caſu ſolicitas eſſe viderent, ipſi eum non defenderent; partim precibus, partim vi impoſitum lecticæ ad mare detulerunt. Interim percuſſores cum miniſtris ſuperueniunt, Herennius centurio, & Popillius tribunus militum, quem parricidij reum Cicero olim defenderat.

De Popillio hoc multa Seneca in Declamationib. & Suaſorijs. de eodem Valerius lib. 5. cap. 3. M. Cicero C. Popillium Lęnatem Picenæ regionis, rogatu M. Cœlij, non minore cura, quàm eloquentia defendit: eumq́; cauſa admodum dubia fluctuãtem, ſaluum ad penates ſuos remiſit. hic Popillius poſtea nec re, nec verbo à Cicerone læſus, vltrò M. Antonium rogauit, vt ad illum proſcriptum perſequendum & iugulandum mitteretur: impetratisque deteſtabilis miniſterij partibus, gaudio exultans Caietam cucurrit, & virum, omitto quòd ampliſsimæ dignitatis, certè ſalubri ſtudio (ita lego è manuſcriptis) præſtantis officij priuatím ſibi venerandum

dum, iugulum præbere iuſsit: ac protinus caput Romanæ eloquentiæ, & pacis clariſſimam dexteram, per ſummum & ſecurum otium amputauit: eaq; ſarcina, tanquam opimis ſpolijs, alacer in vrbem reuerſus eſt: neq; ei ſceleſtum portanti onus ſuccurrit, illud ſe caput ferre, quod pro capite eius quondam perorauerat.

Sequitur apud Plutarchum: Percuſſores cum fores clauſas inueniſſent, eas effregerunt: cumq́ue Cicero non appareret, & ij, qui intus erãt, ſcire ſe, vbi eſſet, negaſſent, aiunt adoleſcentem quendam, à Cicerone in bonis litteris & diſciplinis educatum, Quincti fratris libertum, Philologum nomine, tribuno dixiſſe, lecticam per ſilueſtres & opacas ambulationes ad mare deferri. Tribunus igitur cum paucis comitibus circum ambulationes ad exitum cucurrit. Herennius recta per eaſdem accurrit. quod vbi Cicero animaduertit, ſeruos lecticam ibi deponere iuſsit. Satis inquit Liuius, conſtat, ſeruos fortiter fideliterq́ue paratos fuiſſe ad dimicandum: ipſum deponi lecticam, & quietos pati, quod ſors iniqua cogeret, iuſsiſſe. Appianus ſcribit, multos diſcurriſſe quærentes, num alicubi Cicero viſus eſſet: cumq́ue alij bene-

beneuolentia & miſericordia permoti, eum in alto eſſe dixiſſent, clientem Clodij acerrimi inimici Ciceronis Popillio Lęnati tribuno militum indicaſſe viam, qua lectica deportabatur. eo illum irrupiſſe, & cum ſeruos longè plures, quàm ipſe ſecum habebat, ad dimicandùm paratos vidiſſet, callidè exclamaſſe, Tribuni, qui in extremo agmine ſunt, ingrediantur. tum ſeruos maiorem multitudinem exſpectantes perterritos fuiſſe. Cicero, ait Aufidius Baſſus apud Senecam, paullum remoto velo, poſtquam armatos vidit, ego vero conſiſto, ait: accede veterane, &, ſi hoc ſaltem potes recte facere, incide ceruicem. trementi, deinde dubitantique, quid ſi ad me, inquit, primum veniſſetis? Brutidius Niger apud eundem: Elapſus interim altera parte villæ Cicero lectica per agros ferebatur. ſed vt vidit appropinquare notum ſibi militem Popillium nomine, memor defenſum à ſe, lætiore vultu aſpexit. at ille, victoribus idipſum imputaturus, occupat facinus, caputque deciſum, nihil in vltimo fine vitæ facientis, quod alterutram in partem poſſet notari, Antonio portat, oblitus ſe paulò ante defenſum ab illo, Prominēti, inquit Liuius. ex lectica, prębentique immotam

 ceruicem,

ceruicem, caput præciſum eſt, nec ſatis ſtolidæ crudelitati militum fuit, manus quoque, ſcripſiſſe aliquid in Antonium exprobrantes, præciderunt. Plutarchus: Cicero mentum, ita vt conſueuerat, tangens, in percuſſoribus oculos conſtanter fixit, ſqualoris plenus, & capillo demiſſo, macieque, ob ſolicitudines confectus, vſque eò vt plurimi Herennio eum iugulante capita obnuberent. Occiſus eſt præbens ceruicem extra lecticam cum annum iam LXIIII ageret. Præcidit illi iuſſu Antonij caput & manus, quibus Philippicas ſcripſerat. Vixit, ait Liuius, tres & LX. annos: vt, ſi vis abfuiſſet, ne immatura quidem mors videri poſsit. Euſebius: Cicero in Formiano ſuo ab Herennio & Popillio occiditur LXIIII ætatis ſuæ anno. Appianus: Occiſo Cicerone quidam equis, alij nauigijs incitatis properabant Antonio hunc nuntium perferre, eique in foro ſedenti Lęnas caput, & manum eminus oſtendit. quo ille maximè lætatus, tribunum militum coronauit, & HS decies centena millia ei pro maximo præmio dedit, quòd ſummum & infenſiſsimum ſuum inimicum occidiſſet. Plutarchus: Cùm membra Ciceronis Romam perlata eſſent, Antonius, qui tum for-
te

te comitia habebant, ijs viſis exclamauit, Proſcriptionem iam peractam eſſe: caput autem & manus pro roſtris poni iuſsit, ſpectaculum horrendum Romanis, qui ſe non Ciceronis vultum, ſed imaginem animi Antonij videre putabant. Dio lib. 47. Vbi Ciceronis caput allatum fuit, Antonius, multis & grauibus probris illatis, illud pro roſtris loco præ alijs conſpicuo poni iuſſit, vt vnde in ipſum verba faciens auditus fuerat, ibi caput eius cum manu dextra, quæ ſimul pręciſa fuerat, conſpiceretur. Fuluia verò caput, antequam auferretur, in manus ſumſit, atque atrocibus verbis illudens & conſpuens genibus ſuis impoſuit, & linguam ex ore extractam acubus, quibus ad capitis ornatum vtebatur, compunxit, additis multis ijsque execrandis opprobrijs. Liuius: Ita relatum caput ad Antonium, iuſſuque eius inter duas manus in roſtris poſitum, vbi ille conſul, vbi ſæpe conſularis, vbi eo ipſo anno aduerſus Antonium, quanta nulla vnquam humana vox, cum admiratione eloquentiæ auditus fuerat: vix attollentes lacrymis oculos homines intueri trucidata membra eius poterant. Cremutius Cordus: Præcipue tamen ſoluit pectora om-

R 2 nium

nium in lacrymas gemitusque viſa ad caput eius deligata manus dextra, diuinę eloquentiæ miniſtra: ceterorumque cædes priuatos luctus excitauerunt. illa vna communem. Mortem Ciceronis verſibus elegantiſsimis deplorauit Cornelius Seuerus: in quibus ſunt qui ſequuntur:

Abſtulit vna dies æui decus, ictaq; luctu
Conticuit Latiæ triſtis facunda lingua,
Vnica ſolicitis quondam tutela, ſalusq;,
Egregium ſemper patriæ caput: ille Senatus
Vindex, ille fori, legum, ritusq; togæq;.
Publica vox eius æternùm obmutuit armis.
Informes vultus, ſparſamq; cruore nefando
Caniciem ſacrasq;, manus, operumq; miniſtras
Tantorum pedibus ciuis proiecta ſuperbis
Proculcauit ouans, nec lubrica fata Deosq;
Reſpexit: nullo luet hoc Antonius æuo.

Paterculus poſt narratam cædem M. Tullij, in hęc verba erumpit: Nihil tamen egiſti, M. Antoni, mercedem cæleſtiſsimi oris & clariſsimi capitis abſciſi numerando, auctoramentoq; funebri ad conſeruatoris quondam reip. tantique conſulis irritando necem. Rapuſti tu M. Ciceroni lucem ſolicitam, & ætatem ſenilem, & vitam miſeriorem te principe, quàm ſub te triumuiro mortem: famam vero gloriamque facto-

rum atque dictorum adeo non abſtuliſti, vt auxeris. Viuit, viuetq́ue per omnem ſæculorum memoriam: dumq́ue hoc vel forte, vel prouidentia, vel vtcunque conſtitutum rerum naturæ corpus, quod ille pæne ſolus Romanorum animo vidit, ingenio complexus eſt, eloquentia illuminauit, manebit incolume, comitem æui ſui laudem Ciceronis trahet: omniſq́ue poſteritas illius in te ſcripta mirabitur, tuum in eum factum execrabitur: citiuſq́ue in mundo genus hominum, quàm huius nomen, cadet. Ciceronem hoc anno VII Idus occiſum eſſe, teſtimonio Tironis liberti ſcribit Tacitus in dialogo de Oratorib. intelligo autem Idus Decembris, quoniam Triumuiri inierunt V. K. Decembris, vt eſt in lapide Colotiano. Vixit igitur Cicero annos LXIII, menſes XI, dies V. ſiue annos LXIV, minus XXVI, diebus.

Nunc ad extremum illud addam, quod Deſiderius Lignamineus Patauinus ante annos ſedecim diuulgauit. Cùm anno Chriſti M.D.XLIV. K. Decemb. Angelus Apulus Minorita in Zacyntho inſula Venetorum, quę in mari Ionio Epiro adiacet, apud ſacellum D. Mariæ Gratioſæ, non longe à littore maris, Cœnobij fundamenta age-

ret, ſepulcrum antiquiſsimum reperit cum hac inſcriptione: M. TVLLI CICERO HAVE. ET TV TEPTIA ANTΩNIA. in eodem ſepulcro inuentæ ſunt duæ vrnæ vitreæ, vna maior cinerum, altera minor lacrimarum, vt volunt. in maioris fundo erat vitro inſcriptum: AVE. MAR. TVL. Hoc monumentum ibi in ſacrario templi adſeruatur, & Ciceronis noſtri eſſe putatur. verum in huiuſmodi rebus mihi Epicharmi cantilenam illam, μέμνασο ἀπιστεῖν ad aurem. vtranque inſuſurrari facilè patior: cùm præſertim in Epitaphio, quodam, quod in libro manuſcripto ἀδέσποτον legi, Arpinatem Ciceronem lapide extra Caietam ſeruari, inueniam, quem Lignamineus à ſeruis crematum, & in Zacynthum delatum fuiſſe putat.

FINIS.

Εἰς τὴν τοῦ Κικέρωνος ἱστορίαν παρὰ
Φραγκίσκου τοῦ Φαβρικίου τεχνηναμένην.

Ἱστορίην Κικέρωνος ὃν ἱστορέειν πόθος ἴσχει,
Τὴν δὲ ἀπὸ Πλουτάρχου λώϊον οὐκ ἐδάη,
ἢ παρὰ Φαβρικίου λογοτέχνονος, ἰθυντῆρος,
Ῥήτορος, ἱστορικοῦ, καὶ κικερωνοφίλου.
Εἷς γὰρ ὅλον κικέρωνος ἐλιξάμενος θαμὰ κῆπον,
ὅρμος ὅλος κικέρων εὐεπίης ἐφάνη.

Μάκαρ-ὅλος οὐθὲν-ὢ-βίος.

FRANC.

FRANC. FABRICIUS Materno Cholino S.

Dediſſe me operam, vt altera hæc editio Hiſtoriæ Ciceronis non ſolum auctior, ſed & nitidior exiret, tu, mi Materne, optimè noſti. quæ de cauſa quò ſæpius operæ tuæ à meo exemplari diſceſſerunt, cùm permulta aliter atque ego conſueui ſcripſerunt, mea ratione ſpreta ſuam ſecuti ſunt, integra mutilarunt & quaſi decurtarunt, eò minus librum mihi placere ſcire debes. Te tamen omni culpa libero, quem & abfuiſſe & meæ voluntatis ſtudioſiſſimum eſſe cognoui. Præcipua errata inter recognoſcendum notaui: quæ hoc modo corigi debent.

Pag.	ver.	lege.
1.	19.	legibus. Patrem.
7.	2.	cuius rei.
9.	9.	Quinctilianus.
11.	15.	Hotomanus.
13.	19	Veronæ fluuium.
15.	2.	& Glàucia.
	11.	A Saturnino.
22.	25.	idem nominatur.
25.	5.	exſtitiſſe.
28.	25.	Balearici filiæ.
36.	2.	Mitylenis.
38.	19.	ferret, vrbe.

Pag.

Pag.	ver.	Lege.
39.	9.	P. Clodij patri.
	11.	ait. Tum.
40.	8.	P. Craſsi, L. Cæſaris.
	26.	Iulio Cæſare.
45.	27.	ſcimus. id tamen.
47.	28.	C. MARIVS.
54.	17.	poſt menſes.
55.	12.	dominantis opes.
	16.	eſt de audacia.
57.	8.	Cicero ante.
58.	26.	inſtituto, vel.
63.	19.	formidoloſiſsimumq́.
78.	4.	vt iterum.
85.	22.	ſint. de ædilitate.
86.	9.	antiquiorem.
90.	22.	dimiſit, partem.
94.	17.	ἐξελευθερωσάντων.
96.	4.	repetundis.
	23.	ipſius, ſi abſolutus.
99.	27.	prætor, &.
102.	1.	in prouinciam ire noluit.
107.	17.	vt Dio ſcribit.
108.	7.	inflatus Catilina Antonij.
111.	18.	Ius omne.
112.	1.	honorum iure.
	20	Prouincias ſenatus conſ.
113.	23.	Aelia & Fufia.
115.	17.	nefarios.

Pag.	ver.	Lege.
115.	23.	Licinius.
118.	26.	conquieuit.
123.	vlt.	affuit, pro Murena.
182.	16.	Metellinam.
146.	20.	mutaret. Prome.
166.	28.	Q. Ancharius.
167.	27.	Pompeum & Ciceronem.
190.	20.	ſermo de ſinibus.
193.	24.	L. Paullus.
	25.	cognita, Cicero.
206.	11.	cognouiſſet. quare.
207.	17.	tribunopl.
209.	11.	moneretur.
211.	6.	ep.7.l.9.ad Fam.
65.	18.	ignobilitatem.
99.	21.	vi orationis.
157.	14.	P. Seruilij.
172.	11	ἐπὶ δεδουλωμένοις.
252.	19.	profuſis.
254.	16.	M. Ciceroni.

INDEX

Index primus locorum Ciceronis, qui in huius hiſtoriæ explicatione citantur, & illuſtrantur.

In epiſtolas ad Familiares libro primo. 15. 123. 165. 166. 167. 168.169.171.173.180. 181.182.185.
*Secundo.*187.188.193. 194 195.196.197.198
Tertio. 192. 193.195. 197.198.
*Quarto.*210.213.217. 218.221.
*Quincto.*115.126.127. 128. 130. 157. 177. 178,181.182.281.
*Sexto.*200.209.210. 212.214.218.221.
*Septimo.*180.181.182. 187.191. 200. 203. 205.223.231.232.
Octauo. 183.187.193. 196.197.
Nono. 43. 48. 197. 204. 209. 210.211. 215.218.223.229.
*Decimo.*93.245. 246.247.
*Vndecimo.*147. 228. 237.239 247.
Duodecimo. 147.233. 234 235. 239. 240. 243.244.246.247.
Decimotertio. 27. 37. 43.193.197.209. 210.
Decimoquarto. 150. 151.153.169.200.202. 205.206.207.208.
XV. 120. 193. 194. 195.196.197.
XVI. 198.199. 200. 201.202.227.228.
Ad atticum libro
*Primo,*1. 28. 89. 94. 96.102.103.123.124. 126.128. 130. 131.132. 133.134 135.136. 169.
*Secundo.*17.117.120. 121. 127.135.136.137. 138.139.140.141 142.
*Tertio,*128. 148.149. 150.151.152.153.

Quarto.

Quarto.127.160.161.
162.163.165.168.169.
177. 178. 179.180.
181.182.184.185.
Quincto.192.193.194.
195.196. *Sexto*.192.
197.198. *Septimo*. 4.
196.198.200.201.
Octauo.201.202. *No*
no. 28. 49.141. 200.
202.*Decimo*.123.202
Vndecimo.204.205.
206.207.208. *Duo-*
decimo. 31. 90.210.
211.217.218.219.221.
Decimotertio. 4. 25.
218. 219. 220. 221.
222. XIIII.226.227.
228.229.230.
XV. 227. 230. 231.
232. XVI. 219. 231.
232.233.235.236.
Ad Q. Fratrem libro
primo.46.135.143.151.
Secundo. 166. 167.
168. 169. 170, 172.
175.180.181. 182.
Tertio.181. 183.184.
186.193.
Ad M. Brutum.
218. 241. 242. 243.
246.247.
De inuentione. 20.
De oratore. 2.6.8.10.
12.13.16.18.20.21.23.
26.34.40.41.48.180.
In oratore. 82.83.89.
111.212.
In Bruto.4.6.7.8.10.
13.14.15.19.20.22.23.
27.29.30.32.33.36.37.
39.41.43.44.46.48.
50.53.55.56.58.60.
62.63.65.66.69.72.
75.78.79. 188.189.
212. 218.
In Academicis. 220.
In Lucullo.37.42.43.
49.59.123.133.220.
De Finibus.59.62.66.
100. 189. 190. 217.
219.220.221.230.
In Tuſcula.36.39.40.
44.59.210.219.224.
De natura Deor. 20.
26. 31.37.38.39.41.
43.

43.48.58.62.227.
De diuinatione.28.31.
33. 38. 101. 134. 136.
137.158.180.187.192.
197. 204. 205.209.
219.220. 221. 224.
227.
De Fato.63.230.
De legibus. 2.16.17.
31.37.49.58.60.66.
84.123.147.149.154.
191.
De Officijs. 7.13.17.
20.24.45.48.55.59.
86.102.124.156.180.
219.231.232.241.
In Lælio,32.34.
In Catone,227.
In Paradoxis.153.156
In libris de conſulatu.
101.
pro Quinctio.46.
pro Sex.Roſcio.53.54.
55.
pro Q. Roſcio. 66.67.
68.
Verrina prima. 80.
84.85.
Secunda. 71. 27. 81.
82.86.
Tertia.42.46.53.69.
73.81.82.83.
Quarta.19.21.22.29.
36.73.74.75.83.
Quincta.74.83.
Sexta. 17. 83.87.
Septima.12.13.21.70.
72.74.84.85.
pro Fonteio.13.20.29.
73.87.
pro Cæcina.23.57.88.
pro Cornelio. 10. 20.
31.95.102.
pro Lege Manilia. 11.
35.36.46.47.49.53.
63.64.74.75.77.78.
87.90.91.93.97.
pro Cluentio. 29.72.
73.85.94.95.97.
In toga candida. 100.
104.
In agrarijs contra Rul lum.9.12.19.29.48.
49.50.56.101.102.
104.107.108.109.
pro C. Rabirio.13.14.

Pag.

15 16.
IN Catilinam. 14.
*Prima.*15 95.114.115.
116. 117.
Secunda. 116.117.
Tertia 34.38.47.60.
101 120.
*Quarta.*13 120.121.
122.
*Pro Murena.*21.22.
49 53.74.86.
92.93.102.103.108.
113.114.1 5.118.123.
*Pro P. Sulla.*29.95.
102.103,106.115.116.
119.120 123.129.137.
*Pro Archia.*11.29.33.
42.75.102.132.133.
*Pro Flacco.*13.35.41.
42.46.85.118.132.
140.
Post Reditum ad Quir. 13.15.34.35.69.
125 143.146.154.155.
158.160.162.
In Senatu. 39.91.123.
143 146.147.149.153
154.156.157.158.159.
160.162.177.
*Pro Domo.*13.17.19.
39.42.76.85.106.131
138.139 143.145.146.
147 148.149.153.154
156.157.159.162.163.
164.171.177.
*Pro Sextio.*14.17.34.
40.47.65.77.108.
113.122.123.124.125.
127.130.142.143,144
146.147.149 150.
152.153.154.155 156.
157.158.159.160.161,
167.168.169.171.
*In Vatinium.*113.127.
137.140.143.167.
168.169.
De Haruſpicum Reſp.
28. 29.32.34.39.50.
89.102.131.136.139.
141.156,163.165.170.
177.
De Prouincijs cos. 6.
9.13,124 134.140.
142.143.144.157.171.
172. 173.
*pro Balbo.*14.15.20.31.
68.

68.75.134.172.173.
pro Cœlio.22.27.102.
103.129.136.138.174.
175.176.177.
In Piſonem.14.20.35.
77.79.87. 89.93.
104.108.111.112.117.
120.124.125.126.143.
144. 146. 147. 149.
152.153.156.157.158.
159.161.164.172.179.
pro Scauro. 40.182.
Pro Plancio.8.16.21.
41.96.70.71.76.150
151.183.
pro Rabirio poſtumo.
36.185.186.
pro Milone.9.26.
32.131.152.155.158.
pro Marcello.199.
213.
pro Ligario.50.105.
199.203.208.214.
215.
pro Deiotaro.199.
222.223.
In Philippicis. 14.
236.
Philippica prima.
226. 229. 230. 231.
233.234.
Secunda.90.120.124
138. 187. 188. 199.
206. 207. 211. 218.
223. 224. 225. 226.
227.228.230.231.
235.
Tertia.225.234.236.
237.
Quarta.238.
Quinta.17.47.127.
230. 233. 234. 235.
236.238.
Sexta.191.239.
Septima.240.
Octaua.15.29.33.34.
240.
Nona.240.
Decima.242.
Vndecima.63.194.
243.
XII.33.47.244.
XIII.191.225.236.
245.
XIIII.120.246.

IN

INDEX SECVNDVS EORVM, QVAE AD M. TVLLIVM *Ciceronem pertinent.*

A.

Abſtinentia Ciceronis. 71

Academici libri Ciceronis. 220

Adoleſcentes nobiles Cicero defendit. 71

Aedilis curulis creatur. 79

Aedilitatem gerit. 85.86.

Aeger in caſtris pōpeij eſt. 204

Aeſchylo Gnidio operam dat. 61

Afflictatio Ciceronis ob Tulliȩ morbum. 206

Agrariam legē Rulli oppugnat. 108. 109.

de Ambitu legē fert. 113.

de Amicitia diſputatio habetur. 37

ſcribitur. 228

Annonam leuat. 86

Antiocho Aſcalonitȩ operam dat. 58.

C. Antonium defendit. 138.139.

Apollinem Delphis conſulit. 64

Appio Claudio ſuccedit. 192

Aqua & igni arcetur. 144. 148

Aratum conuertit. 31.45.137.

pro Archia Poeta dicit. 132.133

Aretinæ mulieris libertatem defendit. 57

Arte Hortenſium fatigat. 82

Aſiam peragrat. 61

in Aſia procos.

dioeceſes

dicęceſes habet. 192
196.
Aſiaticis oratoribus
operam dat .61.
Athenis viuit.58.59.
Athenis commoratur. 198.
Attici cõdiſcipulus
Cicero. 59.
Augur fit. 187.
Auia Ciceronis.2.
Auus Ciceronjs 2.

B

Pro Balbo dicit.173.
Bellum ciuile relinquit. 205.
Bellum in Cilicia gerit. 105.
Pro Beſtia dicit.169.
175.
Bona Ciceronis diripiuntur. 148.
Brundiſium exſul
venit. 150.
Eodem ab exſulio
reuertitur. 160.
Brundiſij victo pompeijo diu commoratur Cæſarem exſpectans. 206.
Brutũ de claris orator.ſcribit. 210.

C

Pro Cæcina Cicero
dicit. 88.
Cædes Ciceronis.
256.257.
Cęſari Cicero obuiam procedit. 208.
Cæſarij exercitus ſtipendium decernit. 171.
Cæſaris cædis ſocius non fuit. 225.
Capuam ſumit.200.
Caput Ciceronis à
tota Italia defenditur. 157.
Præciditur. 258.
Catilinæ inſidijs petitus eum oppugnat. 114.115.
& deinceps.
Catilinarias orationes dicit 117.118.
120.121.

Catonis laudationem ſcribit.211.212
Catonem de Senectute ſcribit.227.
Catulum ſcribit. 220.
Cauſas agere incipit 50.
Cicero vnde dictus. 3.
Ciliciam prouinciam ſortitur, 191.
In Ciliciam venit. 193.
Decedit, 198.
A.Clodio in exſulium eijcitur .143. 144.
pro Cluentio dicit. 97.
Pro Cęlio dicit.174. 175.176.
Comitas Ciceronis. 70.99.
Conſobrini Ciceronis. 6.
De Coniuratis ſuppliciū ſumit. 122.
Conſolationem ſcribit. 218.219.
Conſul deſignatur. 104.
Conſulatum petit. 103.104.
Gerit. 107. & deinceps,ad conſulatus petitionem ab octauio inducitur. 246.
De Conſulatu ſuo verſibus ſcribit.136 137.
Conſulatus Commentarium græcè ſcribit. 136.
Conſulares orationes Ciceronis,108. Et deinceps.
Contentio Ciceronis in dicendo. 7.
Cornelium maieſtatis reum defendit. 102.
Pro Cornelio Balbo dicit. 173.
Corporis gracilitas & infir-

& infirmitas in Cicerone. 57.
Craſſum Cicero defendit. 181.
Cyprum prouinciã tenet. 192.
Declamitat Cice. 44
Deducitur ad Scæuulam. 32.
pro Deiotaro dicit. 222.223.
Delphos ad Apollinem proficiſcitur. 64.
Demetrio Syro operam dat. 60.
Deploratur. 258.259
Dialecticam diſcit. 43.
Diodotum magiſtrũ habet. 43.44.
Dionyſio Magneti operam dat. 161.
Diſceſſus Ciceronis ex vrbe. 147.
De Diuinatione ſcribit. 227.
Docilitas Ciceronis 24.
Domus Ciceronis in palatio. 18.130.
à Clodio inceditur 148.
Publica pecunia ędificatur. 184.
pro Domo ſua oratio. 163.164.
Druſum Cicero defendit. 182.

E.

Eloquentiæ vis in Cicerone. 109.
ſtudium & amor. 57.
Epicureos Athenis audit. 59.
Επίσχοπος orę maritunæ eſt. 200.
Exercitationes Ciceronis. 30. 43. 44. 61.
in Exſulium Cicero eijcitur. 143.144. 147.148.
ad Exſulio reſtituitur. 159.

F.

Faſces Ciceronis. 208.
de Fato Cicero ſcribit.230.
Filius Ciceronis Tullius, Filia Tullia, vide indicem ſequentem.
de Finibus ſermo habetur. 190. ſcribitur. 220. 221.
pro Flacco dicit. 41. 141.
pro Fonteio dicit. 87.
Forum agit. 197.
In forum venit. 27.
Fragmenta Ciceronis a Sigonio collecta, 98.
Frater Ciceronis Q. Tullius, in Indice ſequenti,
Fuga Ciceronis ex vrbe. 147.
pro Fundanio dicit, 98.

G,

Gabinium Cicero accuſat. 184. defendit. 185.
Galliam prouinciam in concione deponit. 112.
pro Gallio dicit. 98. 105.
Genus Ciceronis. 1. 2.
Gloriæ cupidus Cicero. 57.
de Gloria libri. 232.
Gracilitas corporis Ciceronis. 57.
Græcas litteras Cicero puer diſcit. 11. 12.
Græcas orationes explicat. 30. 31.
Grͤcè declamat. 44. 45. 62.
Græcè commentarium Conſulatus ſcribit. 136.
Græcis doctrinā & eloquentiam eripit. 62.

Græcos

Græcos doctores habet. 11.45.
in Græciam proficiſcitur. 5.8.231.
è Grçcia redit. 64.
Græculus appellatur 65.
Gratias agit ſenatui, et Quiritibus.162.
Gratuitò multos defendit. 78.

H.

de Haruſpicum reſponſis oratio.170.
Honorum cupidus Cicero. 65.
Honos Ciceroni à Siculis habetur. 70.
a ciuibus. 246.
Horteníium ſcribit. 219.
cum Hortenſio certat. 79.118.
Hortenſium arte fatigat 82.
Humanitas Ciceronis. 185.

I

Imperator Cicero appellatur. 195.
Indoles Cicer. 24.
Inimicitiæ Ciceronis cum Metello Nepote.18.125.126.128.157.
cum P. Clodio. 57.131.143.& deinceps.
cũ M. Antonio.234 238.& deinceps.
Infirmitas corporis in Cicerone. 57.204.
Innocentia Ciceronis, 71.
de inuentione ſcribit. 41.
Iudicia caſtè exercet 95.96.
Iurat iuſiurandum pulcherrimũ.126.
Iuri ciuili operam dat.37.38. (36.
Iuris peritus eſt. 37.
Ius dicit. 196.
Iuſtus Cicero. 70.

L.

Lœlium Cicero ſcribit. 228.

Languet. 233.

Laus Ciceronis. 62. 124.125.

de Legationibus liberis lex Cicer. 123.

Legationis liberæ ius habet. 231.

Legatur à Cæſa. 140

Legatus ad Antoniũ decernitur. 244.

Legati Ciceronis in Cilicia. 192.

Leges Cõſul fert. 113

de Legib9 ſcribit. 191

cum Libris in gratiam redit. 209.

Ligarium defendit. 214.

Lilybæi orationem habet. 71.

Lorica tectus in cãpum venit. 115.

Luctus Ciceronis ex filiæ morte. 218.

Lucullũ ſcribit. 220.

Ludos Cicero ædilis facit. 85.86.

M.

Macedoniam prouinciã ſortitur. 112.

Maniliana oratio. 97.

Manilium reum Cicero defendit. 99.

Manus Ciceroni præciduntur. 256.258

pro Marcello oratio 213.

Marius Ciceronis. 31

Mater Ciceronis Heluia. 5.6.

Matertera Ciceronis. 6.

Menippo Cicero operam dat. 61.

Meſsium defendit. 182.

Metellinam ſcribit. 128.

Militat. 33.

pro Milonæ dicit. 189.190.

Mineruę ſimulacrũ in Capitolio ponit.

nit 147.244.
Miloni operam dat. 40.52.61.
Mors Ciceroni portenditur. 244. 254.infertur.256. 257.
T.Munatium Plancum accuſat.190.
Munera nulla accipit. 78.
Murenam defendit. 49.118.
N.
Natalis Ciceronis 4. 207.
Natura Ciceronis.25
de Natura Deorum Cicero ſcribit.227.
Nomina Ciceronis 1.3.
Nouus homo Cicero.104.
O.
Oeconomicum Xenophontis Cicero conuertit. 45.
de Officijs ſcribit. 231.236.
Oræ maritimę ἐπίσκοπως eſt. 200.
Oratorem ſcribit. 212.
De Oratore diſputatio habetur. 25. à Cicerone ſcribitur 180.
Oratoribus alijs Cicero præſtat. 65.
Oratoriæ exercitationes Ciceronis. 30.44.
P.
Pacis auctor Cic.199
Pacis fundamenta iacit. 226.
Pacem cum Antonio diſſuadet.240.245.
Paradoxa ſcribit.236
Partitiones oratorias ſcribit. 210.
Pater Ciceronis.1.2. moritur. 2.
Pater patriæ Cicero. 124.125.
Patriæ ſeruator Cicero. 123.157.161.

Patrocinijs ſeſe dat, 65.
Phædrum probat. 37 audit. 59.
Pharſalico prælio Cicero non intereſt 204.
philippicę orationes Ciceronis. 226.234. 235. & deinceps.
Philonem Cicero audit. 36.44.
Philoſophię magnã operam puer & adoleſcens dat. 36.37.58.
Eius ſtudium renouat. 58.
intermiſſum reuocat. 219.
philoſophię partes omnes hauſit. 44.
In Piſonem oratio. 179.
pro Plancio oratio. 174.183.
T. Plancum accuſat. 190.191.
Platonis libros tralatos edit. 45.
poeta Cicero. 25.
Pompeium ornat. 97.163.
eius partes bello ciuili ſequitur. 202.
πολιτικὰ ſcribit. 181.
Pontium Glaucum. ſcribit. 25.
Popilliam. ſeu publiliam virginem vxorem ducit. 216. 217.
Porcię laudationem ſcribit. 221.
Poſidonium audit. 62.
Prętor primus creatur. 93.
Pręturam gerit. 95.
Prenſat. 102.
Prognoſtica Ciceronis. 137.
de proſcriptorum liberis

beris oratio. 111.
Cicero proſcribitur 251.
Protagoram Platonis conuertit. 45.
Prouinciam in concione deponit.112.
In prouinciam ire non vult. 102.
Prouinciam Ciliciam ſortirur. 191.
in eam venit; 193.
.. decedit. 198
de prouincijs Cos. oratio. 173.179.
Pro Ptolomęo rege oratio. 167.
Puer Cicero in admiratione habetur. 24.
Pueritię ſtudia. 11. 12.24.25.

Q.

Quæſtioni de pecunijs repetundis Cicero pręeſt.95.
Quęſtor creatur.66
QuęſtorSiciliam ob tinet. 69.70.79.
Quęſtor Ciceronis Cos. 123.
in Cilicia. 192.198.
pro Quinctio oratio 50.51.52.
Quinqueuiratum repudiat. 142.

R

pro Rabirio poſtumo oratio. 185.
C.Rabirium perduellionis reum Cicero defendit.15. 110.111.
Reatinorum cauſſam agit 181.182.
Redit ab exſulio. 160.161.
poſt reditum orationes Ciceronis. 162.
Redundans Cicero. 62.
Rem in Cilicia gerit 195.
de repetundis accuſat, iudicat, & quærit.95.

rit. 95.
de Republica ſcribit 181.
Reus veſtem mutat. 145.
Rhodum venit. 61.
pro Roſcio Amerino oratio. 53. 54. 55.
pro Q. Roſcio. Comœdo oratio. 66.
pro Roſcio Othone oratio. 110.
contra Rullum orationes. 108. 109.
Růſticatur Cicero. 227. 230. 236.
S.
M. Saufeum Cicero defendit. 190.
ad Sceuulam deducitur. 32.
Scæuulæ Pontifici operam dat. 37. 38.
pro Scauro dicit. 182
Scholam Gniphonis frequentat. 98.
de Senectute ſcribit 227.
pro Sextio dicit. 168
Siciliam quęſtor obtinet. 69. 70. 71.
è Sicilia decedit. 71. 79.
Siciliam diebus L. peragrat. 81.
Stouorum dialecticam diſcit. 43.
pro Sulla oratio. 101. 129.
Supplicatio Ciceroni decernitur. 120. 196.
Supplicationē Pompeio decernit. 124
T.
Terentia Ciceronis vxor. 120. 198.
cum Terentia Cicero diuortium facit. 215.
Teſtimoniū in Clodium dicit. 131.
A. Thermum defendit. 140.
Timæum Platonis conuertit. 45. 230.

Togam

Togam virilem ſu-
mit. 27.
in Toga candida o-
ratio. 104.
Topica Cicero ſcri-
bit. 231.
Tribus Ciceronis. 3.
pro Tullio oratio.
78.
Tuſculanæ quæſtio-
nes. 224.

V.

pro Vareno oratio.
78.
in Vatinium oratio.
168.
Vatinium Cicero
defendit. 182.
Verrem accuſat. 79.
80. & deinceps.
Verſibus de Conſu-
latu ſuo ſcribit.
136.
Vigintiuiratum re-
pudiat. 141.
Villæ Ciceronis à
Clodio incendun-
tur. 148. reſtituun-
tur. 164. 165.
Virginem vxorem
Cicero ducit. 216.
Vitæ Ciceronis tem
pus. 258. 261
Vox Ciceronis. 57.
60.
Vxor Ciceronis Te-
rentia. 120. 198.

X.

Xenocli dramyteno
Cicero operam
dat. 61
Xenophontis Oeco
nomicum vertit.
45.

Z.

Zenonem Epicure-
um Athenis au-
dit. 59.

INDEX

INDEX TERTIVS COMMVNIS RERVM OMnium: in cuius deſcriptione prænominum ratio nulla eſt habita.

A.

ACademia noua 58
Academiæ Patronus Philo 37
Academici libri Cicceronis. 210
Academica ſecta 59
M. Acilius Glabrio prætor. 81 Conſul, 90 Lucullo ſuccedit 90
Actium. 193
C. Aculeo eques R. 6. Aculeonis filij conſobrini Ciceronis 6.
Adoptio Clodij 135.139
Adrianus Turnebus 43.82
Sex. Æbutius 88
Ædiles vnde dicti 85
Ædilitatis petendæ tempus legitimum 79.183
Aelia Fuſia lex 113
L. Aelius Lamia relegatur 146
A Cicerone ad Antonium mittitur 206
Aelius Ligus tribunuſpl. 152
Q Aelius Tubero Ligarium accuſat 214
M. Aemilius Lepidus Cos. 94.95.
M. Æmilius Lepidus Coſ. 59.
Diſſentit à Catulo Collega 60
M. Aemilius Lepidus Interrex. 188
M. Aemilius Lepidus prætor Cæſarem Dictatorem dicit 203. Conſul 209
Magiſter equitum 215.224
Pontifex Max. 244
Antonium recipit. 247
Hoſtis à Senatu iudicatur. 247
Cum Antonio & Octauio contra Remp. cõſpirat. 250
Aemilius. vide Mamercus.
M. Aemilius Lepidus. cos. 59.60
L. Aemili⁹ Paullus Cos. 196. proſcribitur. 251
M. Aemilius Scaurus à Cicerone defenditur. 182
Aeſchylus Cnidius 61
L. Afronius Coſ. 134
Africanus minor Coſ. 79. moritur. 37
Africa à Mario deuicta. 35
C. Caſsio decernitur. 226

Afri

Africā Catilina prætor obtinet. 95
Africum bellū Cæſaris. 209 210
Africanus triumphus Cæſaris. 27
Agraria Lex Appuléia. 14. Flauia. 135. Iulia. 141
Seruilia Rulli. 106.107
Titia. 16
Albanus mons. 170
Alexādri magni caſtra apud Iſsum. 195
Alexander Ariſtobuli F. 172
C. Alfius. 183. pretor 183.186
Allobroges ſolicitantur à Catilina. 119. domantur. 134
Allienus prætor Siciliam obtinet. 209
Alpes. 64
Sex Alphenus. 51
Amanus mons. 195
Amatius. 228
Ambitus Lex Calpurnia. 93
Cornelia. 92
Pompeia. 189
Tullia. 113
Ambrones à Mario victi 10.
de Amicitia ſermo Ciceronis. 32 37
A Cicerone deſcribitur. 228
L. Ancharius prætor 166
Ancona. 200
M. Anneius Ciceronis Legatus. 192
T. Annius Milo Tribunuſpl. 153
Clodium de vi poſtulat. 155
Gladiatores emit. 156
Miloni dies à Clodio dicitur 167
Conſulatum petit. 188
Clodium occidit. ibid. accuſatur & defenditur. 189. 190
Damnatus exſulat. 190
Ante d. X. Kal. 4.
Antij Cicero eſt. 137.199
Antium. 227
Anticato Cæſaris. 211.212
Antiochiæ Caſsius eſt. 194
Antiochus Aſcalonita. 58.59
Antiochus Cōmagenus. 194
P. Antiſtius Pompeij ſocer. 48
Sex. Antiſtius vetus tribunuſpl. 166
C. Antonius prætor. 93
Conſul cum Cicerone creatur. 104
Conſulatum gerit. 107. Catilinæ fauet. 108
Catilinam vincit, & Imperator appellatur. 127
In Macedoniā proficiſcitur. 127
Accuſatur, & damnatus exſulat. 183 139
C. Antonius M. frater, HorTenſio in Macedonia ſuccedit. 241
A Cicerone filio vict⁹, in M. Bruti poteſtatē venit. 242
M. Antonius orator prætor

Pyra-

Piratas perſequitur, et vincit. 10
Man. Aquillium defendit. 15
Conſul. 10.15.40.59. Cenſor. 18 40
De oratore diſputat. 25. occiditur. 39.40
M. Antonius Creticus Oratoris filius. 11.72 73
M. Antonius triumuir 73.
Milonem accuſat. 189
Tribunuſpl. ex vrbe ad Cæſarem profugit. 199
Ciceroni Brundiſij parcit. 206
Magiſter equitum. 207
Conſul. 224
Cæſari diadema imponit, 225.
Orationem de concordia habet. 226
Ceſarē oratione funebri laudat. 226.227
Octauium Cæſarem ſuperbè excipit. 230
Ciceroni inimicitias denuntiat. 234
Brūdiſij milites trucidat. 236
Mutinam obſidet. 238
Hoſtis iudicatur. 238
Ad Mutinam vincitur. 245
A Lepido recipitur. 247
Cū Octauio & Lepido contra Remp. conſpirat. 250
Ciceronis caput pro roſtris poni iubet. 259
M. Antonij Gniphonis ſchola. 98
Apamea. 62.194
Apio. 19
Apollo Delphicus. 64
Apollinis ſacra. 16. ſacellum. 254.
Apollinares ludi. 163
Apollonius Molo. 62
Appia via. 161.188
Appius Claudius
Appius maior Milonem accuſat. 187
Appuleia lex agraria. 14
Appuleiæ leges. 15
L. Appuleius Saturninus tribunuſpl. ſeditionem mouet. 14 Occiditur. 15.110
P. Appuleius tribunuſpl. 249
Aquę et ignis interdictio 148
C Aquillius Gallus. 50.51. prætor. 93
M. Aquillius cos. 37
M. Aquillius. Cos. 12 36. repetundarum reus. 13. necatur. 36
Aquinum. 192
Arati carmina Cicero conuertit. 31.45.137
Arcanum. 192
Archias Romam venit. 11. in Aſia eſt. 42. à Cicerone defenditur. 132.133
Aricia. 161.188
Ariminum. 200
Ariobarzanes rex 35.198
Ariſto, apud quē Cicero Athenis diuerſatus eſt. 198

Ariſtobulus. 172
Armenia minor. 222
Arpinate. 2.139.184
Arpinates in tribu Cornelia. 3.
Arpinum. 192
Arretniẹ mulieris libertatem Cicero defendit. 57
Arretium. 200
Aſia à Mithridate occupatur. 35.
Aſia in 44. regiones à Sulla diuiditur. 46
Flacco portas claudit. 42
Obtingit Q. Ciceroni. 132
Obtinetur à L. Flacco. 132
A Q. Mucio. 20
A Q. Thermo. 197
Decernitur Trebonio. 226
in Aſiam M. Cicero proficiſcitur. 196
Aſsignationes Sullariæ. 109
Aſturæ Cicero eſt. 219.253
habuit ibi maritimum fundum. 252
Ateius Capito tribunuſple. 180.
Athenio dux fugitiuorũ. 12
Athelis fluuius. 13
Sex. Attilius Serranus trib. pl. 154.159
C. Attilius Serranus Cos. 3
T. Atius Cluentij accuſator. 97.
Atticus Pomponius.
Attica Auguſti Cæſaris mater. 229
Attius Tullus 8
Auctio bonorum. 51
Cn. Aufidius oreſtes. Cos. 76.
Auguſtus Octauius.
Auguſtus menſis, qui prius Sextilis. 249
Aura pediſequa. 130
Aurelia mater Cæſaris. 130
Aurelia lex de Iudicijs 84.87
C. Aurelius Cotta tribunatu pl. deiectus in exilium pellitur. 26
Conſul. 26.46 68.69
L. Aurelius Cotta tribunus pl. 8 prætor. 84
Conſul. 100.101. Cenſor. 106.
Ciceroni patrocinatur. 154
M. Aurelius Cotta Cos. 71
L. Aurelius Oreſtes Cos. 9.
mortur. 10
P. Autronius Pætus Cos. deſign. 100. contra Rempub. coniurat. 100.115
damnatur. 107.129

B.

Balbus, vide Cornelius.
L. Bellienus. 105
Bellonæ ædes. 110
Beneuentum. 192
Beſtia. Calpurnius.
Bibulus. Calpurnius.
Bithynia. 97
Bithynia à P. Silio obtinetur. 197
Cimbro decernitur. 226

Bithyniæ rex Nicomedes. 35
Bonæ deæ ſacra. 120.130
Bononia. 246.250 251
Brundiſiũ exſul Cicero proficiſcitur. 150. eodem redit. 160.
Brundiſium è Cilicia Cicero venit. 198. ibidẽ victo Pompeio diu fuit. 206
Brundiſinæ Coloniæ natalis. 160
Brutus. vide Iunius.
P. Burrienus prætor. 51
Buſtum in foro. 228
Buthrotum. 242
Byllis. 242
Byzantium. 171

C.

CÆcilia Bolearici filia 28
Cæcilia mater Clodij. 177
Cæcilia Didia Lex. 17.127
L. Cæcilius prætor. 154. Ludos facit. 163
L. Cæcilius Metellus cos. 32
L. Cæcilius Metellus Verri in Sicilia ſuccedit. 75. cos. 89.
Q. Cæcilius Metellus Celer prætor. 115
Galliam Procos obtinet. 128
Conſul. 134. Clodio reſiſtit 135.136.
Metelli fratres Clodij. 177
Q. Cæcilius Metellus Creticus Cos. 81.85
Q. Cęcilius Metellus Nepos Cos. 17
Q. Cęcilius Metellus Nepos Ciceronis inimicus. 18 128 tribunuſpl. Ciceronem vexat. 126. portoria Italiæ tollit. 137
Conſul. 154. Cum Cicerone in gratiam redit. 157. Hiſpaniam obtinet. 176
Q. Cæcilius Metellus Numidicus in exſulium proficiſcitur. 14
Ab exſulio reuocatur. 15.16
Q. Cæcilius Metellus pius Cos. 53. contra Sertoriũ rem gerit. 73
Q. Cæcilius Niger. 79
A. Cæcinæ cauſa & defenſio. 88.89
Cæparius Catilinarius. 119. 120.
Cæpio. Seruilius
Cæſar. Iulius.
M. Cæſius prætor. 69
M. Cæſonius ædilis cum Cicerone. 86
Caieta. 251.253
Caietæ Cicero prędium habuit. 254
Caietana villa Ciceronis 254
Calagurium. 73
Calalia. 238
Calenus. vide Fufius.
Cales. 47.201.
Calidia lex. 16
Q. Calidius tribunuſpl. Metellum

tellum Numidicum ab exſulio reuocat. 16
M Calidius prætor. 154
Calpurnia lex de ambitu. 93.
Calpurnius Beſtia à Cicerone defenditur. 169
L. Calpurnius Beſtia tribunuſpl. 125
M. Calpurnius Bibulus cos. 138. Syriam obtinet. 196
C. Calpurnius Piſo. cos. 90
C. Calpurnius Piſo Ciceronis gener. 169
C. Calpurnius Piſo iudex in cauſa Roſcij Comœdi. 67
Cn. Calpurnius Piſo contra Remp. coniurat. 100
L. Calpurnius Piſo Cæſoninus. cos. 143
Ciceronem deſerit ac prodit. 143 146
prouinciam à Clodio accipit. 144 (153
in prouinciam proficiſcitur.
Cicer. oratio in eum. 179.
Cenſor eſt. 197
M. Marcelli mentionem in Senatum facit. 213
de Antonio mitem ſententiam dicit. 238
Legatus ad Antonium mittitur. 239
Camœnarum templũ. 161
Campanus ager diuiditur, 141.
de agro Campano Ciceronis ſententia. 169
Campus Martius. 60. 111. 135. 159.
C. Canini⁹ tribunuſpl. 166
C. Caninius Rebil⁹ cos. 223
Capena porta. 161
in Capitolium ſenatus vocatur. 157
Capitolium incenditur. 47 87.
à Catulo dedicatur. 87
Cappadociæ rex Ariobarzanos. 35
Capua. 125. 160. Capuam Cicero ſumit. 200.
Carbo. Papirius.
Corneades. 58
Carolus Sigonius fragmenta Ciceronis collegit. 98. eius Faſti. 7. 216
Carrhæ. 194
Caſilinum. 235
Caſsiæ leges. 8.
Caſsia lex frumentaria. 74
Caſsinius Schola. 131
P. Caſsius prætor. 93
C. Caſsius Longinus tribunuſpl. 8. Conſul. 18
L. Caſsius Longinus Conſulatum petit. 103
C. Caſsius Varus cos 73
Caſsius tribunuſpl. 166
Q. Caſsius tribunuſpl. 199
C. Caſsius quæſtor. 194
Ciceroni Fabium commendat. 197
Cæſare occiſo Africam prouinciam accipit. 226

Dolabellam perſequi iubetur. 243
Caſtor nepos Deiotari. 223
Caſtoris templum. 153
Catilina. vide Sergius.
Cato. Porcius.
Cato Ciceronis. 211.212
Catocas Menippi cognomen. 61
Catulus. Lutatius.
Catul⁹ Ciceronis liber. 220
Cenſoria poteſtas reſtituitur. 190
Centumuiri. 23
Centuriata Comitia. 93.
Cephallenia. 138 (111.159
Ceſennia. 88
Cethegi factio. 72. Cethegus Catilinarius. 119
Chelido meretricula. 72
Chryſogonus Libertus Sullæ. 54.55.
Cicero vnde dictus. 3.
Cilinam M. Antonius Procos obtinet. 10
Cilicia P. Lentulo obtingit. 165. obuenit M. Ciceroni. 191
Cimber. Tillius.
Cimbricum bellum. 9
Cimbrica victoria. 7.39
Cinna. vide Cornelius.
Cinna Legat⁹ Syriacus. 242
Circæum. 253
M. Ciſpius tribunuſpl. 153
Ciuica corona. 56.125
de Ciuibus regundis lex. 20
Ciuile bellum Pompeij & Cæſaris. 199
C. Claudius prætor. 167.171
Ap. Claudius frater P. Clodij. 119. prætor. 154. conſul. 180. Ciliciæ præeſt. 192. à P. Dolabella accuſatur. 197. cenſor eſt. 197
C. Claudius Pulcher ædilis 17. prætor. 20. cos. 22
Ap. Claudius Pulcher cos. 56.57.
Ap. Claudio imperium abrogatur. 39 (ter 139
C. Claudius Marcellus pa-
C. Claudius Marcellus filius cos. 193.196
C. Claudius Marcellus cos. 199. (191.
M. Claudius Marcellus cos. Pompeij partes ſecutus exſulat. 212
à Cæſare reſtituitur. 213
Occiditur. 221
Clitomachus. 36.37.58
Clodiæ leges à P. Clodio latæ. 144.148
Clodiani cædem in foro faciunt. 155
P. Clodius Pulcher Appij F. 57. Luculli exercitum ſolicitat. 89
Catilinam repetundarũ accuſans præuaricatur. 202
Bonæ deæ ſacra violat. 130
accuſatur & abſoluitur. 131. 132. ad plebem traducitur. 139.164.171. tribunuſpl fit. 142
Ciceronem in exſuliũ eij-

cit. 144. 145. 147. Pōpeio insidiatur. 152. 153. à Milone de vi poſtulatur. 155
Legem de reditu Ciceronis diſſuadet. 159. ædilitatem petit. 167
Aedilis Miloni diem dicit. 167. 168.
Contionem contra Ciceronem habet. 170
Præturā petens occiditur. 188
Clodi⁹ Metellorū frater. 177
Sex. Clodius damnatur. 190
A. Cluentius accuſatur & à Cicerone defenditur. 97 98
χνήμη, ſura. 76
C. Cęlius Ciceronis queſtor 192. 198.
Ciliciæ à Cicerone præficitur. 198
M. Cælius C. Antonium accuſat. 138. accuſatur, & à Cicerone defenditur. 174. 175 ad eum Cicero ſcribit.
P. Cælius prætor. 69 (192.
C. Cælius Caldus. Cos. 21
Cælij Curionis error. 122
Cometæ apparent. 39
Cominij accuſatores Cornelij.
Comitia ædilitia. 167
Centuriata 93. 111. 159
Conſularia 100. 114
Comitialis dies. 128
Compitalitij ludi. 89
Concordia templum. 119. 146 234.
Coniuratio Catilinaria prima. 100. altera. 115. 116. Cōiuratio duplex. 129
Coniurati. 115
Conſularis annus. 103
M. Coponij. et M. Curij cau-
Corinthia vaſa. 83 (ſa. 23
Corinthij agri. 19
Cornelia lex de ambitu. 92
De iudicijs. 84
De maieſtate. 95
De proſcriptorū filijs. 118
de Ciceronis reditu. 159
Cornelia tribus. 3.
Cornelia Pompeij vxor. 190
C. Cornelius Catilinarius. 116. damnatur. 129
Cornelius Centurio. 248
C. Cornelius tribunuſpl. 92 de maieſtate accuſatur. 92. 95 à Cicerone defenditur. 102
Cornelius Balbus Cæſarianus. 210
L. Cornelius Balbus ciuitate donatur. 173. accuſatus defenditur à Cicer. 173. 174
L. Cornelius Cinna Cos. 38 ciuitatis principes occidit. 39.
Conſul iterum. 41
Conſul tert. & quart. 43
Cn. Cornel. Dolabella cos. 50. P. Cornelius Dolabella Appium accuſat 197
Tulliam Ciceronis filiā vxorem ducit. 197
Seditiōes in vrbe excitat. 207

cum Cæſare in Africa & Hiſpania fuit. 211.218
In Italiam reuertitur. 221
Dolabellam Cæſar Conſulem facere vult. 224. Conſul eſt. 228.229
Trebonium Smyrnę occidit. 243.
hoſtis iudicatur. ibid.
P. Dolabella prætor. 51.52.
Dolabella prætor. 88
Cn. Cornel Lentul. Cos. 18
Cn. Cornelius Lentul. Clodianus. Cos. 75. Cenſor. 85 133.
Cn. Cornelius Lētulus Claudianus. 138
L. Cornelius Lentulus Crus cos. 199
Cn. Cornelius Lētulus Marcellinus Cos. 166
P. Cornelius Lentulus Spinther Ciceroni ſtudet. 153. 154.158.
Conſul. 154. De Cicerone ad ſenatum refert. 154
Legem de Ciceronis reditu fert. 159
Ciliciam Prouinciam obtinet. 165 166.167
P. Lentulus Cornelius Sura Cos. 76. cū Catilina coniurat. 76.119.
In cuſtodiam traditur 119 120. necatur. 76 122
L Cornelius Scipio Cos. 46 51. ab exercitu deſeritur, & exſulat. 47
L. Cornelius Sulla legatus. 33
Conſul. 33. Marianos vrbe expellit. 34
Mithridaticum bellum gerit. 41.
Pace cum Mithridate facta Aſiam in regiones diſtribuit. 46. ex Aſia decedit. 42.
eius crudelitas in ciues. 48
Dictator dicitur. 49
Ciues proſcribit. 50.111. bona vendit. 52
Proſcriptorum filios honorum petitione priuat. 107 111.112.
Conſul iterum. 53
Dictatura ſe abdicat. 57.
moritur. 60
P. Cornelius Sulla cos. deſig. contra Remp. cōiurat. 100. damnatur. 107. accuſatur & defenditur. 101.129
Ser. Cornelius Sulla damnatur. 129
Q. Cornificius Conſulatum petit. 103
C. Cornutus prætor. 154
Corona Ciuica. 56 125. Laurea. 77
Gorradus. Sebaſtianus.
C. Coſconius prætor. 119.
Coſconius moritur. 141
Coruorum prodigium. 16
de Ciceronis morte. 254
Cotta, vide Aurelius.

Cotta homo diſertiſſimus. 57
Craſſus. Licinius.
Craſſipedi Tullia Ciceronis deſpōdetur. 169
Craſſipedis horti. 180
Creta M. Bruto decernitur. 226
Cretenſibus M. Antonius bellum infert. 72
Cumanus ager. 60
Cumanum. 181. 192
Cupido. 17
Curiata lex. 135 139. 164. 229.
M. Curij et Coponij cauſa. 23
Curio. Scribonius.
Curtij quæſtor Cicero. 69.
M. Curtius tribunuſpl. 153.
C. Curtius Rabirij pater. 185
Curulis ſella. 86
Cybiſtra. 194
Cyrenarum rex Ptolomęus Apio. 19
Cyrenenſes agri. 19
Cyzicus vrbs. 74

D.

L. DAmaſippus prætor. 48
Damni iniuria dati iudicium. 67
Decem Legati. 171. 172
Decemuiri ſummo cū imperio. 106
Deiotarus Gallogreciæ rex apud Cæſarē accuſatus defenditur à Cicerone. 222. 223
Delphos Cicero profiſciſcitur. 64
Demetrius Syrus. 60
Diadema Cæſari Antonius imponit. 225
Dialectica eſt eloquentia contracta. 43
Dictatura Sullæ. 49 50. Cęſaris. 203. 207. 215. 224.
Didia lex. 17
T. Didius tribunuſpl. 8. Cos. 17
Dio. 74
Dio Academicus. 175
Diodotus Stoicus Ciceronis magiſter, 43. 44
Diœceſis Ciceronis in Aſia. 192. 196
Dionyſius Lambinus, 44.
Dionyſius Magnes. 61
Diuinatio in Verrē. 80
Dolabella. vide Cornelius.
Cn. Domitius interficitur. 53
Cn. Domitius prætor. 166.

166.169.174.
Domitia Lex de ſacerdotijs .9
Cn. Domitius Ahenobarbus tribunuſpleb. 9. Cos. 18. 19
Cenſor.19.22. Pont. Max. 19
L.Domitius Ahenobarbus prætor & cos. 21
L.Domitius Ahenobarbns prætor.143.conſulatu detruditur. 178
Conſul eſt. 180
Quæſitor. 189
Domitij vxor Porcia 211
CN. Domitius Caluinus Cos. 186
CN. Domitius adoleſcens. 242
Druſus.Liuius.
Durienſe prælium. 68
Duumuiri de perduellione quærunt. 110
Dyrrachium Cicero exſul venit.150.153.à Vatinio occupatur. 242
E.
ELeutherocilices. 195
Epheſus. 193
Epirus. 139
Epulum Fauſti. 137
Equites iudicant. 20
cum Cicerone veſtem mutant. 45
Gabinio pro Cicerone ſupplicant. 145.146
Equitibus in theatro XIIII.gradus aſsignantur. 92
Eteſiæ. 254
Euphrates. 180
F.
FAbiorũ cognomen.3.
M. Fabius in Fonteium ſubſcribit. 87
M. Fabius ad Ciceronẽ in Aſiam venit. 197
Q.Fabius Gallus.
Q. Fabius Maximus M. Antonium accuſat.138
Q.Fabius Maximus Cos 222.triumphat. 222
moritur. 223
Q.Fabius Sanga. 119
Q.Fabricius tribunuſpl. 154.
T.Fadius tribunuſpl. 153. quæſtor. 123
Fæſulæ. 113
C.Fannius Chærea. 67
Faſces. 208
Faſces Laureati. 127
Faſti à Cęſare corriguntur. 213
Fauſtus.Sullæ F.munus gladiatorum dat. 127
Feneſtellæ error. 54
Fideicommiſſarius hæres. 216

Fimbria

Fimbria. Flauius.
C. Fimbria Marianus. 42
De Finibus bonorum & malorum Cicero ſcribit. 220.221
Flaccus. Valerius. Fuluius.
C. Flaminius prætor. 93
Flauia lex Agraria. 135
C. Flauius quæſitor in cauſa Planciana. 183
C. Flauius Fimbria cos 8.
Q. Flauius Tarquinienſis. 67
L. Flauius tribunuſpl. 135
Flora Dea. 86
P. Fonteius Clodium adoptat. 139
M. Fonteius prætor. 73. 87. accuſatur & à Cicerone defenditur 87.
Fori auditores adoleſcentes Romani. 27
Formianū. 159.165.251
Formiæ. 160.200
Franciſcus Fabricius in Ligarianā Ciceronis cōmentarium edidit. 11.105. 127. 195.230 215.
Oraſium emendauit, & annotationibus illuſtrauit. 6.10.14.39.74 187.226.
Lutetiæ Adriano Turnebo & Petro Ramo operam dedit. 43.
Franc. Hotomanni error. 11.
Franc. Siluij error. 122. 183.
Q. Fuſius Calenus tribunuſpl. 130.
Conſul. 29
Brutum oppugnat. 242
In eum Cicero inuehitur. 240.242
Eius maledica oratio in Ciceronem. 2
Fugitiuorum bellum in Sicilia. 12.13
M. Fulcinius, 88
Fuluia coniurationem patefacit. 104.116
Fuluia Antonij vxor Ciceronis capiti illudit. 259.
M. Fuluij Flacci domus 13
M. Fundanius à Cicerone defenditur. 98
Fundus populus. 174
L. Fuſius Aquillium accuſat. 13

G.

Gabinia lex. 91
A. Gabinius tribunuſpl. 91
Conſul.143.Ciceronem oppugnat. 146. prouinciam à Clodio accipit. 144
in Prouinciam exit. 153
rem benè gerit. 172
Ptolomæum Alexādrinum reſtituit. 179.
accuſatur. 184. condemnatur. 185
Gabinius Catilinarius. 119.
Gades. 173
Gaditani à Cæſare ornati. 134
Galliam Prouinciā C. Antonius ſortitur. 112. Q. Metellus obtinet. 128
Gallia citerior D.Bruto decernitur. 216
Galliæ citeriori M. Brutus præeſt. 209
Galliæ prouinciæ Cæſari dantur. 140
Gallicum bellum. 9.
Q. Gallius prætor. 102. accuſatur, atq; à Cicerone defenditur. 105.
Gallogreciæ tetrarchia. 222.
L. Gellij concio de Cicerone. 158
L. Gellius Policola cos. 75.
Cenſor. 85.133 Ciceronem laudat. 125
Georgius Fabricius. 7.
Gerhardus Iuliacenſis. 215.
Gladiatorum munus. 105 137.
Gladiatores. 74.113
Gladiatores Clodij.155. Milonis. 156
Glancippus. 103
Glaucia.Seruilius.
Græcæ exercitationes. 12.44.45.
Græculus Cicero appellatur. 65
Gracchus Archiæ accuſator. 133
M. Gratidius. 2. Gratidianus. 6.
Guliel.Budæus. 84
Guliel.Xylander. 92. 150.216.

H.

Haleſini. 19
Hannibal quādo in Italiam venerit. 4
Haruſpices. 16,28.151. 170.
Haſta Sullæ. 54

Heluia

Heluia Ciceronis mater. 5
Henricus Stephanus. 12
Herennius Centurio Ciceronis percuſſor. 255,256.
M.Herennius cos. 21.22
C.Herennius tribunuſ. pl. 135.
Hierta Numidiæ rex. 53
Hipponium. 149
C.Hirrus 187
A.Hirtius Cæſarianus. 210.
Conſul. 230.238
In prælio Mutinenſi cadit. 246
Hiſpalis. 218
Hiſpania à Nepote procos. obtinetur. 176
Hiſpanienſe bellum Cęſaris contra pompeij liberos. 215.218.
Hiſpania Cæſar potitur 203.
Hiſtrionica ars. 67.
Horæ accuſandi duæ, defendendi tres. 189
Hortenſius Ciceronis liber. 219.220
Q.Hortenſius Q.F.Macedoniam obtinuit. 241.
Q.Hortenſius miles.29 tribunus milit. 29.
ædilis. 66.Verris patronus. 81
Conſul. 81.85
Contra Gabinium dicit 91.
Legem Maniliā diſſuadet. 97
Defendit Murenam. 118
Sullam. 101.129
L.Flaccum. 140. P.Sextium. 168.pro Cicerone Conſules deprecatur. 145
Ciceronem in augurum Collegium cooptat. 187.

I.

Iconium. 194
Myricus. 140
Imaginis ius. 86
Imperatores patres patriæ dicti, 125
Imperij inſignia. 117
Interamna. 131
Interamnates. 182
Interceſſio tribunorum 154.
Interreges produntur.
Interregnum. 63.178.
Interregna plura.186 187.
Interrex. 49
Interrogatio in Vatinium. 137.140
Iouis Statoris ædes. 116

Iouis Statoris ædes. 116
Iouis ędes Mariana. 158
Italici belli prodigia 28
Italici ſolicitantur 26.
Italicum bellum 27.29.
Iuba Mauritaniæ rex 209.
à Cæſare vincitur 210.
Iudaica religio.
Iudicandi formula.
Iudicia bello Italico intermittuntur 27.30.
Iudicia penes equites 20
Penes Senatores 84.
Inter Senatores, equites & tribunos ærarios communicantur 84.
De Iugurtha Marius triumphat
Iulia auia Auguſti. 27
Iulia Cæſaris filia moritur 184.
Iuliæ leges 141.
Iulia lex de agris. 141
De ciuitate 31.
De repetundis 185
C. Iulius Cęſar de oratore diſputat. 25. conſulatum petit. 34. occiditur. 39.40.
C. Iulius Cæſar corona ciuica donatur. 56 quæſtionẽ de ſicarijs exercet. 105.106.
De perduellione quærit 110.111.
prętor des. de cõiuratis ſententiam dicit. 121.
prętor Hiſpaniam obtinuit. cum Pompeio & Craſſo cõſpirat. 137.138
Põpeię vxori nuntiũ remittit. 131. Conſul primum 138.
Clodium ad plebem traducit. 139
Lege vatinia Gallias cũ Illyrio accipit. 140. Ciceronem Italia expellit. 143
Cæſari Legati & ſtipendium decretũ. 171.172
Cæſar Lucæ hiemat, 178
Filiam Iuliam amittit, 184.
Bellum ciuile ſuſcipit. 200.
Pompeium Brundiſij obſidet. 202
Dictator dicitur. 203
Cos: iterum, 204
Pompeium vincit. 204
Bellum Alexandrinum gerit. 206
Pharnacem vincit, 206
Dictator iterum, 207
Ex Aegipto litteras ad Ciceronem mittit, 208
In Italiam venit. 208
Africũ bellũ gerit. 209
Conſul tert. 209

Antica

Anticatonem ſcripſit, 211. 212. præfectus morum. 211.
M. Marcello ignoſcit. 213.
Faſtos corrigit, 213. ad bellum Hiſpanienſe proficiſcitur, 215
Dictator tert. 215. Conſul quart, 215
Ciceronē de filiæ morte conſolatur, 218
Pompei liberos in Hiſpania vincit, 221
ex Hiſpania triumphat. 222.
Cæſaris triumphus Africanus. 27
Conſul quinctum. 224
Dictator quartum. 224
Occiditur, 225
Cæſari ſacrificatur, 228
L. Iulius Cæſar cos. 28 29. Cenſor, 33,132 occiditur. 40
L. Iulius Cæſar cos. 103 proſcribitur. 151
L. Cæſaris ſententia de Dolabella. 243
L. Cæſar. duumuir. 110.
Sex. Iulius Cæſar cos. 23
Iunia Licinia Lex. 127. 143.
D. Iunius Brutus cos. 63.
D. Iunius Brutus Cæſaris percuſſor Galliam citeriorē S.C. accipit 226.
Edictum proponit. 257
Mutinę ab Antonio obſidetur. 238
Mutinę vix ſuſtinet. 245
M. Iunius Brutus Galliæ Ciſalpinæ præeſt. 209. Et Cicero ſcribit. 209.
Ciceronē de filiæ morte conſolatus eſt. 218
Cæſarem interficit. 225
Ei Creta prouincia decernitur. 226.
Vrbe relicta Antiū proficiſcitur. 227
In Græciam & in Macedoniam tranſit. 232. 240
Eius res in Macedonia geſtæ. 241. 242.
M. Iunius Silanus cōſularis. 10
D. Iunius Silanus cos. 115. 127.
Sententiam de coniuratis dicit. 121.
Iunonis ſacellum in Albano. 170
Iunonis. Iupiter Stator 116. Soſpitę templū. 28
Iuſiurandū Cicer. 126
M. Iuuentius Laterenſis Plancium accuſat. 183

K.

K.

Kalendæ nouæ. 4
Kalendarium vetus Romanum. 128.235

L.

Q. Labienus occiditur. 15
T. Labienus Rabirium accuſat. 15.110
Ex acie Pharſalica fugit. 205
Lælij ſermo de amicitia. 32.37.228
Lęlius tribunuſpl. 186
D. Lęlius L. Flacci accuſator. 140
Lamia. Aelius.
Lanuuium. 188.227
Laodicea. 193
Laodiceę Cicero forum agit. 197
Latinienſis ager. 170
Legationes liberæ. 123. 231.
Legem ſuadendi & diſſuadendi mos. 97.159
Leges Appuleiæ. 15
Caſsię. 8.
Leges Clodię. 144
Leges Iulię. 141
Leges Liuiæ. 17
Leges Pompeię. 188.189
Leuij Flacci. 150.160
Lētulus accuſator Clodij. 131
Lentulorum cognomen. 3.
Lentulus. Cornelius.
Lepidus. Aemilius.
Leptam Cicero ad Pompeium mittit. 201. ei ſcribit. 218
Leucopetra. 232
Lex Aelia Fuſia. 113
Lex Appuleia de agris. 14
Lex Aurelia de iudicijs. 84.87.
Lex è S. C. promulgatur. 159
Lex Cicilia Didia. 17. 127.
Lex Calidia de Metelli reditu. 16
Lex Calpurnia de ambitu. 93
Lex Cornelia de ambitu. 92
de iudicijs. 84
de maieſtate. 95
de Ciceronis reditu. 159
Lex Curiata. 135.139. 164.229.
Lex Didia. 17.127
Lex Domitia de ſacerdotijs. 9.
Lex Flauia de agris. 135.
Lex Gabinia. 91

Lex Iulia de agris. 141. de ciuitate. 31. de repetundis. 185
Lex Iunia Licinia. 127. 143.
Lex Licinia Mucia. 20
Lex Lutatia de vi. 129. 138.168.175.
Lex Manilia 94.97
Lex Mucia. 20
Lex Papia. 102
Lex Pedia. 249
Lex Penni. 102
Lex Plotia, 31
Lex Pompeia de vj. 188 de ambitu. 189
Lex Roſcia. 92.109
Lex Sempronia de iudicijs. 25 de prouincijs. 112.172
Lex Seruilia. 4.106. 107.
Lex tabellaria. 2.
Lex Terentia & Caſſia. 74
Lex Titia de agris. 16
Lex Tullia de ambitu. 113.
Lex Valeria de Sulla. 49.
Lex Varia. 26.29
Lex Vatinia. 140
Liberalia. 226
Libertatis templum. 148.149.163.
Libertinis ius ſuffragij datur. 94
Licinia lex. 20
L. Licinius Craſſus orator legem Seruiliam ſuadet. 4. Conſul. 19. 20.
In Gallia rem gerit. 20
Cenſor. 22.23. M. Curiū defendit. 23. In Tuſculano de oratore diſputat, & moritur. 25.26.
M. Licinius Craſſus. P. F. 40
Prætor ſeruile bellum conficit. 77. triumphat. 77. Conſul primum. 68 78
cum Cęſare & Pompeio conſpirat. 138
Conſul iterum. 178.179
defendit Murenam. 118
Balbum. 174. Cęlium. 175.
In Syriam proficiſcitur. 175.180.
à Cicerone defenditur. 181. perit. 180.187.
P. Licinius Craſſus M. pater cos 18
Cenſor. 18.33.132. occiditur. 18.40
P. Licinius Craſſus M. F. perit. 187

P. Lici-

P.Licinius Craſſus Prætor. 154
L. Licinius Lucullus quęſtor. 42.in Aſia diu fuit. 42. 49. ædilis. 59.prætor. 59. cos. 71 Mithridaticum bellum gerit. 74,87.133. Ex Aſia reuocatur. 90. 97.triumphat. 123
L. Lucullus Catilinam accuſat. 106
M.Lucullus L. Frater ædilis. 59.cos. 73.74
C.Licinius Macer apud Ciceronem accuſatur. 96. condemnatur & moritur. ibid.
L.Licinius Murena pater. 49.53
L. Licinius Murena filius, 49.cos.115.127. accuſatur & à Cicer. defenditur. 49.118.119.
C. Licinius Sacerdos prętor.69. Conſulatum petit 103
Q.Ligarius exſulat. 114 à Cicer. defenſus reſtituitur. ibid. & ſeq.
Lilybęum. 71,209
Lilybœtonus quæſtor Cicero. 69
Liuiæ leges. 17
M.Liuius Druſus tribunuſpl.25. perit. 26
Liuium Druſum Cicero defendit. 182
M. Lollius Palicanus tribunuſpl. 75
Lorica Ciceronis. 115
Luca.178. Lucania. 149
L.Lucceius Ciceronem de filiæ morte conſolatur, eiq; Cicero reſcribit. 218
Lucceium Cicero rogat vt res à ſe geſtas hiſtoriæ mādet. 177.178
Lucret. Ofella occiditur. 105
Lucullus.Licinius.
Lucullus Ciceronis 220
Ludi Compitalitij. 89. Romani. 25 86.184. Apollinares. 163
Lupercalia. 224
L.Luſcius. 105
C.Luſius. 8,
Luſtrum conditur.
Lutatia lex de vi. 129. 138 168.175.
Lycaonia 194
Q.Lutatius Catulus pater cos 10 Procos Cimbros vincit 13.39. de Oratore diſputat.25. Occiditur. 10.39
Q.Lutatius Catulus Filius cos. 59.60. Capitolium dedicat. 87

Gabiniæ legi aduerſatur. 91.
Legem Maniliam diſſuadet. 39
de Cōiuratis ſentētiam dicit.122. Ciceronem laudat.124.

M.

Macedoniam prouinciā ſortitus Cicero Antonio concedit.112.
Antonius obtinet. 127
L.Piſo obtinet. 153
Hortenſius obtinet.241.
Antonio in Macedonia C.Octaui⁹ ſuccedit. 138.
Macer.Licinius.
P.Magius Chilo M Marcellum occidit. 221.
Cn.Mallius Cos. 7.
Manilia lex. 94.97.
C.Manilius tribunuſpl. 94.
Pompeio bellum Mithridaticum lege lata defert. 97. accuſatur.98.99. à Cicerone defenditur 99.
Mamercus Aemilius Lepidus cos.63 Cenſor. (132
Mamertini. 79.
C.Manlius Catilinarius. 113.118.
A.Manlius Torquatus Athenis exſulet.221
L.Manlius Torquatus Cos. 100.101.
Catilinæ aduocatus fuit: 192.
L. Manlins Torquatus P.Sullam accuſat. 100.129. De finibus diſputat. 221.
Manubiæ. Cimbricæ. 13. Imperatoriæ. 40.
Marcellus Claudius.
C.Marcius Figulus cos. 103.
L.Marcius Philippus cōſulatum petit.22, Conſul eſt. 23.24.
Cenſor, 42.132. Pompeio ſuffragatur. 63
L.Marcius Philippus Cos. 166
Vitricus Octauij Cæſaris. 229
Legatus ad Antonium mittitur. 239
Q.Marcius Rex. cos.89
Marcus prænomen, 1.
Marcus propinquus Clodij. 155
Mariana Iouis ædes.158
Mariani vrbe pelluntur 34. Italiam obſidēt. 41
Marius Ciceronis. 31
C.Marius Cōſul iter, de Iugurtha triumphat. 8
Conſul tert.9. Conſul. quart 10
Teutonos & Ambronas vincit 10 Cos.

Cos. quinctũ Cimbros vincit 12.13.39
Cos:ſext:14 exſulat 34. 35.
Romam reuerſus vrbẽ cædibus implet.39, 40.
Cos ſept. 41. moritur. 41.
C.Marius filius Cos. 47.48.50.
Marſicum bellum. 27. 29.33.
Martis templum. 161.
Martius campus.70.111. 135 159.
Maſsilia. 10.
Maſsiliæ Milo exſulat. 190.
Medium deduci honorificum eſt. 24.
C.Memmius prętor.143 exſulat. 193.
C.Memmius occiditur. 14.
C. Memmius tribunus pl. 186,
C.Memmius Rabirium poſtumum. accuſat. 185.
Menippus Stratonitenſis. 61.
Meſſalla.valerius.
L. Meſsinius Ciceronis quæſtor. 192.
C. Meſſimius tribunus pl. 153.
Meſsium Cicero defendit. 192.
C,Meſsius 201.
Metellina oratio. Ciceronis. 129.
Metelli fratres Clodij. 13.
Metellus.Cæcilius.
Q.Metellus Scipio,188.
Conſul cum Pompeio genere. 190.
ſententiam dicit,vt Cæſar exercitum dimittat. 190. bellum in Africa gerit. 209.
Milo.Annius.
Minerua Ciceronis. 147 turbine deiecta reſtituitur. 244. (200
Minturnę.34.35.160.
Miſenum. 11.
Mithridates bellum parat. 35, interficitur. 124
Mithridaticum bellum. 36. geritur à Sulla. 71. à Murena. 49.
a L.Lucillo geritur.74. 75.90.133. Pompeio Lege.
Manilia defertur. 97
ab eodem conficitur. 124.130.

Mity-

Mitylenæ expugnantur. 56
Mitylenis M. Marcellus exſulat. 212
Molo Rhodius. 40.52.61
Mucia Lex. 20
Q. Mucius Oreſtinus tribunuſpl. 104
Q. Mucius Scæuula augur. 25.32.33.37
Q. Mucius Scęuula Pontifex. 32.37.38 Cos. 19.20.38. Aſiam obtinet. 20 Caponij cauſam defendit. 23. occiditur. 38.48
Q. Mucius Scæuula tribunuſpl. 287
Muluius pons. 119
L. Mummius tribunuſpl. Ciceroni ſtudet. 146.152.
L. Munatius Plãcus accuſatur & condemnatur. 190.191
T. Munatius Plancus ad quem Cicero ſcribit. libr. 10. ad Famil. 247
Muticia. 250. ab Antonio obſidetur. 238
Mutinenſe prælium. 245
Murena. Licinius.

N.

Sex. Nęuius Quinƈti aduerſarius. 51.52
Neapolis. 160
Neapolitana ſeditio. 176.
T. Neronis ſententia de coniuratis. 121
Nicolaus Gruchius. 70
Nicomedes Bithyniæ rex. 35
P. Nigidius. 119
L. Ninnius Quadratus. 146.
Niſibis vrbs. 89
Nobilitas omnis Ro. trucidata. 48
Nola oppidum. 33
A. Nonius occiditur. 14
C. Norbanus Flaccus Cos. 46.51. à Sulla vincitur. 46
C. Norbanus tribunuſpl. 7.
Nouus homo 21.104
Nouæ tabulæ. 107.207.

O.

Oƈtauianum bellũ. 38
Cn. Oƈtauius cos. 38 bellum excitat. 38.39. occiditur. 40
Cn. Oƈtauius Cos. 65.66.
L. Oƈtauius Cos. 26.68.69.

C.Octauius Augusti Cęſaris pater
C.Antonio in Macedonia ſuccedit. 138
C. Octauius Cæſar Auguſtus Cæſare interfecto Apollonia in Italiam venit. 229
Cęſaris nomē fert. 229
Exercitum cogit. 235
Aug. Cæſari honores à Senatu decernuntur. 239
ſupplicatio ei decernitur ob victum Antonium. 246
cum Antonio & Lepido in gratiam redit, 247.248
Conſulatum per milites depoſcit. 248
Conſul fit.ibid.& ſeq.
Oeconomicus Xenophontis. 45
Onuphrij Panuinij faſti. 132.216
Opis ædes 230
Oppianicus à Cluentio accuſatur & condemnatur. 72.97.98.
Orator Ciceronis.
C. Orchinius prętor. 93
Oreſtes cognomen. 76.
de Oratore diſputatio habetur. 25
Oreſtes. Aurelius
Oſaces Parthorū dux. 194.
Oſtenta. 120
Ouatio. 77

P.

Palatium. 13.116
in Palatio fuit domus Ciceronis. 130. 148.163.164.
Paludati coſs.in prouincias eunt. 153.180
Panſa. Vibius
Panurgus ſeruus. 67
Papia lex. 102
C. Papius tribunuſ. 102
Papirio Pęto Cice.ſcribit. 210
. Papirius Carbo occiditur. 48
Cn. Papirius Carbo coſ.43. 46.47.50. interficitur. 48.
Parilia. 5
Parthi à Caſsio cæduntur. 194
Patræ vrbs. 198
Patriciatus. 135
Paullus Manutius.44. 86.125.127.174.
Paullus. Aemilius.

Pedia lex. 249
Q. Pedius cos. 248
Sex. Peducęus. 69
Penni lex. 102
Perduellio quid. 150
Periclis vita. 211
M. Perperna iudex. 6 cos. 22. cenſor. 42. 132
Peruſia. 251
M. Petręius. 127
Petrus Ramus. 43
Petrus Victorius. 44
Phædrus Philoſophus. 37. 59.
Pharnaces à Cęſare ſuperatur. 206. 222
Pharſalica clades. 204
Phidippus Deiotari medicus. 223
Philippicæ Ciceronis. 234. 235. & deinceps
Philippus. Marcius
Philo Academicus. 36 37. 58.
Philologus Q. Ciceronis libertus. 256
Philoſophus ſapientiæ amator. 24. 25.
Pilia vxor Attici. 169
Pindeniſſum. 195
Piraticum bellum. 91
Piſaurum. 200
Piſo. Calpurnius. Pupius.
Piſtorienſis ager. 127
CN. Plancius quæſtor Ciceronem exſulem recipit & tuetur. 151
tribunuſplebis. 166
à Cicerone defenditur 183.
Ciceroni de ſecundis nuptijs gratulatur. 217
Plancus. Munatius.
Platonis Timæus & Protagoras à Cicerone conuerſi. 45. 230
Platonis ſententia de Philoſophi natura. 24
P. Plautius Hypſæus conſulatum petit. 188
M. Plautius Siluanus tribunuſpl. 31. 32
A. Plautius tribunuſpl. 166. 22
M Plætorius Fonteij accuſator. 87. 24
Prætor. 93. 25
Plotia lex. 31
C. Plotius miles. 9
L. Plotius Rhetor. 11
Pompeia C. Cæſaris vxor. 130

Pompeiæ leges. 188
Pompeianum. 137.139. 181.192
CN. Pompeius Magnus naſcitur. 6. Adoleſcẽs exercitui præeſt. 47
Carbonẽ in Sicilia interficit. 48. bello in Africa confecto triumphat. 53
Contra Sertorium mittitur. 63 73
Seruile bellum conficit 77 triumphat iterum 77.78
Conſul eſt. 68.78. Conſul iterum. 178.179
Ludos facit & Theatrũ dedicat. 179
Pompeij vxor Iulia moritur. 184
Ciceronem augurẽ nominat. 187
Conſul tert. 188
Corneliam vxorem ducit. 190
Bellum piraticum gerit. 91. 92 ei bellum Mithridaticum mandatur. 93
à Cicerone ornatur. 97 99.124.
Tertium triumphat. 133.
Mithridaticum bellum conficit 124 130
Cum Cæſare & Craſſo conſpirat. 137.138
Clodij adoptionem adiuuat. 139
Ciceronem prodit. 147
Pompeio Clodius inſidiatur. 152.153
Pompeius de Ciceronis reditu agit. 152. 154. 157
Pompeio rei frumentariæ poteſtas per quinquennium mãdatur. 163. defendit Balbum. 174. Milonem. 167
Brundiſium venit, ibiq́; obſeſſus in Græciam tranſit. 202. à Cæſare vincitur. 204
Pompeij Curia. 225
CN. Pompeius Filius Hiſpaniam in ſuam ditionem redigit. 215 interficitur. 221.
Sex. Pompeius CN. Fa. à Cæſare vincitur. 2.1
Q. Pompeius. 44
Q. Pompeius Rufus Cos. 33.34
CN. Poſſipeius Strabo cos. 29 31 33
T. Pomponius Atticus Aepicureos audit. 59
C. Antonio commẽdatur

tur. 127
Piliam vxorem ducit. 369.
C. Pomptinius prętor 119
Allobroges domat. 134
Legatus Ciceronis in Cilicia. 192
Pontificum collegium 131.163
Pontius Glaucus 25
Pontus Legionibus R. aperitur. 75
Popilia virgo Ciceroni nubit. 217
Dimittitur 219
C. Popillius Lænas Ciceronem occidit. 255
L. Porcius Cato Cos 29.31.
M. Porcius Læca. 115
Damnatur. 129
M. Porcius Cato quæſtor. 106
Murenam accuſat. 118
de coniuratis ſententiam dicit. 122
in Cyprum à Clodio amandatur 151
Ciceroni iraſcitur. 171
eundem laudat. 124
In prętur ę petitione repulſam fert. 178
Prætor eſt. 182 186
Bello ciuili cum Pompeio fuit. 205
Ciceronem periculo liberat. 205
Vticæ mortem ſibi conſciſcit. 210
De finibus bonorum & malorum diſputat. 221
Catonis laudem Cicero ſcripſit. 211.212
Porcia Catonis Soror 221
C. Porcius Cato tribunuſpl. turbulentus 166 178
accuſatus abſoluitur. 181.
Portoria Italiæ tolluntur. 157
Portorium vini. 87
Poſidonius Philoſophus. 62.63. 136
Poſt D.X.Kal. 4
Cn. Poſtumius Murenam accuſat. 118
A. Poſtumius Albinus Cos.15.59
Poſtumius hęres ſcriptus.23
Præfectus fabrum. 149
Prætores, quo die magiſtratum inierint. 95
Prætores octo. 154

Prætor primus. 93
Præturæ tempus legitimum. 93
Priuilegium Clodius in Ciceronem fert. 144. 145.
Proconſul quis dicatur 11.
Prodigia. 16.28.170
Prognoſtica Ciceronis. 137
Proſcriptio Sullana. 50 106.111.112.
Triumuirorum. 83.291
Proſcriptorum liberi honorum petitione à Sulla priuantur. 107 111.
de proſcriptorum filijs. Ciceronis oratio. 112.
Protagoras Platonis à Cicerone conuerſus. 45
Prouinciæ Lege Sempronia decretæ. 112.172
de prouincijs ſenatuſ. conſ. 191.
Prouocatio ad populũ. 111.
Ptolomæus Cyrenarũ rex. 19
Ptolomęus rex Aegypti regno pulſus Romam venit. 165.166
á Gabinio reſtituitur. 179
Ptolomæi Cyprij bona publicantur. 151
Publicanorum conſpiratio. 20
Publilia virgo Ciceroni nubit. 217
dimittitur. 219
Pueritiæ terminus. 24
M. Pupius Piſo. 44. quæſtor. 46. triumphat. 87. Cos. 131
M. Piſo de Finib. bonorum & malorum diſputat. 221
Puteoli. 71. Puteolanum 230
Pythagorei fidib. ſunt vſi. 44

Q.

QVæſitor ſuffragio populi creatur. 189
Quęſtores in Sicilia duo erant. 69
Quæſtores ſortiuntur Iudices. 155
Quæſtoria Comitia tributa fuerunt. 66
P. Quinctij cauſam apud Aquillium Cicero agit. 50.51
Sex. Quinctilius prætor. 154
T. Quinctius Scapula bellum

bellum in Hiſpania commouet. 215
L. Quinctius tribunuſpl. 72.98.
Oppianici patronus. 72
N Quinctius tribunuſpl. 154.159. Ciceronis inimicus: 159
Quinquartus 244
Quinqueuiri 142
Quirinalia. 168

R.

RAbirius Senator. 15
C. Rabirius perduellionis reus 15. 110
à Cicerone defenditur. 110
C. Rabirius Poſtumus accuſatur, & à Cicerone defenditur. 185
L. Racilius tribunuſpl. 166.173
Reatinorum cauſam Cicero agit. 181 182
Recuperatores. 88
Reorum decem dies legitimi 99
Rhetorici commentarij Ciceronis. 41
Rhodus vrbs ſola in fide manet. 36
Rhodum Cicero venit. 61
Romulus conditor vrbis. 101
Romani ludi. 25.86
Romanorum ciuium crudelis cædes. 35
Roſcia Lex. 92.109
Roſcius Capito. 55
Q. Roſcij Comœdi cauſa. 66.67
Sex. Roſcius Amerinus parricidij reus à Cicerone defenditur. 53.54
Roſcius Magnus. 55
L. Roſcius Otho tribunuſpl. legem theatralem fert. 92. 109
ſibilis populi excipitur. 109
à Cicerone oratione defenditur. 110
Roſtra. 18.40
Roſtra Auguſti. 240
Rubico fluuius. 200
Rullus. Seruilius.
P. Rutilius Lupus Cos. 28.29
P. Rutilius Lupus tribunuſpl. 166

P. Rutilius Rufus Cos. 7
Stoicus. 7. dãnatus exſulat. 20. 36

S.

SAcerdos. Licinius
Sacerdotes a populo creati 9.
Sacra via 116.
CN. Salluſtius. 207.
Saluius tribunuſpl. 238.
Samnitiũ caſtra capiũtur. 33
Sarta tecta. 69
Saturnalia. 196
Saturninus. Appuleius.
M. Saufeius accuſatur & abſoluitur. 190
Scæuula. Mucius
Scipio. Metellus. Cornelius.
C. Scribonius. Curio Cos. 65. pro Cicerone deprecatur 146
C. Scribonius Curio filius. 188
Tribunuſpl. 196
ad Cæſarē profugit. 199
Sebaſtiani Corradi opinio probatur. 125 174. 183. improbatur. 31. 32. 69. 133. eiuſdem error. 11. 52. 68. 150. 216.
Sella Curulis. 86
Sempronia lex de iudicijs. 25
de prouincijs 112. 172
C. Sempronius Tuditanus cos. 37
Senatores cum Equitibus iudicant. 31. 84
Senatores ſoli iudicant 84.
Senatores CCCCX adſunt. 157
C. Septimus prætor. 154
L. Sergius Catilina prętor Africam obtinet. 95.
Repetundarum reus eſt. 95. 100
eius prima coniuratio. 100.
repetundarum accuſatus abſoluitur. 102
Cum Cicerone Conſulatum petit. 103
Inter ſicarios reus fit.
Iterum Conſulatum petit, 113
Ciceroni inſidiatur. 114
coniurat. 115. 116. & deinceps, ex vrbe proficiſcitur. 117. 118.
à C. Antonio in prælio occiditur. 127
Catilinæ ſocij damnantur. 126

Sertorianum bellum 63.68.73.173
Seruilia Lex. 4
Seruile bellum. 12.74
Seruilius prætor. 186
Q. Seruilius Cæpio Cos. 3
Imperio abrogato damnatur 7.8
C. Seruilius Glaucia prætor occiditur. 14.15.
P. Seruilius Iſauricus Cos 56. cenſor 132. eius oratio & contio de Cicerone. 157.158.
P. Seruilius Iſauricus Cos. 204
de eo ſententia L. Cæſaris. 243
Legatus ad Antonium decernitur. 244
P. Seruilius Rullus tribunuſpl. legem agrariam promulgat. 106. 107.
à Cicerone oppugnatur. 108.109
M. Seruilius tribunuſpl. 243.
C. Seſtilius tribunuſpl. 153
Seueritatis exemplum. 21
Sextię aquę. 10
Sextilis menſis Auguſtus nominatur. 249
P Sextilius Rufus. 217
P. Sextus Quęſtor. 123
pro quęſt. in Macedonia eſt. 130
tribunuſpl. 153
accuſatur & à Cicerone defenditur. 168
Sica Ciceronis familiaris. 150
Sicilię quęſtores duo. 69
Siciliam obtinet C. Virgilius. 150
Sicilia ab Allieno prętore obtinetur. 209
à L. Domitio prętore. 21.
Sicilię prętores verres, Sacerdos, Peducęus 69.
Cn. Sicinius tribunuſpl. 65
Silanus. Iunius.
P. Silius in Bithynia eſt 197
ad eum Cicero ſcribit.
Sinueſſa. 160
Siſenna 28
Smyrna. 243
Sociale bellum 29
Socijs ciuitas datur. 31.

Spartaci bellum. 74.77
Sponſio. 52.67.88
Statilius Catilinari9 119
Stator Iupiter. 116
Stipendium Cæſaris exercitui decernitur. 171
Stoicorum decreta. 59
Strumæ vatinii 98
Sucronenſe prælium 68
Sulla.Cornelius.
. Sullana proſcriptio. 50.106.111.
Sullanæ aſsignationes 109
P.Sulpicius Galba Ciceronis competitor.103
Sex.Sulpicius Galba prętor. 186
Sex.Sulpicius Rufus repulſa accepta Murenam accuſat. 118
Interrex.88.conſul. 191
Græciæ pręeſt,eiq; Cicero ſcribit.209.210.221
Ciceronem de filiæ morte conſolatur. 2 8
ad Ciceronē ſcribit. 221
Legatus ad Antonium mittitur. 239
moritur.240.ſtatua ornatur. 240
P.Sulpicius tribunuſpl. 34.
ſeditionem mouet,& occiditur. 34
Supplicatio Ciceroni decernitur.
Supplicatio X. dierum. 124.
dierum quinquaginta. 246.
Supplicationes Cæſari decretæ. 133
Supplicatio Gabinio denegatur. 172
Sura cognomen P.Lentuli. 76
Synnadis. 194
Siracuſanus quęſtor.69.
Syria a Bibulo obtinetur 196
in Syriam Gabinius exit 153.
in Syriam Craſſus proficiſcitur. 180
Syriacus Legatus. 242
Syri venales. 3.

T.

Tabellaria lex. 2
Tabella vindex tacitę libertatis. 105
Tabulæ nouæ. 107 207
Tarentum. 150.192
Tarſus. 195
Tarraco. 223.

Tau-

Taurus mons. 194
Telluris ædes. 226
Terentia Ciceronis vxor. 120.153
Brundiſium ad Ciceronem venit. 198
Romæ eſt in bello ciuili. 200
diuortio facto cum Cicerone, nubit Vibio Rufo. 215
Terentia & Caſsia lex. 74
Terentina tribus. 184
M. Terentio Varroni Cicero ſcribit. 210
ad eum Academicos libros ſcribit. 220
M. Terentius Varro Lucullus cos. 73
Terracina 160
Teutoni à Mario victi. 10
Theanum. 47.201
Theatralis lex Roſcij Othonis. 92.109.110
Theatrum deducatur. 179
Theramenis vita. 211
A. Thermus à Cicerone defenditur. 140
M. Thermus. Mitylenas expugnat. 56
Q. Thermus ꝑ prætore in Aſia eſt. 196.197
ad eum Cicero ſcribit. 197
Theſſalonicam Cicero exſul venit 151. inde diſcedit. 153
Thurium. 150
Tiburtinum Scipionis. 234
Tigra nocerta capta à L. Lucullo. 87
Tigranes rex. 87
Tillius Cimber Cæſaris percuſſor prouinciam accipit. 226.
Timæus Platonis à Cicerone conuerſus. 45 46.230
Tiro libertus Ciceronis 198.211
Patris ęger relinquitur 198
Titia lex de agris. 16
M. Titinnius. 11
Sex. Titius tribunuſpl. turbulentus. 16
Toga candida. 104
Toga prætexta. 86
Toga virilis. 27
Topica Ciceronis. 231
Torquatus. Manlius
Tralles 193
C. Trebatius Cæſari à Cicerone commendatus in Galliã proficiſcitur. 181

ad eum Cicero ſcribit 182
ſcribit Topica. 231
Trebonius miles, 9
C.Trebonius Cos. 222
à Dolabella Smyrnę occiditur. 243
Trebulanum. 192
Cn, Tremellius Scrofa. 141
C.Triarius Legatus Luculli vincitur. 90
C. Triarius Scaurum accuſat. 182
Tribunicia poteſtas reſtituitur. 84
Tribuni ęrarij iudicant 84
Tribunipl.octo. 153
Tribunipl. quo die magiſtratum inierunt. 94 125.166
Tribunipl. appellantur. 51
Tribus Romanę. 3
Tribus Cornelia. 3
Tribus Terentiana. 184
Tribus Voltinia. 183
Trinundinum. 18.127. 164
Triumuiri Octauius, Antonius, & Lepidus.250
Triumuiri ineunt. 261.
Tubero. Aelius
Tullia gens 1
Tullia lex. 113
Tullia filia Ciceronis naſcitur. 163
nubit C. Piſoni & deſpondetur Craſipedi. 169
nubit P. Cornelio Dolabellæ. 197
Romæ eſt.200.ęgrotat. 206
ad patrem venit. 207
apud Dolabellam pariens moritur. 217
Tullius nomen gentile.
M. Tullius Albinouanus P.Sextij accuſator. 168
M.Tullius Cicero filius naſcitur. 27.103
Togam virilem ſumit. 28 202
bello ciuili Alę à Pompeio pręfectus fuit. 241
Athenas proficiſcitur. 221
cum M. Bruto in Macedoniam profectus rem feliciter gerit.240.241
à Bruto laudatur. 241
C.Antonium pręlio vincit. 242

I.Tullius Ciceronis frater patruelis. 81. moritur. 89
M. Tullius à Cicerone defenſus. 78
M.Tullius Decula cos. 50.
I. Tullius Legatus Ciceronis. 192
I.Tullius Montanus. 221.
Q. Tullius Cicero ædilitatem petit.96.prętor Aſiam ſortitur. 132. de prouincia decedit.1.1.In foro tanquam occiſus iacuit. 155. Legatus Pompeij. 166
Legatus Cæſaris in Gallia. 181
Legatus Ciceronis in Sicilia. 192
Cum fratre Capuæ eſt. 201.
Cum fratre proſcriptus fugit. 252. vna cum filio occiditur. ibid.& ſeq.
Tullius Attius. 1.
Tumultus Italicus. 30
Tuſculanæ quæſtiones Ciceronis. 224
Tuſculanum Ciceronis 164.251
Tumultus decernitur. 240.

V.

VAdimonium. 51.72
Valeriani milites.90
Valeria lex de Sulla. 49
Q.Valerius prætor. 154
C. Valerius Flaccus cos. 21
C.Valerius Flaccus Imperator. 46
L. Valerius Flaccus cos. 14
Cenſor. 18
L. Valerius Flaccus Interrex. 49
L.Valerius Flaccus pater.cos.41. occiditur. 42.
L. Valerius Flaccus filius. 41
Prætor. 119.104.
Aſiam obtinet. 132
Accuſatur & à Cicerone defenditur. 140
M.Calerius Meſſalla cos.131
M.Valerius Meſſalla ços. 186
M.Valerius Meſſalla 119
P. Valerius Nepos Milonem accuſat. 189
P. Valerius Comes Ciceronis. 232

L.Va-

L. Varenus à Cicerone defenſus. 78
L. Varunteius. 116
damnatur. 129
Varia lex. 26.29.30
Q. Varius Druſum interficit. 26
Q. Varius tribunuſpl. 29.30
damnatur. 32
Varro. Terentius.
Varro. Viſellius.
Vatinia lex. 140
P. Vatinij ſtrumę. 98.
fames. 137
Vatinius tribunuſpleb. 140
P. Sextium oppugnat & à Cicerone accuſatur. 168
Prætor creatur. 179
à Cicerone defenditur. 182. Cos. 209. Dyrrachium occupauit. 242
Velia. 231
Venire in rem præſentem. 88
Verona. 13
Verres quid Romanis. 80
C. Verres quæſtor. 46
Prætor vrbanus. 69.72.
Sicilienſis. 79.83
à Cicerone accuſatur. 79.80. 81.83. in exſulium abit & proſcribitur. 82.83
Veſtales virgines. 120. 131
Veſtæ templum. 48
Veſtis mutatio pro Cicerone. 145.147
P. Vettius Cato. 33
L. Vettius Iudex. 128
C. Vibius Panſa Ciceroni à Cæſare nuntium perfert. 208
Cos. 231.238
M. Brutum ornat. 242
Ciceroni iraſcitur. 243. ad bellum cõtra Antonium proficiſcitur 244
Antonium vincit. 245
moritur. 246
Vibius Rufus Terentiã vxorem ducit. 215
Vibius homo Siculus. 149.
Vibo oppidum. 149.150
Vigintiuiri creantur. 141.
Venalia. 245
C. Virgilius 150
C. Viſellius Varro Ciceronis conſobrinus. 6
Q. Voconius Naſo prætor. 93

Vola-

Volaterræ à Sulla obſidentur. 54
L. Volcatius Tullus. 123
Cos. 94.95
Comitia Conſularia habet. 100
Voltinia tribus. 184
Votorum dies. 5
Vrania Muſa. 101.136
Vticæ Cato ſibi mortem conſciſcit. 210. 212
T. Vulturcius. 119

X.

Xenocles Adramyttenus. 61
Xenophontis Oeconomicus Latinus factus à Cicerone. 45

F I N I S.

ca Cunnings Chandy Viridary